Maria Dombrowska

NOPȚI ȘI ZILE

Griji necurmate

Maria Dombrowska

NOPŢI ŞI ZILE

Maria Dombrowska

NOPŢI ŞI ZILE

Maria Dombrowska

Griji necurmate

În românește de Virgil Teodorescu și Elena Linţa

Editura pentru Literatură Universală • București, 1966

Coperta de *T. Mironescu*

Maria Dąbrowska

NOCE I DNIE

Tom II

Czytelnik, Warszawa, 1962

1

Agnieszka unora le părea slăbuță și fragilă, altora dimpotrivă — robustă. Toți erau însă de părere că este îndemînatică, grațioasă, deși era greu de spus ce anume îi dădea această grație. Avea o față micuță, cu trăsături neregulate și atît de schimbătoare, că uneori părea plină de viață și de mișcare, alteori palidă, ștearsă, parcă acoperită de un văl. Avea fruntea înaltă, buzele frumos modelate, dar nespus de subțiri, ochii bătînd în albastru, atenți și binevoitori ; părul blond era strălucitor și bogat, iar zîmbetul ei dădea parcă-n vileag înțelegerea unor lucruri pe care Agnieszka însăși nu le putea încă pricepe ; zîmbea în colțul buzelor, ca bunica în portret.

Emilia era cea mai frumoasă dintre toți copiii. Se spunea despre ea că este frumoasă ca o cadră. Ochii ei căprui erau adesea comparați cu stelele strălucitoare, fața cu florile de iasomie și trandafir, iar buzele cu fraga, atît erau de rumene sub pielița subțire și netedă.

Tomasz avea o față mare, cam revărsată, piele palidă buzele cărnoase și roșii, pleoapele grele ; privirea ochilor mari, cenușii, înconjurați cu cearcăne vinete, era schimbătoare ; cînd incertă, risipită și îngîndurată, cînd concentrată și atentă, dar parcă nu omenește, ci așa cum sînt atenți ochii sălbăticiunilor, gata de apărare sau de fugă. Nu era un copil prea atrăgător, dar toți spuneau c-o să iasă din el un bărbat strașnic. Deși în realitate mai mic, totuși toți ai casei îl considerau mai vîrstnic decît alintata Emilia, căci atît prin fire, cît și ca înfățișare, se dovedise de la început un băiat în toată puterea cuvîntului, fără nici unul din

atributele copilăriei. Îi tundeau scurt părul, dar șuvița care-i cădea peste tîmpla stîngă, oricît de scurt i-ar fi fost retezată, se ridica, întotdeauna, rebelă în sus. Oricine privea portretele bunicilor Ostrzeński, atîrnate acum în salon, era izbit de uimitoarea asemuire a lui Tomasz cu bunicul Adam.

Copiii semănau foarte puțin între ei și aveau firi diferite.

Tomaszek era zburdalnic, neascultător, îndrăzneț și mincinos, speriind lumea cu năzbîtiile lui. Rar se întîmpla să fie el pricina veseliei sau bucuriei în casă. Cel mai adesea casa răsuna de mustrări. „Tomaszek, nu minți! Lasă-te de rele! De ce ești răutăcios? Unde te-ai ascuns? Ce-ai mai stricat?“

Era singurul lor băiat și Barbara ai fi dorit mult să-l iubească și să-l alinte, dar numai rareori i se întîmpla să fie mai drăgăstoasă cu el. Cîteodată, îl ținea în brațe, sau pe genunchi, îmblînzit, și se mîngîia cu speranța: „Totul are să fie bine. Se spune că din asemenea copii neastîmpărați ies oamenii cei mai buni.“ Dar, dintr-o dată, spaima răsărită de undeva din fundul sufletului îi ridica părul măciucă și avea impresia că ține la piept nu pe fiul ei, ci o ființă străină, nesocotită. Și ceva ca o presimțire îi spunea că n-are de ce să se legene cu speranțe zadarnice. Dar ea alunga spaima, n-o lăsa s-o cuprindă, căci numai în această împrejurare se simțea în putere să creadă, să tragă nădejde și să aștepte împlinirea tuturor bucuriilor.

— Băiețașule, repeta ea, copilașul meu! Ai să fii tu bun? Ai să fii un om adevărat?

Emilka nu știa niciodată să se descurce singură. Trebuia să se țină mereu după cineva. Îi plăcea să fie dusă în brațe, legănată, săltată pe genunchi; îi plăcea să se joace cineva cu ea, nu putea să adoarmă singură, trebuia întotdeauna să i se cînte sau să i se povestească un basm, și asta chiar atunci cînd se făcuse destul de mare ca să-i mai placă asemenea lucruri. Dacă rămînea singură, nu știa cum să se joace, se-ntrista și-ncepea să plîngă de plictiseală. Nu se mulțumea niciodată cu ce i se dădea, întotdeauna

rîvnea să aibă și ce avea Tomaszek, Agnisia sau oricare altul și să facă întocmai ca ei.

— De ce n-o fi vrînd copilul ăsta să rămînă singur ? se necăjea Barbara. Ce-o să iasă din ea dacă nu poate trăi fără dădacă ?

Spre deosebire de Emilka, Agnisia nu se plictisea niciodată și, spre deosebire de Tomaszek care fugea mereu de acasă, ea nu voia să meargă nicăieri ; pretutindeni și întotdeauna își găsea de lucru. Nu-i cerea nimănui să se joace cu ea ; ba îi plăcea mai mult să fie lăsată în pace, fiind mereu preocupată de ceva. Era dintre copiii despre care se spune că îi împaci și-i liniștești cu te miri ce. Dar și felul acesta de a fi al fiicei sale mai mari îi dădea de gîndit Barbarei.

— Cît de puțin pretențioasă e și Agnisia asta ! spunea ea. Puțin îi pasă cu cine sau cu ce se joacă, și n-alege niciodată nimic.

Alteori își întreba bărbatul : „Ascultă, de ce i-o fi plăcînd fetei ăsteia așa de mult să stea singură ? Ție nu-ți dă de gîndit ?“

Agnisiei însă îi plăcea să fie singură și pentru că o atrăgeau cărțile. Citea, fără alegere, tot ce-i cădea în mînă. Cărți pentru oameni mari sau pentru copii, răsfoia cu aceeași plăcere chiar și cărțile cu poze ale lui Tomaszek, pe care le scotea de sub pat sau de sub masă, azvîrlite acolo și rupte. Îi plăceau cărțile de aventuri și de călătorii, dar cel mai mult o atrăgeau versurile și povestirile unde se descria viața de toate zilele. Într-una din cărticelele Emiliei era o poezie care începea așa :

E ora patru, cocoșul cîntă,
Priviți în sat, ce se întîmplă...

și conținea descrierea amănunțită a tot ce se petrece, ceas de ceas, în casă, în curte, la cîmp și această simplă enumerare rimată a activităților cotidiene îi produceau Agnisiei o nespusă plăcere. Această poezioară o ajuta să retrăiască încă o dată fiecare zi dispărută, de dimineață și pînă seara, căci întotdeauna i se părea că ziua este prea scurtă și voia

s-o prelungească la nesfîrșit. Iar dacă anotimpul nu corespundea conținutului poeziei, atunci, citind-o, o mai schimba pe ici pe colo, punînd de la ea alte peisaje, alte îndeletniciri, alte rime.

Barbara însăși considera cititul drept cea mai mare plăcere, poate chiar singura bucurie a bietei vieți omenești și la început se bucurase că Agnisia moștenise de la ea pasiunea lecturii, mai ales că, nemaiavînd timp să citească singură, fetița îi citea deseori și ei. În curînd însă începu să se neliniștească, văzînd-o necontenit cu nasul în cărți.

— Nu mai citi atîta, o ruga ea. Ai să te îmbolnăvești și n-ai să mai crești, stînd mereu aplecată peste carte. Mai plimbă-te și tu puțin, joacă-te, aleargă.

Agnisia își dezlipea cu greu ochii de pe rînduri.

— Pe unde să mă plimb ? o întreba ea. Aici sînt peste tot numai lacuri și singură spui că e primejdie să ne înecăm.

— Pentru tine nu mă mai tem, fetițo. Și, pe urmă, de ce să te plimbi numaidecît pe malul apei ? Nu-s destule alei frumoase în grădină ?

Dar nu numai gîndul la firea copiilor o necăjea pe Barbara. Și mai mult o amărau veșnicele boli și indispoziții cărora copiii ei le cădeau mereu pradă.

Într-o primăvară, se îmbolnăviră cu toții de tuse convulsivă, în alta de pojar. Nu trecea toamnă sau iarnă să nu zacă cîte unul de gripă sau de laringită. De tușit, tușeau cu toții mereu, ca o turmă de oi. Emilka ba era răgușită, ba avea urticarie. Tomaszek avea viermi intestinali și una, două, îi curgea sînge din nas, dar cu atîta strășnicie, că uneori își pierdea cunoștința. Agnisia suferea de amețeli și de dureri de cap. Doctorul era un oaspete obișnuit la Serbinów, deși asta îl scotea din fire pe Bogumil, care susținea că nu de doctor aveau nevoie copiii, ci de o altfel de creștere.

— Copiii ăștia, spunea el, sînt prea cocoloșiți, prea șubrezi. Eu i-aș lăsa să se scalde de cu primăvară în apă rece, i-aș lăsa să alerge îmbrăcați ușor, alături de copiii

țăranilor, pe zăpadă și pe ger. La țară, copiii chiar și iarna își petrec ziua în aer liber. Păi altfel cum ? !

Dar Barbara îi închidea gura, zicîndu-i :

— L-am mai lăsat noi pe unul să alerge prin zăpadă și ger !

Apoi se speria singură de vorbele ei.

— Mă întreb dac-or să scape de toate necazurile astea vreodată ? Se vede treaba că slăbiciunea asta a lor e moștenită de undeva. Sîngele stricat al înaintașilor. Doar vezi bine că nu-s normali.

— Eh, zău, ce fel de om ești și tu ! se revolta Bogumil. Toate astea-s închipuiri. De la cine puteau să moștenească ?

— Cine să vă știe pe voi toți, spunea ea, posomorîtă. Dar chiar și ai mei, deși n-au trăit în desfrîu, parcă n-au băut, n-au petrecut ? Doar am auzit ce se spunea despre tatăl meu. Și bunicul Laurenty care a trăit atîta vreme în Franța și-n Spania, pe vremea lui Napoleon. Cine știe ce rele o fi adus de pe-acolo.

— Dă-le pace bieților strămoși. După cîte știu, bunicul tău a plecat în Franța după ce avusese copii.

— Da' de unde ! De unde-o scoți ? Păi, atunci cîți ani ar trebui să am eu acum ? Era băiat tînăr cînd a plecat.

— Ei, s-o fi păzit el, n-ai tu grijă.

— Poate. Nici eu nu susțin c-ar fi neapărat așa. Dar nu poți să negi că unchiul Klemens a înnebunit. Și înclinarea spre nebunie este semnul unei anumite degenerări. Pe de altă parte, în familia mea, mama a avut scleroză ! Am auzit că și bunica suferea de accese de melancolie. Se pare că o dată a încercat să se sinucidă, sărind în fîntînă ! Sau Iakint ! Căci dacă e vorba să țin seama de toate rubedeniile, trebuie să-l pun la socoteală și pe Iakint, acel biet băiat pe care l-am întîlnit la Piekary, moșia consilierului Joachim, și care se temea în permanență că desertul n-o să ajungă și pentru el. Oh, dragul meu, ce ne-o fi trebuit nouă copii ? Mai bine se stingea neamul ăsta al nostru.

— Nu pot să te mai aud vorbind așa, se enerva Bogumil. Îl mînii pe Dumnezeu. Plec.

Și pleca, lăsînd-o speriată că poate într-adevăr îl mîniase pe Dumnezeu sau poate pe vreun alt răzbunător din ceruri, care pîndea fiecare cuvînt al ei.

— Eu n-am spus de loc... nu m-am gîndit... se dezvinovățea ea față de propriul ei cuget sau poate față de puterea aceea necunoscută. N-am zis decît că trebuie să ne îngrijim mai mult de sănătatea copiilor.

În acest timp, copiii se jucau și trăiau cum puteau. Dădaca Józia se ținea după ei, deși acum mai degrabă pentru joacă decît ca să le poarte de grijă ; pentru asta se făcuseră prea mari. Însă numai ea mai izbutea să-l țină cîteodată pe Tomaszek lîngă casă și asta-i convenea Barbarei.

— Haideți, copii, haideți să ne jucăm de-a vînturătoarea, spunea Józia. Să zicem că vînturătoarea e în salon.

Și copiii își închipuiau că sînt țărani și aduc la treierat grînele în salon. Altă dată, se jucau de-a unchiul Klemens, care fuge în pădure, ilustrînd diferite alte momente din viața trecută, aflate de la tata sau mama.

Agnisia nu se omora după astfel de jocuri. Îi plăcea să se joace, sau să se ocupe de ceva, dar întotdeauna singură, să facă ce-i trece ei prin minte. Cu toate acestea, atunci cînd era chemată să se joace cu frații ei, intra numaidecît în joc, temîndu-se că dacă ar refuza, nimeni n-o să mai vrea să se joace cu ea și n-o s-o mai iubească nimeni. Și atunci totul, întregul Serbinów, toată viața aceasta atît de plină de plăceri, plină la fiecare pas de lucruri demne de dragoste, îi va întoarce spatele, va pieri și ea va rămîne pentru totdeauna singură și nefericită. Adesea se uita speriată cum Emilka face nazuri, bate din picior și țipă : „Nu vreau ! N-am să mă joc !“ Ea n-ar fi avut niciodată curajul să se poarte așa. În timpul jocului se supunea dorinței celorlalți chiar și atunci cînd aceasta nu-i era pe plac. Spunea doar : „Eh, fie !“

Era lăudată pentru firea ei echilibrată, conciliantă. Însă uneori era și ea pusă pe scandal. În asemenea împrejurări se împotrivea la tot ce făceau ceilalți. Dar nu numai atît. Se părea atunci că nu-i poate suferi pe părinții și pe frații

ei pentru simplul motiv că erau așa cum erau. Ca și cum s-ar fi trezit dintr-o dată în ea o a doua ființă, ca și cum tot ce-o bucurase pînă în clipa aceea începea dintr-o dată s-o supere și s-o chinuiască. În asemenea momente îi scotea pe toți din sărite, mai ales că nu puteau să înțeleagă ce-i lipsește. Din fericire, asemenea furtuni veneau rar și de fiecare dată Agnisia făcea tot ce-i stătea în putere ca ceilalți să le dea cît mai grabnic uitării. Atunci mai ales, se juca într-adevăr cu plăcere cu frații mai mici.

Józia era plină de inventivitate. Cînd se săturau de un joc, născocea imediat altul, iar la urmă, cînd se plictiseau de toate, cînta laolaltă cu ei : „Ruși, prusaci, amar de voi ! Vin cracovieni puhoi !"... Agnisia aflase tîlcul cîntecului ; ceilalți copii cîntau fără să înțeleagă, dar la urmă tot întrebau și ei :

— Ce înseamnă ruși-prusaci ?

— Dușmanii Poloniei, îi lămurea Józia. Rusul, prusacul și al treilea, austriacul. Uitați mereu. Să vă fie rușine ! Ce v-am spus eu ? Că Polonia e în robie... Că Polonia nu-i a voastră...

— Nu-i a noastră ? întrebau copiii pe gînduri, așteptînd să continue.

— Păi da ! le explica ea, nu știți ? Cum ar fi și cu Serbinów-ul ăsta. Vă jucați, locuiți aici, dar nu-i al vostru. E al domnului Daleniecki și al doamnei moșierese, deși ei stau frumușel la Paris. Tot așa și cu Polonia : e a rușilor, a nemților și a austriecilor, care stau dincolo de munți, iar la Kaliniec își țin numai soldații. Ei trăiesc pe spinarea noastră și noi trebuie să trudim, să trudim mereu, să plîngem și să jelim.

Într-o bună zi, Barbara, mirată că copiii n-auziseră clopoțelul de prînz, ieși pe verandă să-i strige și văzu că în afară de Józia mai era cu ei un flăcău, care însă, cînd o zări, sări gardul, făcîndu-se nevăzut. Mai tîrziu, află de la copii că flăcăul acela nu era altul decît cărăușul Wawrzon, pe care Józia, zărindu-l trecînd pe lîngă gardul

grădinii, îl chemase să stea cu ei, sub motivul că-i apucase spaima.

— Spaima ? Ziua-n amiaza mare ? Și de ce vă temeați ? întrebă Barbara, ca și cum nimic n-ar fi mirat-o mai mult. De cînd v-ați făcut așa de sperioși ?

— Păi, stăteam lîngă seră și Józia zicea că pe acolo la prînz umblă stafii. Zicea c-ar fi scuturat cineva unul dintre pomi și atunci l-a chemat pe Wawrzon, îi explică Emilka.

Toamna și iarna, cît ținea frigul, Józia stătea de obicei cu copiii la bucătărie. Cum se termina treaba la fermă, Wawrzon își făcea apariția, se așeza pe laviță lîngă Józia și vorbeau de-ale lor, în timp ce copiii se zgîiau la ei. Pînă la urmă, Barbara o chemă pe Józia și-i spuse :

— Draga mea, de ce-l tot cari pe băiatul ăsta după tine ? Vezi să n-o pățești.

— Eu n-am nimic cu el, răspunse fata. Dar după o clipă, adăugă : Drept să vă spun, mi-e așa de frică, doamnă, cînd nu-l văd ! Și de cum îl zăresc, nu mă mai tem de nimica.

— Proasto ! Tocmai atunci ar trebui să te temi. O să-ți sucească capul. Pe urmă o să te lase și tu n-o să-l mai poți uita toată viața. Ai să te măriți cu altul, dar mereu o să-ți aduci aminte de el și mereu o să-ți pară rău că nu sînteți împreună. Îți otrăvești singură viața.

Józia se uită la doamna Barbara, mirată că o aude rostind asemenea vorbe de necrezut, și izbucni dintr-o dată în rîs cu o involuntară impertinență și siguranță de sine. Barbara roși.

— Fă cum vrei, spuse ea, dar nu mai poți rămîne cu copiii dacă-ți stă mintea la asemenea lucruri. Te iau la cusut și la cîrpit, vrei ? Am să-ncerc să te învăț croitoria.

Józia aprobă din cap. Dar mai înainte de a-i face alt rost, Barbara află că nu mai vine Wawrzon să-i dea curaj cînd o apucă frica, ci un alt flăcău : Witek. Acest Witek era dintr-un sat vecin. Lucra la Serbinów, cu ziua. Și iată că într-o bună zi veniră amîndoi cu lacrimi în ochi

să-i ceară învoirea și binecuvîntarea, spunîndu-i că s-au hotărît să plece la oraș, să-și caute de lucru și să se cunune.

Barbara nu vedea cununia asta cu ochi buni, așa că încercă să-i facă să renunțe la acest gînd, iar Bogumil se arătă gata să-i tocmească la moșie cu leafă. Ei însă nu voiau să audă. Vorbeau numai de oraș și iar de oraș. Atunci, soții Niechcic le dăruiră cîte ceva, făgăduindu-le c-au să vină la nuntă.

Dar nunta n-avu loc la termenul fixat. La vreo șase luni după aceea, Barbara, întorcîndu-se la Kaliniec, îi spuse lui Bogumil :

— Închipuiește-ți ! Józia a luat-o pe drumuri rele.

— A lăsat-o ?

— Nu. Nici nu-ți vine să crezi. Dar dac-ar fi adevărat ce-am auzit, ea l-a lăsat pentru un individ de la oraș, care o silește acum să facă trotuarul. De la ea n-am putut afla prea multe, deși am încercat s-o descos. Era gătită, parfumată. „De ce, am întrebat-o, nu te-ai măritat cu Witek ?“ Știi ce mi-a răspuns ? „Vai, cu țărănoiul ăla necioplit, fără carte ? Totdeauna, mi-a spus, am visat să am o viață mai bună, mai ușoară.“ Ei, acum și-a văzut visul cu ochii ! Are de-a face numai cu fanți ferchezuiți, fără să știe cîți dintre ei sînt țărănoi și cîți golani. Nici nu știi, continuă Barbara, aproape plîngînd, cît de rău îmi pare că am lăsat-o să plece de la noi. Trebuia să judecăm noi în locul ei.

— Doar era femeie în toată firea, zise Bogumil. Avea dreptul să-și hotărască singură soarta. În privința asta e mai bine să judece fiecare pentru el, fără amestecul altuia, oricît ar fi acesta de binevoitor.

— Așa gîndeam și eu, dar cred că greșeam. Au s-o nenorocească, au s-o piardă și-o să mă simt vinovată de pierzania ei.

Hotărîră deci să n-o scape din ochi, dar înainte de a apuca să ia vreo măsură ca s-o aducă din nou pe drumul cel bun, aflară că se mutase de-a binelea din Kaliniec.

Și așa i-au pierdut urma Józiei. Grija pentru ea s-a amestecat cu o mie de alte griji care dau buzna peste om, îi acaparează gîndurile, îi alungă somnul de pe ploape, apoi trec, lăsînd în sufletul lui nevăzute urme.

2

Barbara începuse de mult să-i dea lecții de scris și de citit Agnisiei. Acum însă socotea că ajutorul ei nu mai e îndestulător și că e neapărată nevoie să dea copiii în grija cuiva. Angajă, așadar, o bonă care stătu la ei un an, învățîndu-i pe copii oleacă de nemțească și împodobind casa cu tot felul de șervețele roșetate. Îi urmă alta, care însă îi părăsi după o săptămînă. Și tocmai cînd Barbara începu, în sfîrșit, să caute o profesoară ca lumea, sosi o scrisoare din Turobin. Hipolit Niechcic se plîngea că le merge tot mai prost. Le scria că au de gînd să vîndă ferma și să se mute la oraș. „În comparație cu Bogumil, scria Hipolit, sînt un biet cerșetor. Am ajuns atît de săraci, că fata mea cea mare e nevoită acum să plece de acasă și să-și cîștige existența, învățînd copii străini. Are patru clase terminate, se pricepe la muzică, și a deprins de la maică-sa nițică franțuzească."

— Pentru numele lui Dumnezeu ! De ce „la străini" ? strigă Barbara. Hai s-o luăm noi ! Patru clase, pentru fetele noastre e prea destul. Mie-mi plăcea Anka asta de cînd era copil. Cel puțin o să avem pe cineva de-al nostru.

Hotărîră deci ca Barbara s-o invite pe Aneczka Niechcicówna pentru un an întreg la Serbinów. Se va ocupa de Agnisia și Emilka și în schimb ei o vor îngriji ca pe un copil al lor, străduindu-se să nu-i lipsească nimic. Cei din Turobin primiră cu bucurie această propunere și soții Hipolit Niechcic făgăduiră să-și conducă fiica pînă la Serbinów.

Barbara se frămînta cu gîndul că ar trebui să cumpere o pianină, de vreme ce acum era cineva în casă care știa să cînte. Și zilnic dezbătea cu Bogumil această problemă. Pianina costa cu mult mai mult decît întreținerea pe timp de un an a Ankăi, dar, oricum, o dată cumpărată, rămînea proprietatea lor pentru totdeauna. Barbarei îi displăcea luxul, dar oare pianina era un lux? Oare nu era ea expresia unei cerințe spirituale? Și aceasta nu însemna oare întoarcerea la vechile deprinderi de care sărăcia și soarta îi îndepărtase, dar care dăinuiau undeva în sufletul lor? De altfel, ce să-și mai aducă aminte de trecut? Au fost multă vreme săraci, dar acum soarta le surîdea din nou, așa că puteau să se gîndească și la altceva decît la pîinea cea de toate zilele, de pildă, la anumite cerințe spirituale, și muzica era una dintre acestea.

Nici Bogumil nu era împotrivă să aibă în casă un instrument muzical. Avea însă unele rezerve.

— Nu știu dacă muzica e într-adevăr o necesitate pentru noi, spunea el. Nu știm nici să cîntăm și nici nu ne pricepem la muzică.

— Într-un cuvînt, nu-ți place muzica?

— Asta-i bună! Ba îmi place foarte mult. Dar cred că ne ajunge atîta cîtă e în jurul nostru. Cîntecele păsărilor în grădină, taraful de la cîrciumă, muzica de pe la nunți. După mine, țăranii cîntă foarte frumos. Ne-om mai duce, din cînd în cînd, la Kaliniec, la vreun concert.

— Dar copiii? De ce nu vrei să învețe copiii?

— Și dacă n-o să-i intereseze? Atunci pentru cine cumpărăm pianina?

— Chiar dac-o să cînte numai Anka, sau Holszánska, cînd o veni pe la noi, și tot n-o să stea de pomană. Holszánska cîntă atît de frumos! Nu, dragul meu! Gîndește-te cîtă plăcere ne-ar face! Uneori o să putem să dansăm, să cîntăm; cînd fetele s-or face mai mari, o să-i chemăm la noi și pe tinerii Ostrzeński. Poate chiar pe Oktawia și pe Sabina, de la Czenstochowa. Toți sînt

doar adolescenți. Îți poți oare imagina micile petreceri ale tineretului fără un pic de muzică, fără dans ? !

— Bine, bine, o să cumpărăm pianina, zise Bogumil, rîzînd. Deși, pentru dans, aș fi putut să le cînt și eu.

Și așa, tot vorbind despre muzică, într-o zi dădu la iveală vioara de unde fusese dosită. Aproape c-o uitase de cînd erau la Krempa. Încercă să cînte vechile melodii. La început, n-a prea mers, dar pe urmă a cîntat destul de bine. Barbara însă își ieșea din fire.

— Da' mai termină odată ! Asta-mi aduce aminte de Piotruś.

În realitate, amintirea aceasta nu mai era atît de dureroasă cît voia ea să lase impresia, dimpotrivă, era oarecum plăcută, și Barbara se lăsase o clipă furată de ea ca de un vis. În realitate, nu-i plăcea cum cînta Bogumil.

— Nu, nu-i același lucru. Mie mi-a plăcut întotdeauna pianul.

Cîndva, în tinerețe, îi plăcuse într-adevăr, dar nu era vorba de asta. Era încredințată că vioara nu are ce căuta în casa lor. La vioară puteai sau să scîrțîi, sau să dai concerte. Cu cele patru strune ale ei, din care trebuia să scoți atît de mult, vioara i se părea un instrument magic, inaccesibil unui om obișnuit. Pianul însă, chiar și numai prin numărul său mare de clape, ușura interpretarea unor melodii oricît de complicate. Aici fiecare sunet își avea locul precis și vizibil, al cărui nume era parcă imprimat pe clapă. Le mai ținea minte de pe cînd învățase să cînte la liceu. La vioară trebuia să cauți cu deznădejde fiecare sunet de-a lungul acelorași strune și-l nimereai greu. Da, să cînți perfect la vioară i se părea aproape o minune pe care n-o putea cere copiilor. Așa că dacă era vorba de cumpărat un instrument muzical, atunci nu puteau cumpăra altceva decît o pianină. Neapărat o pianină ! Dar merita oare ? Șovăia, dădea înapoi și era gata să renunțe. A stat în cumpănă atîta timp cît venirea Niechcicilor de la Turobin nu era o chestiune de zile. Cînd n-a mai rămas decît o săptă-

mînă pînă la acest eveniment, Barbara fu cuprinsă de o adevărată febră „pianistică". Numai la gîndul că ar putea auzi în casa ei ecoul dulce al clapelor nu-şi mai găsea locul. Era ca un om flămînd, căruia-i stă gîndul numai la mîncare. Sosirea soţilor Niechcic şi faptul că Anka urma să rămînă în casa lor un an întreg deveneau lipsite de sens şi de valoare fără prezenţa pianinei. Aşadar, tot ce stătea în calea procurării instrumentului trebuia înlăturat cu hotărîre, căci altfel Barbara era sigură că n-ar mai putea să obţină niciodată, nimic în viaţă. De multă vreme nu-şi mai dorise ceva cu atîta ardoare.

La Kaliniec era o fabrică de piane „Habicht şi Comp.", de unde puteai să cumperi un instrument bun şi pe deasupra în rate. Într-o zi, Bogumil şi Barbara plecară să cumpere pianina dorită.

Dar cînd, după cîteva zile, obiectul cumpărat şi împachetat era aşteptat să sosească, într-o căruţă, la Serbinów, Barbara trecu prin chinuri cumplite. Sub motiv că o doare capul, se întinse pe canapea, în salon, şi începu să se roage fierbinte Domnului-Dumnezeu să facă ce-o face, numai să oprească pianina pe drum. Sau mai bine să-i dea lui Habicht gîndul ăl bun şi să n-o mai expedieze. N-avea decît să-şi reţină banii primiţi pentru prima rată, numai să n-o mai trimită. Îi şi vedea aievea pe Holszańska şi pe toţi ceilalţi din Kaliniec, uitîndu-se lung după pianina asta pornită spre Serbinów şi luîndu-i peste picior.

— Ce li s-o fi năzărit şi oamenilor ăstora ? Că doar habar n-au să cînte !

Apoi, o cuprindeau alte temeri. Se gîndea la amărăciunea oamenilor cinstiţi, nevoiţi să muncească la străini : „Oare Daleniecki n-o să privească luxul ăsta cu ochi răi ? N-o să creadă că traiul lor s-a îmbunătăţit în dauna lui ?" Se punea deci problema reputaţiei lor. Oare se cuvenea ca tocmai ea să contribuie la umbrirea bunului lor nume, tocmai ea să-i facă lui Bogumil răul ăsta ?

„Sînt nebună și isterică", își zicea, izgonind aceste gînduri nesăbuite. Și totuși nu putea scăpa de senzația că, luînd această pianină, făcuse o mare prostie, în orice caz ceva care nu corespundea cu situația lor, ca și cum oamenii de teapa lor n-aveau dreptul să cumpere decît obiecte de primă necesitate.

Cînd trecu însă ora la care trebuia să sosească pianina, Barbara se ridică involuntar de pe canapea și începu să se plimbe, nerăbdătoare, de la o fereastră la alta. Dacă s-o fi spart undeva, pe drumul ăsta plin de hîrtoape ?

În sfîrșit, zări căruța cu lada uriașă intrînd pe poartă. Se liniști numaidecît și aștepta despachetarea cu un sentiment de aversiune și jenă. Îi era rușine de oamenii de la moșie care ajutau la descărcat.

În schimb Bogumil fu cuprins de o bucurie copilărească, atunci cînd splendidul obiect negru fu așezat lîngă peretele verde al salonului.

Pe de altă parte, trebui să recunoască și Barbara că, deși strălucea de-ți lua ochii de nou ce era, pianina parcă stătea acolo de cînd lumea, demnă și plină de promisiuni. Se potrivea atît de bine cu mobilele și perdelele, ca și cum camera îi fusese anume destinată. Părea că e anume făcută pentru salonul familiei Niechcic. Mai presus de orice însă, exista. Toată frămîntarea legată de cumpărarea pianinei, ținea acum de domeniul trecutului.

Agnisia săltă capacul și atinse timid o clapă cu degetul. În interiorul cutiei de abanos se auzi o vibrație ușoară, pură. Rostind cuvintele cîntecului, Agnisia continuă să caute cu degetul notele unui cîntec popular :

„Fe-ti-ța ma-mei — să coși in-va-ță,
N-aștep-ta prin-țul — să te ia soa-ță."

— Știu să cînt ! strigă ea, bucuroasă. Ai văzut, mămico ? Eu cînt !

Abia atunci simți, în sfîrșit, și Barbara fiorul de fericire al visului împlinit, bucurie atît de rar încercată de sufletul omenesc.

3

La cîteva zile după aceea, sosi familia Niechcic de la Turobin și poposi la moșie două săptămîni.

Cel dintîi lucru care-i sări în ochi doamnei Urszula fu pianina.

— O! Nu știam că aveți pianină! Se vede că vă merge bine, să v-ajute Dumnezeu.

Barbara se roși pîn'la urechi.

— Se putea altfel? Anka la ce-ar fi cîntat? Nădăjduiesc ca și fetițele mele să înceapă, cu ajutorul ei, să facă puțină muzică.

— Vai, tanti, exclamă Anka, căci așa se hotărîse să-i spună Barbarei. Dar eu n-am idee de muzică! Mai zdrăngăneam și eu cu mama, dar n-aș îndrăzni niciodată să dau cuiva lecții.

— Ei, nu face nimic, încheie Barbara discuția, cu vocea răgușită de tulburare. Doar nu muzica e lucrul principal. La copii important e să învețe să gîndească. Mi se pare, de altfel, că n-au nici o înclinație pentru muzică.

Spunînd asta, văzu negru înaintea ochilor, dar se sili să nu se bage de seamă. Nu prea avea timp să-și plîngă iluziile spulberate. Treburile casei nu sufereau amînare și fiecare clipă liberă era închinată oaspeților. De altfel, Barbara nu se putea plînge că pianul nu o răsplătise, răscumpărînd frămîntările și zbuciumul prilejuite de cumpărarea lui. Doamna Urszula nu se lăsă mult rugată și începu să cînte zilnic. Barbara nu prea luase în seamă talentul muzical al Urszulei. Acum însă, fie datorită faptului că Urszula cînta la pianul lor, fie că orice lucru își are timpul sorocit în viața

omului, Barbara, ascultînd-o cîntînd, se simțea plăcut tulburată. Doamna de la Turobin le cînta de data aceasta mai ales din Chopin. Avea, pentru o femeie, bătaia nespus de moale și tandră — femeile cîntă de obicei dur, sec — și, cu toate că în felul ei de a fi sau în discuții nu trăda niciodată cine știe ce profunzimi spirituale, se pricepea să scoată în evidență, la bucățile cîntate, ceea ce constituia într-adevăr valoarea și semnificația lor.

Barbara nu deosebea cînd se cîntau nocturne, studii, scherzouri sau balade; recunoștea doar unele mazurci și două preludii pe care le ținea minte din tinerețe. Acum însă, cum răsunau primele acorduri, își simțea ființa ca o grădină în floare, plină de rouă, de fulgere și trăsnete, de aerul pur și răcoros care vine după furtună.

„Ce bine-ar fi să cînți mereu"... ofta ea, cînd Urszula Niechcicowa se ridica de la pian. Dar aceasta nu se putea abține să nu-i povestească cîte ceva despre recentele succese obținute în activitatea ei. Își dădea seama că le merge prost, dar tocmai asta o îndemna să-i dovedească Barbarei că și atunci cînd te afli în cea mai neagră sărăcie și ești nevoit să faci economii sîngeroase, poți s-o scoți la capăt destul de bine dacă ai cap. Uneori, cînd credeai că e cu totul cufundată în muzică, se întrerupea la jumătatea cîntecului și începea să povestească cum se descurcă ea cu îmbrăcămintea, de pildă. Își transformă rochiile vechi cu atîta pricepere, că nimeni n-ar putea spune că umblă prost îmbrăcată. Și, într-adevăr, era îmbrăcată foarte îngrijit, dar rochiile cam atîrnau pe ea, căci slăbise mult în ultima vreme. Se și trecuse. Fața ei rotundă și proaspătă nu-și pierduse culoarea, dar se acoperise de riduri mărunte, ochii i se adînciseră în orbite, iar fruntea se bomba, tristă, deasupra lor. Barbarei însă i se părea acum mult mai simpatică și mai apropiată decît înainte, poate numai pentru că îi era oaspete.

Hipolit Niechcic se schimbase foarte puțin. Era tot atît de frumos, palid și lipsit de viață. Dar era bun și prietenos cu copiii Barbarei, le dădea zilnic cîțiva bănuți să-și cumpere turtă dulce de la băcănia din sat. Se vedea că iubea copiii. În rest, cea mai mare parte din timp și-o petrecea aplecat deasupra tablei de șah, dezlegînd diferite probleme, iar seara îl făcea mat pe Bogumil. După prînz, își aprindea o țigară ieftină de foi și juca în cărți, la un colț de masă, cu nevastă-sa. Apoi, discuta cu Bogumil despre proiectele pe care le avea în vedere, după ce va vinde ferma și-și va găsi o slujbă la oraș.

— Proprietarul funciar cu avere mijlocie, spunea el, este condamnat la pieire, căci nu poate trăi fără pretenții, ca un țăran, iar ca boier, n-are cu ce.

— Da, răspundea Bogumil, dacă privești lucrurile din punctul de vedere al pretențiilor. Dar a trăi la țară, după cum înțeleg eu, înseamnă să-ți faci un rost acolo. Și în cazul acesta, la ce bun să te uiți la cei care sînt mai presus sau mai prejos ca tine ? Îți faci treaba cinstit, fără să te temi de răspundere ori de riscuri. Și lucrul acesta, dragul meu, mi se pare că este posibil oriunde și oricînd.

— Ei și tu ! Aș vrea să te văd în locul meu. Atunci ai vorbi altfel.

Bogumil nu încerca să-l contrazică, dar se gîndea că dacă proprietatea mijlocie și poate proprietatea în general se va dovedi cîndva de prisos, atunci cu totul alte argumente vor fi folosite în sprijinul acestei judecăți decît cele folosite de Hipolit. Nu putea înțelege ce fel de cerințe nu-și putea îndeplini Hipolit acolo, în Turobinul lui. Era, din toate punctele de vedere, un om modest. Se pare însă că dorea, mai presus de orice, liniște. Liniște, obținută nu prin rezolvarea tuturor problemelor care ne hărțuiesc viața, ci prin retragere din fața a tot ceea ce ar trebui să constituie preocuparea de căpetenie a omului și pentru care e nevoit să răspundă cu propria lui viață. De

aceea voia să fugă la oraș, într-un mediu străin, în care, netulburat de nimic, să trăiască din resturile averii.

Dintre fiicele lui Hipolit, în prima clipă Anka o dezamăgise oarecum pe Barbara. O ținea minte ca pe o fetiță melancolică. Între timp însă această micuță melancolică se transformase într-o fată frumoasă cu piept bogat, cu părul cîrlionțat, picioare lungi, veselă și explozivă. Barbara se cam temea de femeile acestea voinice, voluntare, și regreta că nu poate s-o oprească profesoară pe cealaltă, mai mică, Helcia. Aceasta era grațioasă și blîndă, deși lăsa impresia că e blîndă mai degrabă de teamă că ar putea supăra pe cineva, decît din fire. După cîteva zile însă, Barbara s-a convins că o înșelase prima impresie. Helcia era grozav de obositoare prin felul ei de a fi. Nu avea niciodată și despre nimic o părere proprie și definitivă. La orice întrebare, lăsa impresia că răspunsul o depășește. Nu știa dacă i-a plăcut la Varșovia, dacă se bucură că nu mai merge la pension, dacă vrea sau nu să iasă la plimbare. Iar ezitarea aceasta nu-și avea temeiul, așa cum se întîmplă uneori, într-un belșug de sentimente și impresii în care te pierzi, ci mai degrabă într-o precară participare la viață, gîndire sau voință, care se stingeau înainte de-a se aprinde cu adevărat. Helcia părea obosită de trudnica ei copilărie.

— Ciudat copil, îi spuse Barbara lui Bogumil. Umblă ca adormită.

— Nu-i nimic, încercă Bogumil să arunce o glumă. O s-o trezească dragostea.

— Dragostea ? O s-o trezească ? La ce s-o trezească ? La o veșnică suferință ?

Bogumil o privi atent.

— De ce vorbești așa ? Nici tu nu crezi ce spui. De altfel, e mai bine să suferi decît să trăiești fără să simți că trăiești.

Vorbind cu musafirii, soții Niechcic își amintiră de vechile locuri, de oamenii și de timpurile din trecut. Aflară că bătrînul Krempski nu mai trăia.

— A fost un om de suflet, fie-i țărîna ușoară, spuse Barbara. Deși n-am înțeles niciodată cum reușea el să împace pioșenia cu averea pe care-o stăpînea. În Scriptură scrie doar că mai degrabă va trece cămila prin urechile acului, decît s-ajungă bogatul în împărăția cerului.

— Și ce să fi făcut? Să fi împărțit averea? se revoltă Hipolit. Întreaga ordine în societate se întemeiază tocmai pe religie.

— Eu nu zic că trebuia să-și împartă averea, îl liniști Barbara. De altfel, e adevărat că în purtări nu semăna cu alți bogătași. Era convins că Dumnezeu îl crease anume pentru a conduce o moșie. Așa-i omul, izbutește să-și bage în cap orice vrea el.

Hipolit Niechcic înțelese însă cu totul altfel.

— Da, zise el. Grozave aere își dădeau alde Krempski ăștia. Nu se uitau la nimeni, zicîndu-și pesemne că sus e Dumnezeu și numaidecît după Dumnezeu urmează familia Krempski. Și doar neamul nostru nu e cu nimic mai prejos de al lor, deși a sărăcit.

— Copiii nu se țineau mîndri, spuse Barbara și, amintindu-și de ei, întrebă ce mai fac. Domnișoarele se căsătoriseră, unele plecaseră la Varșovia, altele pe la moșii prin diferite părți ale țării. Băiatul, Tadeusz, le înzestrase pe toate și se statornicise cu maică-sa la Krempa.

— El nu s-a-nsurat? întrebă Barbara cu glas schimbat.

— Nu.

— Și moșia cum merge?

— Se spune că foarte bine.

— Vedeți, zise Barbara și, înfierbîntată de anume amintiri care-i năvăliră deodată în minte, adăugă: Băiatul acesta a fost întotdeauna un om neobișnuit. Numai că nimeni dintre noi nu și-a dat silința să-l

înțeleagă. Era timid și închis, dar avea dreptate să fie așa. În fața cui să-și fi deschis sufletul?... Pe lîngă el toți erau niște... Se întrerupse, dar zguduită de coșmarul pe care-l trăise cu ani în urmă, nu se putu stăpîni să nu spună: Trebuie să fie foarte nefericit. Și, dînd glas gîndurilor ei tulburate, întrebă: Cum mai arată? E tot atît de frumos?

— Da, neschimbat. L-am văzut nu demult la Borek, la un tîrg de cai, răspunse Hipolit uimit de insistențele Barbarei.

Ea simțea cum îi zvîcnește inima. Nu-și găsea astîmpăr pentru că nu putea afla din gura lui Hipolit Niechcic ce voia ea să afle despre tînărul Krempski.

Dar cînd începură să curgă veștile privitoare la familia Lada, îl dădu uitării. Familia Lada, adică, în primul rînd doamna Zenobia, care, cu toate că încă de acum zece ani era cu un picior în groapă, supraviețuise morții soțului ei. Bogumil și Barbara aflaseră de moartea lui Lada, dar, primind vestea în timpul cînd bătrîna doamnă Ostrzeńska bolea de moarte, n-avuseseră timp să se mai gîndească la asta. Jan Lada murise într-un accident. Caii, speriați, o luaseră razna, el căzuse din brișcă și în urma izbiturii căpătase o hemoragie internă. Murise pe loc. După lichidarea fermei Borek Dworski, doamna Lada se stabilise la Varșovia. Și iată că acum, unul dintre fiii ei, cel mai mare, Kazimierz, fusese arestat și exilat în adîncul Rusiei, pentru că participase la o manifestație politică.

— Cum? Micul Kazio, căruia-i coseam eu hăinuțele, exilat? repeta Barbara, zguduită. Pus în lanțuri! Trimis la ocnă!

— Nu. E vorba de un surghiun politic. Cinci ani, undeva în Urali. Trăiește-n libertate acolo, dar oricum...

— Cinci ani?! Și biata Zenia, ea ce face?

Asta nu mai știau rudele de la Turobin, căci aflaseră și ei despre acest lucru de la altcineva. Știau doar

că locuia tot la Varșovia cu fiul ei mai mic și că o ducea bine cu sănătatea.

Barbara se frămîntă toată seara din cauza deportării lui Kazimierz Lada.

— Vezi, îi spunea soțului ei, țara se trezește. Încep iarăși manifestațiile, oamenii sînt trimiși în Siberia. Kazio Lada îngheață în ținuturile acelea înzăpezite, în timp ce noi ne cumpărăm piane.

Apoi i se năzări că soarta acestei familii e demnă de invidiat.

— Eu îi socoteam pe alde Lada niște bieți oameni mucegăiți, zvîrliți într-un colț uitat de provincie. Și cînd colo, poftim ! Copiii lor participă la marile evenimente. Așa copii, înțeleg și eu !

Ar mai fi vrut să afle cum decursese manifestația pentru care Kazio Lada fusese deportat, dar în această privință Hipolit Niechcic știa și mai puțin decît despre tînărul Krempski.

Cu toate acestea, Barbara trăi cîteva zile numai cu gîndul acolo.

— Se simte totuși ceva. Slavă Domnului ! Ciudat lucru, atîta vreme cît e liniște, înfundat în pustietatea asta, nu mai simți apăsarea jugului. Dar cum afli că se-nfiripă ceva, numaidecît începi să-ți dai seama de toate... Te și minunezi cum de poate omul să îndure atîta amar de vreme...

Și, așa cum se întîmplă cu oamenii care se simt nemulțumiți de viața lor personală și zilnică, chemă istoria în ajutor pentru a încerca înălțătorul simțămînt al marii cauze obștești, din care existența ei era o biată fărîmă.

4

Cu fiecare zi Anka Niechcicówna le plăcea tot mai mult celor de la Serbinów atît prin frumusețea, cît și prin firea ei. Chipul ei trezea interes și încredere, iar strîngerea mîinii ei mari și frumoase era sinceră și

sigură. Ochii ei mari păreau uneori aproape negri, alteori de un strălucitor azuriu, ca și cum în privirile ei s-ar fi amestecat cînd ziua, cînd noaptea. În schimb, în sufletul Ankăi părea să domnească o zi veșnică, daurind cu o blîndă lucire orice lucru spre care-și îndrepta atenția. Dacă o întrebai ce părere are despre cutare sau cutare lucru, nu șovăia niciodată să-ți răspundă. Era mereu și sincer încîntată de tot ce o înconjura; cînd nu putea să-și arate încîntarea, compătimea din toată inima, iar cînd nu era nimic de compătimit, rîdea fără răutate de tot ce nu-i plăcea. Venise la Serbinów să le învețe pe Agnisia și Emilka, dar fără să-și dea seama cum, începură cu toții să-și spună în gînd că nu lecțiile erau lucrul cel mai important, important era ca Anka să se simtă cît mai bine în mijlocul lor. Ce-i drept, pentru asta nimeni nu trebuia să-și dea prea mult silința, căci fata se simțea bine chiar și pentru simplul motiv că trăia. Și totuși, îi purtau cu toții de grijă. Cînd și-au dat seama, de pildă, că Ankăi îi place să danseze, au făcut ce-au făcut și chiar în aceeași iarnă au scos-o în lume. Barbara se arătă gata să meargă ea însăși cu fata la baluri și petreceri, deși răsuflă ușurată cînd mătușa Michalina luă această sarcină asupra ei. Așa că în anumite seri o îmbrăcau pe frumoasa fată în rochii albe sau roz de muselină și o expediau cu careta la Kaliniec, sub aripa ocrotitoare a soților Ostrzeński. Iar cînd a doua zi le povestea cine ce-a spus, cum s-a dansat, cum s-a petrecut, imita totul cu atîta talent, că singură ținea locul unei trupe întregi de actori. Părinți și copii retrăiau o dată cu ea carnavalul pe care nu-l văzuseră. Sensibilitatea ei era atît de mare, că orice lucru trăit o îmbogățea nu numai pe ea, ci pe toți cei din juru-i.

Pînă la venirea Ankăi, Barbara socotea aceste nesfîrșite petreceri și dansuri, de care auzea de la soții Ostrzeński, drept un lucru nu prea demn de laudă. O supărau mai ales recepțiile costisitoare care le însoțeau. Chiar și tinerii Ostrzeński, pe care-i prețuia ca pe niște băieți inteligenți, pierdeau mult în ochii ei cînd îi vedea

preocupaţi pînă-ntr-atîta de dansuri şi flirturi. Dar Anka îi schimbă părerile. Petrecerile şi balurile i se păreau acum necesare şi începeau să aibă în ochii ei o anumită valoare şi un anumit sens, de vreme ce Anka lua parte la ele. Iar cînd auzea spunîndu-se că Anka, deşi e robustă, e atît de graţioasă şi de uşoară la dans, dar totodată constituie un sprijin de nădejde pentru partener, Barbarei i se părea că nu-i vorba numai de un succes de societate, ci de o victorie morală.

La baluri, Anka avea mare trecere, era mereu solicitată, iar carneţelul ei era plin încă înainte de a intra în sala de bal. Băieţii îi dădeau tîrcoale şi mulţi dintre ei erau chiar îndrăgostiţi de-a binelea, dar ea nu iubea încă pe nimeni şi pentru nici unul din partenerii de dans nu părea să aibă sentimente deosebite. La petrecerile acestea se purta cu aceeaşi corectitudine ca în viaţa de toate zilele, nu făcea nazuri, supunîndu-se bucuros anumitor obiceiuri împămîntenite. Dar făcea asta parcă numai din politeţe faţă de oamenii care ţineau la asemenea lucruri, dîndu-le parcă a înţelege că, de fapt, ele nu au nici o însemnătate. Căci pentru ea jocurile la care lua parte cu atîta plăcere nu prezentau importanţă. Dacă în ultima clipă ceva o împiedica să plece la o petrecere, rămînea acasă cu aceeaşi bucurie cu care s-ar fi dus să se distreze. De aceea Bogumil şi Barbara nu se temeau niciodată că viaţa frivolă de societate ar putea avea asupra-i o înrîurire dăunătoare. Petrecea, fiindcă se ivea prilejul, dar puteai fi convins că atunci cînd vremea petrecerilor va lua sfîrşit, ea îşi va duce cu aceeaşi seninătate cu care dansa orice povară pe care şi-o va alege sau pe care i-o va hărăzi soarta şi se va comporta aşa cum va crede ea de cuviinţă, fără să ţină seama dacă-i place cuiva sau nu.

Adesea, discutînd cu ea, Barbara avea impresia că în adîncul sufletului ei Anka era independentă pînă la cutezanţă. O dată chiar Anka îi spuse, rîzînd :

— Eu sînt o apă liniştită, tanti, dar cînd e la o adică, nu-i prea uşor să mă înfrunte cineva.

— Nu poți să-i reproșezi nimic Ankăi, îi spuse mai tîrziu Barbara lui Bogumil. E chiar prea la locul ei și mă mir că dintr-un copil sălbatic și mofturos cum era, a ieșit fata asta care dă dovadă de atîta bun-simț. Dar să știi că atunci cînd o fi vorba de ceva cu adevărat important pentru ea, o să părăsească potecile bătătorite și o s-o ia la goană de-a curmezișul cîmpului ca un cal nărăvaș, fără să-i pese că cei din jur întorc după ea capetele cu indignare.

Deocamdată, era greu de prevăzut în ce domeniu avea Anka s-o ia razna ca un cal nărăvaș. La întrebarea Barbarei, dacă, fiind atît de capabilă, n-ar vrea să studieze mai departe, să călătorească și să vadă lumea, fata îi răspunse :

— Desigur, deși mă atrage mai mult arta teatrală. Dar și pentru una și pentru alta trebuie să ai bani, iar părinților mei, după ce-și vor plăti datoriile, abia o să le mai rămînă cu ce să-și ducă viața. Pînă una, alta, mi-am pus în gînd să învăț contabilitatea, să-mi pot cîștiga singură existența și pe urmă, om vedea...

S-ar fi putut să aibă vocație și pentru contabilitate. dar Barbara susținea că orice-ar face, fata asta n-o să ducă o viață obișnuită. Barbara era atît de interesată de soarta Ankăi, pentru că vedea la ea tot ceea ce-i lipsise o viață întreagă și ceea ce-și dorise întotdeauna.

Anka începu, așadar, să predea lecții fetelor, dar își dădu repede seama că ar fi o îndrăzneală prostească din partea ei să se apuce de pedagogie. Cunoștințe, cel puțin după părerea ei, avea destule pentru a da lecții unor fetițe atît de mici, dar n-avea idee cum să le facă să priceapă. Cum era de așteptat, îi împărtăși Barbarei temerile ei, dar Barbara, după ce asistă la cîteva lecții, îi spuse :

— Ești o profesoară excepțională, draga mea ! Lecțiile nu erau de loc plicticoase și, după părerea ei, acesta era lucrul cel mai important. Anka era preocupată de fiecare temă dată, aproape că învăța și ea totul din nou, și asta îi stimula pe copii.

Cu toate acestea, singura care folosea într-adevăr ceva din lecții era Agnisia. În primele zile, cît timp i se păruse

o noutate, Tomaszek învățase și el cîteva poezioare, dar în curînd, cum se apropia ora lecției, se făcea nevăzut și nu putea fi nicăieri aflat, de parc-ar fi intrat în pămînt. Pe de altă parte, Emilka nu era în stare să-și concentreze atenția. Anka o lua pe genunchi, o mîngîia, o săruta, dansa chiar cu ea ca s-o distreze și, mai cu vorba bună, mai glumind, se străduia s-o facă să citească sau să scrie. Fetița se scutura ca și cum ar fi luat o doctorie amară. Agnisia, așteptînd sfîrșitul acestor strădanii, se apuca să dezlege probleme de aritmetică, citea tot ce avea de citit, și astfel progresa nu numai Emilka, ceea ce ar fi fost în firea lucrurilor, dar și ea însăși. Învățătura o atrăgea, așa cum, de altfel, se lăsa absorbită de orice muncă ; dar cînd isprăvea, rămînea tristă, în așteptare parcă, căci cunoscuse prea de timpuriu amărăciunea triumfului. Anka n-o lua pe genunchi, n-o mîngîia, n-o strîngea la piept și nu-i spunea : „Dacă mă iubești trebuie să înveți. Spune-mi, mă iubești ? Păi, vezi !“ Cîteodată, Agnisia se prefăcea că nu pricepe o lecție, sperînd să devină și ea obiectul acelorași drăgălășenii. Dar Anka înțelegea numaidecît șiretlicul și, trăgînd-o în glumă de păr, îi spunea : „Te prefaci ! Văd după nas că te prefaci, strengărițo ! Știi foarte bine !“ Și din nou se dăruia toată trudei întru lămurirea neînțelegătoarei Emilii.

Supărarea Agnisiei se preschimbă într-o dragoste puternică pentru Anka, așa cum se întîmplă de obicei cînd ești mai puțin luat în seamă. Pînă acum Agnisia nu iubise pe nimeni în mod deosebit, deși-i plăcea din toate cîte puțin și-i era drag de toți. Și nu-i trecuse niciodată prin minte că dacă ți se arată mai multă dragoste decît altora înseamnă cine știe ce mare fericire. Abia atunci cînd Anka începu să-i fie foarte dragă și cînd văzu că ea nu-i răspunde cu același sentiment, pricepu însemnătatea acestor raporturi. Serile însă își uita necazul. După cină, Anka mai rămînea o vreme cu părinții în camera lui Bogumil, apoi trecea prin dormitorul copiilor spre salon, unde-și avea patul. La ora aceea Tomaszek și Emilka dormeau. Agnisia însă stătea de veghe și cînd trecea Anka,

era destul să se miște puțin ca ea s-o întrebe : „Nu dormi, fetițo ?“ și, apropiindu-se, se așeza pe marginea patului. De teamă să nu facă zgomot, se apleca, o cuprindea pe Agnisia în brațe și stăteau așa o vreme, șoptindu-și la ureche. Sporovăiau despre te miri ce, rîdeau de orice, și pe urmă Anka o mai strîngea o dată pe Agnisia în brațe, uneori rostea împreună cu ea rugăciunea „Înger, păzitorul meu“ și pleca. Scena se petrecea întotdeauna aproape la fel și totuși Agnisia o trăia altfel de fiecare dată. Uneori, se simțea fericită și liniștită, alteori o chinuia gîndul că Anka nici nu-și dăduse seama că stă de vorbă cu ea, că deși fuseseră împreună era ca și cum nici nu s-ar fi văzut. Totul depindea nu de subiectul discuțiilor, ci de felul în care fusese rostit un cuvînt, de un zîmbet, de un gest, o privire capabilă să dovedească o afecțiune reciprocă. Și niciodată nu putea ști cînd va decurge totul bine și cînd rău.

Agnisia nu-i dăduse niciodată Ankăi să înțeleagă că abia așteaptă să vină și să-i spună „noapte bună“. Era mai bucuroasă s-o vadă venind singură și apropiindu-se de pătucul ei, cînd își da seama că încă nu doarme. Agnisia se întreba uneori ce-ar face Anka dacă ea ar dormi într-adevăr. Oare s-ar mai uita la ea ? Ar veni totuși ? Și, văzînd-o că doarme, ar săruta-o în somn ? O îmboldea curiozitatea să se convingă o dată, dar n-avea curajul să-și supună fericirea unei asemenea încercări. Uneori, rezista pînă în clipa cînd Anka trecea de patul ei, dar atunci nu se mai putea stăpîni să nu tușească sau să se miște.

Cînd Anka pleca noaptea la vreo petrecere, Agnisia dormea prost, îi era frică și din toată lumea înconjurătoare nu mai rămîneau pentru ea decît două lucruri : salonul pustiu în care nu era Anka și sala roză, plină de lume a Asociației cicliștilor din Kaliniec, unde Anka dansa cu diferiți domni. În astfel de nopți, și erau destule, Agnisia compunea versuri de dor pentru Anka. Ele semănau cu versurile poeților pe care-i citise cu plăcere. Una dintre poeziile acestea, mai deosebită ca celelalte, îi rămăsese în-

tipărită în minte și se hotărî să o transcrie în caiet. Ea suna astfel :

De merg pe cîmp sau stau în casă,
Nicicînd tristețea nu mă lasă.
Și eu întreb : Tristețe, cînd îmi dai drumul ? haide, nu fi rea !
Tristețea îmi răspunde : cînd s-o întoarce ea.
Sînt tristă cînd nu simt al tău pas,
Tristă cînd nu aud al tău glas.
Căci tu la Cicliști, departe, dansezi,
Cu oameni străini ușoară valsezi.
Știu eu că la noi nici nu te mai gîndești,
Nici prea dragi atunci nu ne mai socotești,
Dar noi te iubim și fără tine ne este tare greu.
Noi te iubim din suflet și te dorim mereu.

Trecură astfel o lună după alta și iată că, într-o bună zi de vară, sosi o scrisoare de la Hipolit și Urszula Niechcic cu rugămintea de a i se îngădui Ankăi să se întoarcă acasă. Vînduseră, în sfîrșit, Turobinul și aveau de gînd să se mute la oraș, unde sperau să găsească ceva de lucru și pentru Anka. Soții Niechcic vor hotărî ei singuri cînd anume poate pleca Anka. Dac-ar fi în septembrie ar putea pleca de-a dreptul la Varșovia, dar poate era mai nimerit să treacă înainte prin Turobin. Așa stînd lucrurile, plecarea Ankăi nu suferea amînare.

De obicei, înainte de o despărțire, fiecare își dă silința să lase în urma sa o amintire cît mai frumoasă. E ca și cum ți-ai rupe o parte din viață, și fiecare crede că de amintirea pe care-o lasă atîrnă, într-un fel, succesele lui viitoare. Anka, și ea, își îndoise truda în ce privea educarea copiilor. Emilka devenise atentă, Agnisia făcea tot posibilul să nu-i mai dea de lucru Ankăi cu născocirile ei, pînă și Tomaszek se îmblînzi și începu să silabisească.

Și, pentru că acum nu mai era nimic obligatoriu și nimic dictat de un anume program, Anka îndrăzni chiar să cînte la pian. Nu cînta grozav, e drept, reuși totuși pînă

la plecare să o învețe pe Agnisia notele și liedul lui Chopin adaptat pentru copii, „Trist doicile-mi cîntau".

Agnisia cînta bucata în ziua despărțirii încet și poticnindu-se, dar cu sentiment, în timp ce Barbara se gîndea cum ar face s-o mai rețină pe Anka încă un an la ei. I se părea că pînă acum fusese numai o perioadă de acomodare și că de-abia de acum încolo urma să se statornicească în casa lor.

Dar cînd Bogumil și copiii începură să o roage pe Anka să mai rămînă, ea nu găsi destulă putere să-i susțină. Alte proiecte îi răsăreau în minte în legătură cu educația copiilor și începea să creadă că, reținînd-o pe Anka, ar fi însemnat să împingă bucuria dincolo de limita care-i fusese destinată. Înțelegea că Anka le era prea apropiată copiilor, ca și cum ar fi făcut parte din familie, și că ei aveau nevoie de o persoană străină care să poată păstra distanța. De altfel, și Anka, deși-i curgeau lacrimi din ochi, se vedea cît de colo că e nerăbdătoare să cunoască Varșovia și viața de acolo, căci prin firea lui omul se smulge cu tristețe dintr-un loc, dar aleargă plin de bucurie spre altul.

Anka plecă, luînd cu ea zîmbetul, seninătatea și farmecul care poposiseră cîtva timp sub acoperișul casei pline de griji, neliniști și doruri neîmplinite.

5

După plecarea Ankăi, copiii continuară să învețe sub supravegherea Barbarei, pînă la angajarea unei noi profesoare. Dar învățătura nu mergea cum trebuie, iar investigațiile pentru găsirea noii profesoare lăsau și ele de dorit, căci în tot timpul verii Barbara o dusese prost cu sănătatea. De multă vreme, avea dureri de stomac, acum însă durerile deveniră de-a dreptul insuportabile în anumite momente ale suferințelor ei femeiești. În

ultimii doi ani, Agnisia se trezea adesea din somn din pricina gemetelor maică-si.

— Ah, rău mă doare, se văita aceasta. Îngrozitor! Sau repeta cu deznădejde, de nesfîrșite ori: O, Doamne! Doamne! Doamne!...

Cuprinsă de teamă, Agnisia sărea din așternut, se așeza pe marginea patului și, neștiind ce să mai facă, începea să se îmbrace. Pînă la urmă striga, speriată:

— Tăticule! Tăticule! și se mai liniștea cînd îl auzea mișcîndu-se în camera de alături, coborînd din pat, aprinzînd lampa și deschizînd apoi ușa dinspre dormitorul copiilor. De obicei, intra și se oprea lîngă patul nevestei-si, fără să scoată un cuvînt, alteori, ofta și rămînea țintuit locului multă vreme, ca și cum numai prezența lui ar fi fost de ajuns să-i ușureze durerile. Agnisia îl ruga, plîngînd, să cheme doctorul, mirată și revoltată de nemișcarea lui.

Uneori, Barbara se văieta așa de tare noaptea, că se trezeau toți copiii și o urmăreau cu ochii umflați de somn și speriați cum umblă prin casă, cum se perpelește și geme.

— Ce i s-a întîmplat mămichii? întrebau, tremurînd.

Bogumil îi privea, încurcat.

— Mama are crampe la stomac, le spunea el. Nu-i nimic, o să-i treacă. Voi culcați-vă.

Acum însă, la crampele care-i înspăimîntau pe copii se adăugă și o boală de inimă, mai puțin dureroasă, dar cu atît mai înfricoșătoare. Agnisiei îi rămăsese întipărită în minte ziua cînd maică-sa avusese primul acces de cord. Era spre primăvară, în martie, de Sfîntul Iosif. Era singură în toată casa, citea sau desena. Ploua. Vîntul zguduia grădina, casa, ferestrele; geamurile erau ude de ploaie, iar lumea de dincolo de ele părea cenușie, străină, murdară. Nici un zgomot nu tulbura liniștea încăperilor. Anka plecase la Kaliniec la o zi onomastică și Agnisia se simți deodată înfiorată de liniștea aceasta în care răsuna numai vuietul furtunii. Alergă în bucătărie. Nici acolo nu era nimeni, ieșiseră cu toții. Numai paiele din cuibarul

de sub masă foșniră ; cloșca se mișcă și cîrîi stins, vrînd parcă să-i arate că era totuși cineva acolo. În sobă mai erau încă tăciuni, ulcelele cu lapte, smîntînă dulce și cafea, pregătite pentru patru, erau trase la marginea plitei. Cu toate astea, laptele clocotea ușor. Caimacul se ridicase deasupra, se scurgea peste marginea ulcelei și cădea, fîșîind, pe plită, unde se rumenea și se usca. Agnisia nu putea să sufere caimacul. Se uită cu scîrbă la spuma aceasta grasă, care da în clocot, și se înapoie grabnic în cameră. Din portretele agățate pe perete, bătrînii Ostrzeński, bunicii ei, o priveau drept în ochi. Se zăpăci de-a binelea. Era ca și cum s-ar fi trezit deodată în mijlocul unei lumi necunoscute, străină de înțelegerea ei. Nu-și afla nici un sprijin, n-avea unde să se ascundă, n-avea spre cine întinde mîna. Totul o copleșea, totul era în juru-i apăsător ca moartea. Din fericire, tocmai cînd era gata să țipe și să bată din picioare ca orice copil speriat, se auzi de afară răzuit de tălpi pe răzător, apoi cineva apăsă clanța ușii de la bucătărie, intră și aruncă pe podea un braț de lemne.

Ușile de la sufragerie și de la camera tatii se deschiseră deodată. Veneau cu toții să ia gustarea de la ora patru. Ce bucurie !

— Unde-ați fost cu toții pe ploaia asta ? strigă Agnisia, sărind înaintea lor.

Barbara era foarte enervată.

— Ce vreme păcătoasă ! spuse ea, scoțîndu-și basmaua udă. Mare minune de nu mi s-or îmbolnăvi copiii. Am trecut pe la cuibare să iau ouăle. Opt ouă sparte. Și voi pe unde-ați alergat ? Vreți să vă-mbolnăviți cu tot dinadinsul ?

— Eu am fost la fierărie, spuse Tomaszek.

— Iarăși minte, sări Emilka, acesta fiind întotdeauna răspunsul lui Tomaszek cînd era întrebat unde a fost.

— Nu vă certați, îi mustră Barbara. Din clipa aceea simți că totul o supără.

Îi luă la rost pe cei mici că-și udaseră hainele, pe Agnisia că nu ieșise să ia puțin aer. Se supără că încă nu-i

pusă masa pentru gustare, trimise după Nastka, dar n-o aşteptă, ci începu în graba mare să facă tot ce trebuia, aşternu faţa de masă şi aduse zahărul, untul, pîinea. Şi cînd masa fu gata, începu să strige şi să-şi iasă din fire c-o să se răcească cafeaua, pentru că, din nou, copiii pieriseră pe undeva. Şi tata nu mai vine ! Le da ca întotdeauna exemplu rău.

Între timp însă, copiii se strînseseră în camera tatii.

— Tata ne-a adus violete ! strigară ei.

Bogumil păşi numaidecît după ei pragul sufrageriei, dar Barbara nu dădu nici un semn de bucurie cînd îl văzu. Dimpotrivă, se-nchise mai mult în ea, întunecîndu-se mai tare.

— Iarăşi mi-aţi adus frigul în casă, rosti ea duşmănos, căci hainele lui Bogumil răspîndeau umezeală şi frig.

El îi răspunse, senin :

— Nu-i de loc atît de urît cum ţi se pare. Acum, spre seară, vîntul s-a domolit. Să vezi cum o să-nverzească grădina după ploile astea. Dă-mi mîna.

Ea nu vru să i-o întindă. Atunci puse pe masă violetele, primele violete, ude, ciufulite.

Privindu-le, Barbara începu să plîngă, dar îşi şterse repede ochii.

— Mulţumesc, zise ea. Copii, puneţi-le într-un păhărel. M-am enervat că am găsit atîtea ouă sparte. Întotdeauna vremea asta păcătoasă mă scoate din sărite. Şi doar se-nseninase, începuse să se-ncălzească.

Atmosfera se tulbură pentru o clipă, dar copiii îşi recăpătară numaidecît buna dispoziţie şi în timpul cît luară gustarea nu se mai petrecu nimic deosebit. Noaptea însă, Barbara se plînse, pentru prima dată, că o înţeapă la inimă.

Pe urmă, mai în fiecare noapte, în decursul primăverii şi al verii, bătăile de inimă îi tulburară somnul. De obicei, Agnisia se trezea la plescăitul apei ; tata, în faţa lavoarului, storcea în lighean o batistă înmuiată în cana cu apă. Mama stătea pe pat, sprijinită de perna care, luată de la locul ei, era aşezată vertical lîngă perete. O auzea spu-

nînd cu voce ștearsă : „Degeaba ! Nu-mi ajută nimic. Nu mai apuc dimineața."

Agnisiei i se ridica părul măciucă.

— Ce are mămica ? O criză de inimă ? întreba ea. Luase seama, după cum se chircea cuprinsă de fiori, că este vorba de ceva cu mult mai grav decît crampele la stomac. Tata nu mai stătea nemișcat și nu mai ofta neputincios, ci umbla de colo colo, se ducea cu lumînarea în sufragerie, se auzeau apoi scîrțîind ușile de la bufet, clinchet de sticle. Se întorcea, aducînd o sticluță, turna cîteva picături într-un pahar, pe urmă o trezea pe Nastka, o lăsa de pază, iar el alerga în curte să trimită pe cineva după doctorul Wettler din Nieznanów, după care intra în cameră, se așeza pe patul mamei și începeau lungile ore de așteptare.

Barbara mai prindea puțin suflet, spunea că se sufocă, că-i e teamă, că e prea întuneric, nu-și găsea locul nicăieri, ba voia ceva fierbinte pe picioare, ba ceva rece pe inimă, ba să o țină cineva de mînă, ba să n-o atingă nimeni. În sfîrșit, se pornea să-l roage în șoaptă pe bărbatu-său :

— Bogumil, azvîrle-mă ! Aruncă-mă din casa asta ! Nu mai sînt bună de nimic. Ce-ți trebuie o nevastă ca mine ? Vă obosesc pe toți, nu vă las să dormiți nopți în șir. Se trezesc și copiii. Lasă-mă și ia-ți o femeie ca lumea.

Ca să treacă noaptea mai repede, Agnisia își trăgea plapuma peste cap și se ruga să nu moară mama înainte de a se face ziuă, fiind încredințată că o dată cu sosirea zilei nimic n-o mai poate amenința. Adormea, înspăimîntată, cu ruga pe buze, dar sărea din somn ca și cum cineva s-ar fi mișcat înăuntrul ei. Apoi se trezea de-a binelea și dădea cu ochii de doctor. Doctorul stătea lîngă mama, iar ea, cu vocea sigură, limpede, îi povestea cum se petrecuse totul, cu de-amănuntul. Agnisia privea cu simpatie ochelarii doctorului, care străluceau în lumina slabă a lămpii, nasul lui cîrn, barba rară, firavă, fața lui mare, umerii puternici. Cînd stătea jos, părea înalt și

voinic, dar cînd se ridica era scund pentru că avea picioarele scurte. Toate acestea îi apăreau nu ca atribute umane, căci doctorul era pentru ea nu un personaj oarecare, ci întruchiparea unei puteri miraculoase, în stare să alunge răul, aducînd în casa lor bucuria și încrederea.

Agnisia îl ținea minte pe doctorul Wettler de cînd începuse să memoreze, căci adeseori stătea la căpătîiul pătuțurilor lor de copii. Pentru ea, el constituia unicul fenomen sigur pe lume, mai sigur chiar decît casa, căci casa nu te apără de teama de moarte, iar la apariția doctorului Wettler stafia nimicirii și-a morții pierea ca prin farmec.

Chiar și Barbara era liniștită și înviorată cîtva timp după plecarea doctorului. Cerea o țigară și începea să mediteze :

„Eu am spus de la început că nu poate să fie o deficiență a inimii. S-ar putea să mi se facă rău din cauza presiunii stomacului asupra inimii. Cred că boala de care sufăr în realitate e o boală de stomac."

După puțin însă inima începea iarăși s-o supere. Atunci, își pierdea încrederea și spunea cu voce tare ca să-l trezească pe Bogumil, care adormise :

— Spună el ce-o spune, dar mi-e tot așa de rău ca și înainte. Abia-mi mai trag sufletul.

Bogumil se trezea și, văzînd că se luminează de ziuă, se îmbrăca de-a binelea.

— Ai răbdare, draga mea. Acuși trebuie să pice Klimecki cu medicamentul. Ai auzit doar că trebuie să-ți păstrezi calmul, că nu e nimic periculos.

— El știe una, eu știu alta. Eu mor și mă apucă desperarea, gîndindu-mă ce-ai să faci singur cu copiii cînd n-oi mai fi. Să-i dai la învățătură. Făgăduiește-mi.

— Bine, răspundea el cu gîndul la treburile care-l așteptau la cîmp. Am să-i dau la învățătură.

— Vezi ! Și tu crezi c-am să mor. Ți-a spus-o Wettler, nu-i așa ?

— Da. Mi-a spus că o să mă prăpădesc dacă mă tot sperii așa.

După o vreme, colac peste pupăză, Barbara s-a îmbolnăvit și de ficat.

Iarăși începu doctorul Wettler să vină noaptea. Tot cercetînd-o, găsi că ficatul e mărit.

— Ați avut vreo supărare, doamnă, vreun necaz ?

— Nu, îi răspundea Barbara, mirată. N-am avut nici o supărare. Și nici un necaz, în ultima vreme. Aș putea spune că mă simt mulțumită și chiar fericită.

Doctorul Wettler îi prescrise un tratament, dar o asigură că deocamdată nu-i vorba de nimic primejdios.

Cu toate aceste asigurări, fără să spună nimănui nimic, Barbara începu să se frămînte cu gîndul că are un început de cancer la ficat. Sau la stomac. Cînd o apucau însă durerile femeiești, uita de ficat, mutînd cancerul în locul unde-o durea.

„Am mai fost o dată grav bolnavă, își reamintea ea. După moartea lui Piotruś. Și am auzit că așa se întîmplă. Întîi ești bolnav, te faci bine, multă vreme n-ai nimic... nimic... poți să ai și copii... și deodată : cancer !"

Dar cancerul, își făcea ea socoteala, nu poate să apară în trei locuri deodată. Pe urmă mai suferea și de inimă. Poate că nici nu-i vorba de cancer ? Și poate nici inima nu-i e bolnavă. N-auzise pe nimeni să aibă atîtea boli în același timp.

Tăcu deci și încetă să se mai plîngă și să se mai teamă. Bănuia că bolile ei sînt rezultatul unei anume lipse. Se năștea în ea sentimentul neclar, dar dominant al acestei lipse, a cărei natură nu era în stare s-o determine. O clipă lipsa aceasta lua chipul lui Józef Toliboski, zărit ca prin ceață, dar numaidecît își spunea că era ceva mult mai adînc și că povestea cu domnul Toliboski nu putea fi și ea decît un rezultat. Dar de unde să poți afla care e cauza și care efectul, dacă îți e rău pentru că ești bolnav, sau ești bolnav pentru că îți e greu să trăiești în lume... Uneori, îi trecea prin cap că ceea ce-i lipsea nu făcea parte dintre lucrurile lumii acesteia. Și atunci, singurul

leac n-ar fi oare să moară și să se unească pentru totdeauna cu acel ceva care să-i aducă bucurie și liniște și cu care aici, pe pămînt, nu izbutise, nu știuse să se unească...

6

Spre toamnă, prinzînd ceva puteri, Barbara, cu sprijinul tuturor cunoscuților, se străduí să le găsească o profesoară copiilor. Chiar și negustoreasa Arkuszowa, fiica vecinei Bondźzdrówka, cea care stătuse cîndva într-o curte cu bătrîna doamnă Ostrzeńska, fu folosită în acest scop. Luă parte la această febrilă acțiune și mătușa Michalina, așa că, în urma atîtor eforturi comune, găsiră o profesoară. Și cînd aceasta sosi la Serbinów, Barbara declară :

— Cred că e într-adevăr persoana corespunzătoare.

Persoana corespunzătoare se numea Celina Mroczkówna. Se trăgea dintr-o veche familie de nobili, sărăcită demult, avea o diplomă, era în vîrstă de douăzeci de ani și se remarca prin frumusețea și prin trăsăturile armonioase ale feței. Le plăcu tuturor, dar această impresie favorabilă fu tulburată de faptul că distinsa persoană se uita la cei din jur într-un asemenea mod, ca și cum ar fi fost dezamăgită că nimerise printre ei.

Curînd, ieși la iveală că lecțiile cu domnișoara Celina mergeau greu. Mai ales pe cei mici nu știa să și-i apropie, așa că deveniră plicticoși și obraznici. Emilka se eschiva de la lecții, Tomaszek, care era acum băiat mare și neascultător, nu credea nici o iotă din ceea ce-i spunea domnișoara Celina. Ajunse pînă acolo, că o dată, auzind-o cum explica despre rotația pămîntului în jurul soarelui, îi rîse în nas și se duse să-l consulte în această problemă pe vizitiul Ignacy Klimecki.

— Du-te și spune-i domnișoarei profesoare, îl sfătuiră la grajd, că țiparii se ouă în pomi.

Ceea ce, întorcîndu-se în casă, băiatul repetă întocmai. În altă zi, însă, după ce cercetase aceleași surse, declară mișcat :

— Mămico, știi că soarele nu umblă de loc pe cer. Numai așa ni se pare nouă. Știi că pămîntul se învîrtește în jurul soarelui ? Mi-a spus Klimecki că așa scrie în calendar.

Trecuse iarna, se scurseră mai mult de patru luni de la venirea domnișoarei Celina și ea continua să fie un fel de musafir nedorit. Nimeni nu se obișnuise cu ea și se poate spune că nimeni nici nu o cunoștea într-adevăr. Rămînea cu ai casei exact atît cît îi cereau îndatoririle, după care se retrăgea sus, în camera ei. Pornea de fiecare dată cu pași atît de hotărîți și de apăsați, le parcă s-ar fi dus la capătul lumii, nu pînă în camera ei de la etaj. Aveai impresia că n-o să se mai întoarcă niciodată de acolo, așa că întotdeauna, cînd se închidea ușa în urma ei la prînz sau la cină, cei din jurul mesei păstrau o lungă tăcere, ca și cum s-ar fi despărțit pentru totdeauna.

La început, Agnisia le purta pică celor mici, închipuindu-și că, din pricina purtării lor, domnișoara Celina e atît de distantă și de inabordabilă. Cu timpul însă, recunoscu, dezamăgită, că nici ea nu reușește să se apropie de această ciudată profesoară. Ar fi dorit, în timpul lecțiilor, să aibă îndrăzneala măcar o dată să-i zîmbească sau să glumească, să se simtă în apropierea ei la fel de liberă ca în preajma tuturor lucrurilor și oamenilor din juru-i. Sau dacă nu, să se ia la harță cu ea, să se întîmple totuși ceva ! Zadarnic. Domnișoara Celina păstra în timpul lecției un aer glacial, le asculta spusele, desenînd linii și cerculețe pe bucățele de hîrtie, și Agnisia avea mereu impresia că o stînjenește și o tulbură în această preocupare. Cîteodată, încerca să-și distreze profesoara într-un chip sau altul : fie stîlcind vreun cuvînt, fie prefăcîndu-se că alunecă de pe scaun, dar domnișoara Celina, după ce-o fixa o clipă, începea iar să deseneze și să caște. Uneori, se molipsea și Agnisia și căscau amîndouă : cuvintele și vocile li se schimonoseau din cauza căscatului

și dacă cineva le-ar fi ascultat, fără să le vadă, ar fi putut crede că bolborosesc niște sugari sau niște idioți. Pe lîngă asta, Agnisia observa adesea că știe unele lucruri mai bine decît profesoara ei și se rușina. Greșea în mod intenționat ca să redea lucrurilor ordinea lor naturală. Însă pentru domnișoara Celina greșelile sau cunoștințele Agnisiei erau la fel de puțin importante.

— Deschide cartea. Ei bine! Pînă unde am avut astăzi? Atunci, mai departe. Acestea erau singurele cuvinte pe care le rostea în tot timpul lecției.

După cîteva ore de plictiseală, urma un semn cu unghia pe pagină, pînă unde să învețe pentru a doua zi, apoi se ridicau amîndouă. Domnișoara Celina se întindea de-i trosneau oasele și, căscînd, îi spunea: „Strînge cărțile!" sau ceva asemănător, după care pleca.

După fiecare lecție, Agnisia se simțea tot mai deprimată și nu era în stare să se apuce de nimic. Ar fi avut chef să ridice din umeri și s-o lase în plata Domnului pe ființa aceasta străină și plicticoasă, dar n-o putea face cu inima ușoară. Se simțea vinovată, zicîndu-și că și din pricina ei domnișoara Celina era atît de distantă. Și era nemulțumită de ea, ca și atunci cînd nu reușea să dezlege vreo problemă, sau nu înțelegea vreo regulă gramaticală. O apăsa sentimentul de neputință, teama de ceva neîmplinit, care parcă o împiedica să trăiască mai departe, parcă-i lua dreptul de a se mai ocupa de altceva. Și trebuia să treacă un timp ca să se poată scutura de această senzație.

Comportarea domnișoarei Celina o enerva și pe Barbara. Ea născocea fel de fel de tertipuri ca s-o scoată din splendida ei izolare.

— N-ar fi bine să facem o plimbare? întreba ea, atunci cînd vedea că purtarea profesoarei apasă asupra tuturor ca un nor negru.

Bogumil nu se arăta entuziasmat, dar le punea la dispoziție docarul. Se urcau cu alai în docar sau în sanie și o duceau pe domnișoara Celina înspre Kurza, pe malul rîului, sau înspre Środa, prin crîng. Pe drum, Barbara îi

povestea de codrii mari din Krempa, unde locuiseră mai demult, dar copiii n-o lăsau în pace, strigînd-o mereu și arătîndu-i cînd un stol de ciori, cînd un nor de o formă ciudată, cînd rîul Rośna, care șerpuia argintiu în zare printre movilele sure de pămînt nisipos. Încetul cu încetul, uitau de scopul principal al expediției, uitau de domnișoara Celina. Între timp, ea se lupta cu părul răvășit de vînt. Se căznea să-și vîre sub căciulă buclele, sau să le fixeze cu mîna pe frunte și se chinuia nespus. Ceilalți o urmăreau în tăcere, apoi începeau s-o întrebe timizi dacă-i este destul de cald, dacă n-o bate prea tare vîntul. Pe urmă se întorceau acasă, îmbufnați și nemulțumiți că plimbarea dăduse greș.

Văzînd toate acestea, Barbara își întărea convingerea că domnișoara Celina nu-i făcută pentru a fi profesoară și mai ales educatoare la copii, dar i se părea imposibil, în situația în care se afla, să renunțe la ea și să înceapă să caute pe altcineva. Oricum, copiii mai prindeau totuși cîte ceva, își îmbogățeau totuși cunoștințele ; o întrerupere, oricum ar fi fost, nu putea aduce nimic bun și pe urmă cine știe dacă schimbarea profesoarei rezolva problema. Domnișoara Celina era tînără și poate trebuia să fie ea însăși îndrumată. Barbara își propuse să discute cu ea, să-i explice că e nevoie să stea mai mult cu copiii, să-și dea silința să facă lecțiile mai atrăgătoare. Dar cum să ajungă la discuția plănuită, cum s-o facă pe domnișoara Celina să participe la ea nu numai prin vorbe, ci și prin fapte ? Și cum anume să-i vorbească, ce să-i spună ca s-o atragă de partea ei ? Să-nceapă, vorbindu-i despre cărți ? Poate că domnișoarei Celina îi plac cărțile, îi place să citească ? Cînd era întrebată dacă nu se plictisește mereu singură în camera ei, ea răspundea că nu se plictisește nicidecum — citește. Iată, deci, o preocupare lăudabilă ; dar cînd se gîndi să înceapă cu profesoara o discuție despre cărți, Barbara își dădu seama că ea însăși lasă foarte mult de dorit din acest punct de vedere. Ca, de altfel, și în alte privințe. Înainte, chiar atunci cînd avea mai mult de lucru în casă sau în grădină, făcea așa, încît să păstreze un

aer de modestă eleganţă, la care ţinea atît de mult. Dorea ca după mîinile, îmbrăcămintea şi ţinuta ei să nu-şi dea nimeni seama ce treburi era silită să facă singură. O, da, pe vremuri, cînd venea din poiata păsărilor sau din grădină, îşi schimba nu numai rochia, dar şi lenjeria udă de sudoare, îşi freca mîinile cu colonie şi cremă, îşi peria părul prăfuit şi aşa mai departe. Dar era mult de atunci, abia dacă-şi mai amintea. De cînd cu copiii, foarte rar îşi mai poate îngădui acest lucru. Nu mai are timp, nici putere să se mai ocupe şi de propria-i persoană. Şi fie că îşi freacă sau nu mîinile cu cremă, fie că citeşte mai mult sau mai puţin, viaţa îşi continuă cursul.

Anii în care crezi că ai destulă putere şi tragere de inimă pentru toate trec anevoie, dar trec totuşi, şi iată că într-o bună zi tot felul de piedici se ivesc în calea ta, din toate părţile, peste care n-ai cum trece şi îndărătul cărora nu poţi înfăptui decît o mică parte din ceea ce ai plănuit. Dar Barbara n-avea de gînd să se împace cu această stare de lucruri şi hotărî să-şi învingă propria inerţie. Da, fiecare clipă de odihnă şi-o va închina sie însăşi, va citi. Dar de unde să ia clipele de odihnă ? În casă şi pe lîngă casă erau în permanenţă atîtea de făcut, atîtea ritualuri şi obiceiuri, care se cereau dinainte pregătite, atîtea treburi mărunte care nu sufereau amînare. Fiecare lucru trebuia făcut la timpul lui, căci timpul îi era fixat de pămînt, soare şi cer. Şi de obişnuinţă, acest al cincilea element al existenţei. Căci pe măsură ce deveneau aici, la Serbinów, oameni aşezaţi, în jurul lor sporeau obiceiurile şi datinile. Barbara se revolta cîteodată împotriva unor anume datine în strînsă legătură cu viaţa căminului. Mai ales de sărbători, cînd trebuia să pregătească din plin mîncare şi băutură. Niciodată nu-i plăcuse să mănînce, să se-ndoape cu mîncare şi să trudească în numele unor festinuri dictate de religie, ceea ce i se părea o sălbăticie.

— Oh, Doamne, spunea cînd venea vremea să facă rost de peşte, să taie porcul sau să coacă aluatul, ce nesuferite îmi sînt toate astea ! La ce bun ? Numai pentru

îmbuibarea stomacului ? Să mă lăsați în pace ! N-am să pregătesc nimic de sărbători. Am să mă odihnesc. Vreau să iau și eu o carte în mînă și să mai citesc și eu cîte ceva. După părerea mea, asta e o îndeletnicire mult mai creștinească.

Dar copiii și Bogumil considerau că mîncarea și odihna merg mînă-n mînă.

Copiii se rugau de ea :

— Mămico, las' să fie și anul ăsta cum a mai fost. Numai anul ăsta.

Iar Bogumil le ținea isonul, spre mîhnirea Barbarei.

— Pe copii îi înțeleg, spunea ea. Dar tu, bărbate, om în toată firea, cum ți-o fi venind să le cînți în strună ? !

Bogumil socotea că sărbătorile sufletului sînt și ale trupului. Și că datinile și obiceiurile, dacă sînt bune pentru alții, i se potrivesc și lui. În multe privințe nu făcea deosebire între el și ceilalți. Își recunoștea calitățile și uneori chiar superioritatea, dar numai în muncă. Încerca să se scuze, roșind :

— Doar știi că nu sînt de loc pretențios. De sărbători însă, îmi place să fie totul cum se cuvine. Așa m-am învățat.

Întotdeauna însă temerile copiilor și ale lui Bogumil se dovedeau zadarnice, căci atunci cînd se apropia vremea, bunătățile de sărbători apăreau ca de obicei din belșug, iar Barbara punea atîta pasiune în a le pregăti, cum n-ar fi făcut-o nimeni altcineva. Dădea dispoziții în dreapta și-n stînga, dar mai înainte de-a fi aduse la îndeplinire se apuca singură de treabă. Avea impresia că nimeni pe lume în afară de ea nu este în stare să reușească mai bine și să facă totul la timp. Și a fi gata la timp, însemna, după ea, să termini cu mult înainte de vreme. Astfel nădăjduia, muncind zi și noapte, să-și cucerească acea clipă liberă, ora de răgaz în care să se poată ocupa de altceva decît de roboteala de fiecare zi. Dar izbutea foarte rar. Abia sfîrșea ce-și pusese în gînd, că se iveau alte și alte treburi neprevăzute,

care se cereau rezolvate fără întîrziere. Niciodată nu se dădea la o parte de la nimic şi, neputînd suferi toată această roboteală pe lîngă casă, nu găsea cum să scape de ea, decît terminînd mai repede şi înlăturînd-o din drum. Nu se poate spune că se eschiva de la treburile pe care i le punea în faţă viaţa aceasta de ţară, viaţă pe care n-o iubea, dar pe care i-o impusese soarta. Le lua în piept, le ieşea mînioasă înainte. Era totodată sigură că nici ceilalţi nu pot suferi alergătura asta cotidiană. Aşa că nu aştepta s-o ajute sau s-o înlocuiască nimeni. Şi chiar cînd putea să lase o treabă în grija altcuiva, prefera „s-o îndeplinească singură; exigentă cu sine, nu îndrăznea să ceară nimănui nimic. Mai ales copiilor. Putea să-şi dorească orice şi să fie oricît de pretenţioasă în legătură cu inteligenţa şi caracterul lor. Dar în viaţa de toate zilele nu cuteza să le ceară nimic, nici măcar să nu lase răvăşeală în urma lor. Ruşinîndu-se de servitorii care o priveau miraţi, strîngea singură, pe nesimţite, jucăriile, mănuşile, paltoanele, punea la loc cărţile; i se părea că-i fac o mare favoare numai pentru că erau în viaţă şi scăpaseră cu bine după atîtea boli.

Numai la o singură treabă nu se lăsa nicicum înhămată: la cusut. Cu toate că acestui meşteşug îi dedicase doi din cei mai frumoşi ani ai tinereţii.

Ultimele lucruri pe care le cususe singură fuseseră cămăşuţele şi scutecele pentru Tomaszek, înainte de a se naşte. După aceea însă, chema întotdeauna la cusut pe domnişoara Wladyslawa din Kaliniec, o femeie costelivă şi palidă, croitoreasa care cususe rochiile de doliu la moartea Teresei şi a bunicii. Barbara o ajuta cel mult să surfileze. Cîteodată, spunea: „Mai degrabă aş coase, poate, pentru cineva străin. Cînd e vorba să cos pentru ai mei, intru în panică: mă tem întotdeauna c-am să croiesc greşit."

Dar dacă sta să se gîndească, îşi da seama că nu era vorba numai de asta şi, pe măsură ce treceau anii, îi era tot mai greu şi mai neplăcut să ia acul în mînă. Poate din pricina tristelor împrejurări care-o împinseseră

cîndva să deprindă acest meșteșug. În urmă cu cinci, zece sau chiar cincisprezece ani, cînd viața ei era atît de plină, cînd nașterile și decesele dădeau buzna peste ea cu bucuriile și amărăciunile lor, vechea rană din tinerețe fusese dată uitării și nu se făcea simțită. Dar acum, cînd apele vieții se liniștiseră, ba chiar scăzuseră, amintirea aceea îndepărtată îi părea a fi uneori aproape de tot, ca un colț de stîncă sub apă, dar atît de perfid, că și pe timp senin barca vieții se putea izbi de el, sfărîmîndu-se. Uneori, mînuind foarfeca pentru a tăia materialul, Barbara se auzea, se simțea și se vedea aievea umblînd prin Parcul Saski, plecînd de la magazinul surorilor Kunke de pe strada Leszno, ducînd în gînd discuții amare cu domnul Józef Tolibowski sau făcîndu-i, lui, acestui nevrednic, declarații de dragoste, cu toate cele petrecute și în ciuda lor.

Aceste amintiri erau și plăcute, și supărătoare. Cînd se plîngea că cheltuielile sporesc într-una și Bogumil îi dădea a înțelege că întreținerea casei ar fi mai puțin costisitoare dacă ar coase singură pentru copii, o apuca o mînie nestăpînită, ca și cum el ar fi îndemnat-o cu premeditare la ceva rău.

— Nu știu ce pretenții mai aveți de la mine! striga ea, adresîndu-i-se la plural, ca și cum ar fi avut în fața ei un grup de dușmani, fapt care îl necăjea din cale-afară pe Bogumil.

Dar după fiecare asemenea explozii, cauzele ascunse care le provocaseră își pierdeau din putere și apăreau în ochii ei ca niște himere, goale și serbede. În asemenea clipe, gata să-și răscumpere vina, se apuca, nu chiar de croitorie, dar de o treabă apropiată. Făcea dantelă la gherghef cu ciocănele, iar cînd copiii i le rătăceau, croșeta. La drept vorbind, asta nu se chema lucru. Croșetînd, puteai să te cufunzi în gînduri, un plăcut răgaz între o treabă și alta. Și totuși n-aveai senzația că nu faci nimic, că stai degeaba. Degetele, ața, croșeta, toate se mișcau cu hărnicie, iar ghemul așezat în vaza de porțelan a bunicii, care servea acum de coș de lucru, se desfășura și scădea mereu.

Acum însă, fiind preocupată de proiectata discuţie cu domnişoara Celina, Barbara se hotărî să nu mai pună mîna pe croşetă. O aşteptau desfătări spirituale mult mai plăcute şi, cu toate că era abia un proiect, numai gîndul la ele îndulcea zilele cenuşii, făcîndu-le mai uşor de suportat. Căci sentimentul că ne aşteaptă ceva, ceva încă necunoscut, dar care i-ar putea da vieţii adevăratul sens, transformă în preţioasă realitate şi ceea ce mai înainte ni se păruse o umbră a lucrurilor.

7

Dacă în timpul iernii se mai putea odihni sau gîndi la dantele şi cărţi, cel puţin duminica, primăvara nici duminica nu mai avea linişte. Totul încolţea, scotea capul la lumină şi cerea îngrijire.

— N-am trudit parcă niciodată ca în primăvara asta, ofta Barbara, ieşindu-şi din fire.

— Aşa spui în fiecare primăvară, îi amintea Bogumil.

— Dacă stau să mă gîndesc, merge din rău în mai rău, răspundea ea, amărîtă. Muncă şi iar muncă şi nici o speranţă să ne mai domolim în viitor.

— Cum nici o speranţă ? De unde ştii tu ce ne poate aduce viitorul ? Speranţe sînt pretutindeni şi întotdeauna.

— Ce tot spui ? Ce nădejdi poţi hrăni aici la ţară, cînd munceşti pe pămînt străin şi n-ai garanţia zilei de mîine ? Pentru oameni ca noi şi mai ales pentru copiii noştri numai oraşul ne mai poate salva, îi spunea ea şi gîndul ăsta o încerca tot mai des. Holszańska avea dreptate să vorbească aşa. Nu-mi place să-i repet cuvintele, dar trebuie să recunosc că avea dreptate.

— Parcă la oraş oamenii nu muncesc de obicei pentru alţii ?

— Da, dar acolo ai putinţa să-ţi cucereşti o anumită situaţie şi în alt chip, prin inteligenţă, prin cultură ! De altfel, ce să mai vorbim ! La oraş se deschid în faţa fie-

căruia o sută de posibilități. Aici, faci mereu unul și același lucru.

Bogumil se necăji și, ascultînd-o, se gîndea : „Măcar de n-ar fi spus asta".

Și ca să se mai înveselească, își aminti că terminase cu bine săditul cartofilor.

— Așa-i, zise el, am terminat cu săditul cartofilor.

Aceste cuvinte îi amintiră Barbarei că nu semănase încă fasolea și castraveții.

— Sfinte Dumnezeule, spuse, lovindu-se peste frunte. Unde mi-a fost gîndul ? Am uitat cu totul de castraveți. Și asta numai pentru că mi-ai luat grădinarul la săditul cartofilor tăi.

— Mare lucru ! Mai ai vreme.

— Cum adică „mare lucru" ? ! răspunse Barbara, indignată. Trebuiau puși în pămînt de acum șase zile. Dac-ar fi fost vorba de ceva treburi la cîmp, n-ai fi spus „mare lucru". Asta denotă egoism. Și încă un egoism miop, căci nu o să mai treacă mult și am să te văd cerînd castraveți murați la masă.

— Bine, îmi cer scuze pentru „mare lucru".

— Nu-i vorba de asta. Nu mă înțelegi. Nu mă supără vorbele, mă supără că ai în vedere numai treburile tale.

— Mîine îți trimit cîțiva oameni.

— Mîine ! Parcă eu știu dacă mai ajung pînă mîine ? Sau dacă mîine n-o să plouă ? Astăzi a fost o vreme minunată. S-ar fi putut face treabă. N-ai spus c-ai isprăvit cu cartofii ?

— Da. Dar vezi că azi oamenii au sădit cartofi pentru ei.

Barbara curmă numaidecît cearta, ca și cum pusă în fața soartei implacabile nu mai avea nimic de făcut și totul își pierdea importanța.

— De ce nu mi-ai spus așa de la început ?

Tot soarta hotărî ca Barbara să trăiască și a doua zi, și vremea să fie tot atît de frumoasă, deși mai rece. Treburile cerute de anotimpul primăverii veneau buluc. Trebuia dat jos al doilea rînd de geamuri folositor numai iarna, apoi curățate și depozitate „sus" o parte din

lămpile de care nu mai era nevoie. Cînd grădinarul sfîrși cu săditul cartofilor și veni s-o ajute, Barbara cu femeia care îngrijea de găini, cu Felicia și Agnisia terminaseră de semănat fasolea și castraveții. Acum, împreună cu două fete pe care i le trimisese Bogumil, plivea și curăța căpșuni. Curînd, mai veniră încă patru băieți. Grădina de legume foia de oameni; paznicul curăța potecile de buruieni. Buruienile răsăreau repede, se întindeau și năpădeau straturile. De-abia încolțeau legumele, de-abia se iveau și trebuia să te apuci de plivit. Ajutau la plivit și Barbara și Agnisia, ba o dată venise și domnișoara Celina și smulse și ea trei sau patru fire de lobodă sălbatică. Dar, privindu-și degetele pătate de sucul gălbui al plantelor, spuse: „Se spală oare? N-ar fi bine să-mi pun niște mănuși vechi?"

— Încearcă, răspunse Barbara. Dar îți spun eu că e degeaba. Oricît de groase ar fi, mănușile se rup numaidecît. Nici n-apuci să le folosești de două-trei ori. De altfel, zău, asta nu-i treabă pentru dumneata. Se spune că e sănătos să faci mișcare în aer liber, dar e păcat de mîini să le pătezi. Mai bine du-te și citește ceva.

— Nu, mă duc să caut niște mănuși, se încăpățînă domnișoara Celina.

Plecă, dar de venit înapoi nu mai venea. Ce-o fi cu ea că nu mai vine? O fi plecat de-a binelea, spuneau din cînd în cînd Agnisia și Barbara, dorind cînd să vină și să se dovedească o nepricepută, făcîndu-se de rîs, cînd să vină și, după o vreme, să prindă gust de plivit, să arunce mănușile și din clipa aceea să devină cu totul alt om. Domnișoara Celina se înapoie în grădină, doar cu puțin înainte de a suna clopoțelul de prînz, smulse în tăcere cîteva buruieni, își scuturară cu grijă rochia, după care intrară tustrele în casă.

Dar iată că, sfîrșind ce mai avea de sfîrșit, într-o sfîntă duminică, Barbara își îngădui să se odihnească. Îi dădeau junghiuri prin șale și-i era tare somn. De cîteva săptămîni se sculase mereu cu noaptea-n cap, iar în timpul zilei n-avusese vreme să se culce măcar

o dată. Cu toate astea, imediat după masă, se așează în fotoliu, adună teanc ultimele reviste, își răsuci cîteva țigări și începu să răsfoiască revistele, privind ilustrațiile. Curînd adormi. O trezi fîșîitul foilor care-i lunecaseră de pe genunchi. Luă seama cu mirare că între timp apăruse în cameră domnișoara Celina. Stătea în dreptul ușii, șovăind să intre. Apoi rosti, dar nu cu mîndria ei obișnuită, ci aproape timid :

— Pardon ! Poate tocmai vă odihneați și v-am deranjat ?

Barbara era supărată că adormise citind, că fusese văzută și că domnișoara Celina coborîse fără veste din camera ei, așa cum se întîmplă să ne enervăm atunci cînd survine la timp nepotrivit tocmai ceea ce așteptasem zadarnic vreme îndelungă. Dar n-ai fi vrut ca fata să se îndepărteze și mai mult, așa că, privind-o cît mai binevoitor cu ochii ei cenușii, se grăbi să-i răspundă :

— Vai de mine ! Ia te rog loc ! Cum ai putea să mă deranjezi ? Văd că citești ceva.

Domnișoara Celina ținea în mînă o carte, iar ochii ei mari, albaștri aruncau scăpărări ciudate.

— Citesc *Pe malul mării* de Stanislaw Przybyszewski. Ați citit-o ?

Barbara nu citise nimic de acest autor.

— Mi se pare, spuse ea într-o doară. Da, am citit un articol despre el.

— Oh, mai multe probabil ! răspunse domnișoara Celina cu înflăcărare. E un geniu. E cunoscut și în străinătate. Se spune că în Germania toată lumea-l admiră.

Parcă de pe chipul domnișoarei Celina s-ar fi ridicat un văl. Încercă să povestească ceva din cele citite, vorbi o vreme despre eroii urmăriți de fatalitate, despre dorul veșnic, despre jocul dragostei și al morții, dar curînd, se lăsă păgubașă.

— Nu, nu se poate povesti. Trebuie să citiți singură cartea. Ce fericită sînteți, doamnă, ce mare

bucurie v-așteaptă ! Eu nu mai pot avea bucuria asta. Am citit tot ce a scris.

Barbara începea să-și piardă răbdarea.

— Ei ! O să mai scrie poate ceva Przybyszewski acesta, spuse pe un ton nu prea amabil. E bătrîn, tînăr ?

— Se pare că nu-i chiar bătrîn. S-ar putea, într-adevăr, să mai scrie ceva, se bucură domnișoara Celina. Deși, poți să-l citești și de zece ori. Citiți și dumneavoastră *Pe malul mării*. E sublim, cu adevărat sublim !

Barbara luă cartea în mînă și se uită, bănuitoare, la titlu.

— Nu mi-a plăcut niciodată marea, zise ea. În tinerețe am fost o dată la Polangos, dar sufla un vînt de parcă se spînzurase cineva.

— Marea e numai un simbol, încercă să argumenteze Celina, deși începuse să-și piardă din elan. De fapt, este vorba despre dragoste.

Barbara se strîmbă, clătinînd din cap.

— Dragoste ! spuse cu o ironie tristă. Nu-i de mine.

Deschise cartea și citi cîteva rînduri.

— Cărțile de dragoste mă plictisesc întotdeauna, zise ea, și nu înțeleg de ce.

Puse cartea la o parte, împreună cu revistele, luă din vaza de porțelan iglița și ața și începu să împletească. Cine ar fi putut să explice de ce, în clipa aceea, Przybyszewski nu era pentru ea doar un scriitor de care nu auzise pînă atunci, ci un complice al domnișoarei Celina, care contribuise în taină ca ea să fie așa cum era ? Modul ascetic de a trăi, rezerva plină de sine, disprețul pentru îndatoririle elementare ale vieții își aflau parcă întruchiparea în autorul pomenit.

Domnișoara Celina se închisese din nou în ea, arborase obișnuita frumusețe sculpturală și rece, dîndu-i a înțelege că orice discuție ar fi de prisos. Mai întrebă doar :

— Dumneavoastră vă plac, desigur, romanele istorice ?

— Într-adevăr, îmi plac romanele istorice și-mi plac în general cărțile în care se-ntîmplă ceva. Dar așa, să te apuci să-ți scormonești amintirile, să-ți dai pe față sentimentele și să arăți ce-l doare pe fiecare, e aproape jenant.

Și, deodată, simțind poate nevoia să-i dea o satisfacție domnișoarei Celina pentru clipa ei de sinceritate, Barbara spuse, schimbîndu-se la față:

— E mai bine ca omul să uite de dragoste.

Rămaseră tăcute o clipă, dar numaidecît Barbarei îi zbură gîndul la găinile pe care le pusese de curînd cloști.

— Scuză-mă, te rog, spuse ea, punînd lucrul la o parte. Mă întorc îndată. Mă duc să văd dacă cloștile nu s-au dat jos de pe ouă.

Dar nu se înapoie chiar atît de repede, căci, într-adevăr, cloștile părăsiseră cuibarul.

Și cînd se înapoie în salon, bineînțeles domnișoara Celina nu mai era acolo. Așa că Barbara se duse la Bogumil și-i mărturisi că, orice s-ar întîmpla, nu mai avea de gînd să pună niciodată cloști. Apoi începură să vorbească despre servitori. Felicia, pe care o tocmiseră nu demult fată în casă, li se părea un om de nădejde, serios, conștiincios, inteligent și, mai ales, la locul lui. Nu o văzuseră niciodată luîndu-se la harță sau amestecîndu-se în discuții.

— Dar cu bătrîna Żarnecka, bucătăreasa, o să avem mult de furcă. Ce-i drept, gătește foarte bine...

— Admirabil, sări Bogumil.

— Da, însă e acră și sîcîitoare. De făcut, face totul așa cum trebuie, dar dac-o întrebi ceva, nu-ți răspunde niciodată limpede, fățiș. Am pus la bucătărie o cloșcă. Mă uit, o văd la locul ei și-o întreb pe Żarnecka dacă cloșca a coborît sau nu. Ce crezi că-mi răspunde? „Păi — zice — de coborît n-a coborît, deși poate c-o fi și coborît dac-o fi avut nevoie. Am auzit c-au foșnit paiele, dar poate c-au foșnit numai așa.“ Îi dă înainte cu gura, dar niciodată nu poți afla ceva de la ea.

Bogumil rîse, și Barbara continuă, rîzînd și ea :

— Desigur — asta s-ar putea pune pe seama prostiei. Mai rău e însă că trage la măsea. Acum se mai ascunde și mă fac că nu o văd, dar știu bine ce-o să urmeze.

Bogumil căută printre hîrtiile de pe birou și-i întinse o scrisoare.

— Ia citește !

— De la Daleniecki ? Au început să mă plictisească scrisorile lui, se strîmbă Barbara. Totuși citi primele cuvinte : „Scumpul meu domn Bogumil, am primit mandatul dumitale care reprezintă venitul recoltei de sfeclă din anul trecut. Sînt încîntat și uimit...“

— Zău ? îl ironiză ea. Îi dai de unde n-a pus nimic, așa că nu-i de mirare că te laudă.

Bogumil Niechcic freca cu degetele postavul de pe birou și tăcea cu privirile ațintite pe verdele decolorat al materialului. Barbara citi mai departe : „...nu numai datorită sumei mari...“

Se întrerupse din nou.

— Cred și eu, spuse ea. Oricine ar fi încîntat de așa pleașcă.

— Citește mai departe.

— „...ci și datorită recoltei pe care eu o evaluasem la cel mult jumătate din ceea ce ai obținut dumneata. Înfăptuiești adevărate minuni. Cînd acum unsprezece ani ți-am dat în grijă pămîntul sterp al Serbinów-ului, ne-am închipuit c-ar fi o mare izbîndă dacă peste cinci ani n-ai mai avea nevoie de sprijinul nostru. Dar numai după trei ani, moșia a început să aducă venituri, iar azi, datorită dumitale, Serbinów-ul e într-o stare înfloritoare și, după cîte știu, nici o moșie nu-i poate sta alături pe o rază de multe mile în jur.“

— Păi sigur, spuse Barbara ca să zică ceva. Primii doi ani, n-am avut nici ce să punem în gură. Nu culegeam decît pir de pe cîmp. Ce-ai făcut tu aici știu eu singură și fără laudele lui Daleniecki.

— Nici pe mine nu mă interesează prea mult laudele lui. Ți-am arătat scrisoarea numai așa, ca să te mai bucuri și tu după atîtea necazuri, să nu te mai frămînți și să tremuri, gîndindu-te la ziua de mîine, așa cum faci de obicei. Și totuși scrisoarea asta mă bucură într-un fel, căci s-ar fi putut să muncesc oricît de bine, dar proprietarul, nefiind de față, ar fi putut să creadă cu totul altceva, să mă bănuiască de cine știe ce, să mă bată la cap și să-mi pună bețe-n roate. Ar fi luat banii și prin restricțiile lui m-ar fi silit să dau înapoi la fiecare pas. Așta cel puțin văd că mă apreciază și vrea să meargă bine treaba. Îmi acordă deplină încredere și-mi dă mînă liberă.

— Chiar așa și scrie, recunoscu Barbara. „N-am cum să-mi manifest altfel recunoștința decît să-ți dau mînă liberă în tot ceea ce vei considera necesar pentru binele moșiei.“ De, de, spuse ea ca să arunce o vorbă, eu nu mi-aș pune nădejdi prea mari în vorbele astea frumoase.

Trecu repede peste restul scrisorii. Cînd termină, fața ei căpătă o expresie mai degrabă veselă.

— N-ai ce zice, e tare într-ale scrisului. Dă-mi și mie o țigară, îi ceru ea, ceea ce însemna că e în bună dispoziție.

Bogumil luă de pe etajera din spatele biroului cutia cu ustensile pentru răsucit țigări și, proptind de pieptul lui voinic țeava subțire de metal, îndesă tutun în foița așezată peste forma de metal. Cînd țigara fu gata, o mai îndesă puțin și i-o dădu neveste-si. Apoi își continuă activitatea. Barbara luă cutia de chibrituri de pe birou, o clătină să vadă dacă nu-i goală și-și aprinse singură țigara. Se lăsă tăcerea. Se auzea numai pîcîitul foiței care se întindea sub presiunea tutunului.

Era în amurg. Liniștea duminicală se așternuse peste întreaga casă și parcă peste întreaga fire. Prin singurul rînd de geamuri, cîntecul păsărilor răzbătea mult mai clar de dincolo de ferestre și cei doi aveau impresia că le revine auzul pe care-l pierduseră parțial în timpul

iernii. Geamurile erau proaspăt spălate și verdeața de dincolo de ele părea și ea spălată, iar casa întreagă străvezie, ca de sticlă.

Prin ușa întredeschisă se vedea lumina sîngerie a apusului, revărsîndu-se pe tapetul decolorat din camera de alături. Copiii nu erau acasă. Însă de data asta, Barbara nu dădea semne de neliniște, i se părea că sînt prin apropiere și era sigură c-au să se întoarcă în curînd. Absența lor devenea astfel nespus de odihnitoare. Odihna pogorîse nu numai în ființa ei, ci parcă în toate din juru-i. Era mulțumită de viață și, așa cum se întîmplă de obicei cînd încolțește în noi un nou sentiment, avea credința că de acum încolo mulțumirea o va însoți pretutindeni.

Dar vocile păsărilor de dincolo de ferestre scăzură cu încetul și se stinseră, grădina se întunecă, o lumină ștearsă mai stăruia doar pe bolta cerului, iar liniștea casei fu ruptă de sosirea gălăgioasă a copiilor. Lăsînd toate ușile deschise în urma lor, dădură buzna în casă, încărcați cu ramuri lungi de salcie, care se izbeau de mobile și de pereți. Începură să țipe laolaltă că afară s-a încălzit, că trebuie să se fi topit gheața din nord, de unde timp de cîteva zile venise frigul și ploaia.

În cameră se răspîndi miros de crengi verzi, de noroi, frig primăvăratic și de cîine ud, pentru că, după ce se codiseră cît se codiseră în fața ușilor deschise, cîinii intraseră și ei în casă. Copiii erau nemulțumiți că fuseseră siliți să-și pună fularele și paltoanele. „Unde-i mămica ?“ întrebau și, dînd năvală în camera tatii, începură s-o asigure care mai de care : „E cald ! E tare cald ! Zău !“

— Nu mai țipați toți odată ! îi dojeni Barbara. Nu înțeleg nimic. O, Doamne ! se porni apoi și ea să strige. Ia uite cît sînt de încinși și de transpirați ! Cum să nu vă fie cald dacă alergați ca nebunii ! Hai, repede, scoateți-vă paltoanele și potoliți-vă ! Ia uitați-vă cît noroi ați adus ! Și dați afară cîinii ! Cîinii !

Harababura din casă se potoli abia la masă, cînd Felicia așeză în fața lor un castron mare cu chiftele marinate în sos acrișor.

Părinții stăteau la cele două capete ale mesei. Copiii se înghesuiau pe o singură parte a mesei, Tomaszek întotdeauna lîngă tata, Agnisia la mijloc, Emilka lîngă mama. De partea cealaltă, își aveau locurile domnișoara Celina și Katelba.

Profesoara încă nu coborîse.

Felicia veni repede de sus, unde o trimiseseră încă o dată după domnișoara Celina, și zise :

— Domnișoara profesoară vine-ndată, numai să-și scoată rochia și vine.

— Cum adică „să-și scoată rochia" ' Vine la masă dezbrăcată ?

Felicia tăcu, uitîndu-se la copii, dar cînd atenția acestora fu atrasă în altă parte, îi spuse doamnei la ureche :

— Domnișoara noastră Celina se distrează des așa. Scoate din dulap o rochie, o îmbracă, umblă prin cameră, se uită în oglindă, apoi se dezbracă și pune alta. De ! Cum obișnuiesc domnișoarele să-și facă plăsmuiri și visuri.

Barbara ascultă uimită această veste, dar nu scoase o vorbă. Privi încurcată la copii. Ca de obicei, Tomaszek mînca fără să se uite ce i se pune înainte. Cu toate că avea numeroase lipsuri, nu era lacom așa cum sînt foarte mulți copii. Niciodată nu cerea dulciuri, bomboanele le dădea cu plăcere altora. În schimb, dacă la anumite ocazii se bea vin la masă, cerea să soarbă și el din pahar.

Ai fi putut spune că Agnieszka e lacomă, dar era mai mult gălăgioasă, pentru că dintre toți copiii ea se arăta cea mai bucuroasă cînd se servea ceva bun. Era fericită cînd se așeza la masă și încîntată la simpla vedere a bucatelor. Chiar și acum urmărea cu priviri pofticioase castronul adus de Felicia. Emilka făcea nazuri, fie că i s-a pus prea mult sau prea puțin în farfurie, fie că vrea să i se dea tot atîta cît și Agnisiei. De fapt însă, mînca pe săturate. Totul ar fi fost în ordine dacă Barbarei i-ar fi trecut sperietura la gîndul că-și lăsase copiii pe-afară,

acum cînd vremea nu se încălzise îndestul. I se părea că pentru ei e încă prea frig și, din cînd în cînd, îi cerceta, pe rînd, cu priviri bănuitoare. Începu să-l întrebe pe Bogumil :

— De ce-o fi avînd Emilka cearcăne ?

Bogumil se uită într-o doară și zise :

— Ți se pare. Lumina lămpii e de vină.

Katelba se opri din mîncat și spuse, privind la copii :

— Spre primăvară toți copiii sînt mai palizi.

— Iarna ar trebui să ia untură de pește, interveni Barbara, plină de amărăciune. Dar copiii ăștia sînt lăsați de capul lor. Nimeni nu se gîndește să le dea cel puțin untură de pește, adăugă ea, privindu-l cu reproș pe Bogumil.

Acesta nu-și amintea să fi oprit copiii să ia untură de pește, dar nu voia să se certe.

— Ei, lasă, zise el. Primăvara e cel mai bun medicament pentru ei.

Și cum părerile în legătură cu influența primăverii se băteau cap în cap, Barbara își pierdu răbdarea :

— Dacă mi-ar vorbi așa copiii, nu m-aș mira. Am cunoscut oameni cărora le plăcea să treacă ușor peste cele mai importante lucruri, dar cred că nu trebuie să le urmăm exemplul.

Și tăcu, jenată, închipuindu-și că toată lumea bănuiește la cine anume face aluzie.

Între timp însă, Bogumil și Katelba făceau haz pe seama lui Tomaszek, pentru o întîmplare ce se petrecuse în ogradă.

— Ba ai căzut, ai căzut, zicea Bogumil, rîzînd, și-l apuca de moțul rebel de lîngă tîmpla stîngă.

— N-am căzut, repeta Tomaszek cu încăpățînare. Am sărit într-adins și abia cînd am ajuns la pămînt, m-am impiedicat și m-am răsturnat.

— Ei, și ce dacă ai căzut ? îl liniștea Bogumil. Nu-i nimic rău în asta și n-are nici un rost să negi.

— De ce negi, Tomaszek ? se trezi Barbara din gînduri. Înțelege : noi nu ne supărăm că ai căzut. Ai căzut și gata. E urît să te îndărătnicești, să minți.

Lui Tomaszek ochii i se făcură mici de furie.

— Dar n-am căzut. N-am căzut, o ținea el una și bună. Știu să călăresc și nu cad niciodată.

În sfîrșit, înțelese și Barbara despre ce era vorba.

— Ia stați, strigă, speriată. Lăsați băiatul în pace. Cum ? A căzut de pe cal ? De ce nu mi-ați spus și mie ? Nu și-o fi rupt ceva ? Pentru Dumnezeu ! Isprăviți odată cu întrecerile astea nebunești ! Dați-i încolo de cai ! O să-mi omorîți copiii !

În clipa aceea, apăru domnișoara Celina. Chipul ei rece, distant, nu se potrivea de loc cu felul discuției. Tăcură cu toții, deci și fata se arătă contrariată. Barbara își aminti însă de întîlnirea lor de după-amiază și începu să-și facă mustrări, gîndindu-se că ea era probabil vinovată de proasta dispoziție din seara aceea a domnișoarei Celina. O întrebă, amabilă, dacă nu dorește să i se pregătească altceva pentru cină. Poate nu-i plăceau chiftelele marinate.

Bogumil, uitîndu-se posomorît la fata aceasta frumoasă, o întrebă dacă nu ieșise la plimbare.

Ea le răspundea prin monosilabe, fără chef, considerînd întrebările lor inoportune, ori ironice. Îi asigură că-i plac foarte mult chiftelele marinate, că în general nu duce lipsă de nimic și că nu înțelege de ce sînt toți atît de grijulii cu ea. O lăsară în pace, mai ales că pieptănătura pe care o arborase îi dădea destulă bătaie de cap. O buclă aurie, răsucită cu multă artă, îi cădea pe frunte ca o gheară de pasăre de pradă, în timp se restul cîrlionților erau aranjați în jurul feței ca și cum ar fi fost sculptați. Domnișoara Celina controla mereu cu degetele dacă nu s-a mișcat vreunul și dacă vîrful moțului cade exact deasupra ochiului. Copiii se uitau curioși la aceste manevre. Soții Niechcic se făceau că nu bagă de seamă, Katelba se uita, din cînd în cînd, pe furiș. Nici Katelba nu era vorbăreț, dar, într-un fel sau altul, le arăta că se simte bine între ei, că nu-i sînt străini. Fața lui tînără, dar serioasă, împodobită cu o mustață semeață, blondă, participa chiar și numai

zîmbind la tot ce se petrecea în jur. Se ridica îndatoritor, repede și la timp, să aducă, să ofere ceva. „Dumneata te pricepi întotdeauna, spunea adesea Barbara.“ Acum însă nu era atentă la el și nici măcar nu-i mulțumi cînd se repezi să aducă de pe bufet sarea de Ems, pentru Emilka. Nu se simțea în apele ei. După ce Felicia le servi ceaiul, i se păru că încordarea mai scade și, într-adevăr, atmosfera se înseninâ, ca și cum paharele aburinde ar fi răspîndit în cameră buna înțelegere și încrederea în ziua de mîine. Îi plăcea foarte mult să bea ceai. Cînd sorbea ceaiul, lua de obicei hotărîrea să-și schimbe felul de trai, să nu se mai necăjească oricînd și pentru orice. Așa i se întîmplă și de data aceasta, dar hotărîrea ei ținu și mai puțin timp decît alteori. După cină, pierzîndu-și bruma de liniște, Barbara se duse la Bogumil. Bogumil era și el agitat.

— Ascultă, îi spuse el, de cum o văzu intrînd, noi nu știm să ne purtăm cu copiii. Ce-am avut noi astăzi cu Tomaszek ? Dacă stai să te gîndești bine, nici unul dintre noi, oameni maturi, nu recunoaștem cu plăcere un insucces. Oricare dintre noi ar fi considerat drept o grosolănie dacă cineva l-ar fi pisat, aducîndu-i aminte un lucru pe care bucuros l-ar fi dat uitării. Și domnișoara asta Celina parc-ar fi mută. Da, de fapt, își aminti el, nu coborîse încă la masă cînd vorbeam de Tomaszek.

— Ai auzit ce spunea Felicia ?

Și Barbara îi povesti cum își schimbă domnișoara Celina rochiile și cum umblă prin cameră, privindu-se în oglindă.

Bogumil se înveseli.

— Ce să-i faci, zise el îmbunat, se gătește, visează și ea. Trăiește cu închipuiri, ca și tine, numai că ție ți se năzar mereu numai rele, pe cînd ea visează probabil vreun prinț care s-o ducă în țara din basme și-și tot încearcă rochiile să vadă care s-ar potrivi mai bine pentru marele eveniment.

Recunoscu însă că și lui, Celina, ca pedagogă, îi dă de gîndit.

— Păi, cum să nu-ți dea de gîndit ? Mi se pare că tu glumești, mie însă nu-mi arde de glumă. Nu-i omul care ne trebuie, dar află că nici noi nu știm să ne purtăm cu copiii și nici cu oamenii în general, spuse Barbara sumbru. Dacă ar fi nimerit în altă parte, te-asigur eu că Celina ar fi fost alta. Noi aici ne-am țărănit de tot, ne-am prostit... nici nu mă mai recunosc...

Bogumil tocmai da să se dezbrace, dar cînd o auzi vorbind așa, își trase haina pe umeri și o privi, speriat, ca și cum un asalt dat pe neașteptate l-ar fi surprins neînarmat.

— Ce-i cu tine iarăși ?

Barbara continuă mai mult pentru sine :

— Parcă poți să-ți crești copiii în pustietatea asta ? Lumea merge înainte, progresează. Aici nu citești nimic cu anii, nu știi nimic.

Bogumil încercă să se apere, mai bine zis să-și apere casa.

— Am cumpărat o bibliotecă și-i plină de cărți. Te pot abona oricînd la orice publicație. N-am avut niciodată nimic împotrivă. Ce-ai vrea mai mult ?

— Și totuși lumea merge înainte, repetă ea. Avem bibliotecă, bine. Dar nici măcar nu știm ce să cumpărăm, ce să comandăm. Există cărți noi, curente noi. A apărut, de exemplu, un nou scriitor, Przybyszewski. Cunoscut în toată Germania, pretutindeni. Dar parcă pe tine te interesează asemenea lucruri ? Dac-ar fi vorba de împrăștiatul gunoiului, de boronit, atunci ar fi cu totul altceva.

— O, Doamne, se împotrivi el, întristat, după cît îmi aduc aminte, mi-a plăcut întotdeauna să citesc. Chiar și la închisoare nu mă lăsam pînă cînd nu-mi făceam rost de cărți. Acum n-am timp să citesc decît lucruri în legătură cu agricultura, care-mi sînt absolut necesare. Nu-mi pot permite să citesc nimic altceva. Dar pe tine nu te impiedic.

Barbara se uita la el, încruntată, micșorîndu-și ochii, de parcă ar fi fost la cine știe ce depărtare. Se gîndea că Józef Toliboski ar fi știut să-i spună ce să citească, dar

el a preferat să se căsătorească cu o fată care în viața ei nu luase în mînă o carte serioasă.

Bogumil tăcu. O privi cu atenție și-i văzu fruntea îndărătnică, părul negru zburlit pe frunte ca penele unei păsări înfuriate, roșul întunecat al buzelor subțiri și fremătătoare. Îi văzu ochii și, rănit parcă de strălucirea lor aspră, întrebă, îndurerat:

— De ce oare aduni în tine atîta mînie și tristețe? Ești încă tînără și, pe Dumnezeul meu, tot atît de frumoasă!

Barbara se ridică.

— În cazul acesta, spuse ea, cel mai cuminte ar fi să ne ducem la culcare. Se vede treaba că niciodată n-o să ajungem la o înțelegere, niciodată și în nici o privință.

Spunînd acestea, ieși și închise ușa după ea, fără zgomot, dar cu hotărîre.

8

Totuși, în noaptea aceea, după o zi care, cu excepția clipelor plăcute cînd citise scrisoarea sosită din Paris, i se păruse Barbarei plicticoasă și silnică, în noaptea aceea domnișoara Celina mai coborî o dată jos. Coborî însă, ieșind sau mai degrabă sărind pe fereastră în împrejurări care o făcură să nu se mai întoarcă niciodată în camera ei de la etaj.

Iată cum s-au petrecut lucrurile: pe la miezul nopții, Barbara avu un vis plin de gălăgie și zgomot, vis care se transformă brusc în realitate. Se trezi cu sentimentul că ceva se dărîmă, se frînge, trosnește. Pînă să-și dea seama dacă se petrece în ea sau în afară, zgomotul se transformă deodată în zăngănit de sticlă spartă și Barbara, fără să se mai gîndească la ce face, începu să strige:

— Bogumil! A spart cineva fereastra! Intră în casă!

— Ce e? Ce e? strigă Bogumil și sări, buimac, din pat, în cămașă. Se dezmetici repede și se repezi la fereas-

tră, cu toate că Barbara țipa : „Nu te duce !“ și o deschise dintr-o mișcare.

— Cineva strigă după ajutor ! Glas de femeie ! Parcă plînge.

Barbara deslușì, în sfîrșit, strigătele, se repezi și ea la fereastră și o văzură atunci pe domnișoara Celina, zvîrcolindu-se, zgîlțîită de spasme, jos în fața geamului spart. Nu era timp nici să te miri, nici să întrebi — de altfel, orice întrebare ar fi fost zadarnică. Și cînd Bogumil spuse :

— Mă îmbrac și vin imediat, domnișoara Celina aproape urlă :

— Nu ieșiți afară ! Trăgeți-mă pe fereastră, trăgeți-mă sus !

— Stai atunci să deschid geamul cum trebuie ! zise Bogumil.

— Nu-l mai deschideți ! Trăgeți-mă înăuntru ! Mai repede !

Îndemnați de strigătele fetei, se repeziră și, cu forțe unite, o traseră prin canatul deschis, în dormitor. Era numai în cămașa de noapte, zgîriată, plină de vînătăi și de sînge. Se clătina pe picioare. Cu ultimele puteri, bolborosi :

— Casa e asediată ! Banditii au pătruns în antreu ! Și sus ! Sînt mulți !

Copiii se treziră din somn. Tomaszek se așeză pe pat, tremurînd, Emilka se ascunse sub plapumă, plîngînd în hohote, Agnisia sări se din așternut și voia să se îmbrace, dar, de spaimă, nu nimerea mîneca și nu izbutea să-și încheie nasturii. Își puse hainele strîmb, ca vai de lume.

Buimaci și înspăimîntați, abia izbutiră să liniștească puțin copii și s-o readucă în simțiri pe domnișoara Celina, care leșinase și aiura mereu că banditii împresuraseră casa. Crezură la început că aiurează de spaimă, pe urmă însă o luară în serios. Cine știe ? Poate căzuseră cu toții victimă unei lovituri banditești bine ticluite, așa cum aflaseră din auzite. Numai Barbara nu da de loc semne de neliniște. Era atît de calmă de parcă în mijlocul harababurii și larmei acesteia s-ar fi simțit în elementul ei, și toate

obișnuitele temeri i-ar fi pierit ca prin farmec. Primul lucru pe care-l făcu, după ce-o traseră pe Celina înăuntru, fu să închidă fereastra la loc și avu chiar curajul să se uite afară, prin geamul spart. Prin spărtură pătrundea parfumul nopții de mai, în întunericul căreia cînta o privighetoare. Pe pămînt, sub fereastră, Barbara văzu ceva nedesluşit, alburiu, se înfioră și se trase repede înăuntru, închise fereastra, o întări cu zăvorul, după care se apropie, clătinîndu-se pe picioare, de ușa salonului și o încuie cu cheia. Bogumil se îmbrăcă în camera lui, apoi deschise geamul și începu să fluiere la cîini. Tatar, care uneori, vara, rămînea noaptea în curte, veni în goană și-și puse labele pe prichiciul ferestrei, suflînd și mirosind.

Apoi alergară, muşcîndu-se între ei, cîinii de curte. Cît ai clipi, sosi și paznicul.

— Pe unde umbli ? De ce nu-ți vezi de treabă ? îl repezi Bogumil. Paznicul îl lămuri că are poruncă să păzească doar împrejurimile conacului, că-i făcuse înconjurul și că tocmai trecea prin curtea cu acareturi.

Bogumil îi povesti ce se petrecuse și-i dădu drumul în casă o dată cu Tatar. Ceilalți cîini rămaseră la ușă. Cercetară, împreună, încăperile. Pretutindeni liniște. În aripa servitorilor nimeni nu se trezise — toți dormeau adînc. Abia cînd îl auziră umblînd, slujnicele se clintiră în așternut și începură să vorbească între ele.

— Dormiți, dormiți, le spuse Bogumil în treacăt și urcă sus. Constată mirat că ușa de la camera domnișoarei Celina era încuiată pe dinăuntru cu cheia. Se uită pe gaura cheii, dar nu putu să deslușească nimic în întuneric.

— Urma ! Miroase urma ! îi spuse paznicul lui Tatar, dar acesta îl măsură din cap pînă în picioare cu o privire întrebătoare și veselă.

— Aici nu-i nimeni, zise paznicul. Ar fi simțit cîinele.

În pod băgară spaima într-un liliac. Coborîră apoi încet, așteptînd cîinele care se da jos atent și greoi pe treptele scării aproape verticale.

Ieșiră în curte și dădură ocol casei. Intrară la bănuieli abia cînd văzură o scară rezemată la fereastra domnișoa-

rei Celina și sub fereastră urme de cizme bărbătești. Zăcea acolo și plapuma fetei, pe care o ridicară și o duseră în casă. Însă cîinii nici aici nu dădură semne că ar fi descoperit ceva.

— Urma ! Miroase urma ! striga Bogumil, dar ei dădeau din coadă și se uitau la mîna lui ca și cum ea trebuia să le arate lucrul acela pe care stăpînul le da poruncă să-l caute.

Era o noapte senină și luna, în descreștere, dar încă destul de mare, își arunca lumina printre copaci. Privighetorile se întreceau în triluri. Străbătură încă o dată grădina și curtea acareturilor, dar nicăieri nu găsiră ceva care să le dea de bănuit.

În timpul acesta, Barbara îi dădea primele îngrijiri domnișoarei Celina. Era toată plină de sînge, dar din fericire cioburile de sticlă nu pătrunseseră adînc. După ce-o spălă și-i dădu să bea puțină valeriană, fata își veni în fire. Dar era greu să afli de la ea cum de ajunsese în toiul nopții, numai în cămașă, în curte. Susținea sus și tare că sărise pe geam de frica bandiților, dar Barbara era încredințată că povestea asta existase numai în închipuirea fetei. Ieșise și ea în antreu atunci cînd coborîseră Bogumil cu paznicul, văzuse că toată casa era încuiată și că nu găsiseră pe nimeni înăuntru. Acum, după ce Celina și copiii se liniștiseră. umbla de la o fereastră la alta, uitîndu-se prin crăpăturile oblonului. Îl zări pe Bogumil stînd de vorbă cu paznicul lîngă rondul din mijloc și cîinii care li se culcaseră la picioare. Departe, printre copaci, se vedeau pereții albi ai clădirilor anexe, cufundate-n liniște și întuneric. Se vede treaba că nici domnul Katelba și nici femeia de la găini, care locuia și ea acolo cu familia, nu se treziseră. Asta o întări și mai mult pe Barbara în credința că atacul banditesc era foarte puțin probabil. Descuie ușa de la salon, aduse așternuturi și-i pregăti domnișoarei Celina un culcuș, pe canapea. Se trudi mult cu ea pînă s-o transporte : cu un picior nu putea călca de loc. Îi ajută Agnisia. Pe urmă, i-au pus o compresă pe picior. După ce o culcară și fata se liniști, Barbara mai

stătu puțin lîngă ea, bucuroasă și mulțumită, așa cum se arăta întotdeauna cînd izbutea să scoată pe cineva din impas, să-i ușureze suferința, să-l salveze. Se bucura că în clipa aceea casa lor devenise pentru domnișoara Celina adevărata ei casă, adăpostul pe care și-l aflase atunci cînd, în realitate sau în închipuire, viața îi fusese amenințată. Și îi era într-un fel recunoscătoare fetei acesteia că se apropiase, în sfîrșit, de ei, chiar și într-un chip atît de deplorabil. Asta-i dădea Barbarei sentimentul că existența ei este reală și sigură, folositoare altora și deci necesară. O mîngîie pe mîini pe biata profesoară și-i interzise cu blîndețe să mai vorbească :

— Mîine, mîine. Acum te rog să adormi. Banditii, dac-au fost, s-au dus.

Tocmai atunci, Tomaszek începu să țipe din camera alăturată că-i curge sînge din nas. Barbara alergă să-i aducă o batistă și apă. Îl sili să tragă apă pe nări. Ținînd în fața lui ligheanul, repeta.

— Ia apă în pumn și trage pe nări. Trage. Așa. Încă o dată. Și acum culcă-te pe spate.

Cînd sfîrși cu Tomaszek, o strigă Emilka. Nu putea să adoarmă, îi era frică și prea cald.

— Nu cumva ai temperatură ? Dă-mi fruntea ! Of, Dumnezeule ! Copilul ăsta e atît de sensibil, că nu știu ce-o să facă în viață.

Atunci, îi veni în minte că poate aceștia doi nici n-au să mai trăiască. De ce-o fi atîta liniște ? De ce nu se întoarce Bogumil ?

— Mămico, șopti Emilka. Auzi ! Latră cîinii.

— Nu, nu latră. Dormi, o liniști Barbara, ascultînd încordată. Cînd se auzi clanța în antreu, alergă înaintea bărbatului și-l întrebă fără urmă de spaimă. Ce-a fost ?

— Nimic, răspunse Bogumil, parcă puțin cam de sus. Îi povesti totuși neveste-si ce făcuse : cercetase pretutindeni, urcase pînă în pod, dar nu găsise nimic care să-i dea de bănuit. Povestea cu banditii i se părea tare ciudată. Îi dădu plapuma domnișoarei Celina găsită sub

geam; și Barbara se duse numaidecît s-o învelească. O găsi zvîrcolindu-se în așternut. Deodată, se ridică și-și încordă auzul.

— Cine fluieră așa ? întrebă, cînd o zări pe Barbara. Barbarei îi trecuse mila și duioșia. Situația începea să i se pară caraghioasă, iar dacă fusese vorba de o aventură, aventura aceasta era cam suspectă. Răspunse destul de aspru :

— Fluieră mierlele. Se face ziuă. Încearcă să dormi puțin.

Dar nici ea nu fu în stare să adoarmă multă vreme. Pentru că toți dormeau, se simți datoare să stea ea de veghe. Sprijinită în cot, se gîndea : dacă nu s-a sfîrșit ? Dacă nu-i decît începutul ? Se uita la lampa de noapte și din pricina nesomnului zărea în jurul flăcării pîlpîitoare cercuri și curcubee fantastice. Gazul era pe terminate. Flacăra cînd creștea mai luminoasă ca de obicei, cînd scădea, mocnind și sfîrîind. Atunci, în dormitor se făcea aproape întuneric și prin crăpăturile oblonului pătrundea lumina argintie a zorilor de mai. Aceste imagini, binecunoscute și neschimbate de-a lungul anilor, îi spulberară grijile și Barbara ajunse să creadă, cu încetul, că aventura din noaptea aceea se încheiase. Adormi fără să știe cînd, încredințată că toți ai casei erau în siguranță, dincolo de orice pericol.

Cum era de așteptat, a doua zi, întîmplarea de peste noapte constitui principalul subiect al discuțiilor. Fu de nenumărate ori reconstituită, amănuntele curgeau din toate părțile și fiecare își da silința să-i dezlege misterul. Dar anumite laturi aveau să rămînă nedezlegate pentru totdeauna, cu atît mai mult cu cît nici eroina principală, sau mai degrabă victima, nu le afla înțelesul.

Domnișoara Celina povestea că în seara aceea citise mult, apoi se culcase și, vrînd să primenească aerul în cameră, după ce stinsese lumina, ca să nu intre înăuntru fluturii de noapte, de care-i era tare teamă, deschisese fereastra. N-avea de gînd s-o țină prea mult deschisă, dar se vede că adormise fără vrere și nu-și poate da seama

ce se petrecuse. O trezise cineva care scăpărase un chibrit și văzuse flacăra chibritului. Se uită într-acolo și firește se sperie cînd zări, încălecînd fereastra, un găligan care da să aprindă alt chibrit. Începu să țipe și vru să fugă. Dar dacă vrusese să fugă de hoț, de ce alergase la fereastră ? Făcuse asta de la bun început ? Nu, sigur că nu. Se dusese la ușă. Dar nu putuse s-o deschidă pentru că cineva o împingea dinspre coridor. Cînd ajungea la acest punct al povestirii, ceilalți săreau cu gura și-i atrăgeau atenția că în privința aceasta greșea. Nu ținuse nimeni ușa și nu fusese nimeni pe coridor. Era un lucru absolut sigur. Bogumil în persoană urcase noaptea pînă sus în camera ei și constatase că ușa era încuiată pe dinăuntru. Probabil că înainte de a se culca, domnișoara Celina o încuiase ea singură. Nu i se întîmpla oare s-o încuie adesea și în timpul zilei ? Da. O încuiase singură pe dinăuntru, dar, văzîndu-l pe omul acela încălecînd fereastra, din cauza sperieturii, uitase s-o descuie și rămăsese cu impresia că cineva, de pe coridor, ținea ușa. Fură nevoiți să sprijine iar scara de zid, paznicul escaladă fereastra și descuie ușa.

Dar domnișoara Celina nu se lăsa convinsă. Bine. S-ar fi putut, într-adevăr, să încuie ea ușa și să uite, dar n-avea nici o îndoială că dincolo fusese cineva.

— Pot să jur că i-am auzit umblînd și șoptind între ei. Ce era să fac ? Să ies și să le cad în brațe ?

— Să mai fi încercat o dată să deschizi ușa, susținea Barbara. Asta trebuia să faci și te-ai fi convins că dincolo nu era nimeni. Cum de nu te-ai gîndit că tocmai sărind pe fereastră nimereai în mijlocul tîlharilor ? Cel care te speriase nu venise de afară ? De unde puteai ști că fugise ? Că nu pîndește ascuns în tufișuri ?

Într-adevăr, banditul venise din curte, dar domnișoara Celina nu putea să explice în nici un chip de ce se temuse mai mult de banditii imaginari din spatele ușii, decît de saltul pe fereastră, deși, judecînd la rece, lucrul acesta era cel mai ilogic. De altfel, recunoșteau cu toții că oricine și-ar fi pierdut capul în asemenea împrejurări, procedînd invers de cum ar fi trebuit. Mai rămăsese o singură între-

bare fără răspuns : oare omul acela fusese într-adevăr un tîlhar ? Cîinii nu dăduseră nici un semn în noaptea aceea. Părea apoi ciudat că tîlharul știuse să se descurce atît de bine pe întuneric, știuse de unde să ia scara, pe care o adusese tocmai din magazia de lemne. Nu care cumva fusese cineva de la conac, cineva care voise să facă numai o glumă ?

— Asta nu-mi puteți pretinde să știu, răspundea domnișoara Celina. Doar am fost la un pas de moarte.

— Adevărat, recunoscu, înfricoșată, Barbara. Puteai să mori pe loc. Măcar de-ai fi coborît pe scară în loc să sări...

— Am vrut să cobor, dar mi-a alunecat piciorul. Am avut noroc că mă înfășurasem în plapumă.

— Da. Te-a ferit Dumnezeu.

Și, pentru ca domnișoara Celina să nu rămînă cu impresia că era gata să moară pe degeaba, își dădeau silința să creadă că, dacă în spatele ușii nu pîndise nimeni, în orice caz cel de la fereastră fusese un tîlhar periculos și că, văzînd geamul deschis, încercase să pătrundă pînă la ei în camerele de dedesubt.

— Fără îndoială, își dădeau ei cu presupusul, ticălosul avea de gînd să introducă în casă toată banda. Cîinii se vede că erau prea departe și nu-i simțiseră. Și, după spusele lui Bogumil, nici paznicul nu era prin apropiere. Auzind țipete și gălăgie, banditii dăduseră bir cu fugiții. Concluzia venea de la sine : noaptea trecută domnișoara Celina scăpase de la nenorocire întreaga casă.

9

Urmările acestei aventuri nocturne au fost resimțite însă mult timp după aceea și s-au dovedit a fi mai greu de suportat decît își închipuiseră. Domnișoara Celina nici vorbă să se mai poată ridica din pat. Bogumil, care

se pricepea la fracturi și umflături, cum văzu piciorul lovit al bolnavei, se grăbi să trimită după doctor.

Se duse chiar el în grabă la Felicia, care călca rufe în camera slujnicelor. Pe paturi și pe mese era întinsă lenjeria curată și atît de strălucitor de albă, că se reflecta parcă în ea cerul albastru de-afară. De pe scîndura de călcat, sprijinită pe spătarele a două scaune, atîrna în valuri un cearceaf, capacul mașinii de călcat clănțănea ritmic și se simțea în cameră mirosul fierbinte al pînzei umede care se zvînta la atingerea fierului. Alături, în bucătărie, duduia focul.

Bogumil se apropie și luă mecanic în mînă grătarul de sîrmă al fierului.

— Felicia dragă, zise el, privind obiectul pe care-l ținea în mînă, du-te repede la grajduri și spune-i lui Klimecki să înhame și să pornească după doctor. Îi poruncisem să încarce fînul din luncă, dar sînt sigur că roboteşte încă prin grajd. Du-te fuga și vestește-l.

Isprăvind ce-avusese de spus, Niechcic așează suportul de sîrmă înapoi pe scîndură, dar de-a-ndoaselea, cu fața în jos. Felicia îl întoarse și puse mașina pe el.

— După care doctor ? întrebă ea. După Wettler ?

— Da, după Wettler, zise Niechcic și adăugă, ieșind pe ușă, dar să vină numaidecît ! Mi se pare că e nevoie de o intervenție urgentă.

Felicia nu răspunse nimic și ieși fuga după el.

Bogumil o văzu cum trece prin dreptul ferestrei fără să se uite înapoi.

Se opri locului și începu să se gîndească la Felicia. Nici el nu știa de ce. Poate pentru că îl mira atitudinea ei de loc servilă, plină de demnitate. Da, Felicia nu părea de loc o fată simplă, crescută la țară. Se purta ca o adevărată gospodină, aproape ca o doamnă, avea un bun-simț înnăscut. Și totuși era o fată necăjită, venită din lumea largă. Unde-o fi învățat să se poarte astfel ? Poate moștenise însușirile astea de la vreun strămoș îndepărtat ? Trebuie să aibă vreo treizeci de ani. De ce-o fi rămas nemăritată ?

Uită de ea, intră în sufragerie și se așează la masă pentru micul dejun, dar deodată își aduse aminte că, fiind o dată cu Barbara, o întrebaseră pe Felicia de ce nu se mărită. Chiar așa. Ea păstrase o lungă tăcere, după care le răspunsese : „N-am găsit încă omul potrivit". Iar Basia zisese : „Ai fi tu prea mofturoasă".

Katelba își făcu intrarea în sufragerie și Bogumil uită iar de Felicia.

Doctorul sosi către amiază și, după cum era de așteptat, găsi că lucrurile nu stau bine de loc. Fractura era gravă și pe deasupra la gleznă cedaseră ligamentele. Doctorul Wettler, fiind singurul medic din orășelul Nieznanów, se pricepea la toate. Dar de data aceasta, ceru ajutorul unui chirurg din Kaliniec.

Așteptînd sosirea acestuia, consultă copiii, prînzi, se plimbă prin curte, întovărășit de întreaga familie, după care se așeză pe canapea lîngă domnișoara Celina și-i luă pulsul.

Toți ceilalți umblau în vîrful picioarelor, în timp ce el, ținînd mîna bolnavei într-a sa, cerceta cu atenție obiectele din cameră. În cele din urmă, fără să împărtășească nimănui rezultatul cercetărilor sale, lăsă mîna bolnavei pe cearceaf, ca pe un obiect inutil, și o întrebă pe Barbara cu ce stropește florile că înfloresc atît de frumos.

Orice bolnav se simte naiv ca un copil, cînd doctorul îi stă la căpătîi. Cele mai groaznice temeri dispar și nimeni nu se îndoiește că medicul este în stare să pună stavilă răului, să schimbe soarta celui în suferință. Mai ales cînd omul acesta este doctorul Wettler, atît de sigur pe el, capabil să aducă vorba de flori în timpul consultației.

Așadar, atît el cît și chirurgul care sosi ceva mai tîrziu treziră, prin simpla lor prezență, un fel de certitudine, speranța că o vor înzdrăveni pe domnișoara Celina și totodată vor spulbera amintirea neplăcutei întîmplări cu toate urmările ei.

Hotărîră să-i invite la cină, mai ales că asta era și dorința copiilor. Ar fi vrut să prelungească la nesfîrșit prezența medicilor în casă, mai cu seamă a doctorului

Wettler, sau dacă nu, cel puțin pînă la cină, sau chiar pînă a doua zi dimineața.

— Mamă, se ruga Agnisia, nu-l lăsa pe doctorul Wettler să plece. Să mai stea la noi. Să rămînă și la noapte. E un om bun.

Dar cînd să înceapă pregătirile pentru cină, copiii sosiră cu vestea că bucătăreasa Zarnecka dormea dusă. Pesemne băuse prea mult.

— Ei ! făcu Barbara, căreia nu-i venea să creadă. O fi și ea obosită.

Copiii însă susțineau că e beată turtă, pentru că prea sforăie. Căci altfel în timpul somnului nu sforăie niciodată.

— Va să zică de aia o apucă somnul cînd te aștepți mai puțin, se întristă Barbara. Și pe cît se pare, în privința asta copiii știu mai multe decît mine.

Hotărîră să pregătească Felicia cina, dar, cum doctorii aveau încă nevoie de ajutorul ei, copiii se repeziră la bucătărie să aprindă focul. Însă cei doi medici, după ce-și terminară treaba, își cerură scuze, zicînd că sînt foarte grăbiți, și plecară cu trăsura, fiecare la casa lui. Agitația pe care o treziseră prin prezența lor se stinse, grijile ieșiră din nou la iveală din cotloanele lor și viața își reluă cursul ei obișnuit, de toate zilele.

Medicii puseseră în ghips piciorul domnișoarei Celina și-l legaseră de speteaza patului. Cît timp trebui să păstreze această poziție, bolnava zăcu în salon. Pe urmă, cînd i se îngădui să țină piciorul mai în voie, adică întins pe cearceaf, îi pregătiră cămăruța în care locuise bunica, în aripa mai joasă a casei, lîngă cuptor.

Barbara și Felicia au mutat-o acolo cu toate lucrurile ei, și copiii i-au adus flori. Pe pereți au atîrnat niște reproduceri colorate, din suplimentul revistei *Săptămîna*. Patul bolnavei, așezat lîngă fereastra prin care se vedeau tufele de liliac în floare, fu înfățat cu cea mai bună lenjerie.

Copiii își continuau lecțiile în camera ei. Medicul le dăduse asigurări că, deși tratamentul va fi de lungă durată, nu o amenință nici o infirmitate, și toată lumea fu

mulțumită. Dar ciudata aventură nocturnă nu se șterse atît de repede din mintea lor.

Tomaszek se liniști numaidecît, Emilka însă se trezea mereu noaptea, strigînd: „Mămico, mămico! Auzi? Latră cîinii!" Și, încredințîndu-se că maică-sa nu doarme, adăuga: „Dar nouă nu ne e frică, nu ne e frică! Nu-i nimica."

Agnisia, care în noaptea aceea dăduse dovadă de mult curaj, rămăsese cu un fel de teamă, deși nu voia să recunoască. În fiecare noapte era scuturată de niște frisoane ciudate, care o zgîlțîiau într-atît, că-i pierea graiul. De fapt, nu-i era frig, ci tremura doar cuprinsă parcă de friguri. Cînd o apucase prima dată, Barbara se speriase atît de tare, că ceruse imediat să fie chemat doctorul. Dar pînă să înhame Klimecki la trăsură, Agnisiei îi trecu boala, se liniști și adormi. Bogumil, nevoind să o trimită noaptea pe Felicia, se duse chiar el la grajd să anuleze dispoziția dată. În noaptea următoare, cînd criza se repetă, Barbara nu mai trimise după doctor. O fricționă pe Agnisia cu colonie și oțet și o legănă în brațe pînă cînd copilul se liniști și adormi. Apoi o așeză pe pernă și se duse la Bogumil. Bogumil adormise.

— Of, Doamne, ce repede adormi, spuse ea cu reproș și-i povesti că Agnisia avusese iar un acces ca de friguri. Ce-am vrut să-ți spun... adăugă ea, n-are temperatură. Am controlat. Nu i se înfierbîntă nici mîinile, nici capul. În timpul zilei e sănătoasă. Nu-i, așadar, vorba de răceală. Dar dacă nu-i răceală, atunci ce poate fi?

— Nimic. A tras o sperietură zdravănă, care-și arată abia acum urmările.

Explicația lui avu darul s-o întărîte pe Barbara.

— Ce tot vorbești? Nu-ți cunoști copiii, spuse ea. Emilka, da, însă Agnisia habar n-are. N-o frămîntă niciodată nimic. Și-mi pare bine că în privința asta ți-a moștenit firea. Și, urmîndu-și firul gîndurilor, continuă: Cred că e din pricina creșterii. La vîrsta ei apar tulburări de tot felul. Sau o fi malarie? Prea tremură din toate încheieturile. Eu știu? Altfel, de ce să aibă asemenea frisoane?

După o vreme, adăugă, întărindu-şi glasul: Că doar pe aici pe la noi umezeală berechet.

— O fi malarie, zise Bogumil, somnoros.

— Ba nu-i nici una, nici alta! Ascultă-mă pe mine! Sînt nervii. Pare ea potolită, dar suferă cu siguranţă de o boală nervoasă, care se poate înrăutăţi cu timpul. Şi cum să nu-ţi fie frică s-o dai la şcoală? Pentru că n-o să mai treacă mult şi o să fie nevoie să ne gîndim şi la asta. Cum să se ducă între oameni, cînd nu e zdravănă?

— Acum i-a trecut?

— I-a trecut.

— Doarme?

— Doarme. Dar, te rog, să-mi spui: cum o să se ducă printre oameni cînd nu e zdravănă? Şi ce boală ciudată!

— Stai că mai e pîn-atunci, pînă cînd s-o duce printre oameni. Mai vedem noi mîine ce-i de făcut, spuse Bogumil, abia mai ţinîndu-se treaz.

— Nu pot discuta nimic cu tine, se supără Barbara. Mă duc, dar, te rog, nu mai închide uşa la cameră. Altfel, cînd am nevoie de ceva, n-am cum să te chem. Te-am chemat şi cînd o apucaseră frigurile pe Agnisia şi n-ai auzit.

Bogumil fu atît de mirat, încît somnul aproape-i pieri.

— Bineînţeles, zise el repede. Lasă deschis cît vrei. Mai degrabă tu închizi uşile, nu eu.

Barbara deschise larg uşa de la cameră, o rezemă chiar cu un scaun ca să nu se închidă singură, dar după o vreme se sculă şi o închise fără zgomot. Bogumil tuşea şi îi era teamă să n-o trezească pe Agnisia.

A doua zi, domnişoara Celina cu pătania ei, tulbură iarăşi liniştea casei. Dintr-un tîrg îndepărtat, mama domnişoarei Celina îi scria Barbarei, rugînd-o să-i spună adevărul adevărat şi să nu-i ascundă nimic în legătură cu fiica ei, pentru că, dacă e nevoie, ea este gata să vină s-o îngrijească. Barbara îi răspunse în grabă, arătîndu-i la rîndul ei că domnişoara Celina este în afară de orice primejdie, că se simte din ce în ce mai bine şi că îngrijirea ei nu lasă nimic de dorit. Pe urmă, îi păru rău

că scrisese așa. Venea în odaia lui Bogumil, răsucea mormane de țigări sau croșeta și gîndea cu glas tare. Își făcea mustrări că ei sînt vinovați de tot ce se petrecuse.

— Cum am putut să-i dau camera de sus? Ar fi trebuit s-o instalez în salon, ca și pe Anka, mai ales după ce-am observat că e atît de retrasă și de stranie. Poate că aici, jos, s-ar fi domesticit mai repede, fără să mai spun că n-ar fi avut ocazia să sară pe fereastră.

Mînca o vreme în tăcere și începea iar :

— Nu pot să-mi iert că am oprit-o pe maică-sa să vină. Ce spune Wettler e una, dar dacă, după ce i-o scoate ghipsul, o să-i rămînă piciorul mai scurt?

Și, ca și cum lucrul acesta ar fi fost inevitabil, o apuca desperarea.

— Sfinte Dumnezeule, ce-o să se-ntîmple cu nenorocita asta? Ai picioarele bune-zdravene, și tot e greu să trăiești!

Bogumil nu mai putea rezista. Izbucnea în rîs.

— Doamne ferește, Barbara! De ce te tot frămînți și de ce te pui tu în locul soartei? De unde știi tu că piciorul o să-i rămînă scurt? Cred ca și tine c-ar fi mai bine să vină maică-sa s-o vadă. Ca nu cumva să spună pe urmă că n-am avut grijă de fata ei.

Cînd însă Barbara auzi din gura domnișoarei Celina că primise o scrisoare din partea celor de-acasă și că toți erau foarte îngrijorați de soarta ei, povestea luă altă întorsătură. După ce chibzui cît chibzui, îi mărturisi, în sfîrșit, lui Bogumil :

— Aștia sînt în stare să cadă cu toții pe capul nostru.

— Cine?

— Familia domnișoarei, răspunse ea prompt.

Le și vedea, sumedenie, rubedeniile domnișoarei Celina, asaltîndu-i casa. Li se împotrivea în gînd, atunci cînd pretențiile lor imaginare întreceau măsura, și iarăși venea să răsucească țigări în biroul lui Bogumil.

— Dac-au să ridice pretenții, o să-l chemăm pe Wettler să le spună el c-am făcut tot ce-a fost posibil. Poate

va fi nevoie să-i plătim leafa pe un an întreg. Ar fi în stare să spună că accidentul n-ar fi avut loc dacă ar fi locuit la parter, continua ea, aruncîndu-i priviri bătăioase, ca și cum în fața ei s-ar fi aflat unul dintre reprezentanții nemulțumitei familii.

Alteori, Barbara afirma că boala domnișoarei Celîna le ruinează casa și distruge viitorul copiilor.

— Altă profesoară nu putem lua atîta vreme cît este în tratament. Și Dumnezeu știe cît o să mai dureze ! Copiii au să uite tot.

— Parcă i-am văzut urcînd la ea cu cărțile.

— Ei, vai de învățătura asta ! Domnișoara Celina nici cînd era sănătoasă nu-i învăța mare lucru, darmite acum, cînd stă țintuită în pat !

De cînd căzuse pe fereastră, domnișoara Celina își schimbase cu totul atitudinea și se arăta nespus de prietenoasă cu toți ai casei, ca și cum abia acum făcuse cunoștință cu familia Niechcic. Barbara observă că nu-i de loc mîndră, dimpotrivă, e chiar timidă, însă grozav de ambițioasă. Credea că în orice împrejurare trebuie să arate și să se poarte ca nimeni altul, că niciodată nu e destul de pregătită pentru a face față cerințelor înalte pe care singură și le impunea. De aceea prefera să fie mai retrasă. Își închipuia, bineînțeles, și o societate corespunzătoare, o societate în care i-ar fi plăcut să se bucure de succes, deși n-o lăsa indiferentă în general părerea oamenilor despre ea și ar fi vrut oricînd și oriunde să fie admirată. Barbara își dădu seama de acest lucru abia într-o zi cînd Katelba întrebă dacă ar putea s-o viziteze. Pînă atunci, domnișoara Celina trecuse pe lîngă Katelba, ca pe lîngă oricare altul din Serbinów. Nu se știe dacă îl considera nedemn de luat în seamă, sau dacă n-o făcea din prea multă modestie. Dar cînd i se aduse la cunoștință că vrea s-o vadă, se arătă nespus de tulburată. O rugă pe Felicia să-i deretice prin cameră, să-i aducă flori proaspete, să-i dea o bluză curată și să întoarcă pernele mototolite pe cealaltă parte.

Katelba aștepta în biroul domnului Niechcic, și Bogumil, bucuros că îl introduce într-un fel în viața familiei, îl ținea de vorbă, glumind.

— Vezi să nu te îndrăgostești de această frumoasă domnișoară ! îl necăjea el.

Katelba păru mirat și întristat.

— Eu, domnule, nu mă pripesc de loc, spuse el, aspru. Nu că aș căuta o fată bogată, dar cînd m-oi însura, am să-mi caut una care să se scoale în zori și să muncească alături de mine.

Bogumil deveni serios.

— Ai dreptate, băiete Femeia poate să fie cum o fi, dar să aibă viață în ea.

Katelba îl privi cu atîta smerenie și supunere întipărită pe fața lui imobilă și incapabilă să exprime ceva lămurit, ca și cum s-ar fi simțit vinovat că-l supărase cu vorbele lui.

— Dacă o să-mi spuneți dumneavoastră vreodată „însoară-te cu fata asta", nici n-am să mă mai uit cum arată și-am să fac strigările la biserică cu ochii închiși.

— Bine, spuse Bogumil mișcat. Poate am să spun vreodată și asta, dar cred că deocamdată mai ai timp. Trebuie să stai mai vîrtos pe picioarele tale. Dacă te plictisești însă de viața asta de burlac la masă străină, ad-o aici pe mama dumitale. Nu, zău, de ce n-ai aduce-o ? Serbinów-ul e acum în stare să vă țină pe amîndoi.

Katelba plecă ochii.

— Vă mulțumesc, domnule, spuse, trăgînd de marginea vestonului, dar ce să facem, sîntem nevoiți să muncim amîndoi, și eu și mama, ca să încropim ceva.

Mama lui Roman Katelba, o văduvă încă în putere, muncea și ea, undeva, pe o moșie, ca slujnică sau bucătăreasă.

Bogumil îi dete să înțeleagă că și la Serbinów s-ar găsi ceva pentru ea, însă Katelba era de părere că de vreme ce maică-sa trebuia să lucreze, tot n-ar fi în stare să-i vadă de gospodărie. Poate c-ar fi și aici bine, dar acolo unde era se învățaseră cu ea.

În timp ce ei, uitînd de profesoară, lunecaseră cu discuţia la problemele care-i priveau, Felicia îl pofti pe Katelba la domnişoara Celina, gata, în sfîrşit, să-l primească.

Bolnava, gătită, cu moţul artistic zburlit, stătea lungită, dar nu în pat, ci pe canapea, sprijinită în perne, învelită cu un pled în carouri.

Cînd se văzu în camera ei, Katelba se tot foi pînă să se aşeze, dregîndu-şi vocea ca înainte de cazanie, la biserică. Zărind o carte în mîinile domnişoarei Celina, îi spuse, plin de compătimire :

— După cum văd, citiţi. La ţară te-mpaci şi cu cititul. La oraş e altceva. Acolo găseşti distracţii cîte vrei. Vă e urît aici la ţară, domnişoară ?

— Nu, răspunse ea, arătîndu-se mirată de întrebare. Nu citesc din plictiseală şi dacă aş sta la oraş, aş citi tot atît de mult.

— Şi mie îmi place să citesc, prinse curaj Katelba. Chiar acum, nu demult, am împrumutat o carte de la familia Niechcic. Minunată carte. Stai ! Cum îi spune ? Mi-aduc eu aminte... ştiţi, n-am memoria titlurilor. Ceva foarte frumos, în orice caz o descriere foarte vie. Cum îi spune ?... O poveste din vremurile vechi, cînd mai erau încă păgîni, dar, cum vă spuneam, o descriere foarte vie : cînd citeam parcă şi vedeam totul în faţa ochilor...

— Poate *Basmul de demult* de Kraszewski.

— Mi se pare că nu... Deşi, ştiţi... spuse Katelba, luptîndu-se să-şi aducă aminte, nu sînt chiar sigur.

— E cu siguranţă *Basmul de demult,* spuse domnişoara Celina, apăsat.

După o clipă de gîndire, Katelba căzu de acord.

— Mi-am amintit, aşa-i, făcu el. E *Basmul de demult.* Nu-i aşa că-i o carte minunată ?

— Răsuflată şi plicticoasă, rosti sec profesoara.

Katelba ştia că atunci cînd ţii morţiş la părerea ta, nu creşti întotdeauna în ochii interlocutorului. Se-ntîmplă şi invers, e drept, mai adesea însă cel care nu-i de acord

cu noi nu se mai bucură de prestigiu. Deci căzu din nou de acord.

— Așa-i, de fapt, dumneavoastră aveți perfectă dreptate. Pentru oamenii citiți, această carte trebuie să fie cu siguranță plicticoasă. Dar eu sînt un om simplu, n-am citit prea mult. Ce-ați mai suferit și dumneavoastră! Nu? Cumplită întîmplare!

Domnișoara Celina nu catadicsi să-i răspundă. Katelba își netezi mustățile blonde, o privi drept în ochi, cu ochii lui azurii, și-i spuse :

— Să fi fost eu pe undeva pe aproape, v-aș fi scăpat de spaimă. L-aș fi înșfăcat pe vlăjganul acela de la fereastră și l-aș fi aruncat de i-ar fi mers peticile.

Domnișoara Celina nu catadicsi iarăși să facă haz de asemenea glume. Se tot uita prin cameră, căutînd parcă ceva. Barbara, care veni și ea spre sfîrșitul vizitei, își dădu seama că bolnava se străduise în tot timpul să se privească în oglindă, dar oglinda era prea departe ca să se poată vedea. După plecarea musafirului, nu se mai putu stăpîni și o rugă pe Barbara să-i dea oglinda. Se privi în oglindă și se strîmbă. Tot dînd din cap în timpul discuției, bucla de pe frunte se desfăcuse, se ciufulise și pe urmă era lesne de văzut că-și dăduse cam mult cu pudră pe față. Își pierdu într-atît cumpătul, încît o întrebă :

— Așa am arătat oare în tot timpul vizitei domnului Katelba?

— Ai arătat mai bine ca oricînd, îi răspunse Barbara ca s-o liniștească.

O compătimea și-i era milă de ea ca de o ființă nefericită.

— Sărmana de ea, îi spuse mai tîrziu lui Bogumil, face tot ce poate să impresioneze, ar fi fericită să placă oricînd, oricui, și mereu se teme că-i lipsește ceva. Nu știi cum să te porți cu ea, mai ales că acum, de cînd zace, trebuie să se simtă și mai nefericită ca înainte.

Domnișoara Celina părea să-i dea dreptate, căci, deși de cîteva săptămîni i se scosese ghipsul, ea nu da semne c-ar avea chef să se scoale și să umble.

— Nu văd cum au să se termine toate astea, se plîngea într-o duminică Barbara mătușii Michalina, cînd familia Ostrzeński venise în vizită la Serbinów. Ar fi trebuit de mult să se ridice și să umble. Dar ea zace ca o piatră. Era vorba să vină s-o vadă familia, dar mama ei s-a îmbolnăvit și eu știu ce s-o mai fi întîmplat acolo, că pînă la urmă n-a mai venit nimeni.

Michalinei îi plăcea să dea sfaturi și, dacă se ivea prilejul, să se amestece în viața altora.

— Dă-mi-o mie la magazin. Tot aveam de gînd să mă las păgubașă de domnișoara pe care-o am acum.

— E prea moale, are prea puțină energie pentru treaba asta, răspunse Barbara cinstit.

Dar Michalina considera că se pricepe să modeleze oamenii.

— Lasă c-o schimb eu. Cîteodată, un om greoi, dacă știi unde să-l pui, se face spirt. E frumoasă și lucrul ăsta nu-i strică magazinului.

Vorbeau în șoaptă, căci, înconjurînd rondul, ajunseseră chiar în apropierea ferestrei domnișoarei Celina. Ea însă nu le auzi. În schimb, a doua zi, auzi altă discuție. Ținea, ca întotdeauna, geamul deschis. Stătea întinsă, cufundată în gînduri, toropită de soarele fierbinte. În grădină tăcuse totul ca în clipa înălțării la ceruri a sfintelor daruri din altar. Deodată, un hohot de rîs sfîșie liniștea. Domnișoara Celina ridică privirile.

Pe aleea mărginită de tufele de liliac, pe care doreau cu toții atît de mult ca ea să le vadă, mergea Felicia cu încă o fată, necunoscută ei, îmbrăcată ca la oraș. Acestei fete, care era probabil o musafiră, Felicia îi spunea fără grabă, cu o voce plină și tărăgănată, un lucru pe care domnișoara Celina fu silită să-l asculte împotriva voinței ei.

— Că acolo, în camera aia, se păstrau întotdeauna șuncile. O fi vrut careva să se urce la șunci, chiar și știu cine, da' ce să mă bag. Și profesoara asta a noastră a crezut că s-a urcat careva la ea ca s-o danseze în pat.

Ori poate că l-o fi așteptat și, văzînd că nu iese nimic, de necaz, hait! s-a aruncat după el pe geam.

Izbucniră în rîs și începură să vorbească despre altceva. Despre liliac, că înflorise ca niciodată în anul acela.

Domnișoara Celina rămăsese cu gura căscată, uluită, lovită parcă de unde se aștepta mai puțin.

Pentru prima oară auzea ce spun oamenii despre ea, nefiind de față. Sîntem înclinați să vorbim de rău pe alții și să le punem în seamă vrute și nevrute. Dar cînd alții vorbesc despre noi în același fel și se-ntîmplă să-i auzim, ne cuprinde groaza.

Domnișoara Celina fu cu totul buimăcită, auzind destăinuirile Feliciei. Ba plîngea de necaz, ba se bucura că n-o mai auzise nimeni altcineva vorbind astfel, sau, chiar dacă o auzise, cine-ar sta să-și plece urechea la bădărăniile unei fete de țară? Dar abia se mai liniștise puțin și-i trăsni prin cap că, dimpotrivă, auzise toată lumea, că toată lumea o vorbește și că, deci, pălăvrăgeala Feliciei reflectă, în ce-o privește, părerea generală a oamenilor din Serbinów. A tuturor oamenilor din Serbinów, așadar și a tînărului Katelba. Zadarnic încerca să-și alunge gîndul, zicîndu-și că, la urma urmei, Katelba este din același aluat cu Felicia, ba poate și mai rău. Cel puțin Felicia nu-i făcea vizite, ca acest contabil prostănac și încrezut. Ce fericire că nu s-a mai arătat! Era sătulă de vizitele lui. Nu merită să intri în cîrd cu asemenea oameni.

Cînd veni Agnisia, pe înserate, o găsi cu ochii în lacrimi.

— Vă doare ceva?

— Cine-a fost astăzi la Felicia? o întrebă domnișoara Celina în loc de răspuns.

— A fost una. Are rude aici, în sat. O cheamă Olesia Chrobotówna. Toată lumea zice că-i îndrăgostită de domnul Katelba.

„Ei poftim! Asta mai lipsea!“

Cine știe de ce vestea asta o necăji și mai rău pe domnișoara Celina, așa că lacrimile porniră să-i curgă șiroi pe obraji.

Agnisia plecă repede și o rugă pe Barbara să urce, să vadă ce are. Dar nici Barbara nu putu afla pricina supărării ei.

— Nu mi s-a-ntîmplat nimic deosebit, repeta ea. Numai că zac de prea mult timp în pat. Trebuie neapărat să mă scol și să plec.

— Bine, dar abia te miști. Cum o să pleci ?

— Pot umbla. Am încercat astăzi. Doctorul spunea să plec la Ciechocinek cum m-oi ridica din pat. Am hotărît să mă scol și să plec.

— Dar ai să te-ntorci, nu-i așa ?

— Nu pot făgădui. Mi-am dat seama că nu-s făcută să fiu profesoară.

— S-ar putea să ai dreptate. Nici nu-i ușor. Uite, chiar ieri m-a întrebat cumnată-mea dacă n-ai vrea să lucrezi în magazinul ei.

Domnișoara Celina se uită lung și-i răspunse înțepată :

— Nu știu dacă am sau nu dreptate, cred însă că dumneavoastră n-aveți ce-mi imputa. Și apoi adăugă a batjocură : Să lucrez într-un magazin !...

Și cu asta închise discuția.

A doua zi, domnișoara Celina coborî, după atîta timp, la masă. În baston, dar coborî. Se uita pe sub sprîncene la toți din jur, chiorîș, ca și cum s-ar fi aflat în mijlocul unei cete de dușmani. Spre sfîrșitul prînzului, aduse iar vorba de plecare. Dorea să plece cît mai grabnic, a doua zi chiar.

Așa că a doua zi porni la drum.

Pînă la trăsură a mers fără baston. Nu șchiopăta de loc. În ultimele zile făcuse progrese mari, se înzdrăvenise aproape.

S-au despărțit cu lacrimi în ochi. Orice schimbare în viață e dureroasă, și chiar neînțelegerea stabilește între oameni legături mai mult sau mai puțin trainice. Și-au

amintit încă multă vreme de domnișoara Celina, descoperindu-i virtuți pe care le trecuseră cu vederea cît timp fuseseră împreună, vorbind de ochii ei frumoși, de părul ei auriu, de toaletele elegante pe care nimeni în afara Feliciei nu i le văzuse. Pățania ei era adesea povestită cînd se adunau mai mulți la un loc și rămase ca o dată memorabilă în amintirea celor de la Serbinów. Se spunea : cutare eveniment s-a petrecut înainte sau după ce domnișoara Celina a sărit pe fereastră.

10

Începură deci să caute o nouă profesoară, nu prea ușor de aflat în timpul verii. De pretutindeni li se spunea : în septembrie ar fi cu totul altceva.

Bogumil ar fi vrut să amîne pînă după vacanța de vară, însă Barbara era de părere că din cauza bolii domnișoarei Celina copiii își irosiseră timpul și că în asemenea condiții nu pot să-și permită nici un fel de vacanță. Se gîndea tot timpul numai la asta, și noaptea, după ce copiii adormeau buștean, începea să discute cu glas tare cu Bogumil care îi răspundea din camera lui cînd prin sforăituri, cînd prin vorbe pe jumătate treze, dar pline de duhul blîndeții. Într-una din aceste nopți, Bogumil fu somat să-și spună fățiș părerea în dubla lui calitate de soț și de tată.

— Eu cred, începu el, că ar fi vremea să terminăm cu profesoarele astea particulare. E o reminiscență a trecutului.

Barbara așteptă continuarea, dar, văzînd că nu mai vine, îl întrebă :

— Și ce-i cu asta ? Fă-mă să-nțeleg.

— Este, răspunse el, trezindu-se de-a binelea. Trebuie să ne dăm copiii la școală. Să iasă-n lume printre oameni, pentru că printre oameni vor trăi. Și dintre oamenii aceștia își vor alege prietenii, soțiile...

— Parcă nu demult spuneai că n-ar trebui s-o lăsăm pe Agnisia printre oameni, îi răspunse Barbara, nu prea convinsă, întrucît de data aceasta socotea că Bogumil avea dreptate.

— Așa am spus eu? Nu-mi aduc aminte...

— Parcă îți aduci tu vreodată aminte... mai zise Barbara cu oarecare răutate și cu asta discuția luă sfîrșit.

Însă a doua zi după cină, veni în camera lui Bogumil și, după plecarea vătafilor, începu iar:

— Ascultă-mă: îi tot dai zor cu școala și iar cu școala. Dar înțelege odată că nu poate fi vorba decît de Agnisia. Tomaszek și Emilka sînt prea mici. Dacă am da-o, să zicem, pe Agnisia la pension, cheltuiala ar fi prea mare: ar trebui s-o ținem pe ea la oraș și pentru ceilalți doi să angajăm o profesoară acasă. Deocamdată, nu ne putem permite acest lux.

— Trebuie să ne obișnuim cu gîndul că de-acum încolo copiii ne vor costa din ce în ce mai mult.

— Dar n-ai spus chiar tu, cu gura ta, că vor urma doi ani grei, pentru că trifoiul nu aduce venituri?

— Nici lîna n-o să prea aducă venituri anul ăsta, o completă Bogumil.

— Păi vezi? Și atunci? Doar dacă m-aș muta cu copiii la oraș. Aș putea atunci să-i dau și pe cei mici la vreo grădiniță.

Barbara respiră adînc, ca și cum, rostindu-și gîndul, ar fi făcut un efort peste puterile ei.

Bogumil se sperie:

— Vrei să pleci? Să mă lași singur? Lăsă capul în piept și adăugă cu voce stinsă: Dacă te muți la oraș, ai să rămîi acolo.

— Ce prostii îți mai trec și ție prin cap! țipă Barbara, atît de tare, de parc-ar fi vrut să acopere cu vocea ei și altceva decît cuvintele soțului. Și, surescitată din cale-afară, adăugă după o clipă: Cu tine nu se poate vorbi omenește. Nu-ți dai oare seama că doar așa ne-am putea descurca în situația în care sîntem? Dacă nu-ți convine, atunci ce propui?

— N-am avut timp să mă gîndesc cum trebuie, dar poate n-ar fi rău s-o dăm pe Agnisia la Kaliniec, iar ceilalți doi să urmeze un an școala sătească din Pamientów. Nu-s nici două verste de drum. Aș putea să le pun brișca la dispoziție.

Barbara se sperie de-a binelea.

— Ce vrei tu să faci din copiii noștri ? întrebă, îngrozită. Țărani ?

— Ei poftim ! Numaidecît începi să vezi totul în negru. Am vrut doar să-ți arăt că există o soluție, dacă te temi de cheltuieli. Am auzit că învățătorul cel nou e un om de treabă și că după cursuri dă lecții particulare celor care doresc. Copiii noștri ar putea să ia și ei lecții particulare. Nu țin morțiș să învețe laolaltă cu ceilalți. Oricum, știe el ceva mai mult decît scrie-n abecedar. De altfel, adăugă Bogumil cu necaz, de ce ți-oi fi închipuind că-i așa de rău să fii țăran ? Astăzi țăranul e mai domn decît sîntem noi.

— E domn ca mușchiul de pe copac, sau piatra de pe cîmp, sări cu gura Barbara. Mai bine să nu mai învețe de loc decît să orbecăie prin mocirla asta.

— Care mocirlă ? întrebă el, deprimat.

— Cum care mocirlă ? Arată-mi mie un singur loc unde nu mustește noroiul. Chiar și sub pomi, la ușa dinspre grădină a bucătăriei servitorilor, dai de băltoace. Și nu se zvîntă niciodată. Spune-mi, se zvîntă vreodată ? Niciodată !

Și iată cum începu iar să vorbească despre nefericitul ținut al Serbinów-ului. Deși se obișnuiseră aici, Barbara nu pierdea prilejul să-și arate nemulțumirea că se-nfundaseră în văgăuna asta. Crescuse la oraș, printre oameni. Toți ai ei, în afară de consilierul Joachim Ostrzeński, locuiau la oraș. Dar și consilierul avea de gînd să se strămute cît mai grabnic la Varșovia. Nu-l prea trăgea inima să-și gospodărească moșia și dacă Piekary mai rezista încă, rezista probabil pentru că era bogat în păduri.

— În general, continuă ea, orice om ceva mai inteligent tinde spre oraș. Să-l luăm, de-o pildă, pe Woynarowski. Stă la țară? Nu stă. Vrea să simtă în juru-i oameni, viață.

— Viață... Viață e pretutindeni, o întrerupse Bogumil.

— O fi, dar trebuie să recunoști că nici Woynarowski, pe care, după cîte știu, îl apreciezi foarte mult, nu stă tot timpul la țară. Numai neamul vostru, adăugă ea după o vreme, numai voi v-agățați de pămînt ca bețivul de gard, deși a curs, slavă Domnului, destulă apă pe gîrlă de cînd ați sărăcit. Munciți ogorul altuia, dar nu vreți în ruptul capului să părăsiți plugăritul.

— Nu toți. Uite, Hipolit Niechcic își avea pămîntul lui, dar l-a vîndut și s-a mutat la oraș.

— Și tocmai el era parcă făcut să rămînă la țară, greoi și adormit cum e. În ce mă privește însă, întoarcerea mea, nici nu merită să mai vorbim. Mă întorc, de asta poți fi sigur, mă întorc oriunde te-ai afla. Dar nu-mi lua în nume de rău că tînjesc după oraș.

— Dacă-i vorba pe-așa, rosti Bogumil, ros de îndoieli, de ce te sperii și tremuri la gîndul că s-ar putea să plecăm de aici?

— Nu tremur de loc. Dimpotrivă. Poate că doresc din toată inima.

Dar, înspăimîntată că-și dăduse gîndurile în vileag, încercă s-o întoarcă:

— Dacă tremur de ceva, tremur de teamă că, mutîndu-ne la oraș, ar fi foarte greu să găsești o slujbă ca asta. De aceea zic că n-ar fi cuminte să ne mutăm cu totul. Poate în alte împrejurări s-ar fi putut, acum însă socotesc că nu e posibil. De altfel, ție ți s-ar urî repede la oraș. Cînd mergi din an în Paște, nici nu trec cîteva ore și spui că te apasă zidurile. Cît despre mine, își făcea ea dintr-o dată iluzii plăcut amăgitoare — cred că mi-ar prii și aș ști să mă descurc, dacă ar fi să stau pentru totdeauna acolo. Aș deschide poate un pensiun. Ce? N-am făcut destulă practică la Varșovia?

— Un pension? Tu care te lepezi să le dai lecții propriilor tăi copii?

— E adevărat. Dar vezi, întotdeauna îți e mai greu să-ți înveți copiii. Altfel cred că nu mi-ar displăcea.

— Doamne ferește, Barbara, dar pentru asta ai nevoie de o diplomă anume. Pe urmă, nu poți face nimic fără o dispoziție din partea forurilor superioare. O școală înseamnă o instituție, îți trebuie capital și trebuie să te pricepi la contabilitate.

— Diplomă? Dispoziție din partea forurilor superioare? Fleacuri. Daniel și Michasia, cu relațiile lor, mi-ar aranja toate astea în doi timpi și trei mișcări. Sînt absolut sigură. Cu contabilitatea te-aș însărcina pe tine, că doar te pricepi ca nimeni altul să ții registrele.

— Parcă adineauri spuneai că nu-s în stare să suport orașul nici cîteva ore, că mă apasă zidurile, zise el, înveselit.

— Da. Și iată pentru ce aceste proiecte sînt de domeniul fanteziei, zise ea, întristată. E de la sine înțeles că n-aș avea cu ce să deschid o școală. Cred însă că mi-ar plăcea mult.

— Mereu ai vrea să ai ce nu se poate, șopti Niechcic. Se străduia să pară vesel, dar era plin de amărăciune.

După ce dezbătură spinoasa problemă a cauzelor pentru care ceva ne place sau nu în viață, discuția se poticni iar, cînd ajunseră să vorbească de lapte. Niechcic se lăsă atras în această dispută, pentru că nu putea înțelege în nici un chip aversiunea Barbarei pentru lapte.

— De ce-i fi urînd tu laptele? o întrebă el, sincer nedumerit. De ce le dai copiilor atît de puțin lapte? Avem lapte din belșug pentru casă și aproape nu-l văd la masă. E cel mai sănătos aliment și aproape că nu-l văd.

Barbara îi explică, silindu-se să-și păstreze calmul, că excesul de lapte dulce atrage după sine gastrita, iar în ce privește laptele bătut, nu lipsește niciodată de la masă.

Pornind de aici, o dușmănie lipsită de sens se stîrni între ei, ca și cum deosebirile de păreri în legătură cu laptele i-ar fi aruncat în două tabere potrivnice.

Fiecare făcea tot ce putea să nu-și piardă firea, dar încet, încet, discuția se aprinse, alunecînd pe o pantă primejdioasă. Toate incertitudinile vieții lor ieșiră la iveală, ciocnindu-se între ele, și cele mai mărunte neînțelegeri începură să ia proporții.

Cînd ajunseră amîndoi la capătul puterilor, Barbara încheie sentențios :

— În ce ne privește pe noi, n-am nimic împotrivă să ne sfîrșim zilele în văgăuna asta. Dar nu pot admite ca viața copiilor noștri să se desfășoare între grajd și pătul.

În liniștea grea care se așternu după aceste cuvinte, Bogumil Niechcic revăzu în minte locul acela dintre grajd și pătul, căci la Serbinów exista un asemenea loc. Era acolo un gard care trebuia reparat încă anul acesta. Peste gard, cînd era vreme bună, se putea vedea apusul violet al soarelui, dacă porneai spre hambar sau spre grajduri. Iarna. Pentru că acum, vara, soarele apunea tocmai spre ferma de păsări. Iarna însă îți făcea plăcere să te oprești în locul acesta și să te uiți la cer. Dar ce să-i faci ? Asemenea lucruri nu pot fi rostite cu voce tare și nici nu pot influența mersul discuției.

De altfel, problema asta a învățăturii copiilor și goana după o nouă profesoară a ajuns într-un punct mort o dată cu începerea ploilor, cînd încă fînul nu fusese pe de-a-ntregul cosit. Bogumil venea de cîteva ori pe zi de la cîmp acasă, ud leoarcă, și, mai înainte să-și schimbe veșmintele, alerga la barometru, îl ciocănea, îl privea și pleca întunecat. Turna cu găleata fără oprire, caii stăteau degeaba, dar Barbara n-avea curaj să-i ceară lui Bogumil s-o ducă la oraș. Ce rost avea să mai umble după profesoară, cînd casa lor se afla în pragul catastrofei ? Era tare amărîtă din pricina ploilor nesfîrșite. Se oprea în dreptul fiecărei ferestre, cerceta

îndelung cerul, iscodea mersul norilor și de fiecare dată spunea :

— Plouă și-o să mai plouă. În partea asta norii sînt grei, negri, ici se-nfruntă ca niște diavoli, iar dincolo să nu mai vorbim. Nici gînd să se însenineze. Sau își dădea scurt verdictul : S-a isprăvit cu fînul ! Apoi o apuca o mînie oarbă. Să dăm odată dracului toate astea, să plecăm unde-om vedea cu ochii și să-i lăsăm pe dumnealor să pîndească cerul, striga atunci din toate puterile, nădăjduind, pesemne, că vorbele ei vor fi auzite la Paris de cei în cauză, care nu erau alții decît doamna Mioduska și domnul Daleniecki.

Termenul, conform căruia, după spusele lui Bogumil, fînul trebuia să putrezească de umezeală, trecuse de cîteva ori și totuși cînd, în sfîrșit, soarele se arătă pe cer, izbutiră să umple hambarele ca și în alți ani. E drept, fînul își cam pierduse din frăgezime, dar, oricum, hambarele erau pline.

Bogumil nu prea avea încredere în fînul acesta năpădit de apă, îngrijorat fiind că s-ar putea strica înainte de vreme și va fi nevoit să-l vîndă la armată pe te miri ce și să cumpere, pentru iarnă, furaje. Asta le-ar fi scăzut mult din venituri.

Auzindu-l că-și face griji, Barbara se hotărî să nu mai angajeze nici o profesoară în cursul verii, ci să se ocupe singură de pregătirea copiilor, reducînd în acest fel cheltuielile. Urma ca înainte de întîi septembrie să plece ea la Varșovia și să aducă de-acolo o profesoară, sau, dac-or avea noroc, să găsească una la Kaliniec. În septembrie, multe profesoare își schimbă locul. N-o sfătuiseră oare atîția, de la început, să aștepte pînă în septembrie ?

După ploile din iunie, veniră zile frumoase și vremea se păstră senină pînă la sfîrșitul secerișului. Peste casă, grădină și curte se-nstăpîni liniștea ; cu mic, cu mare, toată lumea plecase la cîmp, de unde, din zori și pînă-n seară, răzbea murmurul treierătoarelor și hîrșîitul aspru al coasei. Curînd se lățiră peste tot miriștile întunecate,

în care răsuna doar țîrîitul greierilor. Vara curgea domol spre crugul ei și Barbara începu din nou să ceară trăsura ca să plece la Kaliniec.

— Acum nu mai e de glumă, spunea. Trebuie numaidecît să găsim pe cineva pentru copii.

Bogumil îi făgăduia, uita, o amîna. Trăind în aceeași casă, e de crezut că Barbarei nu i-ar fi fost prea greu să se înțeleagă cu el cînd anume să plece la oraș. Totuși nu era așa. Nu știa niciodată dacă Bogumil o auzise într-adevăr și dacă luase în seamă cererea ei. Într-o bună zi, își luă inima-n dinți și la masa de prînz îl bodogăni într-atîta, încît el îi făgădui, cu jurămînt, că la ora două trăsura va fi în fața verandei.

Cînd însă, după-masă, Bogumil și Katelba porniră spre curtea de acareturi și-i văzu adînciți în vorbă, își zise că și de data asta o să aibă iar nevoie de cai pentru cine știe ce treburi de-ale lui, sau din nou o să uite.

Ieși din curte și, tot învîrtindu-se pe lîngă casă, nu-i scăpă o clipă din ochi. Bănuielile i se întăriră cînd îl zări pe Bogumil pornind înapoi spre casă, dar nu singur, ci însoțit de misitul Szymszel. Cînd trecură pe lîngă ea, Szymszel se înclină, salutînd-o cu adînc respect. Bogumil, ca și cum abia ar fi zărit-o, îi zîmbi absent, după care își văzură de treburile lor, iar ea nu îndrăzni să-i tulbure. Intrară în casă, Barbara își făcu de lucru la bucătărie, dar din timp în timp îi spunea Feliciei :

— Ia du-te de vezi dacă domnul mai e cu Szymszel în cancelarie.

— Mai e, îi aducea răspuns Felicia.

După un timp, Barbara își pierdu răbdarea :

— Ce-o mai fi și asta ? Ce-or fi făcînd acolo ?

Căruța lui Szymszel din Kurza trecuse, încă de dimineață, în sus și-n jos prin dreptul conacului. Dar cum de data aceasta n-aveau nimic de vînzare, Barbara fusese pe deplin convinsă că Szymszel plecase de mult. Vezi însă că afacerile lui cereau timp și răbdare. Așadar, nici nu se gîndise să plece. Trăsese doar ceva mai încolo și coviltirul de nuiele al căruței lui se întrezărea

acum între eleșteul mic acoperit de verdeață, poreclit „Groapa rațelor" și vechiul șopron pentru unelte. Vehiculul acesta avea o înfățișare jerpelită, demnă de milă. Coviltirul lui, cîndva meșteșugit împletit, găurit și mîncat de vreme, împungea aerul cu capetele nuielelor. Iar de sub pielea năpîrlită a calului, înhămat la căruța lui Szymszel, coastele împungeau și ele aerul. Bietul dobitoc se rezema, abătut, cînd pe un picior, cînd pe altul, clătinînd cu încăpățînare din cap pentru a alunga muștele.

Szymszel umblase încolo și încoace, pînă-i întîlni, în sfîrșit, pe domnul Niechcic și pe contabilul Katelba.

Niechcic își aminti că avea în cameră niște șuruburi și piese de mașină defecte. Avînd nevoie grabnică de ele și neavînd vreme să se repeadă pînă la Kaliniec să le cumpere singur, de la cooperativă, trimisese să le-aducă de la mecanicul din Nieznanów. Nu se potriveau și n-avusese cine să i le schimbe. Fusese nevoit să folosească vechile piese și treierătoarea care la început se înțepenise, neavînd încotro, o luă iar din loc cu chiu, cu vai. Era limpede însă că prea mult n-o putea duce. Și, oricum, se cheltuiseră bani, iar piesele zăceau degeaba. Cînd n-ai ce face, înghiți și taci, dar de vreme ce pierderea putea fi înlăturată, ce strica să încerce? Ce altă treabă avea Szymszel, care se pricepea să scoată bani și din piatră seacă? El, care și din pierdere se pricepea să cîștige.

Abia trecură pragul cancelariei lui Bogumil, că Szymszel și zări piesele cu pricina înșirate pe pervazul ferestrei între o piatră vînătă și un pumn de grîu proaspăt treierat. Le luă și le examină. Apoi le puse cu grijă la loc și, cu toate că i se spusese în ziua aceea de trei ori că nu-i nimic de vînzare, întrebă:

— N-aveți dumneavoastră ceva de vînzare? Ceva lucruri vechi, haine, piei, labe de curcani, de găini? Cumpăr și de-astea.

— Dar cu piesele cum rămîne? întrebă Niechcic, nerăbdător.

Szymszel îi răspunse, începînd cu o întrebare :

— Piesele ? Astea nu-s piese. E fier vechi.

Bogumil Niechcic se-ncruntă.

— Cum adică „nu-s piese" ? Sînt bune, noi, șuruburile-s la fel de bune, numai că nu se potrivesc la mașina mea, au alte dimensiuni, strigă el, aprins.

Un timp se sfădiră : ba că e fier vechi, ba că-s piese adevărate. În cele din urmă, Niechcic își ieși din fire :

— Ce stau eu să-mi pierd timpul de pomană ? Ori iei șuruburile astea să mi le schimbi la Nieznanów cu altele bune, ori lasă-mă-n pace !

Aflînd, în sfîrșit, că domnul Niechcic n-avea de gînd să vîndă șuruburile, ci numai să profite de ocazie și să le schimbe, Szymszel le înșfăcă într-o clipită, dîndu-le drumul în buzunarele lui adînci ca niște torbe.

— De ce să nu le schimb ? Ce le lipsește ? Metal bun, nou, curat ca o fată mare, să-mi fie cu iertăciune. aruncă el a glumă, și se învoi fără să stea pe gînduri, deși din afacerea asta nu părea să tragă vreun folos. Ba încă adăugă : N-o să vă doară capul de asta, domnule. Poimîine o s-aveți niște șuruburi pe cinste.

Era greu de înțeles, într-adevăr, ce venituri îi puteau aduce lui Szymszel asemenea afaceri. Serviciile lui păreau cu totul dezinteresate. Cînd cumpăra ceva, cumpăra lucruri lipsite de orice valoare, resturi, vechituri și era imposibil să-ți închipui cui ar fi putut vinde o asemenea marfă. Dar se pricepea ca nimeni altul să le scadă orice valoare atunci cînd achiziționa, găsindu-le sumedenie de hibe, și să le încarce cu calități imaginare atunci cînd revindea. În orice caz, trăia. Și oricum, își păstra buna dispoziție, scoțînd-o la capăt cu grijile mărunte ale vieții de toate zilele, fiind pretutindeni privit ca om de nădejde și foarte descurcăreț. Trecuse cam de mult de prima tinerețe, era oacheș la chip și cu părul sur, amestec de negru și alb. Avea sprîncenele late, stufoase și atît de expresive, încît păreau un al doilea rînd de ochi. Uneori, era din cale-afară de pisălog și se tocmea la sînge, dar niciodată nu devenea o povară. Dim-

potrivă, era dintre puținii oameni care se pricep să-ți ușureze viața. De pildă, acum. Niechcic era mulțumit că piesele n-au să mai zacă pe fereastră și n-au să-i mai sară în ochi de cum deschidea ușa.

— Stai să-ți spun ce dimensiuni îmi trebuie, își aminti el, pregătindu-se să caute printre hîrtiile sale.

Misitul plescăi din buze a superioritate.

— De ce vă mai faceți griji, domnule? Știu eu și fără să-mi spuneți dimensiunea care vă trebuie. Am văzut în curte piesele vechi. Mi le-a arătat fierarul și mi-a arătat și cum merge secerătoarea. Vai de capul ei! Doamne ferește, să nu se întîmple vreo nenorocire!

— Ei, asta-i, spuse Bogumil neplăcut surprins. Spune-mi, mă pot încrede în dumneata? Poimîine o să am într-adevăr piesele?

— Stimate domn! Îl cunoști pe Szymszel? Pe Szymszel din Kurza?

Aceste cuvinte îl liniștiră pe Niechcic ca o iscălitură solidă pe un angajament dubios. Și în fața ochilor zări parcă aievea gospodăria sărmană a lui Szymszel, pe malul rîului Rośna, în satul Kurza.

— Cum a ieșit ovăzul? îl întrebă. Sămînța o luase de la Serbinów. Era unul dintre puținele produse agricole cultivate de Szymszel. Misitul dădu doar trist din umeri și răspunse scurt:

— S-a prăpădit.

Bogumil Niechcic îl privi cu atenție.

— Cum asta? întrebă el și adăugă: Ovăzul trebuie mai întîi semănat cu multă grijă și, cum îi dă colțul, să-l boronezi.

— Să am iertare, stimate domn. L-am boronat, spuse Szymszel, îndurerat.

Bogumil se arătă încurcat și zise, după o clipă:

— Nu trebuia să-l boronezi.

După care nu-i mai dădu nici o explicație. Lucrul ăsta, de altfel, nu se învață. Nici din sfaturi și nici din cărți. Trebuie să acționezi prompt și fără greș. Să-ți dai

singur seama ce anume e nevoie să faci cînd încolţeşte ovăzul.

Ieşiră din casă. Pe verandă o întîlniră pe Barbara. Szymszel o salută din nou, înclinîndu-se adînc, şi nu pierdu prilejul s-o întrebe :

— Stimată doamnă, nu aveţi cumva de vînzare ceva haine vechi, saci rupţi, labe de găină, de curcă ?

— N-am nimic, i-o tăie Barbara şi se întoarse mînioasă spre soţul ei.

— Ascultă, dragul meu, chiar dacă ar fi nu una, ci zece profesoare gata să primească propunerea noastră, tot amînînd de pe o zi pe alta, te asigur c-au să se volatilizeze aşa cum se volatilizează camforul.

Dar tocmai atunci se auzi duruitul caretei pe pietrişul din faţa casei.

— Iată ! Sosește ! spuse Bogumil, mirat. Nu ştiu ce mai vrei de la mine.

— Nimic, răspunse Barbara, jenată. Credeam că ai uitat.

— Vezi ce părere proastă ai despre mine ?

Barbara plecă în grabă, aşa că, după puţin timp, Bogumil porni spre hambare. Szymszel se ţinea după el fără vreun scop anume. Se vede treaba că-şi făcuse totuşi o socoteală, pentru că, după o vreme, Niechcic spuse :

— Dac-om găsi pe-acolo ceva ovăz, să ştii că-ţi dau şi dumitale. Îl iei în căruţă.

Szymszel îi mulţumi din tot sufletul şi se grăbi să-şi facă loc în căruţă.

Bogumil se duse la hambarul unde se treiera, îl chemă pe Katelba şi-i spuse :

— Ai grijă, te rog, să-i dai vreo jumătate de baniţă de ovăz lui Szymszel. I s-a prăpădit tot ovăzul anul ăsta.

Katelba primi dispoziţia lui ca pe un lucru la care se aştepta, dar care nu-i făcea nici o bucurie. Nu spuse nimic, doar sprîncenele lui blonde săltară puţin în sus ca nişte omizi groase, păroase. O luă, grăbit, spre grînar, dar curînd răsări acolo şi Bogumil. Se uitau cum i se

toarnă ovăzul în baniță și-l ocărau în gura mare pe Szymszel.

— Pungașul, afurisitul de ovrei ! spuse Niechcic. Ce nu i-am dat ? Și cartofi, și ovăz. Degeaba : strică tot. Habar n-are, și totuși se încăpățînează să-și semene peticul de nisip. În Kurza nu e decît nisip, dracu știe de unde-o fi venit atît nisip pe-acolo !

— Și dumneavoastră îl credeți ? Credeți că i s-a prăpădit recolta ? îl întrebă Katelba, urmărind din priviri lopata plină cu grăunțe. Știe el cum să ia omul ca să-i înmoaie sufletul. Ți se pare că n-are nici un interes, că se mulțumește cu puțin și că ți-e de folos fără să tragă foloase. Dar te scutește de-un sfanț și te jecmănește de-o sută.

Deodată, strigară amîndoi la argat

— Uită-te unde torni ! Torni pe-alături !

— Și vezi, vîrfuiește bine baniță !

Katelba însă se mohorîse și în priviri avea ceva sumbru, stînjenitor.

— Dumneavoastră sînteți bun cu oamenii, zise el, dar, dacă ar fi după mine, eu nu i-aș da nimic ovreiului ăstuia.

— Nu fi copil, îi răspunse Bogumil îngăduitor.

Barbara se întoarse de la oraș spre seară. Tocmise o profesoară pe care i-o recomandase Michalina Ostrzeńska. O persoană strașnică, după cum spuneau toți, pricepută și inteligentă, care ar fi putut să cîștige foarte bine la oraș. Dar, fiind cam anemică, medicul o sfătuise să-și caute mai bine un post la țară. În prima clipă, Barbara avusese impresia că a cîștigat lozul cel mare. Pe drum însă, începu, ca de obicei, să-și facă fel de fel de gînduri. Ajunse acasă amărîtă, frîngîndu-și mîinile, aproape convinsă că făcuse o mare greșeală.

— Atunci de ce-ai angajat-o ? o întrebă Bogumil, întristat.

— Michasia e de vină. Te zăpăcește într-atîta cu vorba, că nu mai știi ce-i alb și ce-i negru.

Pe măsură ce treceau orele, Barbara se convingea tot mai mult că nimerise cît se poate de rău.

— E o persoană pretenţioasă, proastă şi dezagreabilă. Pe lîngă ea, dădacele pe care le-am avut sînt nişte comori. Parcă mi-a luat Dumnezeu minţile !

Ar fi dat nu ştiu cît să poată scăpa de ea, pierzînd chiar arvuna, dar, cum nu mai era nimic de făcut, îl găsi ţap ispăşitor pe Bogumil.

— Ar fi trebuit să vii şi tu cu mine. Astfel de lucruri nu se fac de unul singur. Părinţii sînt datori să chibzuiască împreună cînd e vorba de angajarea unei profesoare pentru copiii lor.

Şi, după ce-şi deşertă tot sacul, tăind firul în patru, încheie :

— N-am ce-ţi face ! Trebuie să-mi dai şi mîine trăsura. Şi, te rog, dragul meu, vino şi tu cu mine. O să-i cerem scuze, o să-i spunem că ne-am răzgîndit.

— Mîine nu cred să am timp. Dar trăsura ţi-o dau oricum, îi răspunse Bogumil, mîhnit.

Barbara abia avu răbdare să aştepte pînă a doua zi şi doar cînd trase careta în faţa casei se mai linişti puţin. Dar liniştea aceasta nu ţinu mult : cînd da să plece, Bogumil îi trimise vorbă să-l aştepte că merge şi el.

Barbara se împăcase cu gîndul că pleacă singură şi acum se simţi din nou descumpănită. De altfel, se temea şi de altceva.

— Cum asta ? strigă ea. A spus domnul că merge cu mine cu careta ? Poate-o fi spus să înhame la docar ?

— Domnul a zis să-l aşteptaţi, îi răspunse băieţaşul care-i adusese vestea.

Barbara, chiar şi pe zăpuşeală, prefera să meargă cu careta, fiind de părere că nimic nu-i mai înşelător pe lume, cînd pleci la drum, ca vîntul. În schimb, Bogumil mergea întotdeauna cu docarul chiar şi iarna, zicînd că are nevoie de aer. Cînd mergeau împreună cu careta, Barbara se temea să nu i se facă rău bărbatului ei.

— Cînd te rog eu, îl întîmpină ea, nu vrei să mergi. Şi în ultima clipă dai totul peste cap.

— Abia în ultima clipă mi-am dat seama că te pot însoți. Și sînt bucuros că merg, fiindcă am treabă și pe la cooperativă.

Cum părăsea treburile moșiei, Bogumil Niechcic devenea distrat. Așa și acum. Nici nu porniseră bine și-și aduse aminte că uitase pe birou punga lucrată de Agnisia, cu două monezi de aur înăuntru. Barbara fu înspăimîntată cînd îl auzi. Ea nu uita niciodată nimic. Ar fi vrut să oprească și să se întoarcă, căci de-abia ajunseseră la șosea, dar Bogumil n-o lăsă. Merseră mai departe. Cînd ieșiră dintre clădirile satului pe șosea, îi întîmpină adierea caldă a cîmpului. Barbara scoase ușurel o mînă pe fereastra pe care, din grijă pentru soțul ei, o ținea deschisă, și întrebă :

— A început vîntul ?

— Nu e vîntul, șopti el, trăgînd cu nesaț în plămîni aerul proaspăt.

Se apropiau încet de oraș. Departe, la orizont, se zărea Podgórze.

— Uite și morile de vînt, vorbi tot în șoaptă Barbara.

Pe pîrloagele galbene, scorojite, păștea cîteva capre, dînd aprobator din capetele lor bărboase, și, ceva mai departe, se înșirau una după alta morile de vînt. De-acolo începea orașul. Aripile morilor se învîrteau încet, aproape invizibil, dar Barbara observă că se mișcă.

— Totuși trebuie să fi început vîntul, remarcă ea cu imputare în glas, ca și cum i s-ar fi spus o minciună.

Curînd, trecură prin fața cărămidăriei. Pe fundul gropii de lut se tîrau căruțe, frînte la mijloc de povara cărămizilor așezate-n mormane. Oameni plini de praful roșu al cărămizilor cărau căldări cu pămînt peste podețele șubrede de scînduri. Un coș strîmt de fier slobozea din timp în timp un caier alb de abur.

— Am trecut de hingheri ? întrebă Barbara, temîndu-se să scoată capul pe fereastră.

— Nu. Tocmai acuma trecem.

Casa hingherilor era așezată la marginea pășunilor, în cîmp deschis. Jur împrejurul ei, se zvîntau, întinse pe prăjini, niște piei de cal.

Careta trecu de hingheri, de morile de vînt, de cărămidărie și pătrunse printre căsuțele cenușii de la marginea orașului, înconjurate de grădini în paragină. Ferestruicile lor răsăreau ici și colo printre pomii cu fructe prizărite. Careta aluneca acum pe caldarîm și duruitul ritmic al roților se transformă într-un zgomot asurzitor, continuu, pînă cînd ajunseră pe podul de bîrne. În fața lor, pe malul rîului, se deschidea o stradă largă și Barbara zise :

— Iacă și Dziadowe Przedmieście.

Își făcură intrarea în piață în mijlocul căreia se înălța biserica ortodoxă.

— Trecem întîi pe la Michasia, zise Barbara, dar Bogumil o rugă să oprească întîi la cooperativă.

Cînd sfîrși cu cooperativa și se urcă în trăsură, unde îl aștepta Barbara, își aminti că mai avea cîteva treburi prin oraș, pe care le tot amînase, căci în timpul verii n-avusese răgaz să se repeadă pînă la Kaliniec. Și cum nu se îndoia că angajarea profesoarei o să le ia foarte mult timp, o rugă să-i îngăduie să rezolve înainte ce mai avea de rezolvat.

Deci, se mai opriră în vreo patru locuri. Trecură prin piață, străbătură ulițele vechi și înguste, mărginite de ziduri cenușii, prăfoase, fierbinți. Un măturător împingea cu mătura peste caldarîmul încins al rigolei un șuvoi de zoaie care duhneau. Ovreiași cu părul cîrlionțat și ovreice bătrîne cărau în brațe franzele lungi și proaspete. Barbara stătea în trăsură și aștepta.

— Dă-i zor, pentru numele lui Dumnezeu ! îl ruga ea pe Bogumil de cîte ori se întorcea la trăsură.

Bogumil își luase cizmele de la cizmar, comandase un pardesiu de toamnă la Nussen, cumpărase piese pentru locomobilă ; se părea că isprăvise cu treburile și că pot merge, în sfîrșit, la Michasia. Pe drum însă, se repezea la fereastră, ciocănea, deschidea ușa din mers, striga la Klimecki, și cînd acesta oprea, îl striga pe Boraks, sau pe

Perlmuter, pe care-i zărise trecînd pe stradă, și-ncepea cu ei lungi discuții.

Barbara îi șoptea cu buzele albe de ciudă :

— Pentru Dumnezeu, mai repede !

— De ce ? întrebă Bogumil, liniștit.

— Întîrziem.

— Cum adică întîrziem ? se mira el, nedumerit.

— S-ar putea să vrea s-o angajeze altcineva și pierdem ocazia, spunea Barbara, nerăbdătoare. Dacă nu sîntem acolo, s-ar putea să refuze și atunci o să fim nevoiți s-o luăm noi.

— Aș vrea să văd aici într-un loc niște mostre de secară.

Barbarei îi sări țandăra.

— Ce, vă bateți joc de Dumnezeu și de oameni ? strigă ea, și speriată, și furioasă.

Auzind-o rostind acest „vă", Bogumil se urcă neîntîrziat în trăsură.

Străbătură iar, în sens invers, ulițele înguste, intrară iar în piață și opriră în fața magazinului Michalinei Ostrzeńska.

11

Unchiul Daniel îi întîmpină în pragul magazinului. Ieșise nu demult de la liceu, trecuse pe acasă să-l sărute pe fiul lui cel mic, Bogdan, căruia i se spunea Bodzio, îl găsise, slavă Domnului, sănătos, îl lăsase să mănînce singur și-o pornise iar în oraș să-și ia soția. Era convins că dacă n-ar veni s-o ia, ea nici nu s-ar mai gîndi să se întoarcă acasă. Îi salută pe soții Niechcic oarecum dezamăgit, neștiind dacă îi vor fi de vreun ajutor, grăbind întoarcerea Michasiei acasă, ori, dimpotrivă, tocmai prin sosirea lor o vor împiedica să părăsească magazinul.

— Ascultați-mă pe mine, spuse el, nu vă sfătuiesc să stați de vorbă cu ea aici. Nici nu mai știe unde i-e capul. Magazinul ăsta e un infern.

Michalina, însă, cum îi zări, le făcu semn cu capul de după tejghea, poftindu-i din priviri să ia loc.

— Am ceva pentru voi, strigă ea și se întoarse iarăși la clienții care o așteptau în magazin, doi bătrînei sfioși. Voiau să cumpere o carte cu exerciții de aritmetică pentru clasa a doua. Paznicul magazinului, Bazyli, a cărui față, din cauza sprîncenelor stufoase, a mustăților pe oală și a cutelor adînci care-i brăzdau obrajii, părea să fie în permanență cuprinsă de îngrijorare și mereu în încurcătură, căuta de zor cartea cerută. Doamna Ostrzeńska îi ceruse pentru a treia oară să-i aducă manualul. Cînd sfioșii musterii îndrăzniră să rostească : „Poate vă lipsește culegerea asta de exerciții", ea strigă :

— Da de unde ! Bazyli ! Auzi, Bazyli ! Dumnealor se grăbesc.

Bazyli sprijinea scara de marginea rafturilor, tot urca și tot cobora, îi arunca stăpînă-si priviri înspăimîntate, ridica din umeri, se scărpina în cap și, în cele din urmă, lăsîndu-se păgubaș, se apropie și hîrîi încetișor : „Nu-i !"

— Cum : „nu-i ?" Te rog caută pe raftul de sub geam !

Și Bazyli începu iar să caute, în timp ce Michalina le arăta musteriilor, tot mai nerăbdători, felurite mărunțișuri expuse în vitrina tejghelei. Magazinul ei nu mai era acum un simplu magazin cu articole de papetărie. Nu prospera însă, cum se întîmplase cu multe magazine vechi, datorită unei specializări sau unei tradiții pentru comerțul cu anumite obiecte de artă sau uzuale. Prospera datorită aptitudinii înnăscute a patroanei pentru comerț în general, rîvnei de a le oferi oamenilor un schimb folositor pentru nevoile lor. Michalina era atrasă de tot ce putea constitui obiectul unui asemenea schimb. De aceea, în magazinul ei puteai găsi articole de galanterie, țigări, cărți, reproduceri de tablouri, precum și cele mai recente mici descoperiri ale tehnicii, ca stilouri, creioane automate și altele. Și dacă un negustor de modă veche nu socotește drept o scădere că-i lipsește din magazin un anume articol care nu intră în branșa lui, Michalina, care dorea cu înfocare să facă față tuturor cerințelor și chiar să

trezească în clienții ei pretențiile neașteptate, socotea o asemenea lipsă de neîngăduit. De fapt, din această pricină, nu era chiar înnebunită, cum susținea unchiul Daniel, dar oricum, îi era greu să se descurce singură. Văzînd că Bazyli n-o scoate la capăt, se apucă și de data asta, în prezența clienților, să caute ea singură culegerea de exerciții. Și, într-adevăr, după ce scormoni prin unghere, dădu la iveală o cărțulie subțire care zăcuse probabil, de multă vreme, uitată acolo. Bătrînii nu mai puteau de bucurie. Dar cînd cercetară cărțulia, constatară, mîhniți, că nu era ediția care le trebuia. Doamna Michalina îi privea cu ochii ei ageri, masivă, părînd față de ceilalți oameni ca o fortăreață printre casele obișnuite, una dintre acele persoane menite să se descurce în orice împrejurare. Nici acum nu se dădu bătută.

— Într-adevăr, spuse ea, uitîndu-se la cărțulie. Dar nu-i nimic. Vom găsi imediat și ediția care vă trebuie. Numai că, după cum vedeți și dumneavoastră, vînzătoarea mea nu-i aici. A plecat să ia masa și nu știu unde-o fi pus pachetul de cărți pe care l-a primit azi. Dar n-aveți nici o grijă : peste cel mult două ore vă trimit cartea acasă. Doar vă cunosc. De la teatru, din parc... Adresa dumneavoastră... Dziadowe Przedmieście șapte, nu-i așa ?

— Raciborskie, Raciborskie Przedmieście, doi, o corectară ei, fericiți, căci nu e un lucru de nimic să te cunoască lumea, și doamna Ostrzeńska nu era doar o persoană oarecare în Kaliniec.

Soții Niechcic stăteau mai departe pe taburetele rotunde oferite de Bazyli, în timp ce unchiul Daniel fierbea.

— De ce i-o fi îmbrobodind așa ? spuse el, oarecum stingherit. Mai întîi de toate nici nu-i cunoaște...

— Ascultă, îl întrerupse Barbara în șoaptă. Michalina ne-a spus că are o veste pentru noi. Nu știi ce anume ?

— Dac-a spus așa, atunci vă asigur că n-are nici o veste. Aceeași poveste ca și cu manualul de adineauri, oftă Daniel ironic.

În clipa aceea se năpusti în magazin un puști jegos și strigă :

— Nu luați penare, doamnă ?

— Am mai spus doar că n-am nevoie.

Băiatul dispăru, făcînd loc unei eleve de pension cu șorț negru, care făcu o reverență, intrînd, se uită speriată în jur și se duse la tejghea, șoptind :

— V-au sosit de la Cracovia ilustratele acelea „Cu fumul incendiilor" ?

— Peste o săptămînă, drăguțo, răspunse tot în șoaptă Michalina și o mîngîie pe obraz.

Cînd da să iasă școlărița, se ciocni cu un ofițer rus. Voia țigări. Abia după plecarea lui, Michalina se îndreptă, în sfîrșit, spre cei doi oaspeți.

— Voiam să vă spun că prostuța aceea de fată s-a răzgîndit. Mi-a adus acontul înapoi. A renunțat.

Spunînd acestea, își aminti deodată de culegerea de exerciții și dădu fuga la Bazyli care lua masa în fundul magazinului, sorbindu-și dintr-o ulcică supa.

— Dragă Bazyli, spuse ea, lasă acum mîncarea. Trebuie să te duci imediat la librăria de pe strada Sukiennicza și să-mi aduci culegerea aceea. Dar mai repejor, dragul meu.

Și, întorcîndu-se la soții Niechcic, încercă să se justifice :

— Așa-i întotdeauna. Și tocmai cînd pleacă fata la prînz, în magazin e parcă mai multă îmbulzeală.

Barbara era uimită de întorsătura neașteptată pe care o luase povestea cu profesoara.

— Cum adică a renunțat ? Nu cumva ai înțeles greșit, Michalino ?

— Nu, dragă. Azi-dimineață mi-a adus banii să vi-i dau înapoi. Dar ia stai, unde-am pus oare banii ? Bazyli !

— Bazyli s-a dus după carte, îi aminti Daniel.

— Ei, îi șopti Bogumil la ureche soției lui. A ieșit cum ai vrut tu. Te-ai frămîntat degeaba.

Unchiul Daniel nu-și mai putea stăpîni nerăbdarea.

— E ora patru ! Femeia asta nu mai mănîncă azi la prînz și nici pe mine nu mă lasă să mănînc. Dați-i pace, pentru Dumnezeu !

— Ce, noi o ținem în loc ? Iacă, noi plecăm și, dacă vreți, putem să vă ducem cu careta pînă acasă, se apără Barbara.

— Eu nu pot pleca pînă nu se-ntoarce fata de la masă.

Dar chiar în clipa aceea vînzătoarea intră pe ușa din spatele magazinului și cele două familii, Ostrzeński și Niechcic, porniră cu trăsura din fața magazinului spre strada Karolińska.

— Spune-mi, te rog, strigă Barbara ca să acopere duruitul roților pe caldarîm, ce i-a venit profesoarei de s-a răzgîndit ?

— Parcă eu știu ? Și Michalina ridică din umeri. Se vede că nu-i place traiul la țară.

Barbara era revoltată.

— Dar de ce crede dumneaei că e așa de rău la țară ? Ce-ar mai fi pe lumea asta dacă toți am face numai ce ne place ? Atunci eu ce să mai spun ? Parcă mie, la început, mi-a plăcut să trăiesc la țară ? Dar a trebuit să mă obișnuiesc.

Michalina Ostrzeńska găsise pentru Barbara pe altcineva. Era vorba de o profesoară care în octombrie urma să plece din oraș. Dar, spre surprinderea ei, Barbara nu mai voi să știe de nimic.

— Deocamdată, m-am săturat de toate astea, zise. O să ne mai gîndim. Cred că acum o să aranjăm altfel cu învățătura copiilor.

Opriră, așadar, în fața casei unde locuia Ostrzeńska. Michalina îi pofti să intre pentru cîteva minute, dar ei o refuzară categoric. Michalina nu mai stărui însă ; în timp ce-și lua rămas bun, rosti pe neașteptate :

— Stați ! Uitasem ! Consilierul Joachim Ostrzeński e grav bolnav. Doctorul stă ziua și noaptea la căpătîiul lui. Inima !

— Doamne sfinte! Și cine-l îngrijește? Că doar s-a despărțit de nevastă-sa.

— Pe jumătate. Acum e cu el. E destul de înțeleaptă ca să nu-l lase singur la ananghie.

— Ce facem? Pornim spre casă? întrebă Bogumil, cînd rămaseră singuri.

— Firește. Pornim spre casă. Am venit degeaba.

— Cum degeaba? Eu sînt foarte mulțumit. Am descurcat o mulțime de treburi și-ți sînt recunoscător că nu te-ai lăsat pînă nu m-ai adus la oraș. Și tu, de altfel, ar trebui să fii mulțumită. Lucrurile s-au potrivit cum nu se poate mai bine: domnișoara și-a dat singură demisia. Mă gîndesc însă ce-o să ne facem acum?

— La asta mă gîndesc și eu. În orice caz, astăzi nu mai e nimic de făcut. Am plecat prea tîrziu de acasă. Întotdeauna plecăm prea tîrziu. E aproape seară. Știi! Sînt tare amărîtă că s-a îmbolnăvit consilierul. O, Doamne! Cîte vacanțe n-am petrecut la moșia lui cu mama și cu Terenia!

Bogumil se aplecă pe fereastră și-i porunci vizitiului să oprească.

— Fetiță dragă, nu te supăra, spuse el. O clipă numai intru aici peste drum să iau niște unsoare pentru cai. Era cît pe-aci să uit! Văd că e încă deschis.

Barbara rămase iar singură în trăsură. Pe ușa deschisă își vîrî capul precupeața Arkuszowa. Opriseră lîngă pod, în locul unde ea ținea o gheretă cu turtă dulce și limonadă.

— Ce se mai aude? Cum o duci? o întrebă Barbara, după ce-i răspunse la salut. Cum merge negustoria?

— Cum dă Dumnezeu. Mai multă pagubă. Da unde s-a dus domnul?

— La spițerie să cumpere niște unsoare. De ce întrebi?

Arkuszowa îi spuse atunci că, văzîndu-le careta pe șosea, se grăbise să-i întîmpine și chiar înainte de a opri domniile lor îi făcuse semn lui Klimecki să stea. E o

chestiune foarte importantă. O să-i lămurească ea cînd o veni și domnul.

Barbara își aprinse o țigară. Urmîndu-și gîndurile, aproape nu luă seama la spusele precupeței. Se uita la peruca cînepie a Arkuszowei, pusă strîmb pe cap, la ochii ei albaștri spălăciți, la gura zbîrcită și moale ca de cauciuc. „Ce femeie amărîtă și chinuită", se gîndi Barbara. Și, mai mult din compătimire, începu să discute cu ea despre necazurile pe care le avea cu învățătura copiilor. Arkuszowa o căina, pînă veni și Bogumil. Arkuszowa îl salută și, după o scurtă introducere, trăgînd cu ochiul la Klimeki, se aplecă mai înăuntrul trăsurii, să le spună ce avea pe suflet. Anume, că domnul Daleniecki își pusese în gînd să vîndă Serbinów-ul fără știrea domnului Niechcic. Nu, nu visase. Bine-ar fi fost să fi visat și să dea Dumnezeu să se dovedească scorneală, dar toată lumea știe că evreii n-aruncă vorbe-n vînt în asemenea împrejurări. Da, există, într-adevăr, un contract semnat de ambele părți și-și dă seama că domnul Daleniecki o să aibă de furcă. Dar orice contract poate fi desfăcut atunci cînd ai putere și lucrezi pe dedesubt. Dacă ai bani și cap, poți scăpa cu fața curată din orice situație. E de ajuns să pui pe cineva să se ocupe de toate astea și să le găsească nod în papură oamenilor nevinovați. Parcă nu poți să-l duci la pieire și pe unul lipsit de vină? Ba bine că nu.

— Iacă, chiar aici pe Dziadowe Przedmieście era un evreu bătrîn, de nouăzeci de ani, care locuia cu un nepot al lui, povestea ea mai departe. Bătrînul abia umbla, zăcea mai mult în pat sau în fotoliu, și totuși nepotul ăsta al lui, o pușlama, nu s-a sfiit să se înfățișeze la tribunal și să declare că bunicul lui cumpărase un cojoc de la pungașii care dăduseră lovitura, jefuind magazinul lui Nussen. Un biet bătrîn nevinovat, țintuit la pat...

— Ce legătură are una cu alta? își pierdu Niechcic răbdarea. Nu ne mai ține-n drum cu povești.

— Vă cer iertare, stimate domn, dar eu voiam să vă dau de veste că domnul Daleniecki își are omul lui și

omul acela, mi-e și rușine să spun, nu e altul decît ovreiul Szymszel din Kurza.

— Du-te și te culcă, Arkuszowa, o repezi Bogumil, și mai gîndește-te înainte de a vorbi. Vorbești să n-adormi.

Arkuszowa nu se dădu bătută. Se întoarse spre Barbara, strigînd aproape :

— Doamnă Niechcic ! Nu-l scăpați din ochi pe Szymszel din Kurza. Țineți minte vorba Arkuszowei.

Abia cînd ajunseră la șosea și Klimecki coborî să aprindă felinarele, Barbara îl întrebă pe Bogumil dacă pune vreun temei pe cele auzite.

— Mare lucru, zise Bogumil. M-a și întrebat odată cineva la Kaliniec dacă-i adevărat că se vinde Serbinów-ul.

— Și tu ce-ai răspuns ?

— Nimic. Am ridicat din umeri și mi-am văzut de treabă. Dacă ar fi adevărat, eu ar trebui să știu cel dintîi. În contract e prevăzut lucrul ăsta și contractul mai e valabil încă patru ani.

— Valabil ! Parcă pentru Daleniecki există ceva valabil în afară de propriul lui interes ! Ai auzit doar. Și iar o apucă desperarea : Oh, Doamne, ce îngrozitoare mai e și viața asta ! Dai în brînci, te chinuiești s-o scoți la capăt, s-ajungi la liman și nu știi de unde-ți vine nenorocirea.

— Care nenorocire ? Cine te pune să dai crezare tuturor zvonurilor ?

— Dar franzelele ? Ai uitat ? Arkuszowa nu minte !

Așa-i, franzelele ! Pe vremea cînd doamna Ostrzeńska, bătrîna, trăia în sărăcie cu copiii ei la Kaliniec, în aceeași curte locuia o evreică, o anume Bondźzdrówka. Abia-și ducea zilele. Ea se îndeletnicise cu vinderea și apoi răscumpărarea lucrurilor de preț ale bătrînei doamne Ostrzeńska. Din toată sărăcia ei, doamna Ostrzeńska făcea ce făcea și-i trimitea în fiecare zi o franzelă pentru micuța Haia Bondźzdrówka, o fetiță bolnăvicioasă și care nu era alta decît Arkuszowa de azi. Trecuseră treizeci de ani de atunci, dar Arkuszowa nu uitase franzelele și de

cîte ori avusese prilejul îşi dovedise devotamentul pentru toţi cei din familia Ostrzeński. Bogumil recunoscu deci că, într-adevăr, argumentul adus de Barbara era hotărîtor, dar că Arkuszowa, tocmai din pricina excesului de zel şi a dorinţei de a-şi arăta cu orice preţ recunoştinţa, ar putea să exagereze.

Gîndurile Barbarei apucaseră altă cale.

— N-ai auzit-o? Spunea de oameni nevinovaţi pîndiţi spre a fi nimiciţi. Şi că Szymszel ar fi o iscoadă. Mie nu mi-a plăcut niciodată omul ăsta. Se vîră peste tot, umblă de ici-colo şi, la urma urmei, nimeni nu ştie ce învîrteşte.

— Şi tu crezi că Szymszel e spion? se indignă Bogumil. Cerşetorul ăla?

— Lasă, lasă! Cerşetoria e un şiretlic. Cîţi cerşetori din ăştia n-au fost spioni în timpul răscoalei! Eu n-am nimic împotriva evreilor. Ar fi o josnicie. Dar totuşi, ei se simt oriunde străini. Nimic nu-i leagă de societatea, de poporul în mijlocul căruia trăiesc. Totul le este indiferent. Numai negoţul îi interesează.

— N-ai dreptate, răspunse Bogumil cu convingere. Szymszel nu-mi poate face mie una ca asta. Ţine la mine. Şi, pe urmă, eu n-am secrete faţă de nimeni. Lucrez în văzul tuturor, ca sub un clopot de sticlă. Muncesc cinstit şi nu mă tem de nimic.

— De nimic? întrebă ea, mai liniştită. Dar, după o clipă, începu din nou să se frămînte: Toate-s bune. Dar fie că te temi sau nu, fie că Daleniecki a pus pe cineva sau nu să stea la pîndă, fapt e că poate oricînd să vîndă moşia.

— Nimic nu-i imposibil, draga mea. Dar de ce să-mi fac griji înainte de vreme?

— Zici că nimic nu-i imposibil şi totuşi stai cu mîinile-n sîn? Şi, de fapt, ce-or fi însemnînd vorbele astea? N-ai spus chiar tu că acest contract pe care-l ai nu poate fi atacat pînă la expirarea lui? De ce ne-am teme deci de lucrăturile lui Daleniecki?

Asta era prea de tot ! Cum adică ? Bogumil se aştepta la orice, socotea că n-ar fi de mirare să rămînă fără acoperiş deasupra capului, şi cu toate astea n-avea de gînd să mişte un deget !

El părea pe deplin liniştit, nici măcar nu se plîngea că n-are destul aer în careta închisă.

Barbara, dimpotrivă, avea impresia că în timp ce ei se hurducăie prin hîrtoapele drumului, acolo, la Serbinów, spusele Arkuszowei se şi înfăptuiseră. Că nu vor mai găsi nimic la locul lui şi casa, smulsă soartei cu atîta trudă, se prefăcuse în praf şi pulbere, în timp ce cumplitul spion Szymszel le făcuse de petrecanie Agnisiei, lui Tomaszek şi Emilkăi. Vedea parcă toate astea limpede înaintea ochilor şi totuşi nu credea, nu-i venea să creadă că vorbele Arkuszowei sînt adevărate. Dacă însă ar fi să se împlinească spusele ei, trebuiau luate măsuri de apărare. Sau au de gînd să lase totul în voia soartei ? Atunci, trebuiau măcar să se pregătească pentru întîmpinarea catastrofei, să-şi schimbe felul de trai. Oricum, şi într-un caz, şi-n altul, se cerea să acţioneze fără întîrziere.

— Ce bine am făcut că am renunţat la profesoară, zise Barbara, urmîndu-şi firul gîndurilor. Aşa cum stau lucrurile, nici nu mai poate fi vorba să luăm pe cineva în casă. I-am da lui Daleniecki apă la moară. Să aibă să ia ! O să-mi învăţ singură copiii anul ăsta. Deşi, după părerea mea, ar fi mai bine să ne luăm catrafusele şi să plecăm unde-om vedea cu ochii. Să n-aşteptăm să-şi bată joc de noi. Să ne găsim cît mai grabnic un alt adăpost şi să n-aşteptăm mila nimănui.

Acestor gînduri negre, rostite cu glas tare, le răspundeau doar scîrţiitul şi trosnetele trăsurii, hurducîndu-se prin hîrtoapele drumului. Încordîndu-şi urechea, Barbara privi atentă faţa soţului ei, umbrită de întuneric : Bogumil adormise.

— Trebuie să chibzuim ce-avem de făcut ! răcni ea din toate puterile.

— Bine, bine, bolborosi Niechcic, trezindu-se brusc din somn.

— Ziceam că trebuie să renunțăm definitiv la profesoară, o luă de la cap Barbara.

— De ce ?

— Păi, dac-o fi să rămînem fără acoperiș deasupra capului ? Trebuie să ne gîndim la viitor.

— Draga mea, cum să mă gîndesc mai mult la viitor ? Fac tot ce-mi stă în putință să vă ușurez viața, ție și copiilor, s-aveți tot ce vă trebuie. Așa înțeleg eu să mă gîndesc la viitor.

Barbara tăcu, convinsă parcă dintr-o dată. În schimb, o cuprinse teama de casă, de copii.

— Cum s-or fi descurcat singuri atîta timp ? E aproape nouă.

În sfîrșit, ajunseră acasă. Sosirea lor fu imediat simțită. Pînă să-și dezmorțească picioarele înțepenite, casa, liniștită pînă atunci, se umplu de larmă. Copiii, Felicia, zăvorul Tatar, ba chiar Żarencka și Katelba ieșiră să-i întîmpine. Nu se prea întîmplase să se înapoieze atît de tîrziu de la oraș. Copiii nu mai aveau răbdare, nu voiseră nici să mănînce, nici să se culce pînă la sosirea părinților.

În grabă mare, se așezară în jurul mesei.

Barbara se lumină la față, dînd uitării necazurile acelei după-amiezi. Fumînd, se gîndea că, oricum, sînt împreună și au să se descurce ei într-un fel, dar, înainte de a-și sorbi ceaiul, i se făcu rău de la inimă. Mai rău ca niciodată. Se sculară cu toții de la masă și ea se-ntinse pe pat.

— Parcă niciodată nu mi-a fost așa de rău, șopti ea. Nu cumva mi-a sosit ceasul ? Ia vezi ce se petrece cu inima asta ?

Bogumil încercă s-o asculte ; i se părea că inima ei bate foarte rar și din cînd în cînd se oprește chiar.

Se ridică brusc, împinse la o parte copiii, care se agățau speriați de el, fugi în camera vecină și se înapoie cu mîinile goale. Se zăpăcise de tot. Agnisia se sperie din cale-afară și fugi să se ascundă undeva. Bogumil se ciocni de ea în antreul întunecos.

— Ce faci ? De ce stai aici ? Dă fuga și caută doctoriile mămichii. În cameră nu-s. Or fi în dulăpiorul cu medicamente din cămară. Cheam-o și pe Felicia.

I se părea că bolnava se poate stinge dintr-o clipă în alta. Se înapoie în cameră, speriat. Cînd o găsi pe Barbara vie și parcă ceva mai potolită, respiră ușurat. Din fericire, Felicia descoperi repede doctoriile. Bogumil se strădui să pună cîteva picături într-un păhărel cu apă, dar îi tremurau așa de tare mîinile, că turnă mai mult decît trebuia.

— Lăsați-mă pe mine, domnule, spuse Felicia și, apucînd sticluța cu mînă sigură, turnă exact cît prevedea prescripția.

Barbara bău, dar se scutură îngrețoșată.

— Valeriană ! strigă ea. Și doar v-am rugat să nu-mi mai dați valeriană !

Tomaszek și Emilka îl tot trăgeau de mînecă pe tatăl lor.

— Tăticule...

— Lăsați-mă în pace ! Nu vedeți că mămica e bolnavă ? le spuse el și parcă de la rostirea acestor cuvinte o prăpastie se căscă în mijlocul casei. Spaimele nopții pătrundeau înăuntru și chiar sub lampă se făcuse întuneric.

— Nu vă speriați. Mi-a trecut, spuse Barbara. Văzîndu-i doar pe cei mici în juru-i, întrebă de Agnisia : Nu i-o fi venit rău pe undeva ?

Agnisia veni din antreu, palidă și rușinată. Îngenunche și-și lipi obrazul de mîna subțire a mamei. Se simțea tare vinovată.

Bogumil o rugă să-i schimbe mamei batista muiată-n apă, iar el ieși să cheme paznicul și să-l trimită în curtea cu acareturi după Klimecki. Din întuneric se ivi Katelba și-l anunță că-i poruncise să înhame la trăsură și să plece după doctor.

— Mai bine-i spuneai să înhame la docar. E mai ușor și ajunge mai repede. Și înainte să plece să treacă pe aici să-i dau un bilețel.

— Ba chiar la docar i-am spus să înhame și să tragă în fața casei.

— Îți mulțumesc, dragul meu.

Bogumil își venise în fire. Se opri în antreu și-și aprinse o țigară. Tatar, care în noaptea aceea își făcuse culcuș în cămara de sub scară, se gudură pe lîngă el, scuturîndu-și zgomotos urechile. Apoi, împinse ușa, ieși în curte, se întinse pe labele din față și din spate și privi bănuitor, cu un ochi, la stăpînul lui care întîrzia în antreu.

— Hai ! La culcare ! îi spuse Bogumil mustrător.

Tatar își plecă a părere de rău capul în cealaltă parte, mai așteptă o clipă, apoi se îndreptă, nedumerit, spre colțul lui și își făcu loc în culcuș. Bogumil îl urmări și cumințenia lui resemnată îi făcu bine. Intră în cancelarie și-i scrise doctorului un bilet. În timp ce scria, își aduse aminte de punga uitată pe birou și începu s-o caute. Răvăși ziarele, cercetă sertarele și etajera rulantă, dar punga nu era nicăieri. Renunță, în cele din urmă, întrucît acum era în joc sănătatea neveste-si. Scrise biletul și fugi în dormitor. Abia intrase, cînd se auzi duruitul docarului. Barbara se trezi din amorțeală, deschise ochii și întrebă :

— Cine-a venit ?

— Trimit după Wettler.

— Nu ! strigă ea. Nu-i nevoie ! Mîine, poimîine, s-ar putea să rămînem fără adăpost și tu arunci banii. Vezi-ți de treabă, dacă nu vrei să m-apuce din nou inima și să mor.

Bogumil se supuse. Ieși, îi porunci vizitiului să dezhame, veni înapoi, suflă în lampă și se așeză la căpătîiul Barbarei.

— Ți-e mai bine ? întrebă el, aplecîndu-și deasupra patului trupul voinic și protector.

Barbara îl privi, obosită.

— Ce fericire că m-am măritat cu tine. Te pricepi să îngrijești bolnavii mai bine ca o soră de caritate.

Bogumil își îndreptă spinarea. Răsuflă adînc.

— Aș vrea să dorm, mai zise Barbara și se întoarse cu fața spre perete. Și cum sta așa, întrebă pe neașteptate : S-or fi culcat copiii ?

Bogumil se duse să le ajute celor mici să se dezbrace și să se culce. Umblau cu mare grijă, căci Barbara adormise. Visa că se afla la Piekary Wielkie. Și parcă trecea printr-o vie imensă, ca o pădure, în care butucii de viță nu aveau frunze, ci numai ciorchini enormi de struguri de toate culorile. În mijlocul viei, pe un scaun, stătea domnul Toliboski. Cînd o văzu, se ridică de pe scaun și o îmbrățișă, dar ea strigă speriată : „Ce faci ? Sînt mică !“ Deodată, cineva țipă : „Ești bolnavă de inimă și trebuie să te culci !“ Ea ar fi vrut să răspundă că n-are unde, nu e nici un pat, ci numai spice — dar nu fu în stare și totul îi deveni indiferent. Simțea cum o cuprinde un val de nețărmurită blîndețe și parcă nu mai era om, ci cîntec.

În timp ce ea visa, copiii se culcară. Bogumil se așeză lîngă Emilka : fetița nu voia s-adoarmă pînă nu-i spune o poveste.

— Rușine ! o certă taică-său. Cogeamite domnișoară și nu poți s-adormi fără povești. Uite, Tomaszek, deși-i mai mic ca tine, s-a culcat.

Emilka consideră însă această mustrare ca o mîngîiere din partea tatălui și începu să se alinte, țopăind sub plapumă.

— A fost odată un cioban, porni să-i povestească în șoaptă Bogumil. Și ciobanul ăsta își avea stîna în creierii munților. Oriîncotro își întorcea capul, nu vedea decît munți și iar munți. În fiecare zi, dis-de-dimineață, pornea el cu oile la pășune. Avea un drum al lui. Însă, într-o bună zi, din nebăgare de seamă, o apucă pe alt drum ca de obicei și cînd se uită — ce să vadă ? O prăpastie se căsca la picioarele lui. Cum e mai departe ? Aha ! Se uită el și iată, zărește o punte peste prăpastie...

— Nu, îl contrazise Emilka cu vioiciune : „Și dincolo de prăpastie zărește o pășune...“

— Așa-i. Va să zică, zărește o pășune. Peste prăpastie era o punte, dar atît de îngustă că abia putea trece o oaie, dar cu mare grijă, fiind în primejdie să cadă. Ce-și zice atunci păstorul ? Am să le iau în spate una cîte una și-am să le trec puntea. Și iaca așa, luă una în spinare și o trecu dincolo. Apoi o luă pe a doua și, după ce-o trecu și p-asta, o luă pe a treia. O cără pe-a treia și-o luă pe a patra. Și pun-te pe cărat, și cară, și cară. Noi să-l lăsăm să-și vadă de treabă și cînd o sfîrși de cărat ți-oi spune povestea mai departe.

Bogumil tăcu. Dar peste o clipă Emilka întrebă :

— Tot mai cară ?

— Păi cum ? Doar are de cărat o turmă întreagă...

Și iar se așternu tăcerea. Pesemne că în timp ce păstorul își căra oile, Emilka adormi, căci nu-l mai întrebă a doua oară dacă mai are sau nu de cărat.

Bogumil Niechcic mai rămase puțin lîngă ea, apoi se ridică fără zgomot și se îndreptă spre masă. Încet, pe bîjbîite, încercă să aprindă lămpița de noapte, cu ulei, deși era împotriva folosirii ei. Mîna lui mare împingea neîndemînatică pluta ușoară. În sfîrșit, aprinse fitilul, după care suflă în lampa de gaz. Dar suflă cu atîta putere, că cilindrul de sticlă se clătină și clincheni în suport. Barbara se trezi.

— Ai găsit punga ? îl întrebă ea.

— Da, răspunse el fără să se gîndească.

Barbara se ridică în cot pe pernă și se uită prin dormitor.

— Ia uită-te, de ce respiră copila așa de greu ? întrebă, arătînd spre pătuțul Emiliei.

— Doarme dusă. Cum te simți ?

— Bine. Am visat că eram la Piekary. Tu nu te culci ? Du-te și culcă-te, spuse ea, pregătindu-se din nou s-adoarmă.

Bogumil rămase singur s-asculte liniștea casei adormite. Apoi se duse în camera lui, dădu la o parte oblonul ferestrei și stătu așa, uitîndu-se la stele.

— La naiba, unde-oi fi pus punga aceea ? se gîndi el deodată şi gîndul ăsta îl smulse din scurta-i meditaţie.

Cînd tocmai da să plece de la fereastră, văzu că venea cineva pe aleea dinspre poartă. Omul se opri şi ciocăni în geam. Ciinii stîrniţi se repeziră, lătrînd de după colţul casei.

Bogumil se sperie să nu-i trezească nevasta. Fără să se gîndească prea mult, deschise geamul şi strigă la ei : „La coteţ !“

Necunoscutul îşi scoase atunci şapca şi spuse :

— O telegramă. E urgentă. Mi-au poruncit s-o aduc fără-ntîrziere.

Bogumil luă în mînă formularul împăturit ca scrisorile din vremurile vechi. Aprinse o lumînare şi citi :

„Consilierul Joachim Ostrzeński mort. Înmormîntarea pe data de trei. Administraţia moşiei Piekary Wielkie“.

Telegrama era pe numele Barbarei.

Niechcic întoarse telegrama pe partea cealaltă, de parcă s-ar fi aşteptat să găsească acolo vreun comentariu.

— Cine spunea azi la Kaliniec că-i grav bolnav ? se întrebă el. Da, Michalina Ostrzeńska. Dar omul era mort probabil.

12

— A murit ? întrebă Barbara, uimită, aflînd a doua zi de telegramă. Ţi-aduci aminte ? Venise şi el la înmormîntarea mamei, acum trei ani. Se ţinea încă bine.

Relaţiile cu Piekary Wielkie fuseseră de-atîta vreme neglijate, aproape date uitării, că nu pricepea cum de fusese anunţată — ba încă telegrafic — de moartea consilierului. Uitîndu-se la foaia cenuşie a formularului, spuse :

— Pun rămăşag că nu din grija neveste-si am primit telegrama.

Lui Bogumil i se părea un lucru firesc.

— Nu spuneai că e căpetenia familiei voastre ? Poate înainte să-și dea obștescul sfîrșit a lăsat anumite dispoziții privitoare la înmormîntare și, dacă n-ai fi bolnavă, eu unul te-aș îndemna să te duci.

Barbara se împotrivi.

— Cum ? Că doar n-am înnebunit. Să pornesc la un drum atît de lung !

— Prea lung n-ar fi. De la Malocin, nu-s mai mult de șapte mile de drum. El cum a venit la înmormîntarea maică-ti ?

— A venit fiindcă-i plăcea să se plimbe. Dar eu nu pot să-mi las copiii fără îngrijire atîta vreme.

— Atunci mă duc eu.

— Da, spuse ea, încruntată. Să lipsești tocmai acum, cînd nenorocirea se poate abate în orice clipă asupra noastră ? Dacă povestea cu Szymszel o fi adevărată sau se ivește altă încurcătură, eu ce mă fac singură aici ?

— Chiar dacă o fi ceva adevărat, pînă să iasă la iveală mai trece timp. Dar decît să te las cu inima-ndoită și să-ți duc grija, poate că-i într-adevăr mai bine să nu mă mai duc. O să le trimit o telegramă de condoleanțe.

— Foarte bine ! Trimite-le o telegramă și cu asta — basta. Îmi pare rău de bietul consilier, dar și cu noi și fără noi tot nu se mai întoarce de la groapă.

Bogumil se retrase la el, însă gîndul la înmormîntarea de la Piekary începu s-o frămînte pe Barbara în asemenea măsură, că lăsă celelalte treburi și se apucă de croșetat. După o vreme, vîrî dantela în vază și se îndreptă grăbită spre cancelaria soțului.

— Ah, ce bine că te găsesc, spuse ea. Credeam că nu mai ești aici. Ai trimis telegrama ?

— Nu, răspunse Niechcic, ridicînd ochii din registrul de plăți.

— Atunci, strîngeți lucrurile și pleacă, zise Barbara pe un ton de parcă s-ar fi hotărît să sară în prăpastie.

— Asta am să și fac. Numai că mă gîndesc cînd să plec de aici ca să fiu acolo miercuri dimineața. N-am mai

văzut pe nimeni de-o veşnicie, adăugă el. Măcar în asemenea triste ocazii să mai ieşim şi noi din bîrlog.

Barbara fu neplăcut surprinsă că el se arăta atît de dornic să plece.

— Şi pe cine-ai vrea, mă rog, să vedem ? întrebă ea. Ai vrea să legăm prieteşug cu amărîţii ăştia de boiernaşi de ţară ? Mai întîi, noi sîntem din altă lume, n-avem nimic cu ei, şi, pe urmă, slavă Domnului, oameni de soiul lor nu mai fac azi nici cît o ceapă degerată. Cei mai răsăriţi dintre ei şi-au dat duhul sau au fost surghiuniţi în Siberia. Şi dacă stai să te gîndeşti, adăugă ea, cine-ar putea spune din ce lume facem noi parte ?

Pe Bogumil Niechcic nu-l durea capul din pricina asta. El făcea parte din mai multe lumi. Una dintre ele era lumea de pe vremea cînd maică-sa îl învelea în plăpumioara de mătase şi dincolo de ferestre foşneau pomii din parcul moşiei Jarosty. Alta era lumea de pe vremea cînd îl mîncau păduchii, cînd luptase şi fusese rănit, cînd putrezise între pereţii reci ai închisorii şi înălţase apoi, la Kotbus, taluzul pentru calea ferată. Acum trăia aici, la Serbinów, pe moşia doamnei Mioduska. În timp ce nevastă-sa îi repeta întrebarea, el spuse :

— Dacă ţi-au scris, înseamnă că au nevoie de tine. Du-te şi vezi. Dacă poţi să le dai vreun ajutor, dă-le şi nu te mai întreba dacă este sau nu lumea ta.

Barbara îl ascultă atentă în timp ce vorbea, dar după aceea spuse :

— O fi sau nu lumea mea, nu ştiu. Ştiu însă că nu cunosc pe nimeni acolo. Dacă m-aş duce, n-aş avea cu cine să schimb o vorbă. Aşa că, dacă vrei să te duci, du-te singur.

— Nu mă-ndoiesc c-au să fie acolo mulţi cunoscuţi. M-aş bucura să mă văd cu unii dintre ei.

— Se-nţelege, spuse Barbara. Din toate voi faceţi prilej de petrecere. O s-aveţi de mîncat şi de băut cu nemiluita. Prea mare jale n-are să fie. Om bătrîn, fără copii. Nevastă-sa ca şi cum n-ar fi. Cine să-l plîngă ? Cine-o să vină ? De-alde ăştia care fac din orice înmormîntare pe-

trecere, sau alții, la fel de breji, care-or fi așteptînd să le pice ceva din moștenire. Mie nu-mi place să transform asemenea triste clipe în prilejuri de distracție.

— Draga mea, mă știi tu pe mine că umblu după petreceri ? Cum îți poți închipui că m-aș duce la înmormîntare cu gîndul ăsta ? îi spuse el cu reproș.

Barbara se vede că-și atinsese țelul, pentru că nu mai făcu nici o aluzie în acest sens. Dar înaintea plecării, alte îndoieli o-ncercară. Barbara le dădu glas, stînd pe verandă, în timp ce Bogumil își aranja lucrurile în docar.

— Dacă luați drumul de la Zborów, spuse ea aspru, țineți minte că podul de lîngă moară e șubred.

— Știu, știu, răspunse Klimecki și mîngîie cu codirișca biciului tufișurile de cimșir de la marginea gazonului.

— Mai ia ceva gros cu tine, să nu înghețI pe drum, mai zise ea.

— Nu îngheț, nu îngheț, n-avea grijă ! Dacă mi-o fi frig, am sub capră o scurtă veche și-o pătură.

— Dacă apucați pe drumul care taie pădurea de dincolo de Środa, feriți-vă să petreceți noaptea acolo.

— Bine, bine, zise Bogumil, căruia pe o ureche îi intrau și pe alta îi ieșeau sfaturile nevestei. Hai, mînă ! Copii, dați-vă la o parte din picioarele cailor !

În timp ce înconjurau rondul, Barbara mai strigă din toate puterile :

— Să nu vă sară vreo roată pe undeva ! ! !

Și, liniștită că în urma acestor înțelepte sfaturi călătoria se va desfășura în cele mai bune condiții, intră în casă cu sufetul împăcat. Dar, deodată, se lovi cu palma peste frunte.

— Na ! strigă ea desperată. Am uitat să le spun să aibă grijă la hîrtoapele alea de dincolo de Malocin.

Era însă prea tîrziu să mai strige.

Atmosfera din casă deveni tristă. Totul parcă se oprise în loc, iar tufișurile din grădină fosneau sumbru, dușmănos.

Barbara n-avea în fața cui să protesteze, nici cui să-și destăinuie temerile. Simțea că se sufocă. Trecea dintr-o

cameră în alta, se uita cu atenție la fiecare obiect, simțindu-se parcă un musafir în propria ei casă.

Pe urmă, se hotărî să cheme copiii și să facă împreună lecțiile. Cu Agnisia, ca întotdeauna, mergea nespus de ușor. Era destul să-i spui un cuvînt, să-i arăți ceva, restul venea de la sine. Și, pe deasupra, citea, socotea sau scria cu atîta rîvnă, rezuma bucățile citite, dezlega, la algebră, ecuațiile cu o necunoscută, făcea analize sintactice și rînduia cuvintele pe cazuri, timpuri și moduri, ca și cum lucrul acesta constituia pentru ea o necesitate absolută. Cu ajutorul lor, ca și cu al jucăriilor, încerca parcă să cunoască lumea și viața, să guste plăcerea de a învinge anumite obstacole sau să facă descoperiri uluitoare.

În schimb, Tomaszek și Emilka se chinuiau cîte-o jumătate de oră pînă să citească o frază. Căscau cu gura pînă la urechi, încît Barbara le spunea:

— Aveți grijă să nu vă strămutați fălcile.

Iar cînd era vorba să răspundă la întrebări, abia-și mișcau buzele ca și cum și-ar fi dat ultima suflare.

Numai cînd găseau ceva de rîs se mai dezmorțeau. Glumeau pe socoteala tuturor exercițiilor, pozelor din carte și povestirilor. Luptau astfel împotriva însușirii unor cunoștințe cu nimic trebuitoare minții și firii lor, în care nu vedeau decît simboluri lipsite de înțeles și deci ridicule.

Își băteau joc printre altele de poezia *E ora patru, cocoșul cîntă*, pentru că autorul se apucase să pună-n rime lucruri prea bine cunoscute de toată lumea. Erau atît de porniți să ia totul în rîs, încît Agnisia începu să creadă că s-ar putea să aibă dreptate și, rușinîndu-se de gusturile ei simple, n-avu măcar curajul să sară în apărarea poeziei dragi. Mai degrabă ar fi murit, decît să dea în vileag, în fața lor, cît de mult îi plăcuse poezioara. În schimb, nu-i lăsa să-și bată joc de problemele de matematică. Tomaszek și Emilka se tăvăleau de rîs, citind textul acestor probleme. Îi amuza grozav mai ales una cu un bazin în care se vărsau anumite cantități de apă.

— Bazin ! strigau ei. Auzi, bazin ! Ce-o mai fi și asta ? S-o fi punînd sub plapumă, cînd ești răcit ?

Agnisia își închipuia acest bazin ca pe un fel de eleșteu înconjurat cu o bordură de marmură, pe care sta Ligia din *Quo vadis,* desenînd pe nisip un pește. Din acest eleșteu, din acest bazin cu apă azurie, porneau niște țevi imaginare prin care apa intra și ieșea. Iar cei doi A și B, din alt exercițiu, care pornesc la drum în întîmpinarea lui C și D, își aveau și ei un locșor în inima Agnisiei. Știa pe ce drum merg, participa la graba și nerăbdarea lor de a se întîlni, îi vedea pornind la drum, unii parcă din Nieznanów, din casa doctorului Wettler, iar alții din Kaliniec. Primul, A, semăna chiar destul de bine cu doctorul Antoni Wettler, iar celălalt, B, împrumutase chipul lui Bazyli din magazinul mătușii Michalina. Bazyli B. mergea cu patru verste pe oră, trecînd pe lîngă hingheri, pe lîngă morile de vînt și cărămidărie. Și cum n-ar fi ghicit Agnisia unde anume se vor întîlni, cînd le vedea atît de clar drumul cu ochii minții, de parcă l-ar fi străbătut împreună cu ei ?

Sări deci în apărarea bieților călători, A și B, dar Barbara trecu de partea lui Tomaszek și a Emiliei.

— Lasă-i în pace, îi spuse ea, după ce copiii ieșiseră și rămase numai cu Agnisia în cameră. Lasă-i în pace. Problemele astea sînt într-adevăr idioate, iar Tomaszek dă dovadă de spirit critic. Emilka nu înțelege, dar el, repetă ea, dă dovadă de spirit critic.

Agnisia rumegă toată seara cele auzite. Ba se simțea nedreptățită, neînțeleasă, și atunci lua hotărîrea să fugă de acasă, fără întîrziere. Ba o apuca deznădejdea și-i crăpa obrazul de rușine că se repede să apere niște lucruri prostești și caraghioase, de care rîde toată lumea și atunci își spunea că nu merită dragostea nimănui.

Pe urmă însă se-ntorcea la vechiul ei punct de vedere. Pornea iar să rezolve, cu tragere de inimă, problemele de matematică, mai bine sau mai prost întocmite, în timp ce Tomaszek și Emilka, plictisiți, nu scăpau nici un prilej să întrerupă lecțiile. Trăgeau mereu cu urechea la toate zgomotele care veneau din casă sau de afară și strigau :

— Ce-i asta ? Ia, stai, mamă ! Ce se aude ? Iar alteori, îi porunceau : Ia oprește-te, mamă, din dictat. Mi se pare că vine tata.

Atunci, Barbara părăsea lecția și se repezea la fereastră. Toți patru ciuleau urechile și pe urmă Tomaszek spunea :

— Mi s-a părut. E altcineva : un țăran.

Și, într-adevăr, pe poartă intra o căruță pe care-o mîna un țăran. Uneori, Tomaszek știa și din ce sat anume e cărăușul.

Cînd însă Bogumil se înapoie, nimeni din casă nu dădu de știre. Copiii plecaseră la cîmp sau se jucau prin curte, iar Barbara căuta ceva în pod. Coborî doar atunci cînd auzul ei, deprins cu toate zgomotele din casă, deslușì țăcăneala ivărului de la ușa din față.

— A venit domnul, îi spuse Felicia în antreu.

— Ce încet umbli ! Nici nu te-am simțit, se miră Barbara.

Bogumil continua să umble încet și era foarte tăcut. N-apucă bine nici să-și scoată paltonul, și Katelba răsări la fereastră. Fu nevoit să plece cu el, căci în cele cîteva zile, cît lipsise, în treburile moșiei se iviseră o sumedenie de probleme care se cereau rezolvate îndată. Așa că soții Niechcic abia seara, după cină, găsiră răgazul să-și vorbească.

— Ei, cum a fost ? întrebă Barbara, intrînd în camera soțului cu dantela în mînă și trăgînd din țigară.

— Cum să fie ? Ca de obicei. Venise, într-adevăr, multă lume. Tot neamul Ostrzeński. Nu mi-aș fi închipuit că sînteți atît de mulți.

— Știu că a fost și Danielowa. Józefat a trecut pe la ei și mi-a spus că doamna plecase la înmormîntare.

— Da, a fost. A mers lîngă mine după dric.

— Și cum ți s-a părut nevasta aceea a răposatului ?

— Să știi că nu-i așa de bătrînă. Mulți o vorbeau de rău, dar eu cred că exagerează. E mică de stat și șchioapătă de un picior, sau așa ceva.

— E urîțică, bolnăvicioasă și cînd te uiți la ea, îți face impresia că nu știe să numere nici pînă la trei. Dar fe-

meile de soiul ei sînt adeseori cu totul altfel de cum arată.

Barbara aștepta să-i povestească mai departe, dar Bogumil tăcu. După un timp, încercă să-l stîrnească :

— Tare sînt curioasă să știu cine-o să fie stăpînă la Piekary. Nevastă-sa o fi avut ea grijă să care de mult tot ce-a putut. Așa umblă vorba. Dar oricît ar fi cărat ea, ce-a rămas prețuiește de o sută de ori mai mult. Dacă i-o fi lăsat ei averea, praful s-alege de toată agoniseala. Neveste-si nu i-a stat niciodată mintea la treabă, fiind veșnic ocupată cu aventurile ei amoroase. Barbara căzu pe gînduri. Mai trase de cîteva ori din țigară și continuă : La urma urmei, ce vină îi poți afla ? Bătrînul era un om ciudat, cum sînt toți din neamul Ostrzeński, și viața cu el nu putea fi plăcută. Deci, își căuta ea o mîngîiere. Și dacă i se mai lumina astfel viața, de ce n-ar fi făcut-o ? Treaba ei. Păcat însă de pămînt. Dacă încape pe mîinile ei, se duce de rîpă.

— Da, spuse Niechcic. Așa e. Ți se rupe inima cînd vezi în ce hal a ajuns moșia. Ținîndu-mă după dric, am trecut dincolo de șanțul drumului, pe potecă, m-am uitat peste cîmp și am văzut cum era arat. Vai, vai ! Să te ferească Dumnezeu de așa arătură. În ce-o privește pe nevastă-sa, dădu el abia acum răspuns la întrebarea Barbarei, află că nu ei i-a lăsat consilierul moșia. I-a lăsat-o moștenire unui oarecare Ostrzeński, care stă pe undeva, departe, și, după cîte se spune, ar fi chiar fiul lui.

— Aha, zise Barbara, trezindu-se din uimire. Mi-aduc aminte ca prin vis că odată, într-o vacanță, am auzit vorbindu-se despre o aventură a lui Joachim Ostrzeński cu o femeie, o rubedenie căsătorită. Asta trebuie să fie. Doamne ! Ce de lucruri se mai petrec pe lume ! Și neveste-si ? Ei ce i-a lăsat ?

— I-a lăsat o rentă pe viață. Dar bătrînul a împovărat moșia cu atîtea legate în favoarea rubedeniilor, că moștenitorul acela, cine-o fi, va fi nevoit s-o scoată la mezat.

— Ce-s alea legate ?

— Legate, adică danii. I-au găsit testamentul în birou l-au deschis pe loc și l-au trimis la tribunal să-l legalizeze. În testamentul acesta se spune clar, negru pe alb, că o parte din avere o lasă moștenire rudelor lui apropiate, care între timp au sărăcit și care, scrie el, merită o soartă mai bună. Deci printre moștenitori te numeri și tu.

— În numele Tatălui, al Fiului și-al Sfîntului Duh, amin! Își pierduse mințile! zise Barbara, și-l întrebă numaidecît: Și de ce spui asta abia acum?

— Păi, nici mie nu-mi prea vine să cred. Dar în testament stă scris limpede: „Copiilor lui Adam și Jadwigăi Ostrzeński, spre egală împărțire, optsprezece mii de ruble". Și cine sînt copiii lui Adam și ai Jadwigăi Ostrzeński, dacă nu voi? De altfel, stă scris acolo, spre mai bună lămurire, că e vorba de Daniel și Barbara și fiicele Teresei. Julian se vede că i s-a părut a fi destul de bogat, într-un cuvînt, ție îți revin șase mii de ruble.

— Mai degrabă m-aș fi așteptat să vină sfîrșitul lumii, făcu Barbara.

După ce isprăvi țigara, se apucă din nou să croșeteze, dar aruncă dantela și rosti, mînioasă:

— Și tu îți închipui că n-au să atace testamentul? Ba bine că nu! Au să-l atace cum te văd și mă vezi, au să-l anuleze și pînă la urmă n-o să iasă nimic din afacerea asta. Parcă eu nu știu cum merg treburile? Născocesc tot felul de chichițe, fac din alb negru, își împart banii între ei și pe urmă, aleluia. Dă-o-ncolo de moștenire! Mai bine nu ne-am sinchisi de pomana acestui domn și de aerele lui de protector!

Tot cîntărind și respingînd acest neașteptat dar al soartei, Barbara mai bombăni o vreme, cu glas din ce în ce mai scăzut:

— Că doar nu eu o să le stau în cale. N-am nevoie de blestemele lor. Dacă ș-o dovedi că testamentul e fals, să zicem, te pomenești că intrăm pînă-n gît în tărășenia asta. Colac peste pupăză! Așadar, n-am de gînd să mă lăcomesc și nici s-alerg după moștenire. S-o mănînce

sănătoși ! Mai bine să renunțăm și să n-avem bătaie de cap.

— Sînt de aceeași părere, zise Bogumil, cînd furtuna se potoli. De ce ne-am bate capul ? Să ne vedem de treabă și să lăsăm lucrurile să-și urmeze cursul. Dac-o fi să moștenești ceva, cu atît mai bine. Dacă nu, n-o să murim de foame din pricina asta. Dar să renunțăm, cred c-ar fi o prostie. Testamentul, chiar dacă e atacat, nu poate fi anulat. Și nimeni n-ar îndrăzni să-l declare fals, alcătuit fiind după toate prescripțiile legii. Consilierul, neavînd copii, avea tot dreptul să dispună după plac de averea lui. Se înțelege, mai adăugă el, că s-ar putea ivi greutăți și pînă să se descurce ițele am putea aștepta Dumnezeu știe cît. Numai pentru inventarierea averii cred c-ar fi nevoie de vreo trei luni.

Barbara nu-l întrerupse. Se gîndi îndelung la spusele lui și, în sfîrșit, întrebă :

— Ce greutăți se pot ivi ? Sînt destui, printre moștenitori, care au interesul să se achite totul pînă la ultimul sfanț. Se sculă și începu să se plimbe prin cameră. Sfinte Dumnezeule, strigă ea, în timp ce se plimba, păi banii aceștia ne pică din cer și vin tocmai la timp. De-o fi să punem mîna pe ei, Daleniecki e liber să vîndă Serbinów-ul. N-o să mă mai doară capul nici de mașinațiile dumnealui, nici de nepricopsitul ăla de Szymszel, care se tot învîrtește pe aici. Ne cumpărăm ceva la oraș, o casă cu grădină...

Oprindu-se în dreptul ferestrei, continuă dusă pe gînduri :

— Numai că de-o fi să ne cumpărăm casă în Kaliniec, să găsim neapărat una prin Piața Swientojański, în apropierea monumentului. Acolo, la fîntîna de lîngă monument, e o apă tare bună pentru ceai. N-are rost să trimiți slujnica în fiecare zi tocmai hăt la celălalt capăt al orașului după apă ; i s-ar urî și ei în cele din urmă.

Bogumil Niechcic se ridică de pe scaun și începu la rîndu-i să se plimbe prin cameră. Treceau din cînd în cînd unul pe lîngă altul.

— Planuri de viitor, spuse el. Pe mine un singur lucru m-ar bucura, dacă o fi să ai banii tăi : ai să dispui de ei după voia ta. Mai multă viaţă am lăsat în urma mea decît mai am înainte şi aş fi fericit să te ştiu scutită de griji şi de necazuri. Eu de-acum încolo n-am să mai pot face mare lucru. Se-apropie bătrîneţea şi uneori mă gîndesc cu spaimă că mi-am întemeiat prea tîrziu familia. Trebuia să mă gîndesc mai bine.

Cuvintele lui semănară neliniște. Parcă, în plină zi, coborîse deodată întunericul.

— Nu vorbi aşa, spuse Barbara, luîndu-l de mînă. Ce fel de „bătrîneţe" se-apropie ? Nu ştiu ce ţi-a venit să mă sperii ! Nu vezi că eşti încă tînăr ? Crezi poate că arăţi altfel decît atunci cînd te-am cunoscut ? Nicidecum. Eşti neschimbat.

Cînd se aşezară din nou, începură să se gîndească amîndoi cu voce tare că într-adevăr s-au îngropat de tineri în muncă şi în necazuri şi din pricina asta poate li se tot pare că au îmbătrînit. Cinci mii le-ar fi de ajuns să întreprindă ceva şi să se scuture de jug, să nu mai aibă nevoie să trudească pentru străini. Iar o mie le-ar fi de ajuns să-şi împodobească şi ei puţin viaţa, făcînd-o să semene, cît de cît măcar, cu viaţa lor din copilărie.

— Din ce-ar prisosi aş face unele cîrpeli pe-aici. Îmbunătăţiri din care am trage şi noi foloase. Aş sădi alţi pomi fructiferi şi aş clădi o seră. De-o fi să vîndă moşia, eu am cel dintîi dreptul s-o cumpăr. Cine ştie, poate că odată şi-odată va fi a noastră.

Barbara avea alte planuri. Să călătorească. Să vadă lumea. Şi să le-o arate şi copiilor. De pildă, o dată pe an să plece la Cracovia. Sau dacă nu, măcar să-şi ducă copiii la Ciechocinek. Să nu-i mai vadă veşnic cu amigdalele inflamate, să nu-i mai audă veşnic tuşind.

Şi pentru treaba asta ar putea folosi nu o mie, ci două. Patru mii le-ar fi prea destul să iasă din necazuri.

Şi aşa, depănînd planuri de viitor şi trecîndu-şi în revistă nevoile, li se păru, deodată, că moştenirea consilierului Joachim le-ar spori necazurile şi sărăcia.

— Nu-ți face gînduri, zise Bogumil. Lasă ! Tantiemele de la Serbinów încep să fie tot mai mari. Și dacă banii moșteniți de la Ostrzeński n-o să ne ajungă pentru toate nevoile, o să-i înmulțim. Mă sfătuiesc eu cu cineva și văd unde să-i investesc ca să aducă venit bun. Eu nu mă pricep la asta, însă oamenii de la oraș au combinațiile lor : din fiecare ban răsare altul, așa cum la mine dintr-un bob de grîu răsar zeci de spice.

— Atunci te rog să faci cum spui.

— Așa am să fac. Nu te mai necăji. Mă tem să nu-ți facă rău. Nu cumva te supără inima ?

— Nu, mă simt bine. Dar, privindu-și bărbatul, adăugă repede : Zic eu bine, dar nu e chiar așa. Parcă mă simt vreodată cu adevărat bine ? Întotdeauna. spre seară, abia mă mai țin pe picioare.

El întoarse capul cu amărăciune :

— Asta fiindcă nu mă iubești. De aici ți se trag necazurile și bolile.

— Cum ? întrebă Barbara, revoltată, ca și cum nu i-ar fi fost îngăduit să-i vorbească de asemenea lucruri.

— Ce sînt eu de vină, urmă Bogumil ca pentru sine, că nu sînt, că n-am fost niciodată pe gustul tău ?

— Oricine, dacă e om cu adevărat, e pe gustul meu, răspunse ea împăciuitor, deși pe un ton aspru.

După ce rostise aceste vorbe, plecă, luîndu-și coșulețul de lucru. Părea că în coșulețul acesta se duce, rușinată, pe sine însăși.

Bogumil rămase multă vreme nemișcat, ascultînd cum suflă vîntul în noapte.

13

Bogumil Niechcic, așa cum făgăduise, nu lăsă baltă chestiunea moștenirii. În acest scop se duse de două ori la Kaliniec. Voia să afle ce formalități sînt de îndeplinit ca Barbara să intre în posesia sumei lăsate de consilier.

După al doilea drum însă, se înapoie plictisit și obosit, căci, ca întotdeauna în asemenea ocazii, erau foarte multe de făcut.

— Michalina trăgea de mine să mă duc la fața locului ca expert, spuse el, scîrbit. Zicea că așa s-ar fi stabilit, dar am aflat că fusese prost informată și că, așa cum îi spusesem de la început, eu nu pot fi expert în această problemă. Frumos mi-ar fi stat să mă iau după spusele ei.

Barbara îl asculta, atentă.

— Așa-i Michalina întotdeauna, răspunse ea, învăselită. E în stare să te așeze în cap și să te încredințeze că așa îți e mai ușor să mergi decît pe picioare. Cîteodată, m-apucă mirarea că o femeie ca ea, atît de superficială în tot ce face, e în stare să se descurce în afaceri. Pe toate le încurcă. Și totuși, cînd e vorba de afaceri, îi merge capul de minune. Niciodată nu dă greș. E adevărat, umblă pe alte căi decît voi bărbații, dar nimerește drept la țintă. Dacă n-ar fi ea, nu știu zău ce s-ar face Daniel și băieții. Ca și cu moștenirea asta. Doar nu ea, ci Daniel e moștenitorul. El ar trebui să se agite și în ce-l privește, și în ce mă privește. El însă nu mișcă un deget și o lasă pe ea să se zbată. Trebuie să recunoști că în asemenea ocazii Michalina n-are pereche.

— Atunci ce rost mai are să mă amestec ? Las-o pe ea să se ocupe. Eu nu-s destul de ager pentru asta și mai ales n-am timp. Sfecla așteaptă pe cîmp. Trebuie s-o scot din pămînt la timp.

Așa că soții Niechcic încetară să-și mai facă planuri și să se mai gîndească la moștenire. Nici nu se mai interesau cum merg lucrurile. Nu erau dintre oamenii care se complac în asemenea situații. Visau, își făceau planuri, vorbeau de una, de alta, dar, cînd era vorba să treacă la fapte, dădeau înapoi. Dacă moștenirea le-ar fi venit fără bătaie de cap, așa cum sta scris în testament, n-ar fi avut, desigur, nimic de zis. Dar decît să umble și să se zbată chiar numai pentru chestiunile de formă, se lăsau mai degrabă păgubași.

Pentru pîinea de toate zilele, da, se avîntau în bătălie. Și o cîștigau, trudind în condiții oricît de vitrege, luptau ca s-o dobîndească pentru ei și pentru ai lor, pentru bani însă nu știau să lupte. Existau multe deosebiri între ei doi, dar din acest punct de vedere se asemănau. Ce-i drept, cu prilejul moștenirii, Barbara cam regreta că sînt așa cum sînt și o vreme chiar condamnase nepriceperea asta a lor. Pe urmă, se potoli și ea, dîndu-și seama că mai important era să te gîndești, de pildă, la iarna care sta să vină. Se prevestea o iarnă aspră, cu zăpadă multă. Oamenii își aveau ei semnele lor. Trebuia, așadar, să-și umple cămările cum se cuvine și să tîrguiască de la oraș unele lucruri absolut necesare ; cît mai era cald.

— Copiii ăștia au hărtănit totul, spunea Barbara, scoțînd îmbrăcămintea groasă la aerisit. Și ce mai e bun de purtat nu-i mai încape.

Emilka și Tomaszek aveau nevoie de ciorapi groși și de ghetuțe, Agnisia de pantofi. Ciorapii și ghetuțele mergea să le tîrguie și după ochi, pantofii însă se cerea să fie neapărat probați pe picior. Hotărîră deci să plece cu Agnisia la Kaliniec, lăsînd copiii mai mici în grija Feliciei.

Prînziră mai devreme, și porniră la drum pentru a fi la ora două în oraș. Se opriră mai întîi la capătul străzii Dziadowe Przedmieście, unde-și avea prăvălia un cizmar cunoscut, și scăpară destul de repede cu tîrguitul pantofilor. L-au trimis de acolo pe Klimecki la cooperativă să ia ulei pentru mașină, iar ei au plecat pe jos mai departe.

— După ce isprăvim, trecem pe la o cofetărie, îi făgăduiră ei Agnisiei.

Trecură podul de peste rîu și se opriră în piața largă. Dinspre apă, veneau adieri proaspete. Pe marginea trotuarelor creșteau salcîmi cu coaja crăpată, noroită. Coroanele lor desfrunzite semănau cu niște arici uriași.

În stînga, într-o fundătură cu case vechi înghesuite unele în altele, se înălța o biserică, iar peste drum de ea gardul unei vaste clădiri, unde-și aveau sediul forurile guberniale rusești.

Între biserică și palatul gubernial, la capătul unei scurte alei, se zăreau copacii desfrunziți ai parcului.

De jur împrejurul pieței, case scunde, tihnite. În mijloc, ascuns după tufișuri, un monument negru, înalt. Nici unul dintre locuitorii orașului nu mai știa să spună în cinstea cui fusese ridicat. Îl clădiseră niște mari comandanți de oști, care se întîlniseră cîndva în oraș, gîndind că întîlnirea lor constituia un eveniment deosebit, demn de a fi înveșnicit de monumentul acesta negru. Viața însă trecuse cu buretele peste această întîmplare de pomină și astăzi nu-i mai venea nimănui în minte să citească inscripția cu litere mărunte și dese, străjuită de capetele leilor de bronz. De multă vreme, monumentul își aflase alt rost, împrumutînd numele lui fîntînii care se afla alături, fîntîna cu cea mai bună apă din oraș.

Trecînd pe aici, Barbara repetă ceea ce mai spusese o dată :

— Dac-o fi să cumpărăm cîndva casă în oraș, sau să locuim în Kaliniec, atunci aici vom sta. Mai întîi că toate școlile sînt în apropiere, și pe urmă avem la îndemînă apa bună a fîntînii de la monument.

Bogumil Niechcic nu-și dorea de loc acest lucru. Colindase mult prin lume și știa că oriunde se poate trăi. Dacă soarta va hotărî să-i aducă aici, n-o să aibă încotro : va veni să-și sfîrșească restul zilelor aici, în piața asta.

— Bine, spuse el, am să țin seama...

Strada Mariańska, pe care intrară, nu-i plăcea Barbarei.

— E o căldură aici, că te sufoci, spuse ea, desfăcîndu-și gulerul de blană. Bucătăriile, zidurile astea încinse. Cald, adăugă ea după o vreme, și aerul tare îmbîcsit, nu ?

Într-adevăr, în strada cu casele îngrămădite una într-alta aerul era încins. Adierea care se simțea în piață nu pătrundea pînă aici. Ușile de la dugheni erau date în lături și toate mirosurile năvăleau în stradă. Mirosea a hîrțoage vechi, a rumeguș, a țesături ieftine, a produse farmaceutice — și mirosurile acestea se amestecau cu duhoarea acră a rigolelor.

Ferestrele locuințelor de deasupra magazinelor erau pe alocuri deschise. Se auzea cum cîntă cineva, destul de bine, la pian și melodia înviora aerul ca susurul unui izvor. Trotuarele răsunau necontenit sub pașii oamenilor, dar în mijlocul străzii era liniște. Rareori auzeai duruitul brișturilor ușoare, de țară, legănate pe arcuri lucitoare. Din cînd în cînd, trecea vreo căruță sau vreo trăsură, hurducîndu-se, scîrțîind și trosnind din toate încheieturile.

Barbara scormonea cu privirile prin toate ungherele străzii și, în cele din urmă, zise :

— În orice caz, aici simt cum pulsează viața în jurul meu, simt că sînt între oameni.

— Și cînd vreau să invit pe cineva, spuse Bogumil, sau să merg undeva cu tine, zici că nu-ți plac oamenii.

— Nu pot să suport pe oricine și nu nu-mi place să stau la taifas cu unii care nu văd mai departe de lungul nasului. Dar cînd văd în jurul meu forfotă, oameni umblînd, muncind, intrînd și ieșind din prăvălii, vezi bine că mi-e mai ușor să trăiesc pe lume. Ah, uite, spuse, oprindu-se în fața unui magazin cu dulciuri, *„Bonbons de Varsovie"*. Ce vitrină frumoasă !

Bogumil se oprea locului docil, cînd ici, cînd colo, dar, după un timp, îi spuse :

— Eu o iau înainte. Mă duc să-mi iau scurta de la Nussen.

Agnisia, puțin cam neliniștită că prea se amîna făgăduiala cu mersul la cofetărie, fu bucuroasă și, încordîndu-și privirile să vadă mai bine înaintea ei, strigă :

— Îl văd pe Klimecki ! A și tras în față la Nussen.

Grăbiră pasul. Numai la gîndul că au ceva de rezolvat și că nu mai merg ca la plimbare, Barbara se-nspăimîntă că n-au să ajungă la timp. Nu voi să intre la Nussen. I se părea că grăbește lucrurile, rămînînd să aștepte afară cu Agnisia și lăsîndu-l pe Bogumil să-și rezolve singur treburile în magazin.

Samuel Nussen ținea în piață un mare magazin de confecții. Vitrina avea o oglindă pînă la pămînt. Se-nvecina cu alte magazine la fel de frumoase : magazinul

de coloniale al lui Czynkiel şi de mercerie al lui Rotermund.

Aruncînd o privire fugară magazinului de mercerie, Barbara şi Agnisia se opriră să cerceteze cele două vitrine ale lui Czynkiel. Într-una din ele, un pitic de ceramică vărsa dintr-un corn al abundenţei stafide, smochine, alune şi migdale. În cealaltă un chinez în chimono, aşezat printre sticlele cu băuturi, ţinea în mîini coşuleţe cu ceai, în ambalaj de staniol, a cărui aromă ajungea pînă în stradă. Prin uşile larg deschise se vedeau blocuri de halva unsuroasă, coşuri cu struguri şi mormane aurii de peşte afumat.

— Cînd eram tînără, spuse Barbara, nici la Varşovia nu erau magazine aşa frumoase. Dar tata ar fi timpul să termine, adăugă ea, nerăbdătoare.

Cînd ajunseră în dreptul magazinului lui Nussen, se opriră iar să privească blănurile şi paltoanele din vitrină.

În sfîrşit, apăru şi Bogumil în uşa magazinului, dar n-o luă spre ele, ci le făcu semn să se apropie.

— Veniţi să vedeţi şi voi, zise el. Am găsit aici un palton tocmai bun pentru Agnisia.

Barbara îşi pierdu buna dispoziţie.

— Nici un fel de palton, spuse ea apăsat. Nici nu mă gîndesc să-i cumpăr.

La auzul acestor cuvinte, pe faţa lui Bogumil Niechcic se zugrăvi însă atîta amărăciune, încît se văzu nevoită să adauge cu glas blajin şi trist totodată :

— Dar cratiţele ? Ciorapii pentru copii ?

— Cum cratiţele ? se miră Bogumil. Păi pentru cratiţe şi ciorapi ai doar în geantă banii de pe gîşte.

— Şi ce-i dacă am banii de pe gîşte ? spuse ea, supărată ; după o scurtă gîndire însă, intră în magazin.

Soţii Nussen le ieşiră întru întîmpinare din fundul magazinului. Samuel Nussen era gros îmbrăcat şi parcă gata de plecare. Peste haina gri, avea un pardesiu de culoarea alunei, închis pînă la gît, de sub gulerul căruia ieşea la iveală un fular alb de mătase. Serios şi îngîndurat cum era, părea că pentru el negustoria e o îndeletnicire întîmplătoare, pe care ţinea s-o îndeplinească

însă cu precizie și pricepere. Bolnav de ochi, avea pleoapele umflate, cu urme uscate de puroi ; privindu-l, îți duceai involuntar mîna la ochi să ți-i ștergi.

Spre deosebire de soțul ei, doamna Nussen avea aerul că aici își petrece viața, între mormanele de paltoane bărbătești și de damă. Apăru în fața clienților înecată în spuma dantelelor care-i împodobeau capotul lung și larg.

Din adîncul magazinului, unde domnea un semiîntuneric îmbibat cu miros de postav, soții Nussen scoteau la iveală mereu alte și alte paltonașe. Își îmbiau clienții fără să-i sîcîie, dar cu atîta amabilă insistență, ca și cum de cumpărarea acestui palton nou pentru Agnisia atîrna toată fericirea familiei Niechcic. Barbara avea unele îndoieli și nu se arăta prea încîntată. Doamna și domnul Nussen îi răspundeau pe un ton înțelegător, aproape fără s-o contrazică, dîndu-i însă a înțelege că se pune de-a curmezișul propriilor ei interese.

Agnisia stătea în fața oglinzii și, deși se vedea după expresia feței că nu-i face prea mare plăcere, se lăsa scuturată și îmbrăcată cu mereu alte paltoane. Cînd o întrebară ce-ar vrea ea să aleagă, făcu un semn imperceptibil din bărbie și din priviri spre un palton care zăcea pe masă și zise în șoaptă :

— Acela.

Doamna și domnul Nussen găsiră că alegerea era cum nu se poate mai potrivită. Scuturînd paltonul, doamna Nussen nu se putu opri să remarce că Agnisia va ajunge o adevărată doamnă, pentru că de pe acum dădea dovadă de bun-gust, alegînd acest palton elegant și de cea mai fină calitate.

— Să vă spună soțul meu, stimată doamnă, dacă avem altceva mai bun în tot magazinul. Uitați-vă și dumneavoastră ! Nu e oare cel mai frumos palton de fetiță, croit din stofă franțuzească, dublat cu vatelină și cu căptușeală de atlaz reiat ?

Barbara nu-și putu reține un zîmbet de încîntare, cînd o văzu pe Agnisia în oglinda uriașă.

— Îţi vine bine, spuse ea. Dar nu cumva te strînge ? Altfel, ce să zic, e frumos.

— Frumos ? zîmbi doamna Nussen. Eu nu zic nimic. Nu mai zic nici un cuvîntel. Dar în faţa mea nu mai e fata domnului Niechcic. E o păpuşă, o păpuşă îmbrăcată după ultima modă de la Paris.

Printre glume de soiul ăsta, Nussen spuse neglijent preţul paltonului. Auzindu-l, ochii Barbarei îşi pierdură toată strălucirea. Îl trase deoparte pe soţul ei.

— Hai să mergem, şopti ea. Ia-ţi rămas bun. Dă-l încolo de palton şi hai să mergem. Ăsta-i jaf la drumul mare.

— Draga mea, o rugă Bogumil, jenat. Nu-mi face scene.

— Nu-ţi fac nici un fel de scene, dar îţi atrag atenţia că ăştia vor să ne ruineze.

Barbara nu era strînsă la pungă, dar, cînd vedea pe altcineva cheltuind, o apuca groaza. I se părea că omul acela, atins de nebunie, goneşte orbeşte spre prăpastie.

Acum însă, îi venea greu să mai dea înapoi. Bogumil achită costul paltonului, bucuros, de parcă ar fi scăpat de nişte bani străini care-i apăsau conştiinţa.

Agnisia se sfia totuşi să iasă din magazin îmbrăcată în haina nouă. Dorea foarte mult să umble îmbrăcată cu acest palton scump, dar totodată se simţea stingherită şi-l purta ca pe o povară. I-ar fi plăcut să-l primească în dar, să nu fi fost şi ea de faţă la tîrgul încheiat în magazinul lui Nussen. Tocmitul şi tîrguitul unui lucru pe care ţi-l doreşti scade întotdeauna bucuria de a-l avea.

Barbara era de aceeaşi părere. Pe măsură însă ce mergeau, se înseninа şi ea. La urma urmei, după ce-ai încheiat tîrgul, n-are rost să-ţi mai pară rău. Banii s-au dus ca şi cum nu i-ai fi avut. Mai bine bucură-te, căci lucrurile noi îşi au farmecul lor. Sînt ca sarea în bucate şi viaţa searbădă de toate zilele capătă mai mult gust.

Bogumil însă regreta acum că-şi comandase scurta. I se părea că răpise ceva din ce s-ar fi cuvenit familiei.

Mînat de aceste gînduri, își zise c-ar trebui să-i cumpere ceva și nevestei sale.

— Așteptați-mă o clipă, zise el și intră la un giuvaergiu.

— Unde s-a dus tata ? întrebă Barbara, uimită.

Se apropie de vitrină și nu-i veni să-și creadă ochilor, cînd văzu brățările și giuvaerurile.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! strigă ea și se repezi să intre în magazin.

Dar era prea tîrziu. Bogumil nu-și pierduse timpul : cumpărase o broșă.

— Ce-ai făcut ? îl întrebă Barbara cu vocea sugrumată de spaimă, întîmpinîndu-l în pragul magazinului.

— Ți-am cumpărat o broșă, spuse el triumfător și-i întinse o cutiuță înfășurată în foiță.

Barbara se feri ca de ciumă.

— Lasă-mă-n pace ! Află că n-am să port broșa asta cît oi trăi.

— Atunci s-o dau înapoi. Deși ar fi caraghios. Ce să fac ? Să cer înapoi banii ? Sau poate să iau în schimb un inel pentru Agnisia ?

Această propunere nu-i fu pe plac Barbarei.

— Asta ar mai lipsi, spuse, desperată, să-mi strici copilul cu bijuteriile tale.

Nu mai era nimic de făcut, așa că porniră tăcuți, cu tristețea-n suflet, spre strada Raciborska, să tîrguie cratițele și ciorapii pentru copii.

Klimecki se ținea cu careta după ei, dar, cum mergeau mult prea încet, le-o luă înainte. Pachetul cu scurta lui Bogumil se legăna pe scaunul din spate. Îl văzură căzînd pe podeaua trăsurii, dar prea erau supărați ca să mai strige la Klimecki să-l ridice. Agnisia tăcea chitic. Pășea între părinții ei mohorîți ca printr-un defileu pustiu. Cînd se opriră în fața magazinului cu obiecte casnice ținut de Czarnozyl, Barbara rupse tăcerea :

— Eu n-am de ce să intru, spuse aspru.

— Dar bine, cratițele ? îndrăzni să-i amintească Bogumil.

— Cratițele ? reluă Barbara, abătută. N-au mai rămas bani nici pentru cratițe, nici pentru ciorapi. O să le țină de cald copiilor broșa ta.

Bogumil era abătut. Toate bunele lui intenții din ziua aceea i se-ntorceau împotrivă.

— Basiuchna, zise el cu voce sugrumată, dar mai ai destui bani. Uite, eu nu mai cheltuiesc pe nimic.

— Destui bani ! Ai vrea, adică, să rămîn fără un ban în casă ? Și cine-o să plătească pentru curățatul fulgilor ? La tine nici o nădejde. Cred că ți-ai golit buzunarele.

— Ba nu. A mai rămas ceva. Și apoi, avem neapărată nevoie de cratițe și de ciorapi.

— Asta-i adevărat, zise Barbara, aruncîndu-și ochii, deznădăjduită, pe lista de tîrguieli.

Bogumil îi luă lista din mînă și intră în magazin.

— Mă gîndeam eu, spuse atunci Barbara, că într-o bună zi tata o să arunce banii pe vreo broșă sau pe vreun inel. De ce mi-a fost teamă n-am scăpat.

Și cînd din magazin ieși un vînzător, cărînd la trăsură un coșcogeamite pachet cu oale și cratițe, întoarse capul să nu-l mai vadă.

Niechcic tîrgui și ciorapi groși pentru copii.

Barbara amuțise. Se gîndea c-ar fi o adevărată fericire dacă ar salva măcar restul de bani din geantă.

Porniră agale de-a lungul străzii. Tîrguiră tot ce aveau de tîrguit. Agnisia își netezi paltonul ei nou și întrebă :

— Dar... la cofetărie ?

— Așa-i, zise Barbara. Hai mai repede, că acuși se întunecă. Aș bea cu plăcere un ceai.

— Serios ? întrebă Bogumil, nevenindu-i să-și creadă urechilor.

— Da. Mi-e grozav de sete după toate astea. Să mergem la Kleszcz. Are ceai bun.

Iuțiră, așadar, pasul, în vreme ce careta duruia monoton în urma lor.

Barbara deveni nespus de veselă. Clipele alergau unele după altele și, pe măsură ce trecea timpul, sumele cheltuite își pierdeau din valoare, iar cele zece ruble din poșetă, salvate ca prin minune, sporeau parcă. Și prețul lor crescu într-atît, încît, cînd dădură să intre în cofetăria lui Kleszcz, Barbara zise :

— Băgați de seamă ! Sînteți invitații mei.

14

Ceva mai înseninați, soții Niechcic străbătură prima încăpere a cofetăriei, destinată vînzării prăjiturilor. Agnisia rămăsese în urmă, fermecată de aspectul și aroma dulciurilor. De-a lungul încăperii erau expuse felurite prăjituri așezate grămezi pe platouri de sticlă și fructiere de porțelan. Răsăreau din toate ungherele, care de care mai îmbietoare și mai arătoase pe tăvile mari, abia scoase din cuptor. Ruladele cu prune răspîndeau mireasma fructelor coapte, iar mai încolo, dintre foile rumene de cocă franțuzească, țîșnea crema galbenă sau marmelada de mere ; feliile însiropate de tort miroseau a rom, lucea glazura de ciocolată și în aer plutea mirosul plăcut de unt, de zahăr ars și de cacao.

Barbara întoarse capul și, văzîndu-și fata umblînd ca-n vis, îi atrase atenția :

— Ai grijă să nu te-mpiedici de trepte.

Treptele duceau în cea de a doua încăpere situată ceva mai sus. Agnisia se împiedică de ele chiar în clipa în care fusese avertizată.

— Mamă, șopti ea, eu aș vrea o prăjitură cu cremă.

— Bine ! Hai atunci să ne întoarcem. Bogumil, s-o așteptăm să-și aleagă.

Dar în fața atîtor feluri de prăjituri, care de care mai îmbietoare, Agnisia se zăpăci de-a binelea. Alese în grabă, la întîmplare, apoi voi să aleagă altceva, dar era prea tîrziu : două mîini albe aranjau cu o iuțeală fulge-

rătoare, pe farfurie, prăjiturile cerute. Într-un tîrziu, Agnisia zări prăjiturile cu cremă și nu îndrăzni să mai ceară decît un cornet.

În cealaltă cameră, cu toate că ziua abia trecuse de amiază, era întuneric. Chelnerul tocmai se urcase pe scaun, scăpără un chibrit și aprinse lampa cu gaz aerian, care răspîndi în jur o lumină alb-verzuie. În fundul camerei, se zăreau doar două persoane.

— Unchiul Daniel și Bodzio, strigă Agnisia.

— Într-adevăr, se bucură Barbara.

De la o vreme, îi făcea plăcere să se întîlnească cu fratele sau cumnata ei, nu dintr-un interes anume, ci doar așa, ca să-i vadă. Acum, nu mai erau pentru ea fantomele unui trecut pentru totdeauna apus, ci niște oameni care înduraseră alături de ea boala și moartea Teresei, niște oameni care se zbăteau, ca și ea, să înfrunte viața.

Unchiul Daniel le ieși bucuros în întîmpinare :

— Haideți la masa mea, îi rugă el. Fel de fel de oameni vin pe aici și poți să te alegi cu vreo boală. Eu i-am învățat să-mi schimbe fața de masă și să-mi curețe scaunul. Abia am picat și noi.

— Mămico, șopti Agnisia la ureche, ce se-ntîmplă cu prăjiturile mele ?

— Ți le aduce numaidecît de dincolo.

Chelnerul își flutură șervetul peste masă și întrebă :

— Ciocolată, ceai, cafeluțe ?

Barbara dădu comanda cu voce tare :

— Pentru domnișoara prăjituri și ciocolată cu frișcă. Am ales dincolo prăjiturile. Domnul nu s-a hotărît încă, iar pentru mine un ceai fără lămîie și pesmecìori.

Chelnerul se întoarse spre domnul Ostrzeński :

— Pentru domnul profesor, ca de obicei, o cafea mare și gazetele ?

— Dar te rog să ai grijă : ceașca mea, linguriţa mea.

— Negreșit, răspunse chelnerul.

— Bodzio, spune-i domnului Walerian ce gazetă să-mi aducă. Dar dumneata... dar tu, Bogumil ? se adresă

Ostrzeński cumnatului său. Nu știau niciodată cum să-și spună și întotdeauna se încurcau.

Bogumil șovăi, apoi comandă sirop, dar nu fu în stare să-l bea.

— E prea dulce, zise, după ce-l gustă.

Agnisia nu scotea o vorbă. Se temea că, orice-ar spune, ar atrage atenția unchiului și a lui Bodzio asupra paltonului ei nou-nouț și că întreaga discuție s-ar învîrti pe urmă în jurul acestui eveniment. Văzînd însă paharul plin cu siropul parfumat de zmeură, de care nu se-atingea nimeni, își luă inima-n dinți și rosti încet:

— Pentru mine siropul nu-i niciodată prea dulce.

Tata se bucură.

— Atunci bea-l tu, spuse, înveselit. Hai! Soarbe-l!

— Vai de mine, fetițo, n-o să-ți facă rău la stomac? Prea le amesteci. Eu aș zice să-ți bei ciocolata, și gata, se neliniști Barbara.

Văzînd chipul întristat al copilului, îi păru rău și adăugă repede:

— Ei! Acum, dacă ți l-a dat tata, bea-l!

Agnisia sorbi încet din pahar, să nu alunge spuma rozalie care-i mîngîia plăcut buzele. Își răcori gura cu siropul rece și acidulat, după care începu iar să guste din prăjituri. Deodată, luă seama că tata, cu mîinile sprijinite în baston, nici nu discută, nici nu mănîncă. Tace dus pe gînduri, ca și cum n-ar fi și el acolo. Cuprinsă de milă, îi puse în față farfuria ei cu prăjituri.

— Mă tratezi? întrebă Bogumil cu însuflețire. Pe care s-o iau?

După o scurtă gîndire, Agnisia arătă spre cornetul cu cremă pe care îl lăsase să-l mănînce la urmă. Tata se supuse și, cu toate că era mult mai dulce decît siropul, îl mîncă, luptîndu-se cu crema care țîșnea din el și privindu-și, înveselit, fiica.

Într-adevăr, nu se simțea în largul lui. N-avea nimic împotriva familiei soției sale. Viața îl mînase de timpuriu printre străini și relațiile lui cu oamenii se bizuiseră întotdeauna pe alte temeiuri și calcule. Nu ținuse niciodată

seamă de legăturile de rudenie. Soții Ostrzeński ar fi putut fi tot așa de bine niște cunoscuți care-l ajutaseră să capete postul de la Serbinów. Lui i-ar fi fost tot atît de apropiați și tot așa le-ar fi trimis trăsura să-i aducă la Serbinów, să-și petreacă duminica la aer curat. Dar, ori de cîte ori se aflau împreună, fără vrerea lui prietenia pentru ei pălea, se ofilea, ca și cum soții Ostrzeński ar fi fost pentru semințele sufletului său un pămînt sterp. Nu le-o lua în nume de rău și încerca să se-nvețe cu ei. Dar încerca zadarnic. Cînd erau împreună, mai ales cînd doamna Ostrzeńska lipsea, n-avea chef de vorbă și gîndurile-i fugeau altundeva. Și acum i se-ntîmpla la fel. În încăpere, mirosea plăcut a prăjituri proaspete, a ciocolată și a cafea. Daniel amesteca de zor cu linguriță în ceașca lui împodobită cu literele D. O., în timp ce lui Bogumil îi fugea gîndul la gardul de curînd ridicat la Serbinów, care despărțea grajdurile de hambare. La început, se gîndise să-l repare, dar, după o mai bună chibzuială, ridicase altul nou, și nu-i părea rău, pentru că pietruise cu această ocazie toată porțiunea mîloasă care se-ntindea pînă la gard și stîrpise bălăriile care creșteau de partea cealaltă. Bogumil se desfăta, închipuindu-și locul acesta pînă nu demult părăsit, ca și cum s-ar fi culcat într-un așternut proaspăt.

Totuși nu se cuvenea să se lase prea mult pradă acestor plăcute meditații. Se străduí, așadar, să se dezmeticească și-și îndreptă privirile spre cei doi Ostrzeński. Ar fi dat nu știu cît ca discuția să se desfășoare așa fel, încît să fie scutit de efortul de a gîndi prea mult. Văzînd că Bodzio nu luase încă nimic, întrebă, fără să vrea, cu sinceră mirare :

— Dar Bodzio ?

Ridicară cu toții capetele. Băiatul n-avea într-adevăr nimic în față. Citea cu mare atenție ultimul număr al unui săptămînal polonez.

— De ce nu mănîncă nimic ? Ține regim ? se interesă Barbara.

— Știi, Bodzio nu ia niciodată nimic în localurile publice, îi explică Daniel Ostrzeński. Nu poți ști niciodată dacă înaintea ta n-a băut din același pahar cineva bolnav. De la cești și pahare te poți molipsi cel mai ușor.

Unchiul Daniel îi arăta o deosebită încredere chelnerului pe nume Walerian, îngăduindu-i să se îngrijească de lingurița și ceașca lui, având oarecum certitudinea că Walerian niciodată nu le folosește pentru un alt client. Cînd era vorba de Bodzio însă, nu mai avea în nimeni încredere.

— Exagerezi, zise Barbara, care știa și ea ce-nseamnă teama pentru viața copiilor. Dar unchiul Daniel nu fu de aceeași părere.

— Numai pe el îl am, îi dădu el răspuns, și nu vreau să-l pierd pentru un nenorocit de sirop sau o prăjitură. Am auzit că cineva a murit otrăvit din niște prăjituri făcute cu seu alterat.

Soții Niechcic nu fură mirați, auzindu-l spunînd „numai pe el îl am", deși mai avea doi băieți : pe Janusz și Anzelm. Știau că nu se-mpăca de loc cu ei și nu-i avea la inimă. Păcătuiseră, venind pe lume într-o perioadă cînd încă mai lupta să păstreze numai pentru el inima Michalinei. Îl jefuiseră, îi răpiseră dragostea Michalinei și acum, cînd se făcuseră mari, se pricepeau să-i răpească mamei lor tot timpul liber, singura bucurie pe care mai sperase s-o păstreze numai pentru sine. După părerea lui, Michasia deschisese magazinul de papetărie numai și numai pentru ei, ca să le poată da bani, din ce în ce mai mulți bani, pe care ei să-i investească în afaceri și în comerț, ocupații nedemne pentru un om respectabil. Cu Bodzio era altă poveste. Cînd venise pe lume, Michalina nu se arătase prea bucuroasă. Dar în ce-l privea pe Daniel, soarta i-l trimitea tocmai la timp. Totul în jur părea prielnic împlinirii unui ideal de viață de familie, și nu el, Daniel Ostrzeński, era omul care să stea împotriva împlinirii acestui ideal sau să evadeze dincolo de el. În fiul lui cel mic, așadar, își pusese toate speranțele pentru înfăptuirea unei asemenea vieți. Bodzio însemna pentru el refugiul din fața

dorului după soție. Bodzio era obiectul dragostei lui exclusive și totale, singura pe care Daniel o recunoștea. De aceea îl și crescuse aproape singur de mic, dîndu-i o educație corespunzătoare idealului său : făcuse din el un tovarăș admirabil și de neînlocuit. Voia s-ajungă pînă acolo, încît să nu poată trăi unul fără altul. În afară de orele de serviciu, erau mai tot timpul împreună. Și pentru ca băiatul să nu fie atras de vreun lucru care ar putea deveni fatal apropierii dintre ei — tatăl îl obișnuise să trăiască retras, se-ngrijise să-i îmbogățească mintea, să-i dezvolte înclinările intelectuale, punîndu-l să dezlege rebusuri și să alcătuiască tot soiul de colecții. Îi exersa memoria, punîndu-l să învețe nume și date din domeniul geografiei, al științelor naturale, din domeniul istoriei, în special din perioada revoluției franceze și-a luptelor lui Napoleon, după el cele mai pasionante momente din istoria lumii.

Bodzio era un copil minunat. Avea ochii frumoși, căprui, ai neamului Ostrzeński, fruntea înaltă — și cînd ieșea îmbrăcat în costumașul de catifea, cu părul lung, căzîndu-i pe umeri, toată lumea întorcea capul să-l privească. Numai buzele lui subțiri aveau o expresie mult prea ironică și prea șireată pentru un copil.

Pe Agnisia o uluia întotdeauna cu cunoștințele lui. Era cu aproape trei ani mai mic decît ea, dar citea de pe acum numai cărți serioase, disprețuia poeziile și poveștile și-i punea niște întrebări la care ea, deși nu se socotea de loc proastă, nu se pricepea niciodată să-i dea răspuns.

Acum, de pildă, după ce se gîndi puțin, căutînd parcă o întrebare cît mai complicată, Bodzio o întrebă :

— Agnisia, știi tu ce-a făcut Napoleon în timpul șederii sale la Wilno ?

Agnisia își încruntă sprîncenele, privi tavanul, pereții, masa — dar degeaba. Cunoștea din luptele lui Napoleon doar bătăliile de la Somosierra și de la Friedland, la care luase parte și străbunicul ei, Laurenty Jaraczewski, și mai citise cîte ceva despre isprăvile lui în romane. Așa

că Bodzio își dădu singur răspuns : „A scris regulamentul de funcționare pentru Comedia Franceză".

Agnisia nu prea pricepu despre ce-i vorba, dar ca să nu-l supere pe Bodzio, îl îmbie :

— Mai întreabă-mă ceva.

— Da... ia spune, ai citit *Jadwiga și Jagiello* de Szajnocha ?

Agnisia murea de ciudă. Citise o sumedenie de cărți, dar Bodzio ăsta parcă le ocolea dinadins. Se lăsă o lungă tăcere. Bodzio aștepta, calm. Agnisia ar fi vrut să-l întrebe pe Bodzio dacă citise *Mizerabilii*. Dar nu-ndrăzni. Te pomenești că el consideră *Mizerabilii* drept o prostie ? Tare s-ar fi mirat să fie altfel.

Barbara, auzind la ce pericol te poți expune mîncînd prăjituri făcute cu seu, deși în cazul de față și în această cofetărie temerea ei i se părea nejustificată, spuse totuși, pentru orice eventualitate :

— Cred c-ai mîncat destul, Agnisia. Mai bine discută cu Bodzio.

În urma acestui îndemn și pentru că părinții începuseră să se ocupe de ei, copiii încetară să-și mai vorbească. Agnisia avea senzația că se ridicase o cortină și că toți cei care intră în cofetărie nu fac altceva decît s-o privească și să strîmbe din nas, dînd cu ochii de paltonul ei nou.

— Povestește-i Agnisiei cîte păsări ai pînă acum desenate în atlasul tău ornitologic, își îndemnă Daniel fiul.

— Din țară sau din străinătate ? întrebă Bodzio.

În cofetărie intră un grup de domni și doamne ; domnii căutau din ochi o măsuță mai ferită, doamnele-și scoteau mănușile.

— Începe și-aici îmbulzeala, zise unchiul Daniel și bătu cu lingurița în pahar după chelner. Ar fi timpul s-o ștergem.

Barbara luă și ea seama că stătuseră prea mult.

— Isuse Doamne ! strigă ea. Tomaszek și Emilka și-or fi pierdut răbdarea, așteptîndu-ne. Bieții copii ! Am stat prea mult. Trebuie să pornim numaidecît spre casă.

Unchiul Daniel își luă rămas bun de la chelner, zicîndu-i :

— Dragă domnule Walerian, te rog să iei numaidecît ceașca mea de pe masă. Să nu care cumva să se amestece cu celelalte.

— Imediat, domnule. N-aveți nici o grijă, îl liniști chelnerul.

Ieșiră. Klimecki trăsese în fața cofetăriei și soții Niechcic ar fi dorit să pornească spre casă, dar unchiul Daniel îi imploră să treacă un pic și pe la ei, pe strada Karolińska.

— Haideți să o vedeți și pe Michasia. Sînt sigur că o găsim acasă. Mi-a dat cuvîntul că azi vine la cinci și nu se mai întoarce la magazin.

Barbara se lăsa greu convinsă.

— Nu, nu ! Ne e peste putință. Mai bine trecem pe la magazin, dacă e vorba s-o vedem pe Michasia. E mai aproape și nu mă îndoiesc că e încă acolo.

Unchiul Daniel însă refuza cu încăpățînare să treacă pe la magazin. Își făcea iluzia că Michalina îl așteaptă acasă. Și ținea morțiș să-i ia și pe soții Niechcic cu el, sperînd, în sufletul lui, că așa ar avea mai mult noroc s-o găsească pe Michasia acasă.

— Pun mîna-n foc c-a plecat de la magazin, zise el. Știu că trebuia să pregătească acasă o conferință pentru Femeile Progresiste sau așa ceva.

— Dacă-i vorba pe-așa, atunci n-are nici un rost s-o deranjăm. Mai ales că de data asta n-avem nici o treabă cu ea, se împotrivi iar Barbara.

Dar, pînă la urmă, ceda. Ceda, mai ales gîndindu-se c-ar mai putea afla ceva noutăți în legătură cu moștenirea consilierului Joachim. Uitase de ea, dar acum își spuse că astăzi, într-adevăr, cheltuiseră nebunește o grămadă de bani. Bogumil rîde și-i spune că n-are nici o importanță, ea însă știe ce știe ; dacă vor continua să arunce banii pe fereastră ca pînă acum, te pomenești că singura lor salvare va fi tocmai moștenirea asta.

— Te-nsoțim pînă-acolo. Dar de intrat, nu intrăm. Poate ne-ntîlnim cu Michasia pe drum.

Urcară cu toții în caretă și cotiră spre strada Karolińska.

15

Cînd opriră în fața casei în care locuia familia Ostrzeński, unchiul Daniel își spori insistențele, rugîndu-i să urce.

Barbara nu voia pentru nimic în lume.

— V-am însoțit pînă aici, a fost foarte plăcut, dar orice ne-ai spune, să știi că nu urcăm. Trebuie să plecăm imediat acasă.

— Teribilă mai e și Basia asta cu veșnica ei grabă. De vreme ce m-ați condus pînă acasă, e pur și simplu caraghios să nu urcați. Ascultă-mă pe mine : Michasia e sus și m-așteaptă.

— În sfîrșit, spuse Bogumil, dacă tot sîntem aici, de ce n-am intra ?

— Atunci, haideți ! strigă, mînioasă, Barbara. Deși, după părerea mea, urcăm degeaba. Michasia nu-i acasă.

Coborîră. Dar pe măsură ce se apropia de casă, Daniel încerca și el aceeași bănuială. Nădăjduia totuși prostește că, dacă bănuiala s-ar adeveri și Michasia n-ar fi acasă, sosirea oaspeților ar avea darul să-i grăbească venirea.

Intrară pe poartă. Din dreapta curții în care se aflau, răzbăteau diversele zgomote ale unui atelier de broderie. Prin jgheabul din mijlocul curții se scurgeau lăturile vărsate de undeva de la etaj. Nici o lumină nu se vedea la ferestrele casei din fundul curții.

— Nu v-am spus eu ? zise Barbara. Iată : întuneric beznă.

— N-are importanță ! Michasia trebuie să fie în camera dinspre grădină.

Unchiul Daniel ocoli grăbit casa. După ce o cercetă, zise amărît :

— Și acolo-i întuneric. Și, uitîndu-se în jur, strigă, speriat : Unde-i Bodzio ? Bodzio !

Copiii veniră în goană din fața atelierului unde făcuseră popas să vadă cum se opresc gherghefurile unul după altul.

— Nu mă lăsa singur, băiețașule, zise unchiul Daniel, apăsîndu-și pe inimă mîna copilului. De ce-am sta aici ? se adresă el celorlalți și porni primul să urce scările. Ceilalți se țineau după el fără nici un chef. Ar fi dorit să-și ia rămas bun pe loc și să plece, dar urcau totuși, împinși de vana nădejde că acolo, sus, s-ar putea s-o găsească pe Michasia...

Antoniowa, bucătăreasa, se aplecă peste balustrada scării. Zărindu-i urcînd pe Daniel cu Bodzio, spuse, dezamăgită :

— Credeam că-i doamna. Că nu mi-a spus ce să pregătesc la cină.

— Cum ? se înfurie unchiul Daniel. Doamna n-a venit încă ? Și-a dat cuvîntul că la cină o să fie acasă.

— Ei, parcă doamna noastră vine vreodată cînd spune !

— Ați văzut ? zise Barbara, supărată. Dacă nici eu n-aș cunoaște-o pe Michasia. Păi, dacă-i așa, de ce-am mai intra ?

— A, boierii de la Serbinów ? Crezusem că-s niște străini.

— Noi sîntem. Dar dacă doamna nu-i acasă, nu mai intrăm.

Unchiul Daniel era atît de abătut, că nici n-o mai vedea, nici n-o mai auzea pe Barbara. O luase singur înainte și mai întrebă o dată, năucit :

— Cum ? N-a dat de loc pe-acasă ?

— Doamne sfinte ! În fiecare zi aceeași poveste. Doar v-am spus limpede că n-a venit.

Agnisia și Bodzio intrară în casă, Barbara mai încercă și în antreu să se retragă, dar unchiul Daniel parcă surzise.

— Slavă Domnului ! Bine c-am ajuns cel puțin noi acasă, zise el, dezbumbînd, cu mișcări mecanice, jacheta sorei sale. Dar se opri ca fulgerat cînd văzu că Bodzio pierise din nou. Unde-or fi dispărut copiii ăștia ?

— Sîntem aici, răspunse vocea Agnisiei din salon.

— E și Bodzio acolo ?

Da. Era și Bodzio acolo.

Cu toate acestea, unchiul Daniel se duse să se convingă personal. Străbătu toată casa, parcă nevenindu-i să creadă că încăperile sînt pustii, dornic să le mai cerceteze o dată.

Barbara își încheiase la loc jacheta, dar își scosese pălăria.

— Îmi scot o clipă pălăria, zise. Am impresia că din cauza ei mă doare capul.

Se așeză pe canapeaua solidă, cu speteaza înaltă, pînă la jumătatea peretelui, și cu etajeră deasupra, pe care licăreau, în ultimele raze ale zilei, gravurile reprezentînd portretele mareșalilor francezi din epoca napoleoniană. Bogumil făcu înconjurul camerei, privind cu atenție puzderia de fotografii încadrate în rame de stejar.

Cînd Daniel își sfîrși inspecția prin celelalte camere, Barbara își pusese pălăria din nou pe cap, se sculă și-și luă rămas bun. Domnul Ostrzeński nu mai schiță nici un gest de protest.

Era, de altfel, complet descumpănit. Se oprise în fața ferestrei și, privind în neștire afară, întrebă :

— Ce crezi ? Nu cumva i s-o fi întîmplat ceva ? Poate c-ar fi mai bine să ies și eu cu voi. Mă tem să nu se fi dus la Societatea de ajutorare. Ca s-ajungi acolo trebuie s-o iei pe cărarea aceea îngustă pe malul rîului. Păcătos drum ! Știi unde ? Lîngă fabrica Hencel. Chiar în locul acela s-au înecat nu demult două fete.

— Doamne ferește ! Ce-ți mai trece prin minte ? spuse, enervată, Barbara și, fără veste, țipă, speriată : Agnisia, unde ești ?

Copiii se iviră în pragul ușii.

— Îmbracă-te, fetiţo ! Hai, pune-ţi paltonul, că mergem.

Bogumil fu şi el de aceeaşi părere.

Dar cînd ajunseră în hol, în capul scărilor răsări Michasia, îmbrăcată toată în catifea, pe cap cu o pălărie *à la* Rembrandt, largă şi înaltă cît o catedrală, împodobită cu pană de struţ. Cînd îşi zări rudele, doamna Ostrzeńska trase un chiot de bucurie şi unchiul Daniel ieşi glonţ din cameră. Se adunară cu toţii în capul scărilor.

— Draga mea, spuse Barbara, venisem să te vedem, dar nu mai putem sta. Aşa că îţi spunem bun găsit şi totodată bun rămas.

— Dar nu se poate, se împotrivi cu înverşunare doamna Ostrzeńska. Nu plecaţi de-aici decît după cină. Dragă Antoniowa, grăbeşte, te rog, să pui masa. Daniu, cum de i-ai lăsat să plece la drum nemîncaţi ?

— Ţi-ai dat cuvîntul c-ai să fii la cină acasă, rosti, drept răspuns, unchiul Daniel.

— Daniu, te rog nu mă plictisi. Nu vezi că sînt acasă ?

Unchiul Daniel îi arătă ceasul.

— După cît ştiu eu, zise el, înţepat, într-o după-amiază nu e decît o singură dată ora cinci. Şi, în al doilea rînd, dacă susţii că ţi-ai ţinut cuvîntul, de ce să ne-aşezăm de pe-acum la cină ? Nu vezi că te contrazici ?

— Dragă Michasia, spuse Barbara, coborînd, semnificativ, cîteva trepte, te rog, nu te deranja. Trebuie neapărat să plecăm. Şi aşa ajungem pe întuneric acasă...

— Zău dacă înţeleg de ce nu laşi oamenii-n pace, interveni unchiul Daniel. Căci acum abia aştepta să rămînă numai între ai lui. De altfel, adăugă, de ce ne-om fi proptit aici în antreu ? Aici sau afară, e la fel de frig. Zicînd acestea, se retrase în casă. Dar după puţin timp, îl auziră strigînd : Michasia ! Michasieńka ! Te rog, nu mai sta în antreu !

Michalina coborî însă după musafirii care ajunseseră cam pe la jumătatea scării.

— Ce păcat că nu vreți să rămîneți, spuse ea, mîhnită. Aveam atîtea să vă spun ! De ce n-ați trecut pe la magazin ? Aș fi ieșit mai devreme. Și, sărutînd-o din nou pe Agnisia, adăugă : Sîntem o adevărată domnișoară.

Agnisia prinse curaj și, făcîndu-și socoteala că pe întuneric paltonul ei cel nou e mai puțin bătător la ochi, începu să se roage :

— Mămico, hai să mai rămînem la tanti. Bodzio o să-mi arate atlasurile cu păsări.

— Agnisia dragă, i se adresă de data aceasta tata cu o umbră de reproș în glas, trebuie să plecăm. N-o supăra pe mămica.

— Ah, ce păcat ! Aveam atîtea de vorbit cu voi, repetă doamna Ostrzeńska.

— Ce ai de vorbit ? Hai, spune, spune repede, zise Barbara cu emoție și urcă chiar cîteva trepte. Abia acum își aminti că, în fond, se lăsase tîrîtă pînă aici numai în speranța ascunsă că va afla ceva noutăți în legătură cu moștenirea consilierului Joachim.

Și Michalina tocmai despre asta voia să le vorbească.

— Păi, în legătură cu banii aceia, șopti ea. S-au descurcat itele. Peste o lună cel mai tîrziu intrăm în stăpînirea lor.

Soții Niechcic tăceau, cu capetele plecate, ca și cum cineva le-ar fi dat o veste proastă. Agnisia, auzindu-i vorbind în șoaptă și fiind sigură că vorbesc despre ea, coborî încet pînă jos, încurcată.

Michalina le mai aduse la cunoștință că greutățile nu lipsiseră, însă după destulă alergătură izbutise să pună lucrurile la punct.

După o clipă de tăcere, Barbara rosti :

— Mă bucur, dacă-i așa.

În urma acestei fericite vești, se despărțiră, salutîndu-se cu și mai multă căldură.

Dar cînd să iasă din casă, doamna Ostrzeńska alergă după ei și, oprindu-i, îi sfătui tot pe șoptite :

— Aveți grijă să investiți numaidecît banii în ceva rentabil. Ah, de-ați izbuti să faceți asta înainte de a vinde Daleniecki Serbinów-ul ! Mi-a spus cineva că e vorba să-l vîndă. Dacă, Doamne ferește, l-ar vinde acum, pînă una alta banii s-ar duce. Știu eu cum se-ntîmplă în asemenea cazuri. Dar nu vreau să vă mai reții. Sănătate — și veniți o dată la dejun.

Sosiră acasă cu inima grea.

— Vezi, zise Barbara, în timp ce-și agățau paltoanele în cuierul din antreu. Toată lumea știe că vrea să-l vîndă. Nu spui nimic ? întrebă nerăbdătoare. Pesemne că nici tu nu mai știi ce să faci.

— Ba știu, cum de nu. După ce vom sta la masă, mă culc și mîine mă duc să termin cu sfecla.

— Glumești ? spuse ea cu deznădejde în glas. Astea-s glume de om care nu vede mai departe de lungul nasului. Și nu vede ce cumplite zile ne-așteaptă. Deodată, cuprinsă de o nouă spaimă, țipă : Unde-i broșa ?

— Naiba știe unde-oi fi pus-o, zise Bogumil, căutîndu-se prin buzunare.

— Ei ? S-a pierdut, nu-i așa ?

— N-ar fi de mirare, că doar asta-ți era dorința. Dar nu, nu s-a pierdut. Uite-o.

— Eu stau ca pe ghimpi și ție-ți arde de glumă. Nu vezi ce prăpăd ne pîndește ? Daleniecki o să-și vîndă moșia și banii noștri au să zboare, de nici n-o să știm că i-am avut. Mergem cu pași mari spre sărăcie lucie și ție-ți arde de rîs. Măcar de ne-ar rămîne cîteva lucruri de preț, broșe, inele. Oricum, aur. Mama din astea a trăit cîțiva ani de zile, ba ne-a mai ținut și la școală.

Bogumil își păstra cumpătul, deși neliniștea neveste-si era molipsitoare.

„Dă, Doamne, se gîndea el, să mai apuc să culeg rodul merilor pe care i-am sădit devale și să curăț terenul dinspre Pamientów. Dă, Doamne !"

16

În ciuda celor spuse de Michalina, trecu luna fără ca banii lăsați moștenire de consilierul Joachim să intre în stăpînirea moștenitorilor. Povestea s-a lungit toată iarna și abia spre primăvară se părea c-ajunge la un sfîrșit, dar se tărăgăni iarăși, pînă cînd soții Niechcic renunțară pentru a doua oară s-o mai ia în seamă. Mai ales că între timp se iviseră alte griji și alte probleme, care cereau grabnică dezlegare.

De pildă, vestea primită de la Kociell îi răpi Barbarei cîteva zile liniștea. Oktawia Kociellówna, care se logodise cu aproape un an în urmă, hotărîse să celebreze cununia. Dar căsătoria Oktawiei se nimeri să coincidă cu logodna surorii ei mai mici, Sabina. Soții Niechcic fuseseră invitați să participe atît la celebrarea nunții, cît și a logodnei, însă șovăiau să ia o hotărîre. Bogumil, căruia cele două fete îi erau aproape străine, se arăta cu totul indiferent.

— Dacă tu ții, merg, îi spunea el neveste-si. Dacă nu, n-am să m-apuc să jelesc.

— Doamne! Ce om nehotărît! zicea Barbara. Dar și ea, cînd ar fi vrut grozav să se ducă, cînd ar fi vrut să fie lăsată în pace. Se decise totuși să-și comande la Kaliniec o rochie de mătase, prima ei rochie de mătase, lăsînd la o parte rochia primită cadou de la Teresa, imediat după căsătorie. Dar în ziua cînd urma să plece anume pentru asta, răsări ca din pămînt un scamator la Serbinów și copiii se țineră de ea, rugînd-o să-i îngăduie să le arate scamatoriile. Barbara se temu să-l lase pe scamator singur în casă, așa că amînă plecarea ei pentru după-amiază și nu-i păru rău, căci scamatorul le dădu o reprezentație de-a dreptul uluitoare. Printre alte minunății rupse o carte de joc în bucățele, îi dădu un colțișor Barbarei și întocmi cartea la loc, teafără și nevătămată, minus bucățica din mîna Barbarei.

— Îndemînare și înșelătorie, zise, înveselită, Barbara.

După ce scamatorul plecă, se porni o furtună și Barbara fu nevoită s-aștepte pînă a doua zi. A doua zi se răz-

gîndi, zicînd că tot e prea tîrziu să-şi mai facă rochie şi că fără rochie ea nu merge la nuntă. În cele din urmă, se mărginiră să expedieze la Czenstochowa scrisori şi telegrame de felicitări şi să discute la nesfîrşit, depănînd amintiri de pe vremea cînd Oktawia şi Sabina erau abia nişte copile. Dar grija pentru propriii ei copii nu-i dădu răgaz Barbarei să se gîndească prea mult la fetele lui Kociell.

Agnisia ajunsese departe cu învăţătura şi Barbara îşi da seama că fata trebuia neapărat dată la şcoală.

Între soţi începură discuţii lungi şi sîcîitoare.

— Da, da, spunea Bogumil, trebuie să-i învăţăm carte, să ne pregătim copiii, în aşa fel, încît să fie dornici de muncă.

În lumea asta sînt însă atîtea oraşe, atîtea şcoli, atîtea metode de predare. Cui să-i încredinţeze copilul, unde să-l ducă, cum să-l îndrume şi pe ce cale ? Barbara îl pisa într-una pe Bogumil, cerîndu-i să hotărască el lucrurile.

— Aşadar, unde o dăm pe Agnisia ?

Bogumil se gîndi, se răzgîndi, şi rosti, în sfîrşit :

— Eu aş da-o la o şcoală profesională. Dacă tot spui că nu vor trăi la ţară...

— N-ai inimă ? îl întrerupse Barbara. Înţeleg să te agăţi ca înecatul de pai, cînd n-ai încotro, cînd sărăcia şi împrejurările îţi stau împotrivă. Dar aşa ? Doar nu sîntem săraci lipiţi pămîntului ca să-ţi dai copiii la cizmărie. Sau poate vrei să-i omori cu mîna ta ?

— Săraci lipiţi n-am ajuns încă, dar nici nu ne scăldăm în bani. Nu spui tu mereu că sîntem în pragul ruinei ? Şi, pe urmă, nu-i adevărat că vreau să-mi dau copiii la cizmărie. Sînt destule meserii potrivite pentru o femeie. Poate să fie fotograf, poate să-nveţe să lege cărţi...

— Bine, bine ! Dar unde-i cultura ? Fără cultură nu poate nimeni trăi în lume.

— Eu socot că e bine să înveţe o meserie. Cine n-are avere şi vrea să fie independent în viaţă trebuie să aibă o meserie la mînă.

Barbara îşi pierdu răbdarea.

— Dar limbile străine ? Științele naturii, literatura, matematica, istoria ? N-ăi vrea să ne rămînă copiii proști ca noaptea ! Să afle și ei ce se petrece în lume !

Bogumil se uita la ea cu totul zăpăcit. Se înțelege că nici el nu voia să-i rămînă copiii neștiutori și ageamii.

— Dar ce-i împiedică meseria să-nvețe ? Tu n-ai învățat croitoria ?

Ea îl privi, uimită.

— Da, zise, îngîndurată. Dar era pe vremea, cînd... cînd mi se părea că nu am nici o perspectivă în viață. Parcă tu n-ai fost muncitor de rînd în lipsă de altceva mai bun ? Dar cu vrerea noastră să ne-mpingem copiii pe calea asta, fie numai pentru un timp, n-am să îngădui niciodată ! Copiii noștri trebuie să-nveie și încă la școli superioare. Agnisia are o minte atît de pătrunzătoare, încît ar fi o crimă să n-o dau la universitate. Fără să mai vorbim de Tomaszek. Nu pot să-mi închipui un bărbat fără studii superioare. Și, clipind din ochi, adăugă : Cu tine este cu totul altceva. Ai trăit în vremuri tulburi. Ai luat parte la răscoală. Nu oricine se poate lăuda cu un asemenea trecut.

Bogumil nu se necăji, auzindu-i aprecierile.

— Bineînțeles, reveni el la subiect, dacă-i ajută mintea și dacă împrejurările ne sînt favorabile, n-au decît să urmeze și zece universități. Eu însă nu țin morțiș să-i dau la universitate. Repet : lucrul cel mai important este să aibă o meserie, să-nveție să se descurce în viață, să trăiască între oameni.

— Și o diplomă universitară nu-nseamnă o meserie ? Universitatea nu-i învață să se descurce în viață, să trăiască între oameni ? Acolo doar se întîlnesc tineri din toate sferele sociale. Chiar din felurite țări, se avîntă Barbara.

— Atunci, de ce sînt atîția tineri cu studii universitare care nu știu carte nici cît negru sub unghie și în viață habar n-au să miște un deget ? Nici lumea, nici oamenii n-au vreun folos de pe urma lor.

— Zău dacă te-nțeleg ! Parcă erai de aceeași părere cu mine ? Te-am auzit spunînd mereu : da, da. Acum de ce dai înapoi ? îl lua de scurt Barbara. Se liniști doar cînd își dădu seama că, pînă la universitate mai era, oricum, destulă vreme. Deocamdată, copiii trebuiau dați la școală. Aceasta era problema principală.

— Cel mai bine ar fi, zise Bogumil, conciliant, să hotărăști singură unde-ai vrea s-o dai pe Agnisia și să-mi spui și mie.

— Știam eu că ți-e totuna, zise Barbara.

Nu era de loc așa. Lui Bogumil însă nu-i plăcea vorbăria goală. Să hotărască alții un lucru demn de înfăptuit și să-l cheme pe el să-l înfăptuiască. Înseamnă oare că se temea să hotărască singur ? Poate. Dar de data asta socotea că Barbara era cea mai indicată să decidă asupra educației copiilor. Așadar, să aleagă ea calea de urmat și el își va da toată silința să ducă la îndeplinire hotărîrile ei, oricare ar fi. Și chiar dacă nu va fi întru totul de acord, va face astfel, încît să iasă la suprafață totdeauna doar părțile bune. După părerea lui, nu exista nimic pe lumea asta din care să nu poți dura ceva bun sau folositor.

— Vezi ! De aceea eu spun întotdeauna : Așa e, va să zică ? Bine ! Sau : Nu-i așa, va să zică ? Bine. Astfel rezumă Bogumil nesfîrșitele lor discuții în legătură cu educația copiilor.

Barbara stăruia însă mai departe.

— Totuși, n-ai vrea să-mi spui, care e, în definitiv, părerea ta ?

Ar fi vrut să scape de răspundere, să ia el o hotărîre și s-o ducă singur pe umerii lui puternici, dar în același timp ar fi vrut ca decizia aceasta să exprime gîndurile ei, să fie pe potriva dorințelor ei, și nu ale lui. Și era convinsă că această îmbinare imposibil de realizat este totuși lucrul cel mai ușor de pe suprafața pămîntului.

Strîns cu ușa, Bogumil rosti, în sfîrșit, fără prea multă tragere de inimă :

— S-o dăm în gazdă, să zicem la Ostrzeński și s-o înscriem la liceu.

— La liceu ? La liceul de stat ? se miră Barbara, aproape nevenindu-i să-și creadă urechilor. Să dăm copilul pe mîna rușilor ? Dacă cel puțin ar avea nevoie de scutire pentru armată. Dar fetele nu fac armata ! Bogumil ! Dă-ți seama ce spui !

Niechcic își ridică ochii strălucitori, dar nu ca să-și privească nevasta, ci geamurile de sus ale ferestrei.

— Iată ce-i, zise el. Liceul e liceu pentru toată lumea și nu putem noi să facem excepție.

— Nu înțeleg, răspunse ea, înțepată. Însă, răsturnîndu-și afirmația, întrebă îndată : Atunci de ce-ai mai fost în răscoală ?

— Tocmai pentru asta am fost.

— Nu, nu, spuse ea, aprinzîndu-se. Trebuie să luptăm și să nu ne lăsăm înjosiți.

Atunci el, care cunoscuse lupta în viața lui, își întoarse privirile spre ea, care tocmai acum îl îndemna la luptă.

— Să luptăm ? întrebă aspru. Și cum vrei să luptăm ? Să ne punem la adăpost, ocolind lucrurile pe care alții sînt siliți să le facă ? N-avea grijă ! O să vină și vremea luptei.

— Păi sigur, zise ea, supărată, rostești cuvinte pline de noblețe, n-am ce zice ! Dar nu uita că e vorba de viitorul copiilor noștri. Să presupunem că n-o să le slăbească dragostea de țară. Dar eu știu din proprie experiență cîtă carte se face în liceele astea de stat. Nimica toată.

— Așadar, și tu ai urmat la liceul de stat ?

— Se și vede, spuse ea cu sinceritate. De asta calc în strâchini. Și dacă mai știu cîte ceva, am învățat de la frații mei și citind singură. Oricum, să nu-ți faci iluzii că liceul are vreo legătură cu pregătirea practică, mai adăugă ea ironic.

— Atunci, spune-mi odată ce propui ?

Bosumflată, ca și cum ar fi fost silită să-și dea pe față gîndurile, Barbara îi mărturisi că ea avea mai demult în vedere școala particulară condusă de doamna Monika Wenorden, nora unui cunoscut pastor din Kaliniec. Ea însăși se trage dintr-o familie bună, familia Niholm, sta-

tornicită de mult în Polonia, care dăduse intelectuali și progresiști de seamă.

Barbara cunoscuse, în tinerețe, pe toți membrii acestei familii și le acorda toată încrederea. Fără ei nu se putea închipui viața spirituală în Kaliniec. Erau abonați la cel puțin zece reviste englezești, franțuzești și altele.

— Întotdeauna împrumutam cărți de la ei, zise ea, îmbujorîndu-se. Țin minte că, înainte de a pleca în vacanță la consilierul Joachim, treceam întotdeauna pe la ei pe-acasă și ne aprovizionam cu cărți, s-avem ce citi la țară. De la ei am citit *Civilizația Angliei* de Buckle, *Educația voinței* și multe altele.

— Și unde-i școala asta ? întrebă el fără chef.

— Cum, nu știi ? Pe Dziadowe Przedmieście, răspunse Barbara cu vioiciune. Locul e minunat. Din stradă pornește o alee, care duce spre rîu, și în spatele casei sînt numai grădini.

— Bag de seamă c-ai vrea s-o dai în pensiune pe Agnisia la Wenordenowa aceea.

— Și de ce nu ? Trei dintre profesoare se pare că sînt aduse din străinătate. De altfel, întregul corp profesoral e de mîna întîi. Cunosc atmosfera de-acolo. Toți au vederi progresiste și sînt într-adevăr patrioți, așa cum înțeleg eu. Fără șovinism.

Niechcic își privi soția cu oarecare mirare.

— Doamne ferește ! exclamă el. Ai ales școala cea mai scumpă. S-ar putea să plătim cîteva mii de ruble pe lună.

— O să plătim, spuse ea, înfruntîndu-l cu privirea.

În cameră se întunecă dintr-o dată. Nori grei coborîră peste Serbinów, desișul verde al grădinii începu să foșnească.

Bogumil se sculă și cercetă barometrul.

— La fel ca anul trecut, spuse el. Tocmai în timpul cositului și-a găsit să plouă. După care, adăugă distrat, adresîndu-se Barbarei : Bine. Zici că la Wenordenowa ? Bine. Foarte bine.

Și se îndreptă spre ieșire.

— Atunci ce fac ? S-o înscriu sau nu ? strigă după el Barbara, țintuindu-l în prag.

— Se-nțelege. Du-te și înscrie-o, zise el neglijent, ca și cum ar fi fost vorba de un lucru mărunt, lipsit de importanță.

Se făcu pace. Totuși Barbara nu prea era mulțumită. Parcă ar fi dorit o altfel de pace ; o înțelegere încheiată cu entuziasm de ambele părți.

Sau poate că nici nu mai știa ce-și dorea ? Poate ar fi vrut să fie altcineva : în locul lui Bogumil să fie un alt om ? Poate atunci problemele simple ale existenței nu i s-ar fi părut atît de spinoase. Dar, înainte de a încolți acest gînd, îl alungă, cuprinsă de o teamă superstițioasă. Și o dată cu el numele omului pe care nu-l rostea decît însoțit de blesteme.

Acum altceva o preocupa. Aștepta încordată ca Bogumil să-i ceară noi amănunte despre pensionul doamnei Wenorden și să fixeze chiar el ziua în care să plece s-o înscrie pe Agnisia, încredințată că hotărîrea ei cam pripită va căpăta astfel mai multă greutate.

Dar Bogumil avea alte treburi. Cositul fînului era în toi și, dacă încă nu turna cu găleata ca anul trecut, oricînd te puteai aștepta să înceapă, așa că trebuia să întindă repede fînul la uscat, să-l întoarcă și să-l care la adăpost.

Cositul se apropia de sfîrșit, cînd Barbara își aminti cu groază că termenul înscrierilor la școală, și așa prelungit pînă la cinci iulie, se-ncheia peste cîteva zile și, trecînd peste toate reținerile, alergă la soțul ei să-i dea de știre că înscrierea nu mai suferea întîrziere.

— Pe urmă o să fie prea tîrziu, zise ea. Din neglijența și delăsarea noastră, o să piardă copilul anul !

— După cîte știu, o liniști Niechcic, înscrierile continuă după vacanța de vară.

Barbara îl privi năucă : i se părea că aiurează. Cum adică ? Să aștepte pînă „după vacanță" ?! Să aștepte, deci, să se ocupe toate locurile ? Să-i otrăvească copilului vacanța și să se perpelească și ea, mergînd, așa, la noroc ?

— Bine. Atunci poftim : du-te mîine, se hotărî Bogumil. Poimîine începe cositul rapiței și o să-mi fie mai greu să-ți dau cai, căci vreau s-o și car totodată.

— Nici nu-ți cer altceva. Dar să știi că mîine, fie ce-o fi, trebuie neapărat să mă duc. Cred însă că o să fie nevoie să ne mai ducem o dată, pentru examen.

— Poate că nu, își îngădui să spere Bogumil.

A doua zi la prînz, isprăviseră de mîncat și copiii plecaseră, dar soții Niechcic nu se ridicau de la masă. Vara era în toi, trebuia să înceapă cositul rapiței și în curînd secerișul, și ei voiau acum să mai stea puțin împreună, fără să se gîndească la nimic. Uniți prin scurgerea molcomă a timpului și moleșiți de căldură, așteptau în tăcere să tragă trăsura, care trebuia să le ducă la oraș pe Agnisia și pe Barbara.

Muștele bîzîiau cu insistență, atrase de sîmburii de cireșe rămași în farfurii. Din cînd în cînd, bîzîitul se domolea, schimbîndu-se într-o litanie leneșă, adormită, dar se înteța îndată, ca la o adunare o discuție aprinsă. Se deslușea bîzîitul spasmodic al muștelor care se împreunau, bîzîitul lin, melodios al zborului obișnuit, bîzîitul gros, furios al muștelor prinse sub capacul borcanului cu zer și zbaterea desperată, însoțită de bîzîitul strident al celor lipite pe prinzătorul de muște.

— Ah, ce nesuferite-s muștele astea, oftă Barbara, izgonindu-le zadarnic.

Muștele, speriate o clipă, se întorceau pe vechile locuri și continuau să se plimbe alene pe mîini sau să se încaiere pe fața și-n părul soților Niechcic. Izgonite, se despărțeau și zburau întins spre masă, unde-și puneau cu îndemînare în ordine toaleta răvășită, frecîndu-și piciorușele subțiri ca firul de păr și netezindu-și cu ele elitrele străvezii, corpurile gălbui și căpșoarele negre pe gîtul flexibil, cît pe-aci să se frîngă sub impulsul acestor repezite mișcări, după care se-ntorceau iar de unde plecaseră.

Liniștea plină de zumzet fu întreruptă de zuruitul clopoțelului care anunța că pauza de prînz se sfîrșise. Felicia intră și zise :

— Klimecki a tras la scară.

Soții Niechcic se ridicară de la masă și mușteie, speriate, își întețiră iar bîzîitul.

Cînd ești gata să faci un pas nou în viață, oricît ar fi el de neînsemnat, parc-ai vrea să mai amîi puțin, să oprești o clipă timpul din goana lui nemiloasă. Dar clipa trece, timpul își vede de drum și nu-ți mai rămîne nimic altceva de făcut decît să te pui pe lucru.

Cît ai clipi, totul din casă fu dat peste cap, lucrurile își schimbară locul și cheile, așa cum le e obiceiul, se făcură, dintr-o dată, nevăzute. Cu chiu, cu vai fură descoperite în ascunzătoarea lor și mama cu fiica urcară, în sfîrșit, în caretă.

— Deschideți măcar un geam să nu vă-năbușiți pe drum, zise Niechcic cu ironia împăcată a omului obișnuit să se supună altor toane decît alor sale. Închise ușa caretei, o petrecu din ochi pînă ieși pe poartă, după care îl trimise neîntîrziat pe Tomaszek la grajd cu porunca să i se pună șaua pe cal. Emilka o zbughi după frate-său.

Așteptînd calul, Bogumil Niechcic cîntări iar hotărîrea pe care-o luaseră în legătură cu Agnisia. Plecaseră, așadar, cu un scop bine determinat și dorința Barbarei înceta să mai fie o himeră. Prindea contur, era o realitate la care te puteai gîndi în voie. Și poate era mai bine că se-ntîmplase așa. Dacă în vinele Wenordenowei mai curge sîngele strămoșilor ei de pe Rin, și cine s-ar putea îndoi? atunci trebuie să fie o persoană cu spirit practic, tocmai bună deci să învețe copiii cum să se descurce în viață. Pe urmă, mai sînt și profesoarele acelea străine, cică trei la număr. E adevărat, la început se cam speriase de ele, căci în fața ochilor îi răsăriră păpușelele înconjurate de bone franțuzoaice, așa cum îi fusese dat să le vadă în copilăria lui. După puțină chibzuială își dădu însă seama că n-are de ce să fie împotriva însușirii limbilor străine. Peste graniță poți învăța multe lucruri folositoare. Dar ce rost are să pleci într-o țară străină dacă nu-i cunoști graiul? Din aceste două puncte de vedere, pensionul doamnei Wenorden nu era de lepădat. Dac-ar fi nu-

mai atît şi tot ar fi binevenit. Ai un punct de sprijin în viaţă. Ajungînd la această concluzie, Bogumil Niechcic se simţi gata să-şi ia asupră-şi toate urmările acestui demers. Şi-i părea rău că nu se arătase de la bun început bucuros de hotărîrea pe care o luase nevastă-sa.

„Cînd s-o-ntoarce, se gîndea el, urcînd în şa, am să-i spun că a procedat cum nu se poate mai bine."

O luă spre cîmp pe o potecă năpădită de bălării, care şerpuia între lanurile de rapiţă şi secară. Mîine-poimîine şi secara o să fie bună de secerat. Se nimerise să plouă după ce-i dăduse floarea, şi acum, fiind cald, secara creştea şi se pîrguia repede. Pămîntul era bun şi secara semănată aici dădea rod bogat. Pe tulpina vînjoasă, ruginie la rădăcină, ca străbătută de vinişoare de sînge, suiau spicele albe, grele, doldora de boabe. Foşnetul uscat al lanului era o muzică plăcută care anunţa împlinirea pîrgului.

Dar rapiţa ?

Bogumil descălecă, sări şanţul şi, cu inima zvîcnind, cercetă lanul de rapiţă răşchirat şi ţeapăn. Se lăsă pe vine şi răscoli îndelung pămîntul. Bîjbîi cu mîna într-un pîlc, smulse binişor o păstaie subţire, uscată, o frecă între degete şi răsuflă uşurat. Încă nu plesnise. Tocmai bună de cosit.

17

Barbara şi Agnisia se înapoiară de la Kaliniec spre seară. Cînd intrau pe poartă, soarele apunea, roşu, dincolo de livadă. Rîndunicile se scăldau în nisipul sîngeriu al aleii, şi-n tufele de liliac de lîngă gazon ciripea, vesel, o turturică.

Bogumil Niechcic tocmai pornea spre casă din curtea acareturilor şi zări trăsura în poarta conacului. Grăbi pasul, dar cînd ajunse în casă îi găsi pe toţi alergînd, ca nebunii, de colo colo.

Copiii dispăruseră. În casă nu erau și se vede că nici în grădină, căci la strigătele lui nu dăduseră nici un semn.

— Asta mai lipsea ! strigă Felicia, trecînd în goană pe lîngă Niechcic.

Alergă să-i caute în curte. Îi sărise inima. Tocmai azi, cînd toate merseseră-n plin, poate mai bine ca niciodată. Doamna se arăta tare mulțumită că se înțelesese cu domnul în privința școlii ! După prînz, plecase la oraș. Rămăseseră multe de făcut pînă seara și cum Felicia își pusese în cap să termine totul pînă se înapoiază doamna, o furase treaba și nici nu luase seama cînd o zbughiseră pe ușă dracii de copii. Doar îi auzise mereu cum se zbenguie și tropotă pe lîngă casă.

Bogumil Niechcic își spărgea capul să afle unde-ar fi putut să se ducă. E drept că Tomaszek avea obiceiul să dispară zile întregi, dar seara, la vremea aceasta, nu lipsea niciodată de acasă. Cu atît mai mult Emilka. De ce oare plecaseră ? Unde ? Și de ce nu spuseseră nimănui ? Nu-și mai amintea dacă veniseră înapoi de la grajd unde-i trimisese după cal. Parcă da. Ba, parcă nu. În orice caz, nu erau prin apropiere.

Cînd intră în antreu, Barbara alergă din cameră, tremurînd toată, și se opri brusc în fața lui, ca și cum ar fi dat de un obstacol nevăzut și imposibil de trecut.

— Cum ? Nu-s nici în curte ? strigă ea.

Se lăsase pesemne tîrîtă de speranța c-o să-i aducă Bogumil, și abia acum, văzîndu-l singur, o cuprinse cu adevărat deznădejdea.

— Liniștește-te, îi spuse Niechcic. Cine știe ce le-o fi trăsnit prin cap. Se-ntorc ei, n-avea grijă. Stăpînește-te.

Dar Barbara nu se putea stăpîni. Era sigură că se înecaseră în iaz.

Bogumil Niechcic, de spaimă, zvîcni înapoi.

— Ce-ți veni ? ! Bate-te peste gură ! o mustră el.

Drept răspuns, ea izbucni în plîns și începu să strige :

— Șase eleștee ! Șase eleștee în jurul nostru ! Alergînd prin casă, își smulgea părul și se lovea peste față

și peste mîini, strigînd într-una : Șase eleștee în jurul nostru ! De cînd tot spun să plecăm din mocirla asta ! Șase eleștee ! răcnea ea, ca și cum, ca să se înece copiii, n-ar fi fost de ajuns unul singur.

— Stăpînește-te ! Doar nu mai sînt mici.

— Tocmai de asta se vîră peste tot. Și, oprindu-se brusc în fața lui, țipă : Ce-mi stai ! Trimite după ei să-i caute.

Bogumil Niechcic se conducea după următorul raționament : dacă nu poți înlătura sau îndrepta un lucru, atunci n-ai ce face și trebuie să-l iei în considerare. Așa proceda și cu nevastă-sa. Îi cunoștea firea și, pe cît putea, îi făcea pe plac. Nu i se-mpotrivi deci nici acum, văzînd-o mai ales cum tremura pentru viața copiilor.

— Am trimis, zise el, îndreptîndu-se spre ieșire, în timp ce Barbara, apucîndu-se cu mîinile de cap, șoptea :

— În care, Doamne ? În care ?

Ajuns în curte, observă că spaima Barbarei e molipsitoare și-ncepe să-l cuprindă și pe el panica. Îi ciocăneau și lui în inimă, rău prevestitoare, cuvintele „În care ?"

Cele șase eleștee luceau pașnice în lumina apusului. Niechcic ajunse curînd la cel mai apropiat și, măsurîndu-l din ochi, înțelese că și el se-nfricoșa, acum, la gîndul că-n fundul apei s-ar putea să zacă copiii lui.

Atinsese malul eleșteului învecinat, cînd îl izbi în auz un hîrșîit ritmic. Lungiți pe pămînt, între cotețele găinilor și apă, cosașii își ascuțeau coasele pentru a doua zi. Cu șoldul stîng îngropat în iarbă, rezemați în cot, treceau cu luare-aminte cutea peste oțelul coasei, încercîndu-i pe deget tăișul.

Niechcic voi să-i întrebe dacă nu trecuseră copiii pe acolo, ba se gîndi chiar să-i trimită și pe ei să-i caute, dar nu-ndrăzni să-i tulbure. Lăsîndu-i să-și vadă de treabă, trecu mai departe și ei nici măcar nu-și ridicară capetele. Mînuiau cutea cu atîta liniște, încît Bogumil își recăpătă într-o oarecare măsură calmul sufletesc zdruncinat de vorbele Barbarei. Făcu însă un ocol pe la fierărie pe unde le plăcea copiilor să se joace. Jur împrejur,

tăcere și pustiu. De ușa lată a fierăriei, luna își strivea primele raze, iar în plopul de-alături o barză, strălucind ca argintul pe fondul cerului licăritor, moțăia pe marginea cuibului.

Auzind larmă dinspre casă, Bogumil făcu calea-ntoarsă. Felicia și Agnisia țipau cît le ținea gura că dăduseră de urma copiilor. Pînă s-apuce să-i întrebe ce făcuseră și cum de n-auziseră strigătele lor, luă seama că Barbara lipsea.

O găsiră pe marginea eleșteului din grădină. Nu mai știa ce-i cu ea. Agățîndu-se de tufișurile de pe mal, căuta în neștire urme de pași pe nisip în locul unde copiii coborau să se bălăcească în apă.

— Omul caută întotdeauna ce-a pierdut în altă parte decît trebuie, zise blînd Felicia.

Barbara intră în casă nu prin verandă, ci prin antreu. Întîrzie puțin în bucătărie. Trecu peste toată povestea aceasta, ca și cum nici n-ar fi fost, și porunci să se pună imediat masa pentru cină.

Cînd rămaseră numai ei doi, Niechcic se încumetă să-i spună :

— Ai văzut ? Te-ai convins o dată mai mult că-ți faci necazuri din nimic ?

Barbara îi tăie vorba.

— Lasă asta ! Ce voiam să-ți spun ?... Da. Am înscris-o la pension pe Agnisia.

— Cum ți s-a părut ?

Barbara începu să povestească, oprindu-se și șovăind mai la fiecare cuvînt.

— Wenordenowa asta nu seamănă de loc a directoare. Ne-a primit într-un salon înțesat cu mobile. Era cît pe-aci să ne stîlcim nasurile. Știu eu ? Poate se făcea curățenie în camerele alelalte. Nici n-a adus vorba de vreun examen. Și, spun drept, nici nu știu dacă a înscris sau nu copilul. Am văzut-o răsfoind un registru. Dar o fi înscris-o ? Dumnezeu știe. Nu-și găsea astîmpărul, necăjită foc că-i plecase pastorului slujnica. Apăi, necazuri dintr-astea am eu destule acasă. Tot timpul n-a vorbit decît despre asta. Și se tot uita pe geam și umbla de colo

colo ! De cînd trăiesc nu mi-a fost dat să văd așa ceva. Stam cu inima strînsă, temîndu-mă să nu răstoarne sau să spargă ceva.

— Și n-a spart nimic ? întrebă Niechcic, curios.

— Nu. Deși peste tot erau întinse zeci de bibelouri, sculpturi, ori mai știu eu ce. Pe perete atîrna un dragon cusut cu fir aurit pe mătase neagră. Japonez sau chinezesc, habar n-am. Dar tare frumos.

— Într-un cuvînt, ți-a plăcut.

— Nu știu ce să-ți răspund. Dacă nu s-o alege nimic din toată povestea asta, o lăsăm baltă și procedăm așa cum spui tu.

Bogumil Niechcic nu-și crezu urechilor. Zîmbi și rosti plin de mărinimie :

— Ai chibzuit cum nu se poate mai bine. Să nu-ți faci inimă rea. N-ai de ce te teme.

— Nu ?

— Nu. Și, spunînd asta, se ridică în picioare. Ai avut perfectă dreptate, spuse el, umblînd prin cameră. Chiar dacă va trebui să deprindă o meserie, nu văd de ce i-am lipsi pe copii de cultură generală. Astăzi, în orice meserie se cer cunoștințe tot mai multe.

Barbara nu dorea să-și vadă copiii meseriași, cum credea Bogumil. Dar dacă cineva nu poate înțelege pasiunea pentru știință, lasă-l să creadă că e așa cum zice el. N-o să se apuce ea să-i scoată gărgăunii din cap. Lasă-i, la urma urmei, să învețe și o meserie. Nu-și rosti, bineînțeles, gîndurile. Spuse numai, într-o doară :

— Păi vezi !

Iar el îi da înainte :

— Agnisia noastră o să fie frumoasă, dar săracă. Așa că educația...

— N-o să fie de loc frumoasă, îl întrerupse Barbara, aproape supărată. De altfel, ce importanță are frumusețea ? Eu n-am fost frumoasă ? Ei, și dacă am fost ?

— Ce tot vorbești ? Ce-i aia : „Ei, și dacă am fost ?“ Frumoasă ești și azi și-ai să fii mereu. Oi spune-o asta și în ceasul morții.

Barbara schimbă subiectul :

— Știi ce-am aflat la Kaliniec ? Că Michasia o angajează la prăvălie pe domnișoara Celina. Știi, Celina Mroczkówna. I-a scris.

Dar Bogumil era tot cu gîndul la școală. Voia ca Barbara să-și dea seama că el e în totul de acord cu ea.

— Sînt nespus de fericit, zise el, că ai ales școala asta și că, în sfîrșit, ești mulțumită.

— Eu, mulțumită ? întrebă ea, revoltată.

Bine. Dacă el crede că ei nu-i lipsește nimic spre a fi fericită, atunci o să-i arate pe loc o mie de frămîntări și de necazuri care-o apasă pe suflet.

— Ziceai adineauri că n-am de ce mă teme, începu ea, îndurerată. Cum nu m-aș teme dacă la fiecare pas dau numai de griji și de necazuri ? Măcar pentru copii de-ar ieși totul cum trebuie. De fete n-am ce zice, deși n-am liniște cînd văd că Emilka e atît de șubredă.

— De unde-ai mai scos-o ?

— Nu vezi că din orice nimic face temperatură ?

— Se-ndoapă prea mult, zise Bogumil fără răutate.

— Ce-ai vrea ? Să flămînzească ? Dar nu-i vorba de asta. Ce spuneam ? Așa... Agnisia e slăbuță și nervoasă, și nu din vina ei, iar Tomaszek are niște apucături îngrozitoare.

— Ei ? întrebă Bogumil într-o doară și aproape înveselit. Ce-ai mai descoperit ?

Barbara îi mărturisi că Tomaszek nu stă aproape de loc pe acasă, iar cînd se întoarce de pe unde-o fi umblînd, parcă-i sălbatic. E zvăpăiat și face atîtea nebunii, că întoarce casa pe dos. Pe lîngă asta mai și minte ; nu poți auzi un cuvînt adevărat din gura lui. Și, colac peste pupăză — cară din casă tot ce-i cade în mînă, nu numai jucării, dar și obiecte trebuitoare, ba chiar și mîncare din bufet. Nu se știe unde le duce. De asemenea, nu se știe de la cine-o fi moștenit aceste apucături urîte, pentru că în familia lor n-au fost oameni de soiul ăsta. Tatăl Barbarei era într-adevăr om de viață, dar nici nu mințea, nici nu era rău la suflet. Tomaszek îi seamănă se vede

doicii lui, Józefa, care era dracul gol. Barbarei nu-i trecuse niciodată prin cap că un copil ar putea moșteni apucăturile doicii lui, dar se vede treaba că se poate.

Bogumil îi ascultă în tăcere mărturisirile, fără să le pună la inimă. El socotea că băieții sînt mai răi din fire și că din această pricină ies la iveală asemenea lucruri care există mai mult sau mai puțin în oricare om. Nici fetele nu-s mai breze, dar ele sînt mai ascunse și mai prefăcute.

— Cu timpul se leapădă de asemenea apucături, zise el, închizînd geamul și trăgind oblonul. Dă-le-ncolo ! urmă el, întorcîndu-se și luînd-o pe Barbara de mînă. Uită-le. Și mai rămîi puțin cu mine.

— Sst, șopti Barbara drept răspuns. Mi se pare că Emilka s-a trezit. Cere ceva ori plînge.

Se repeziră spre ușă.

Din păcate, în ultimul timp, copiii se trezeau aproape regulat atunci cînd Bogumil făcea imprudența să-i spună siției lui: „Mai rămii puțin cu mine", sau ceva asemănător. Înainte vreme, îi îndeplinea mai des rugămintea. Prea apropiată nu fusese niciodată. Mai degrabă aspră și distantă. Dar, în clipele lor de intimitate, el avea destul elan pentru amîndoi.

Se întristă, amintindu-și vremurile dinainte. Dar, cum sta așa culcat, se gîndi deodată :

„În schimb, vremea e minunată."

Și adormi, auzind parcă aievea fîșîitul coaselor în lan.

18

Abia sfîrșiseră cositul, cînd, într-una din zile, lăptarul Józefat le înmînă o scrisoare din partea mătușii Ostrzeńska. Scrisoare — vorba vine. Era o foaie ruptă la repezeală din caietul lui Bodzio. Pe o parte a filei era o dictare de-a lui, iar pe cealaltă, mîzgălită în grabă, vestea că toate formalitățile privitoare la moștenire luaseră

sfîrșit, că banii le stau la dispoziție, dar că mai trebuia semnat un act la notariat. Îi invita, așadar, pe Bogumil și pe Barbara să se prezinte împreună a doua zi la cancelaria notarului Waclaw Holszański.

A doua zi însă, sosi alt bilețel în care doamna Ostrzeńska îi vestea că înțelesese greșit și că semnarea actului va avea loc abia peste cinci zile.

Acest al doilea bilețel le fu înmînat de Józefat cînd dădeau să iasă cu careta din ogradă.

Bogumil nu se arătă supărat. Dimpotrivă. Avea de lucru pînă peste cap și plecarea aceasta îi strica socotelile. Coborî din caretă și, fără să se mai schimbe, o porni spre ogoare.

— Nu-mi plac asemenea lucruri, îi spuse în schimb Barbara, punînd la-ndoială acum cuprinsul celor două bilețele. Și nu se putu stăpîni să nu se refere la aspectul lor : la te uită, ce scris are femeia asta. Astea-s hieroglife, nu litere. Mă întreb dacă Michasia n-a înțeles greșit și a doua oară ? Și, pe urmă, cine-ar putea desțifra cu exactitate ce-a mîzgălit ea pe hîrtiuța asta ?

— De ce-i cauți nod în papură ? îi luă apărarea Niechcic. Ce importanță are cum scrie ? Importanță are ce face, deși mă cam apucă durerea de cap cînd aud de afacerile astea ale ei, totuși trebuie să recunoști că nu oricine ar fi în stare să le ducă la bun sfîrșit.

— Bine, recunosc totul. Dar ce pot face dacă ideile ei nu-mi inspiră încredere ?

Cinaseră in curte, sub frasini, sperînd că au să scape de muște, și acum, după cină, se odihneau.

Se lăsa înserarea, verdele grădinii pălise, dar zăpușeala mai stăruia. De undeva se auzea cum strigă copiii, îndemnînd un cîine să sară în apă. Țipetele lor subțiri se amestecau cu lătratul întărîtat al cîinelui. Apoi se auzi o răbufneală și clipocitul lung al apei, energic.

— Auzi ? spuse Barbara, tresărind. Parcă-s copiii noștri. O fi cineva cu ei ? Mă duc să văd.

Bogumil, învingîndu-și oboseala, zise alene :

— În privința actului, e sigur : va fi semnat miercuri.
— De unde știi ?
— S-a întors Szymszel de la Kaliniec. El mi-a spus.
— Ia te uită ! Va să zică știa ! Și ce ți-a mai spus ?
— M-a întrebat așa, în treacăt, dacă eram la curent. Și, bineînțeles, m-a mai întrebat ce-aveam de gînd să facem cu banii.
— Ce i-ai răspuns ?
— Că deocamdată nimic. Dar că, în orice caz, tu vei hotărî, pentru că-s banii tăi.

Barbara mai să se supere.

— C-oi fi nebună să-mi bat capul cu asemenea lucruri ! strigă ea. Mai întîi că habar n-am, și-n al doilea rînd eu am socotit întotdeauna că afacerile bănești miros urît... Cît am fost tînără n-am înotat în bani. Abia aveam cu ce trăi... Teresa, Julian, Daniel apucaseră încă să se bucure de viața îndestulată de la țară, eu însă aveam abia cinci ani cînd a murit tata și bruma de avere ce mai rămăsese s-a risipit. Pe urmă, cine se mai gîndea la capitaluri, dobînzi, afaceri ? Îi mulțumeam Domnului cînd aveam o cămașă pe noi... vorbea ea, tot mai supărată și mai aprinsă. Ca să-ți spun adevărul adevărat, încheie ea, aș fi fericită dac-ai rezolva tu singur afacerea asta. Ia moștenirea, depune-o undeva pe numele tău și să nu mai aud de ea.

Felicia veni să strîngă masa și Barbara, zărind-o, se grăbi s-o întrebe :

— Unde-s copiii ? Credeam că i-ai strîns de mult de pe drumuri și-i pregătești de culcare. Mi s-a părut că i-am auzit adineauri hîrjonindu-se pe malul eleșteului. Acum nu-i mai aud !

Și, spunînd acestea, porni spre fundul grădinii.

— Nu vă duceți, doamnă, strigă Felicia după ea. Copiii sînt la bucătăria argaților. Mănîncă bob.

— Bob după lapte acru ! Asta-i boală curată !

Și, zărindu-i pe vinovați cu pumnii plini de bob rece, începu să țipe la ei :

— Aruncați-l numaidecît ! Sau cel puțin, cojiți-l, pentru Dumnezeu !

Abia a doua zi, soții Niechcic luară iar în dezbatere problema moștenirii.

— Nu trec nimic pe numele meu, începu Bogumil. Dar dacă ții neapărat să hotărăsc eu, am o idee.

Barbara ardea de curiozitate. Era bine dispusă, căci crinii albi, care se-ncăpățînaseră atîta timp să rămînă sterpi, începuseră să-mbobocească.

— Să vii și tu să vezi ce minunăție, zise ea. Hai ! Spune-mi repede la ce te-ai gîndit.

— Dac-ar fi după mine, zise Niechcic, eu aș băga toți banii în ceva solid, care să ne asigure viitorul. Pentru cheltuielile curente, sau pentru plăceri, n-aș reține nici cinci sute de ruble.

După o scurtă gîndire, Barbara fu întru totul de acord.

Astă-toamnă, parcă le luase Dumnezeu mințile. Așa se-ntîmplă cu oamenii sărmani cînd le pică, din senin, o moștenire. Nu trebuie să-și bată joc de bani. Asta se-nțelege de la sine. Nu le dă mîna să-i risipească pe te miri ce.

— Nu că nu ne-ar da mîna, o contrazise Bogumil. Și-i arăta că, după părerea lui, cu răbdare, puteau să-și facă, încetul cu încetul, tot ce le trebuia numai din venitul moșiei.

Barbara îl întrerupse.

— Uiți că dintr-o clipă in alta Serbinów-ul poate să-ți alunece de sub picioare, rosti ea cu amărăciune. Ai uitat că Daleniecki umblă să-l vîndă ?

Bogumil alungase de mult gîndurile sumbre din toamnă.

— Nu știu de ce te mai frămînți cu chestia asta. Dac-ar fi fost măcar o fărîmă de adevăr în tot ce s-a spus, de multă vreme nu mai eram aici. A trecut iarna — și Daleniecki nu mi-a dat prin nimic a-nțelege c-ar avea anumite planuri cu moșia. Nici anul acesta, nici în anul trecut, n-a dat pe-aici. Doar ai citit și tu ultima lui

scrisoare : e bolnav și pleacă la Monte Catini să se-ngrijească.

— Poate că nu mai dă pe-aici, sfiindu-se să te privească în ochi.

Niechcic rîse și ridică din umeri.

— Bine, bine, spuse el, plictisit. Contractul mai este valabil pentru încă aproape patru ani.

— Dar Szymszel ? O fi născocit el ceva să anuleze contractul. Nu vezi ce repede a aflat de moștenirea asta ?

— Fii serioasă, Basia ! zise el, pierzîndu-și răbdarea. Tu crezi că Szymszel se bate pe burtă cu Daleniecki ? Sau că sînt în corespondență ? În ce limbă, mă rog i-ar putea el scrie ? În jargonul lui ? Că în polonă nici să semneze nu știe. În afacerea asta ar fi trebuit să fie amestecate mai multe persoane. Și atunci cum îți închipui că eu n-aș fi aflat nimic ? Ți-am spus de atîtea ori : de ce ne-am teme ? Avem ceva de ascuns ? Ne însușim noi măcar un gologon străin ? Să le fie teamă celor pătați, nu nouă. Dacă sînt vinovat de ceva, sînt vinovat poate că trudesc pentru oamenii ăștia care trîndăvesc la Paris. Dar în privința asta n-am nici o putere...

— Bine, lasă acum, interveni Barbara. Lămurește-mă ce-ai vrea să faci cu banii.

Bogumil tăcu îndelung. Apoi îi mărturisi, că după socotelile lui, cel mai cuminte lucru ar fi să cumpere cu cele șase mii de ruble moștenite o parte din moșia Pamientów. Acum cîteva săptămîni, se întîlnise pe cîmp cu Woynarowski și chiar el deschisese vorba. Îi spusese că are de gînd să parceleze moșia și-l îndemnase să cumpere vreo șaizeci de pogoane, conacul și grădina.

— L-aș ruga pe Daleniecki să-mi îngăduie să prelucrez pămîntul cu oamenii și utilajul de aici, și mai încolo, spre bătrîneță, sau dacă între timp s-ar vinde Serbinów-ul, ne-am face acolo o gospodărie. Pamientów e hotar în hotar cu noi și nu mi-ar fi prea greu să țin în mînă amîndouă moșiile. Mă gîndesc că a doua oară n-o să se mai ivească o asemenea pleașcă. Așa vorbi Bogumil Niechcic și adăugă : Acolo ți-ai găsi liniștea. Ai avea, în

sfîrșit, o grădină frumoasă, boierească, așa cum rîvnești. Iar eu aș avea Serbinów-ul sub ochi și aș avea oricînd putința să intervin, dacă cei care-or veni după mine s-ar apuca să strice ce-am făcut.

Barbara chibzui mult timp și declară, în sfîrșit, că este împotriva acestui proiect.

— Consider toate aceste planuri absolut greșite, zise ea cu glas ferm. Mîna de lucru înghite tot cîștigul, își completă ea verdictul. Și ție o să-ți fie greu să te descurci. Una e cînd administrezi o singură moșie, oricît de mare ar fi ea, și alta cînd ai două pe cap, fiecare cu problemele ei. În cel mai bun caz, ai să ajungi la istovire. Tu fă cum vrei. Dar eu cred că asta înseamnă mai degrabă să bați apa în piuă și nicidecum să-ți asiguri viitorul.

— Ce tot spui ? Crezi c-o să mă dea gata aste șaizeci de pogoane amărîte ? Vorbești și tu ca să te afli-n treabă. Cum o să înghită mîna de lucru tot cîștigul ? Păi nu-ți spusei că tocmai în privința asta condițiile sînt deosebit de avantajoase. Și, pe urmă, crezi că i-ar strica băiatului nostru, să zicem, să-nvețe să cultive pămîntul ? Dacă-l cultivi cum trebuie, pămîntul rodește-nsutit. În Apus, mii de țărani trăiesc în belșug din ce scot de pe sfoara lor de pămînt.

— De asta mi-a fost mie frică, zise Barbara, din ce în ce mai enervată. Mi-a fost teamă c-o să ne-nfundăm în vreo văgăună din care n-o să mai ridicăm niciodată capul, nici noi, nici copiii noștri.

— De ce să nu ridicăm capul ? Ai să vezi numai cît de departe au să ne-ajungă copiii, pornind de pe acest petec de pămînt. Habar n-ai cît de bine trăiesc în alte țări cei care stăpînesc gospodării de astea, mai mari ! O duc mai bine ca noi. Își dau copiii la școli superioare, au biblioteci, trăsuri, piane. E adevărat că se ocupă mai mult cu grădinăritul. Dacă n-oi fi eu în stare, o să-l deprindă vreunul dintre copii.

Barbara însă nu se lăsa convinsă.

— Îmi vine greu să cred că Woynarowski s-ar învoi să vîndă toate astea numai cu șase mii. Eu nu știu, nu

mă pricep, dar parcă te-am auzit spunînd, nu demult, că nu știu cine a cumpărat undeva lîngă Kaliniec o pîrloagă, măsurînd numai treizeci de pogoane, cu patru mii de ruble. Conacul de-aici e foarte frumos și grădina, după spusele tale, deosebit de arătoasă.

— Păi el cere douăsprezece mii. După mine, merită și optsprezece, ba și douăzeci. Dar vezi că Woynarowski n-ar vrea, la parcelare, să-ncapă partea asta de moșie pe mîinile oricui. Se teme să nu pună piciorul acolo cine știe ce neisprăviți și să-i prăpădească grădina... Dacă-ai ști ce trandafiri are, ce boltă de viță, ce piersici...

— Piersici ? întrebă Barbara cu glas mai domolit. Bine, bine, reluă ea repede, dar de unde să luăm restul de șase mii ?

— Facem un împrumut de patru mii la Casa de Credit, ipotecînd Pamientów-ul, iar două le achit din prima recoltă.

— Împrumut la Casa de Credit ? strigă Barbara, speriată din nou. Woynarowski ăsta e om de treabă, dar zău dacă știe pe ce lume trăiește. Mi-e teamă c-o să-ți facă pocinogul ! Îți trîntește o ipotecă pe toată moșia, așa cum a procedat și pungașul ăla care l-a dat pe bunicul tău afară din casă.

— Bine, dar eu nu cumpăr nimic pînă nu cercetez cu de-amănuntul actele de ipotecă. Și, pe urmă, ăla de care spui era într-adevăr pungaș, pe cîtă vreme Woynarowski e om de onoare.

— Totuna-i, o ținea morțiș Barbara. De altfel, numai dobînzile au să te usuce. Parcă văd cum Szyszel sau alt diavol ca el ne alungă din Pamientów, cu bocceaua-n spinare. Nu, zise ea, aprinsă-n obraji ca de febră, nu vreau să am de-a face cu Pamientów-ul ăsta. Pentru nimic în lume. Decît așa, mai bine renunț și la moștenire. Lăsați-mă-n pace cu toate astea ! Nici așa nu mai am zile multe. Tac eu, tac, dar inima nu-mi dă pace. Faceți deci cum vreți, cum credeți că e mai bine, dar, vă rog, gîndiți-vă la viitor.

Se despărțiră amărîți, supărați. A doua zi, la aceeași oră, în timp ce-și aprindea după masă țigara, Bogumil încercă să se scuze.

— Știi... Eu ți-am vorbit de Pamientów, fiindcă mi-ai cerut să-mi spun părerea. Dar dacă nu-i pe placul tău, nu insist. Faci după cum crezi de cuviință. Eu n-o să cheltuiesc nici un ban din suma asta împotriva voinței tale.

— Știu, răspunse ea, împăcată, și-i aduc mereu har Domnului că m-am măritat cu tine.

— Hotărăște deci ce să facem. Trebuie să știu înainte de a încasa banii.

Barbara nu voi să-și spună imediat părerea. După multă șovăială, rosti pe neașteptate cu voce sigură, însă fără pretenția de a-și impune voința :

— Orice ai cumpăra, tot ai să ai bătaie de cap. Dar dacă-i vorba neapărat să cumpărăm ceva, atunci hai să luăm o casă la oraș. La Kaliniec sau chiar la Varșovia.

Tăcură amîndoi. Apoi ea începu să enumere avantajele unei astfel de investiții.

— Mai întîi n-o să mă mai zbucium atît. N-o să mai stau toată ziua cu ochii la barometru și n-o să-mi mai sară inima ba din pricina secetei, ba din pricina ploii. Pe urmă, am un venit stabil și sigur.

Bogumil clătină din cap.

— Ți se pare numai, zise el, cînd privești lucrurile de la distanță. Dar orice lucru cît de bun își are și părțile lui rele.

— Să zicem. Dar aș fi răsplătită pentru toate necazurile pe care le-aș avea de-ndurat. Nu-ți dai seama ? Copiii cresc. Și cînd o fi să-i dăm pe toți la școală, de unde-o să luăm bani să-i ținem în gazdă ? Gîndește-te : sute de ruble pentru fiecare. Dar dacă avem casă la oraș, am scăpat de birul ăsta. M-aș putea muta și eu acolo cu copiii. Să zicem că la parter, în partea dinspre curte, nu în camerele dinspre stradă, ca să nu renunțăm la venitul de la apartamentele bune. Se-nflăcăra pe măsură ce vorbea. Tu ai să ne aduci tot ce ne trebuie de la

țară, iar eu am să mă ocup de copii și de casă. Nu m-aș băga să pun pe roate gospodăria la Pamientów, dar să țin casă la oraș, asta mi se potrivește de minune. Și unde mai pui, că tot timpul copiii vor fi sub supravegherea mea.

Bogumil căzu pe gînduri. De ce-i fusese frică nu scăpase. Capu-i căzu în piept.

— Am obosit, spuse el, mă duc să mă-ntind puțin pe canapea.

— Cum asta? se neliniști Barbara. Niciodată, nici duminica nu te culci după-amiază. Nu cumva ți-e rău?

— Nu, răspunse el, nu mi-e rău. Vreau să mă-ntind puțin, să-mi adun gîndurile. Am nevoie de puțină liniște. Vezi-ți, te rog, de treburi și nu-ți face griji.

Barbara se opri sub castani, unde citea Agnisia.

— Tata s-a culcat! spuse ea, speriată.

Veniră amîndouă în vîrful picioarelor și se uitară pe fereastră. Stătea culcat și fuma.

— Eh, dacă fumează, înseamnă că nu-i nimic grav.

Bogumil se silea să-și adune gîndurile răvășite. Ce era de făcut? Să se împotrivească și să-și impună voința? Dar ce drept avea el să dispună de banii aceștia? Nici unul. Poate n-ar fi rău să încerce să-i explice Barbarei că ea nu se pricepe și că ar fi spre binele ei să lase totul pe seama lui? Dar e oare sigur c-ar fi spre binele ei? Fiecare își are calea lui, fiecare tinde în alt chip spre fericire și bunăstare. Noi credem poate că drumul acesta nu duce la nimic bun, altul ar putea crede, dimpotrivă, că e singura cale spre lumină și ar suferi cumplit dacă l-ai întoarce din drum. Timpul va dovedi, poate, că el are dreptate vrînd să cumpere ce e de cumpărat la Pamientów, dar, deocamdată, doar el vede limpede, iar banii aceștia nu-i aparțin. Și nu numai banii. Nici viitorul nu-i al lui, ci al Basiei și al copiilor. N-are nici un temei serios să-și împingă copiii să devină agricultori. Într-adevăr, sînt poate prea destui la țară și, pe urmă, ce rost are să-i lege tocmai pe ei de meșteșugul ăsta, cînd

neamurile Niechcic și Ostrzeński îșI pierduseră pămînturile de atîta vreme ?

Mustele îi umblau pe obraz și Bogumil le alunga cu mîna. Somnul îl toropi și i se arătă aievea în fața ochilor curtea casei din Kaliniec, de pe strada Karolińska, unde locuia familia Ostrzeński. Deodată, se cutremură, căci avu impresia că zace întins pe podeaua din antreul casei și că trage să moară. Deschise ochii brusc, se sculă, se spălă pe față, după care îi spuse Barbarei :

— Atunci, așa rămîne. Să cercetăm miercuri, cînd ne-om duce la Kaliniec. Poate găsim ceva de cumpărat.

19

În noaptea dinspre miercuri, cînd urma să plece la notar, se stîrni furtună. Se potoli tirziu, pe la trei dimineața.

Barbara abia atunci adormi de-a binelea și dormi numai vreo două ore. Se trezi la cinci, se sculă și ieși pe verandă să vadă dacă nu cumva dormise prea mult și întîrziase la întîlnirea de la notar.

Vîntul se ogoise. În jurul casei tăcerea era plină de ciripitul păsărelelor. Departe, dincolo de grădină, se rostogoleau, mormăind, ultimele tunete. Aerul proaspăt mirosea a ploaie. Din burlan se scurgea, clipocind, apa în albia pusă acolo de cu seară. Verdeața umedă îți bucura privirea. Pe alocuri, tufișurile străluceau la lumina primelor raze de soare.

Barbara ridică o tulpină de trandafir doborîtă de furtună. Puzderie de picături căzură cu ropot. După ce-o legă cu un capăt de sfoară găsit în buzunar, ridicînd ochii, își zări soțul îndreptîndu-se „spre pîrleaz“ și-l strigă.

— A clopotit de muls ? îl întrebă ea.

— Nu. De ce te-ai sculat așa devreme ?

— Păi nu trebuie să plecăm ? Că nici eu nu mai știu, spuse, intimidată.

Apoi adăugă cu alt glas :

— Ce voiam să-ţi spun ?... S-a făcut frumos, nu-i praf, parcă nici vîntul nu se mai simte. Aş merge şi eu o dată cu docarul. Mi s-a urît cu careta.

— Adevărat ? zise el, bucuros. Vremea e minunată. Dar să ştii, se grăbi el să adauge, mie îmi face plăcere să merg şi cu careta cînd sînt cu tine.

— Nu, nu. Lasă că ştiu eu ce spun. Nu pot întotdeauna, dar azi o să-mi facă bine să merg cu docarul.

Niechcic trecu pe la grajd să dea dispoziţii, zicîndu-şi totuşi că soţia lui se va răzgîndi.

Însă ea nu se răzgîndi. Ceru doar să i se aducă o basma groasă, traseră apărătoarea de piele din faţă şi plecară, după cum susţinea Barbara, cu cel puţin o oră întîrziere.

Pe drum, Barbara privea curioasă împrejurimile. Ba deveni chiar vorbăreaţă.

— Cînd e vreme frumoasă şi nu-i vînt, zise ea, e într-adevăr foarte plăcut să mergi cu docarul. Ai toată priveliştea înaintea ochilor. Ia te uită ce de păsări pe cîmpul ăsta ! Alea, care s-au ridicat dintre pietre, sînt codobaturi, dar pasărea asta, care zboară atît de caraghios, nu ştiu ce-o fi. Uite, uite cum încearcă să se aşeze pe ovăz. Ha, ha ! Şi încheie : Mi-aduc aminte de anii tinereţii, cînd omul se bucura de orice.

— Păi, vezi ! La oraş n-ai să mai poţi vedea toate astea, spuse timid Niechcic.

— De ce nu ? întrebă ea. Dimpotrivă, aici la ţară n-am timp să văd nimic. Nu mă pot duce nici la doi paşi de casă. La oraş însă scap de iadul ăsta de la ţară, şi după-amiază, pînă spală fata vasele, mă pot plimba liniştită prin parc sau pot lua o trăsură care să mă scoată din oraş. De altfel, vara n-o să lipsesc niciodată de la Serbinów.

— Da ? Adevărat ? zise Bogumil a mirare. Era bucuros că Barbara se simte bine. Şi el se împăca tot mai mult cu noul lor proiect. Sub cerul senin, spălat de furtună, cumpărarea casei la oraş, ba chiar şi strămutarea Barbarei acolo, îi păreau lucruri absolut acceptabile.

Cînd ajunseră la Kaliniec, era zăpușeală, deși la periferie se mai vedeau băltoace după ploaia din timpul nopții.

În clădirea tribunalului era pustiu, ca întotdeauna în lunile de vară, cînd judecătorii sînt în vacanță și aproape toate procesele se amînă. În holul uriaș doar cîțiva țărani încruntați așteptau cu încăpățînare — și pe scări cobora cineva, călcînd apăsat, alene. De o parte și de alta a scărilor, se deschideau două coridoare lungi, boltite.

Barbara nu se putu opri să n-arate că pe-aici toate îi erau prea bine cunoscute.

— După cîte-mi amintesc, de cînd lucra aici Toliboski, notariatul e jos, spuse ea și o apucă repede pe unul din cele două coridoare. Dar numaidecît o porni în direcția opusă. *Secția de ipoteci,* citi, gîfîind, tăblița scrisă-n rusește. Ce-nseamnă asta ?

— E chiar ceea ce căutăm, îi explică Bogumil. Nu vezi ? Scrie pe ușă : Notar Waclaw Holszański.

Barbara ciocăni.

— Nu știu, ori nu răspunde nimeni, ori eu sînt surdă, șopti ea și deschise ușa nerăbdătoare. Isuse, Doamne ! spuse, speriată. Nu-i nimeni aici.

Era o cameră nu prea mare, de asemnea boltită. În fața ferestrei, două mese și în jurul lor scaune fără fund, măsură împotriva hemoroizilor. Lîngă perete, un dulap și o bancă lungă, iar pe perete harta Rusiei și cîteva bucăți de hîrtie scrise de mînă și prinse în pioneze. Atîta tot. Liniștea camerei era tulburată doar de bîzîitul monoton al mușteIor.

— Mai văd o ușă, zise Bogumil. Să intrăm și-acolo.

Ciocăniră din nou și, neprimind nici un răspuns, deschiseră ușa. Aici se afla un birou, un fotoliu vienez și o lampă.

— Asta-i cancelaria lui Holszański, zise Bogumil. O recunosc. Am mai fost o dată. Dar nici aici nu-i nimeni.

— Ciudat, șopti Barbara, bănuitoare.

— Să ne-așezăm și să așteptăm, o îndemnă Bogumil.

— Nu. Mai bine să ne plimbăm prin fața tribunalului.

— De ce ? Aici e mai răcoare.

— Atunci rămîi tu aici. Eu ies, zise ea, cuprinsă de neliniște. I se părea că, ieșind în stradă, grăbea sosirea notarului. Mă mir că nu-i nici unul din neamul nostru, mai zise ea, lungind pasul.

Bogumil porni, resemnat, după ea. Se opriră lîngă splendidele coloane ale clădirii care văzuse nașterea Regatului Poloniei, după Congresul de la Viena, în 1815. Niechcic aprinse o țigară. Barbara cerceta cu privirea cînd spre parc, cînd spre strada Karolińska.

Deodată, îl zări venind pe unchiul Daniel, însoțit de Bodzio. Ieșindu-le în întîmpinare, începu să strige :

— Aici nu-i nimeni ! ! !

— Ce căldură !...

— Ce căldură ! ziseră bărbații, strîngîndu-și mîinile.

— Mă mir, spuse Niechcic. Cred că și pe-aici a fost furtună azi-noapte, nu ?

— Și ce furtună ! Se făcuse răcoare. Presiunea atmosferică scăzuse grozav. Și acum poftim ! Cîte grade erau, Bodzio, cînd am ieșit ?

— Douăzeci de grade Réaumur la umbră. Presiunea șaptezeci și șase și jumătate, anunță Bodzio.

— Vezi, domnule ? După furtună ! În timpul nopții, erau șaptezeci și patru și opt liniuțe.

— Credeam c-ați terminat și v-ați dus de mult pe la casele voastre, îi întrerupse Barbara.

— Doamne ferește, Basia dragă ! Nu-i decît nouă și jumătate. Ce-i drept, și eu credeam c-am s-o găsesc pe Michasia aici. Iată, se-mplinesc două ore de cînd a plecat. Trebuia să se ducă la tîrg cu Antoniowa, dar mă îndoiesc c-a stat acolo pînă acum. Ar fi trebuit să fie aici. Bodzio, nu sta în soare !

— Tare nu-mi plac întîrzierile astea, zise Barbara, necăjită.

— Mie nu-mi plac în general afacerile astea. Ești nevoit să umbli prin localuri ticsite cu oameni bolnavi de Dumnezeu știe ce... Tocmai bine pe un zăduf ca ăsta !

Și, amintindu-și abia acum cu ce vorbe-i întîmpinase Barbara, unchiul Daniel adăugă : Că n-a venit încă Holszański nu-i de mirare. Parcă au ceva de făcut acum, vara ? Dacă nu protestează nimeni polițele, Holszański citește ziarele și ajutorul lui, un anume Haywola, dezleagă rebusuri și șarade, specialitatea lui.

Bogumil veni din nou cu propunerea să aștepte mai bine înăuntru.

— Aici e prea cald.

— Dar cel puțin respirăm aer curat. Aștia n-or mai fi deschis ferestrele de cine știe cînd. Poți să știi cine-o fi respirat ieri aerul ăla ? se împotrivi unchiul Daniel, care nutrea în secret speranța că, așteptînd-o în stradă, Michasia s-ar putea să vină mai repede.

Își tot lungea gîtul, privind de-a lungul străzii care ducea spre piață, sîsîind abia auzit un cîntec.

Deodată, se întrerupse din sîsîială, exclamînd :

— Mi se pare că vine Holszański.

Dar prima persoană pe care-o zăriră nu fu domnul Holszański, ci ajutorul lui, Haywola. Acesta mergea cu privirile înfipte în pietrele caldarîmului și-și pipăia din cînd în cînd, cu mîna stîngă, buzunarul interior al hainei, ca și cum s-ar fi temut să nu piardă ceva. Ți se părea că nu-și da bine seama încotro merge. La cîțiva pași în urma lui, călcînd și el orbește, venea Waclaw Holszański, ascuns pînă la brîu de o gazetă deschisă.

Întotdeauna mergeau pe stradă în această formație. Se și spunea : „Iată-l pe Haywola cu notarul lui !“

Cînd ajunseră în dreptul grupului care-i aștepta, Haywola înălță capul. Avea niște priviri încețoșate și triste, în schimb buzele păreau anume destinate unui zîmbet veșnic — buza de sus fiind mai scurtă, țișneau în afară doi dinți de dimensiuni apreciabile. Semăna cu un rozător, ușor îngîndurat, dar pururi zîmbitor.

Rozătorul se întoarse spre Holszański și spuse :

— Domnule, vă rog...

Atunci Holszański dădu la iveală fața lui smeadă, înconjurată de o bărbuță neagră, tăiată scurt. Ochii lui

căprui aveau o privire de parcă niciodată în viață n-ar fi întîlnit nimic mai neașteptat și mai uimitor ca grupul acesta de oameni, de fapt, binecunoscuți, din fața tribunalului.

Privirea lui mirată o scoase din sărite pe Barbara.

— Cum așa ? zise ea. Doar avem de semnat azi, la notariat, actul acela, cum i-o fi zicînd, pentru a intra în stăpînirea moștenirii.

— Știu. Știu. Exact. Domnul Haywola va pregăti imediat totul, spuse Holszański, amabil. Apoi, uitîndu-se pe rînd la fiecare, întrebă :

— Ați citit, domnilor, ce se petrece în China ?

— Da. Aici e mîna Berlinului, răspunse unchiul Daniel, căci acesta era obișnuitul răspuns, cînd venea vorba de un eveniment politic mai important.

În clipa aceea, sosi principalul moștenitor. Un adolescent slăbuț, suplu și parcă neterminat, ca o schiță făcută în grabă. Nimeni nu-l cunoștea. După scurta prezentare, începură să șoptească între ei.

— Ce tînăr e, și în șoaptele lor se simțea un pic de necaz.

— Un mucos, zise Barbara, în acordul general. Dacă o fi așa cum am auzit eu, șoptea ea mai departe la urechea lui Bogumil, nu e chiar atît de tînăr. Poate pare așa.

Vorbeau străbătînd marele hol pustiu, care le amplifica ecoul pașilor.

În anticamera cancelariei lui Holszański, stăteau pe banca de lîngă perete doi tineri necunoscuți. Blonzi, voinici, arși de soare, cu chipuri festiv zîmbitoare.

— I-am văzut cînd au intrat, dar nu știam că vin tot aici. Cine sînt ? întrebă Barbara.

Unchiul Daniel privi printre pleoapele strînse la cei doi tineri blonzi și o lămuri.

— Păi, ăștia-s alde Ostrzeński din Sionszyce. Urmașii lui Melchior. Apoi, uitîndu-se în jur, adăugă, îngrijorat : Michasia tot n-a venit.

Holszański îl auzi și interveni îndată :

— De data aceasta, doamna Michasia poate lipsi. Poftiți ! Să începem !

— Foarte bine, mormăi unchiul Daniel, dar eu aș vrea să fie și ea aici. Întorcîndu-se spre Bodzio, șopti : Bodziutek, dac-aș fi sigur că nu dispari, aș prefera să te plimbi pe coridor. Acolo nu-i așa cald.

— Bine, tăticule, răspunse Bodzio ascultător.

Cei doi Ostrzeński, urmașii lui Melchior, inspirîndu-le probabil încredere statura impunătoare a lui Bogumil, se apropiară de el.

— Am fost sfătuiți să cumpărăm niște terenuri, aici, în Kaliniec, îi mărturisiră ei, după o scurtă introducere. Dar noi am vrea să băgăm totul în Sionszyce. Lumea spune că nu merită, dar noi sîntem siguri că putem să facem din Sionszyce o bomboană. Astea cîteva mii de ruble moștenite de la consilier nu-nseamnă cine știe ce, dar, oricum, ne-am putea rîndui cu banii ăștia toate acaretu-rile. Dumneavoastră ce ne sfătuiți ?

— Nu pot să vă dau decît un singur sfat : investiți totul în pămînt, rosti Niechcic cu aprindere. Ar fi vrut să aducă unele argumente în sprijinul sfatului său, dar își aminti că trebuia să umble prin oraș cu nevastă-sa să afle o casă de cumpărat și se trase, mohorît, la o parte.

Tocmai atunci intră pe ușă doamna Ostrzeńska. Salută în treacăt pe toată lumea și, urmărindu-și gîndurile, li se adresă celor doi Ostrzeński, urmașii lui Melchior :

— Știu totul. M-am interesat. Mașinile pe ruta Czalbów și Nieznanów n-aduc cine știe ce venit. De altfel, sînt finanțate de firma elvețiană „Vitesse". Rămîn, așadar, parcelele.

— Cum spuneți dumneavoastră, doamnă, căzu de acord unul dintre frații Ostrzeński.

— Parcelele de lîngă calea ferată ! Tuturor le recomand același lucru, repetă apăsat mătușa Michalina.

Barbara, fiind lîngă ea, îi auzi spusele. Începu să se simtă deodată amenințată.

— Ce tot spune ? șopti ea și fruntea i se îmbroboni de sudoare.

Chiar atunci îl zări intrînd pe Lucian Kociell. Fusese atît de acaparată de neobișnuitele evenimente din ultimele zile, încît uitase cu desăvîrșire că trebuia să fie de față și cumnatul ei. Se bucură grozav, deși, cînd se uită la el, se înspăimîntă, căci nu mai era decît umbra celui care fusese altădată. Ochii i se-nfundaseră în orbite, iar barba încărunțită, care-i acoperea fața slabă, pămîntie, îi dădea o înfățișare de călugăr sărman. O fi bolnav ? Sau poate nu i-o fi mergînd afacerile ?

Se apropie de el, strecurîndu-se prin mulțimea moștenitorilor, care se înghesuiau și discutau.

— Te uiți la mine, Baszko, spuse el, și nu-ți vine să crezi c-am ajuns în halul ăsta ?

— Nu, zise ea, încurcată. Mă gîndeam că ești cam obosit, că poate muncești prea mult.

— Ha, pufni el, muncesc prea mult ! De mult timp munca mea nu mai e muncă. Hărțuială curată.

— Mă bucur că te văd. Spune-mi repede ce fac fetele. Oktawia e fericită în căsnicie ? Știu că și Sabina-i logodită. Sînt bine ?

Lucian Kociell venise, împuternicit de fiicele lui, să ridice moștenirea. Oktawia plecase cu soțul ei în voiaj de nuntă, în Italia. Și, de curînd, tinerii căsătoriți o chemaseră și pe Sabina, să le țină tovărășie în călătoria lor prin lume.

— Fiecare din fiicele mele, zise Lucian, își are partea ei de fericire. Una un soț cu post bun, pe care-l așteaptă un viitor strălucit, un om excepțional. Cealaltă s-a logodit cu un om sărac și ușuratec ca păsările cerului, dar sînt legați printr-o dragoste mare. Dacă am putea face un întreg, am obține fericirea deplină. E clar, nu ?

— Dar ție... ție îți merge bine ?

— Bănește, da. Dar am impresia că nu mai sînt om. N-am timp nici pentru cugetare, nici pentru simțire, nici cel puțin să fac ceva pe care să știu că l-am făcut eu. Dacă ai apucat să intri în afaceri, ești nevoit să te învîrtești tot mai repede, ca o rotiță într-un mare mecanism.

O afacere aduce după sine alta și tot așa la nesfîrșit, pînă cînd încetezi să mai știi de ce și pentru ce faci toate astea.

— Ar trebui să te odihnești.

— Am de gînd s-o fac. De fapt, nu să mă odihnesc, ci să-mi adun gîndurile, să meditez o clipă asupra vieții mele și asupra lumii. Asta-mi trebuie. Și să devin, în sfîrșit, om întreg. Pentru asta însă, văd doar o singură cale : să prefac totul în bani lichizi, să-mi plătesc datoriile și să-mi cumpăr o fîșie de pămînt, o gospodărie pe care s-o ridic singur, muncind alături de grădinar, de dulgheri, de zidari. Citeva pogoane. Pămînt, și nimic altceva. Să-mi sădesc grădină, să-mi întocmesc casă, să fac singur totul de la-nceput. Vreau să văd și eu o dată că din munca mea poate să iasă și ceva real, nu numai bancnote și iar bancnote.

— Bine, dar fabricile de ciment, de care spuneai, întreprinderile acelea ?

— Ha, ha ! Toate astea nu-s decît ca să-i zăpăcească pe oameni. Dezvoltarea economică a țării ? Da, cîndva și eu am crezut așa. Dar poate oare fi vorba de o dezvoltare rațională în situația noastră politică ? În ambianța asta, în care te lovești la fiecare pas de un zid de ignoranță sau de rea-voință din partea forurilor conducătoare ? Nu-ți rămîne decît să strîngi bani. Da, din acest punct de vedere avem destulă libertate. Însă asta a încetat să mă mai intereseze. Pe scurt, fie din vina afacerilor, a politicii, sau a mea, nu știu, știu însă foarte bine că n-am ajuns acolo unde țînteam. Așa că mă întorc la pămînt. Nu pentru că aș vedea un ideal în asta, ci pentru că nu văd altă ieșire. Poate că în felul acesta am să ajung, în sfîrșit, să fiu și eu un om întreg, un om care seamănă, culege, cugetă, chibzuiește...

Ca și odinioară, Lucian Kociell o uimi din nou pe Barbara. Cum ? Să te îngropi undeva la țară, asta să-nsemne oare să-ți trăiești din plin viața ?

— Trebuie neapărat să mai vorbim, spuse ea. Cît timp rămîi aici ?

— Regret, Baszko, dar plec chiar astăzi. Am sosit ieri, căci am mai avut de lichidat niște afaceri mai vechi. M-am

zbătut toată ziua, așa că, deși aș fi vrut, n-am putut să m-abat pe la Serbinów. Mă mîngîiam cu gîndul c-am să vă văd aici. Dar știi, vino tu la mine. După ce mi-oi construi casa.

— Am să vin neapărat.

— Domnilor, strigă notarul Holszański.

— Ascultă, Baszko, mai zise Kociell, ține minte c-ai făgăduit. Țin foarte mult să discut cu tine. Am eu ceva în cap...

20

Semnarea actelor la notariat și întreaga procedură luă sfîrșit mult mai repede decît s-ar fi putut crede, ținînd seama de îndelunga așteptare.

— Atîtea pregătiri, așteptare, nervi, ca să termini în cinci minute, se mira Barbara.

Banii fură plătiți parte în numerar, parte în cecuri. Lucian Kociell ceru numai cecuri și își luă grăbit bun rămas, căci diligența lui pleca peste o oră. Se vede treaba că nu fusese inclus în planul referitor la cumpărarea parcelelor din vecinătatea căii ferate, pentru că mătușa Michalina nu încercă să-l rețină. La dorința Barbarei, care vedea pentru prima oară în viață cecuri, i se plăti în numerar. Hotărîră să-i depună imediat la bancă, fiindu-le teamă să păstreze asupra lor o sumă atît de mare. Se grăbeau să plece și se uitau bănuitori la ceilalți, care se părea că n-au de loc intenția să părăsească localul.

Se-nfipseseră în mijlocul biroului, dezbătînd cu mare interes o anume problemă. Barbara și Bogumil, care nu prea înțelegeau despre ce-i vorba, își luară rămas bun de la Holszański și-și văzură de drum. După ce-au depus banii la bancă, Bogumil cercetă ceasul și zise :

— E aproape douăsprezece. Aș mînca ceva și-aș bea o bere.

Barbara n-avu nimic împotrivă, deși zăpușeala cumplită îi tăiase orice poftă de mîncare. Mergeau pe stradă agale, sub focul arșiței, care poleia tot ce se afla în jur

cu aur și lumină. Deodată, chiar pe strada unde aveau de gînd să se oprească să ia masa, o întîlniră pe Arkuszowa.

— Avem noroc, spuse Niechcic vesel. Voiam să te căutăm imediat după prînz.

Arkuszowa le mărturisi că și ea îi caută și încă de mult.

— Ne cauți ? întrebă Barbara, după ce se salutaseră, urîndu-și reciproc sănătate. Ai ceva cu noi ?

Îi căuta, pentru că dibuise o casă de vînzare. Arkuszowa n-avea nevoie de prea multe explicații. Știa tot ce se-ntîmplase pînă-n cele mai mici amănunte. Cum aflase că ieșiseră de la notar, dăduse fuga să-i întîlnească. N-ar fi vrut ca binefăcătorii ei să scape această ocazie. Îi sfătuia să vadă casa în orice caz.

— Și unde-i casa asta ? Departe ?

— Cum o să fie departe ? E aici, la d(pași.

— Știi, voiam tocmai să luăm masa.

— Nu face nimic ! Eu v-aștept. Cînd și unde porunciți să vin ?

Dar Barbara se răzgîndi pe loc, spunîndu-și că între timp s-ar putea ivi vreo încurcătură și-au să scape casa.

— N-ar fi mai bine să mergem acum ? întrebă ea. Tot sîntem pe-aproape...

— Bine, aprobă Niechcic. O să mîncăm mai în tihnă.

Porniră, dar, după puțin timp, Barbara încetini pasul.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă Bogumil.

Ea se opri și, luîndu-l la o parte, îi șopti, cu descumpănirea zugrăvită pe față :

— Ia stai ! Să nu facem vreo prostie. Ziceai că la Pamientów, în grădina aceea, sînt și piersici, și viță de vie... Să nu ne condamne pe urmă copiii că n-am cumpărat conacul.

Bogumil înmărmuri de uimire. Arkuszowa, văzîndu-i că șușotesc și bănuind că e vorba de vreo afacere la care se gîndiseră mai dinainte, se apropie de ei și spuse :

— Nu sînteți obligați s-o cumpărați, dragii mei boieri, dacă nu v-o fi pe plac. Dar nu strică să o vedeți. Nu pierdeți nimic.

— Aşa-i. Hai atunci, s-o vedem.

Trecură pe lîngă podul poreclit „podul de peşte" de-a lungul străzii Karolińska, apoi peste podul de piatră şi se afundară în străduţele înguste, unde te sufoca mirosul acru de gunoaie încinse la soare. De acolo, ieşiră în Raciborskie Przedmieście, stradă largă, cu case vechi, construite la întîmplare. Barbara îşi pierdu răbdarea.

— Unde ne duci, Arkuszowa ? Am ajuns la marginea oraşului.

— Doamnă Niechcic ! Vă rog să aveţi puţintică răbdare. Mîine-poimîine, aici o să fie centrul oraşului. Poftiţi încoace şi priviţi cu luare-aminte casa de colo.

Cotiră într-o străduţă laterală, care ducea spre nişte terenuri cu case în construcţie.

— Da, recunoscu Barbara. Aici se clădeşte, nu glumă. Poate nici casa de care spui n-o fi încă gata ?

— De ce să nu fie ? E gata de acum cinci ani.

O apucară pieziş pe o străduţă de curînd pietruită. Pe ulicioară nu erau decît trei case, gata zidite şi locuite. În rest, ostreţe înalte după care se vedeau livezi de meri.

— Ah, ce bine-i aici ! zise, avîntată, Barbara. Ca la ţară ! Ia te uită ce livezi frumoase ! Care-i casa ?

Trecură pe partea cealaltă să privească la casa pe care le-o arătase Arkuszowa. Era o clădire cu două etaje, cu pereţii bătînd în gălbui, o culoare caldă, plăcută.

— E clădită solid, fără zorzoane, fără podoabe de prisos pe care nu le pot suferi, spuse Barbara.

Într-adevăr, numai deasupra uşii şi a ferestrelor se vedeau nişte firide simple, dar destul de adînci, zugrăvite în azuriu. La parter, pe laturile scării de la intrare şi la toate ferestrele, erau înşirate glastre cu flori.

— Se vede numaidecît că aici locuiesc oameni gospodari, zise Barbara şi trecu în revistă glastrele de la ferestre : cerceluşi cu flori roşii, cactuşi, pelargonii, iată şi un leandru.

Intrară în curtea inundată de soare. În spatele casei, se vedeau două aripi laterale cu aspect retras şi liniştit,

poate pentru că pe toată fațada, de sus pînă jos, se întinsese vița sălbatică și caprifoiul. Cea de a patra latură a curții, neclădită, era închisă cu un gard de scînduri, deasupra căruia se zăreau coamele verzi ale merilor, spălate de ploaia din timpul nopții.

În mijlocul curții, o pompă de apă, iar lîngă magaziile de lemne, o stivă de scînduri negeluite, pe care se întindea, arcuindu-și trupul, un motan. Zărindu-i, motanul se-ncordă, făcu cîteva salturi, apoi se cățără în vîrful stivei și se tolăni acolo, încolăcindu-și, leneș, coada.

Lîngă șanțul de scurgere, dat cu var, trei copii desculți dădeau de-a dura un cerc de roată, ruginit.

— Așa mai zic și eu, rosti Barbara, privind încîntată în jur. Nu știu ce părere ai tu, Bogumile, dar mie mi se pare pur și simplu minunat. Aș putea sădi aici trandafiri, piersici și tot ce vrei. Uite cum bate soarele în peretele de colo. La Serbinów ai văzut vreodată atîta soare? Grădina ține de casă? o întrebă pe Arkuszowa.

— Asta-i grădină? zise Arkuszowa, contrariată. Păi nu vedeți că-i o adevărată moșie...

Și-i lămuri că pe locul grădinii, în caz că nu vinde casa, proprietarul avea de gînd să construiască niște acareturi.

— Asta n-aș îngădui în ruptul capului, zise Barbara, revoltată. Și, privind peste gard, adăugă cu vioiciune: Dac-o fi s-o luăm, trebuie neapărat să punem îngrășămînt la rădăcina pomilor. Sînt de soi bun, dar fructele-s cam prizărite.

De sub gard, țîșni un iepure pestriț, adulmecă cu năsucul roșu în toate părțile și o zbughi în salturi mari spre magaziile de lemne.

— Ia te uită, un iepure! strigă Barbara.

— Mie nu-mi plac iepurii, zise Bogumil. Rod ce le iese în cale.

— Dar cine ne obligă să prăsim iepuri? Cu iepuri sau fără iepuri, trebuie să recunoști că ai de ce să te bucuri aici.

Da, și lui Bogumil casa-i era pe plac. De multe ori, văzîndu-le numai cu ochii minții, unele lucruri ți se par de-a dreptul îngrozitoare, dar cînd ai prilejul să le vezi în realitate, îți dai seama că imaginea ta era falsă. Ca și acum. Casa asta-i plăcea: avea în ea ceva prietenos, familiar. Barbara ar fi putut locui aici fără să se înstrăineze de felul lui de viață. Și pe urmă, aici mai erau atîtea de făcut.

— Văd că dincolo de grădina asta începe alta, zise el. Se ține lanț. Dac-am putea cumpăra mai tîrziu vreo trei grădini din astea și le-am contopi, am înjgheba o grădinărie de legume pe cinste, ba și sere de flori...

— Să știi că ai dreptate. Aici zic eu că poți face treabă cu grădinăritul, nu la Pamientów, la zece verste de oraș, zise Barbara, cercetînd, cu entuziasm, împrejurimile. Aș ține pentru noi, mai adăugă ea, partea asta a casei. E chiar lîngă grădină: o ai sub ochi. Apoi se mohorî deodată și zise, întristată: Degeaba ne facem planuri! Uitasem că toate școlile sînt la celălalt capăt al orașului! Căci eu, dragă Arkuszowa, aș vrea să mă așez aici cu copiii.

Arkuszowa părea uimită și indignată. Cum la celălalt capăt al orașului? Bine, dar domniile-lor nu văzuseră, la capătul străzii, o clădire mare, aproape gata? Păi în clădirea asta urmează să se mute, chiar din toamna asta liceul real. A, se gîndeau la fete? Păi liceul e mixt. Și, la urma urmei, dacă doamna Niechcic n-ar fi fost atît de grăbită și nu i-ar fi adus aici în goana mare, s-ar fi oprit oleacă în drum să le arate o casă care se construiește chiar în fața clădirii unde-i vorba să se mute liceul. Și le-ar fi spus că doamna Wenorden, la pensionul căreia, după cîte a auzit, vor să-și dea fetița soții Niechcic, e în tratative să cumpere casa aceea. Vrea să-și mute aici pensionul din Dziadowe Przedmieście.

— Vezi! se bucură Bogumil. A ieșit cum nu se poate mai bine. Doar dacă l-om da pe Tomaszek la liceul modern, o să fie mai greu.

— Cine se mai gîndește acum la liceu modern ? se oțărî Arkuszowa. Acum fiecare rîvnește să fie negustor, inginer. Școala reală, asta e ! Ai o patalama sigură la mînă.

Barbara se uită cam chiondorîș la pompa de apă.

— Dac-om sta aici, zise ea, nici vorbă să aducem apă de la monument. Și sînt sigură că apa de-aici nu-i bună de nimic.

Cînd auzi una ca asta, Arkuszowei îi sări țandăra. Se făcu luntre și punte s-o convingă pe Barbara că apa pe care o dă pompa aceea n-are asemănare. Înșfăcă mînerul pompei, luă apă în pumni și sorbi. Dar nu se mulțumi numai cu atît. Voia neapărat să bea și Barbara, strigă la copii să-i aducă o cană din casă. Copiii se opriră din joacă și unul din ei alergă în casă și se-napoie în mînă cu o ulcică.

— Nu beau apă pe zăpușeala asta, se-mpotrivi Barbara. S-ar putea să capăt holeră.

Arkuszowa nu se lăsa. Dacă-i p-așa, atunci să încerce domnul apa și să spună el dacă într-adevăr nu-i bună de nimic.

— Nu bea ! strigă Barbara. Nu vreau să bei din apa asta.

Bogumil bău în silă și declară că are un oarecare iz.

— Iz ? Ehe ! Nu vreau eu să-nșel lumea. Dar dacă ar fi după mine, mi-aș umple taraba cu sticle pline cu apă d-asta și le-aș vinde restaurantelor de lux. Ar lua-o drept apă de Ostromeck. Le-aș face un bine, dar nu vreau eu să-mi pun mintea cu ei.

— Eh, Arkuszowa ! Cum ți-o veni să vorbești așa ? Apa de la monument e renumită, pe cîtă vreme de asta n-a auzit nimeni...

Arkuszowa însă susținea sus și tare că știe ea ce spune. De cîtă vreme dă apă fîntîna de la monument ? Poate de o sută, poate de trei sute de ani ? Nu era de mirare că i se dusese vestea. Pe cîtă vreme asta de-aici ? Acum cinci ani casa nici nu era, iar în locul pompei de apă era o fîntînă țărănească fără ghizduri. Vezi însă că

în fîntîna asta apa era ca lacrima, proaspătă, că-i apă de izvor.

— E apă de izvor ? De ce nu spuseşi de la început ? Dacă-i apă de izvor, atunci e cu totul altceva, se bucură Barbara.

Arkuszowa îşi săltă puţin peruca lălîie, îşi şterse fruntea de sudoare şi răsuflă adînc. După cît îşi da seama, soţii Niechcic îşi pierdeau timpul de pomană. Se zgîiau în toate părţile, dar nu ştiau să vadă ce trebuie. Încercă deci iar să-i lămurească :

— Îmi daţi voie să vă spun de ce cred eu că are valoare casa asta şi de ce merită s-o cumpăraţi ? Mai întîi, e la vad bun. Oraşul în partea asta se dezvoltă. Peste puţin vor fi aici două şcoli şi trei bănci. Gîndiţi-vă ce căutare vor avea casele din împrejurimi. Chiria o să crească la sigur. Fiecare o să dea bucuros de două ori mai mult numai să fie aproape. Pentru asta îmi pun capul. Nici cinci minute n-o să stea vreo cameră goală. Şi mai ales aici. Priviţi numai ce poziţie ! Păi numai locul face o avere ! Casa asta se vinde azi cu cincisprezece mii, dar nici peste trei ani, dacă nu îţi dă pe ea fără tocmeală — treizeci, să mă bată Dumnezeu.

— Cincisprezece mii ! Mai scumpă decît Pamientów-ul... şopti Barbara.

— Pamientów-ul ? prinse Arkuszowa şoapta din zbor. Moşierul Woynarowski vrea să vîndă Pamientów-ul ?

Soţii Niechcic nu-i răspunseră la întrebare. Cercetară încă o dată casa.

Cei din casă văzuseră că e cineva în curte. Le atrăsese atenţia glasul ridicat al Arkuszowei. La primul etaj, un tînăr se apropie de fereastră şi, acordîndu-şi vioara sprijinită sub bărbie, îşi aruncă ochii în curte. Jos, printre glastrele cu petunii, răsări la fereastră o băbuţă rumenă-n obraji, scărpinîndu-se în părul cărunt cu o andrea de-mpletit ciorapi.

Arkuszowa îşi continua predica :

— Nu vă speriaţi. Din cincisprezece mii, cinci mii sînt de la Casa de Credit, iar patru mii — datorii.

— Iarăși Casa de Credit, iarăși datorii ! exclamă Barbara. De asta mi-e mai teamă decît de orice pe lume.

— Vă temeți, doamnă, în loc să vă bucurați ! se minună Arkuszowa. Încă o vorbă : casa asta merită pe puțin șaptesprezece mii, dar proprietarul vrea să plece din Kaliniec, are nevoie de bani, d-aia o dă cu cincisprezece.

Arkuszowa îi lăsă să cugete o clipă, apoi îi întrebă dacă nu vor să intre la proprietar să-ncheie tîrgul.

— Du-te, te rog, și vezi dacă-i acasă, zise Barbara.

O așteptară la intrare, lîngă ușa care ducea pe scară. Ușa era împodobită cu un vitraliu colorat. Cineva tocmai intră în clădire și deschise această ușă. Vitraliul colorat scăpără în lumina soarelui.

— Frumos vitraliu, zise Barbara, dar adăugă numaidecît : ce-o fi întîrziind atît Arkuszowa asta ? S-a împotmolit acolo ?

Arkuszowa se înapoie, în sfîrșit, întristată. Proprietarul casei ieșise în oraș. Se întoarcea abia la trei. Cîtva timp, nu știură ce să facă.

— Să mergem la masă, propuse Bogumil, și la trei ne întoarcem.

Se înțeleseră cu Arkuszowa să vină să-i caute peste o oră la Hotelul Europa.

Pe drum văzură că strada se numea Owocowa [1]. Numele era scris pe o placă țintuită de gardul uneia din livezi. Tot drumul discutară despre casa de pe strada Fructelor ca niște adevărați proprietari. La început, tot venitul casei trebuia folosit pentru acoperirea datoriei și efectuarea reparațiilor absolut necesare, pentru că orice casă, fie ea și nouă, are nevoie de unele îmbunătățiri.

— Dar vezi ! Mare atenție la datoriile astea ! spuse Barbara, îngrijorată. Datoria e o pacoste și o povară.

Bogumil o liniști, zicîndu-i că vor avea cu ce face față. Dacă și livada din spatele casei va avea nevoie de unele îmbunătățiri, vor mai ciupi ceva din tantiemele de la moșie. Ținînd seama de recolta din anul trecut și de recolta din anul acesta, care se anunță și ea foarte bună,

[1] Fructelor.

se pot aștepta la venituri bunișoare. Anul trecut, pierduse la trifoi, însă rapița acoperise pierderea. Bogumil nu trăgea speranțe nici anul acesta să scoată cîștig din vînzarea lînii, dar, spre mirarea lui, cîștigul fusese destul de bun. În Australia se prăpădiseră turme întregi de oi, bolnave de gălbează. Englezii nu mai fuseseră-n stare să-și respecte contractele încheiate și prețul lînii indigene urcase brusc.

Cum vorbeau așa de-ale lor, o văzură deodată pe Michalina Ostrzeńska venind spre ei și făcîndu-le desperată semne cu mîna. Alergase : era încinsă și asudată.

— Doamne sfinte ! Vă caut prin tot orașul ! Se răcește mîncarea și ceilalți stau ca pe ace.

— Care mîncare ? întrebară ei, uimiți.

— Ei ! Doar v-am scris că vă poftesc pe toți, după semnarea actului, la noi la masă ! Unde-ați dispărut ? Ce-a fost graba asta ?

— Cînd ne-ai scris că ne poftești la masă ?

— V-am scris în bilețelul în care vă spuneam să veniți să semnați actul.

— Da de unde ! În scrisorica aceea nu era vorba de nici o masă, se împotrivi Barbara, dar, amintindu-și fițuica primită, adause ceva mai moale : Poate-o fi fost ceva. Dar cine poate să descifreze hieroglifele tale !

— Ne-ndreptam tocmai spre hotel să luăm masa, interveni Bogumil.

— N-o să-mi faceți mie una ca asta ! Toată lumea vă așteaptă. De cînd umblu după voi ! Haideți mai repede, că Daniel și-a pierdut răbdarea. Apropo : cînd mai discutăm despre parcelele acelea ?

— Care parcele ? întrebară într-un glas soții Niechcic, grăbind pasul.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! Doar ne-am înțeles să cumpărăm cu toții loturi de pămînt la Oczków. Te pomenești că tocmai vouă nu v-am spus ! Trebuie să-i dăm zor. Pleașcă, nu altceva !

— Dragă Michasia ! Dar noi n-avem de gînd să cumpărăm nici un fel de loturi. Ne duseserăm să tocmim o casă.

Uitînd de mîncarea ce se răcea, Michalina se opri locului.

— Casă ? Ce fel de casă ? Unde ? O porni tot atît de brusc cum se oprise. Bine. Lasă că discutăm noi. În orice caz, cred că la masă puteți veni.

— Putem veni la masă, spuse Barbara, abia ținîndu-se după soțul și cumnată-sa, dar ne-nvoisem cu Arkuszowa să ne-aștepte la ora trei, la hotel.

— Haideți ! Haideți ! îi grăbi doamna Ostrzeńska. Cu Arkuszowa ? Mare scofală ! De altfel, pînă la trei aveți tot timpul să vă întoarceți.

21

Cînd soții Niechcic și doamna Michalina intrară în sufragerie, musafirii se învîrteau agitați în jurul mesei cu gustări.

În primul moment, Barbara nu-l recunoscu pe Anzelm Ostrzeński, de curînd întors din străinătate. Nu-l mai văzuse de cîțiva ani. Îi făcu o impresie foarte bună, însă i se păru cam închis și prea rezervat în purtări. Avea niște ochi albaștri, minunați, dar tăioși și reci, ca cerul pe vreme geroasă.

— Parc-ai fi un diplomat, zise Barbara, în timp ce se salutau. Nu-mi vine să cred că tu ești Zeluś, băiețelul din Krempa, care călărea un ponei și se hîrjonea cu cățelandrii.

— Mereu mi-aduc aminte de-acele vremi, rosti Anzelm cu o voce neașteptat de puternică și de profundă. Și n-am uitat că poneiul se numea „Morișcă".

Barbara se bucură, auzindu-l.

— Vocea ta seamănă cu a răposatului Joachim, consilierul. Vocea neamului Ostrzeński, zise ea. Și adăugă : Ai studiat, mi se pare, științele naturale ?

— Da, răspunse el.

Și în urma acestui scurt răspuns, Barbara observă cu mirare că lui Anzelm îi pieri cheful să discute cu ea. Se vede că n-o nimerise cu întrebarea.

Nu insistă și, văzîndu-l pe Daniel în ușa camerei vecine, se apropie de el.

— Cît e ceasul ? întrebă ea. Noi ar trebui să ne cam ducem.

Unchiul Daniel parcă nici n-o auzi.

— Ce mai faci ? o întrebă el, ca și cum abia atunci își vedea sora.

Era trist. Pusese mîna, în sfîrșit, pe Michasia : era acasă, dar tîrîse după ea un cîrd de musafiri.

— Tare aș vrea să știu dacă Michasia n-a uitat că eu și cu Bodzio nu mîncăm altceva decît supă și biftec. Știi, nu-i vorba de biftec. Vreau să știu numai dacă n-a uitat, dacă și-a adus aminte și de bieții de noi.

— Ce spui ? întrebă Barbara. Nu-l auzise bine pentru că pincherul doamnei Holszańska chelălăia asurzitor. Speriat de vederea atîtor oameni străini, sîcîit de mîngîierile pe care fiecare se credea obligat să i le împartă, sărea de pe podea pe scaune și înapoi, lătrînd și mîrîind.

— Nu se găsește nimeni să-i sucească gîtul blestematului ăsta de cîine al Holszańskăi ? se enervă unchiul Daniel.

Nu fu nevoie însă de acest act de cruzime. Zăngănind din lănțișoare și din brățări, doamna Holszańska se ridică, își pescui cățelușul și, după ce-i făcu mustrări pline de duioșie, îl duse la bucătărie.

Soții Holszański nu se numărau printre fericiții moștenitori, dar luau totuși parte la prînzul festiv ca rude și ca persoane care aveau de gînd să-și investească în parcelele din Oczków „singurii lor bănuți", după cum se exprima doamna Holszańska.

Domnul notar Holszański nu bea și nu mînca nimic. Se retrăsese într-un colț și citea o gazetă. Unchiul Daniel băgase de seamă și-i spuse Barbarei :

— Și pe tine te sfătuiesc să te abții de la aperitive. Mai toate cancerele, pietrele la ficat, gastritele, se trag de la gustările astea.

Barbara, la rîndul ei, se chinuia să-i atragă atenția lui Bogumil să nu mănînce lucruri prea picante, dar pînă să ajungă la el, în cameră se răspîndi mirosul supei cu capere și pătrunjel, iar mătușa Michalina strigă : „Poftiți la masă, domnilor !“ și începu să-și rînduiască oaspeții.

Unchiul Daniel își recăpătă buna dispoziție. Deci Michasia nu uitase de supă. Își amintise de el. Mai mult chiar. Pregătise supă pentru toată lumea. Frumos din partea ei că-l scutise să facă „opinie separată“ în fața musafirilor. Așadar, deși pare cu totul absorbită și nu-și mai află astîmpăr, se gîndește totuși întotdeauna și la el. Se convingea din ce în ce mai mult că între ei existau legături trainice. Michalina, care stătea în fața lui, i se părea frumoasă ca un demon, dar bună ca un înger. Și, pe deasupra, genială. Auzi ! Să-și mai aducă ea aminte de supă, cînd avea pe cap moștenirea, pe Anzelm, loturile, oaspeții ! I se părea de-a dreptul extraordinar. Îi venea să se apropie de ea și să-i spună in șoaptă :

— Ești prea bună cu mine, prea bună. Și sînt fericit că toate-ți merg în plin, că te descurci atît de bine și în afaceri, și acasă.

Se-nveseli, începu să povestească anecdote politice, istorice, anecdote cu bețivi... Musafirii se prăpădeau de rîs, căci era meșter în a le spune.

Mătușa Michalina la început n-avu timp de vorbă, fiind ocupată cu servitul mesei și, pe deasupra, cu gîndul dus la parcelele acelea de pămînt.

Nu era o novice în afaceri. De mult timp cumpăra, vindea, știa să afle la Varșovia cel mai ieftin depozit cu ridicata, se pricepea să ia preț bun pe orice fel de marfă, nu rămînea niciodată cu stocuri. Dar toate acestea erau doar niște mici învîrteli : din ce scotea, abia dacă-i ajungea să

plătească ratele unei vechi datorii și să-și ajute băieții. Mai ales în Anzelm investea capital, pentru că-și punea mari speranțe în el. Pe Janusz, pus pe boacăne, trebuia mereu să-l salveze din vreo încurcătură. N-avusese prilejul să lucreze în stil mare.

Dar iată că acum prilejul se ivise: loturile din Oczków. Părea să fie o afacere serioasă. Anzelm plănuia emiterea unor acțiuni, clădirea unor mori sau fabrici, voia să ridice acolo un cartier nou.

Cumpărarea unui număr de loturi de pămînt de către moștenitorii aici prezenți avea să fie doar începutul întregii afaceri. Mătușa Michalina tremura pentru buna reușită a acestui început. Voia să-i convingă să cumpere un număr cît mai mare de loturi, sporindu-le și altora pofta de a cumpăra. Bineînțeles: dacă nu vor cădea de acord cu toții, se vor găsi alții, dar vor fi nemți sau evrei. Nu-și făcea iluzii. Știa că printre polonezi trebuia să cauți cu lumînarea unul care să aibă capital disponibil și să fie dispus să-l arunce în afacerea asta. De obicei, polonezilor le place să-i lase pe alții să intre în foc și cînd evreii, riscîndu-și banii, au noroc de cîștig, se-apucă să-i facă cum le vine la gură. Dar în afacerea cu loturile tocmai acest lucru era important: să înceapă cu capital polonez. Nu trebuia privită ca o afacere oarecare. În ochii oamenilor trebuia să apară totodată ca o nobilă faptă cetățenească. Și pe urmă, ar fi timpul să salte și familia asta sărăcită. Cînd e să cîștigi, e mai plăcut să știi că nu-mparți cîștigul cu străinii, ci cu cei care-ți sînt apropiați. Te naști cu dorința aceasta și, oricît ar fi de anemică, te bucuri totuși cînd o poți împlini. Dar Anzelm, va izbuti el oare să-i convingă și să-i atragă pe toți? Și oare e sigur c-o să izbîndească? Iată cu ce-și frămînta mintea doamna Ostrzeńska.

Nu se îndoia că pînă la urmă spiritul lui practic îl vă scoate din încurcătură, dar era totuși uimită că Anzelm, cum auzise că s-a încheiat acțiunea testamentară, sosise în graba mare și începuse imediat să acționeze pe scară largă. Chiar și acum, în timpul mesei, gîndul

ăsta o fura într-atît, încît aproape nu-și mai vedea musafirii.

Cînd, în sfîrșit, se hotărî să le acorde atenție, băgă de seamă că nimeni nu vorbea despre parcele. Credeau pesemne că fuseseră invitați la masă numai pentru a se veseli, a se desfăta cu bucate alese și a-și da aere.

Daniel, de pildă, se apucase să-i vorbească netam-nesam Barbarei Niechcicowa despre planeta Venus.

— După Mercur, este planeta cea mai apropiată de soare, spunea el. Înțelegi, de asta o vedem numai o dată după apusul soarelui și la puțin timp înainte de răsărit, atunci cînd razele soarelui nu-i acoperă strălucirea. Apare doar atunci cînd, mișcîndu-se pe orbita ei, ajunge în dreptul pămîntului înainte de răsăritul soarelui, sau imediat după apus. Atunci cînd se află pe aceeași linie cu soarele, e lesne de înțeles că pentru noi ea răsare și apune o dată cu el, și de aceea n-o vedem.

— Așa va să zică, se bucură Barbara, în timp ce el scoase din buzunar un creion și-i desenă pe o hîrtiuță tot ce spusese. Pe urmă, îi vorbi despre noile rezultate ale calculelor astronomice și despre descoperirile făcute în tainica imensitate a universului.

Barbara era încîntată că are prilejul să afle atîtea lucruri minunate.

„De ce să ne împovărăm viața, zbătîndu-ne cu banii, cu pămîntul, cu casa, se gîndea, de vreme ce există stele, cer, alte lumi, întinderi nemăsurate, în care mintea omenească creează, descoperă, cutreieră liberă și înaripată... De ce să nu ne adunăm toate forțele, dedicîndu-le vieții spirituale, și să-i rămînem doar ei credincioși cît trăim?“...

Își aminti de copii.

„Măcar ei de-ar avea norocul să trăiască în lumea științei și nu în mijlocul acestor dezgustătoare griji și treburi meschine.“

Din meditația în care căzuse o trezi sosirea unui nou oaspete. Abia cînd acesta se așeză pe locul liber de lîngă ea, îl recunoscu pe Janusz Ostrzeński, care

urma medicina la una din universitățile rusești, fiind în ultimul an.

— Nu știam că ești la Kaliniec, se bucură Barbara. De obicei, hoinărești. Dar, amintindu-și că timpul zboară, întrebă deodată : Dragul meu, cît e ceasul ?

Janusz își turna votcă, trăgînd cu urechea la ce spuneau mesenii. Auzind ca prin vis că Barbara îl întreabă ceva, se întoarse spre ea cu o umbră de zîmbet pe buzele-i subțiri. Dar nu-i răspunse la întrebare, ci zise :

— Afaceri, după cîte înțeleg. Cînd aud vorbindu-se despre afaceri, îmi vine să-mi iau cîmpii.

— Și eu la fel, căzu Barbara de acord, bucuroasă. Își zîmbiră conspirativ. Dar în aceeași clipă. Barbara nu mai știu ce să-i spună lui Janusz. Aflase că-i place mai mult ca orice să discute despre dragoste. Din pricina asta, se simțea stingherită și se sfia să-nnoade vorba.

— Ai fost cu mama la cununia Oktawiei ? întrebă ea, în cele din urmă.

— Nu. M-a ferit Dumnezeu. Mama zicea că a fost mai trist ca la înmormîntare. Bietele femei. Dacă noi ne căsătorim fără dragoste, ne căsătorim cel puțin din propria noastră voință. Ele însă se căsătoresc în silă, atunci cînd văd că nu mai au altă ieșire.

— Dar nu-i de loc așa ! se înroși Barbara. Își au și ele socotelile lor. În ce-o privește pe Oktawia, nu te teme : va fi fericită chiar dacă nu s-a căsătorit din dragoste. Întotdeauna a fost plină de viață și a știut chiar și-n condiții grele să-și găsească mulțumirea. Îi admiram această rară însușire încă de pe vremea cînd era fetiță.

— Cine-și găsește mulțumirea ? întrebă unchiul Daniel, întorcîndu-se spre ei, fără să mai asculte însă lămuririle Barbarei. Începea să nutrească bănuiala că supa servită la masă nu dovedea de loc că Michalina se gîndise la el, ci fusese o simplă coincidență. Pentru că, dacă ar fi fost altfel, n-ar întîrzia atîta cu biftecul. Antoniowa aduse un platou cu friptură garnisită cu cartofi

și legume și-i servea la rînd pe meseni. Poate c-o să-i sară pe el și pe Bodzio și pe urmă o să le aducă biftecul ? Dar nu ! Atentă la discuțiile musafirilor, iat-o îndreptîndu-se, senină, chiar spre el.

— Piei din ochii mei cu platoul ăsta ! îi șopti, furios, unchiul Daniel. Apoi se ridică de la masă, se apropie de soția lui și-i spuse la ureche : Totul e în regulă. Dar, după cît îți este cunoscut, eu și Bodzio nu mîncăm niciodată friptură.

— Dar v-am pregătit biftecul, îi răspunse ea, privindu-l mîhnită. Antoniowa, servește-i domnului biftecul.

Și se întoarse numaidecît spre capătul opus al mesei unde începuse, în sfîrșit, să se discute la obiect.

Deocamdată, era un vag schimb de păreri.

— Foarte bine, răsună vocea puternică a lui Anzelm. Dar cred că ești și dumneata de acord, mătușă Stefcia, că fără bunăstare nu se poate vorbi de cultura poporului. Și ce altceva este bunăstarea societății, dacă nu bunăstarea indivizilor ?...

— Pardon, aș vrea să știu... începu notarul Holszański, dar Anzelm nu-l lăsă să sfîrșească.

— Urmărirea interesului personal...

— Pardon, aș vrea să știu...

— O clipă. Urmărirea interesului personal este unica chezășie a progresului și a culturii într-o societate...

— Aș vrea să știu, în primul rînd, la ce fel de indivizi te referi ?

— Bineînțeles, că nu la molîi ! E vorba aici de oameni întregi, energici, capabili să creeze.

— Să creeze ? Nu ăsta-i lucrul cel mai important, dragul meu. Important este ceea ce ne stimulează să creăm.

— După cum am spus adineauri : sentimentul sănătos al interesului personal.

— Dragă domnule notar, săriră unii în ajutorul lui Anzelm, asta înseamnă să despici firul de păr în patru.

— Lupta pentru existenţă, continuă Anzelm, este neîndoielnic un element al progresului şi al dezvoltării...

— La maimuţe, zîmbi blînd Holszański.

— Of, notarule ! Cît sarcasm !

— Bine, unchiule, dacă punem sub semnul întrebării acest adevăr fundamental cunoscut de secole...

— Ba, pardon. Lupta pentru existenţă se manifestă, se-nţelege, şi în societatea noastră, dar nu ea e o dovadă a umanităţii noastre. În istoria omenirii eu văd alţi factori de dezvoltare, pe care pot să-i numesc mai degrabă chezaşi ai existenţei şi ai progresului. Solidaritatea, dragostea, demnitatea. Progresînd în numele lor, progresăm ca oameni.

Bogumil îi făcu cu ochiul Barbarei, pe jumătate în glumă, pe jumătate afectuos.

— După cît înţeleg, îi spuse el peste masă, notarul are dreptate.

Vocea puternică a lui Anzelm domină în curînd discuţia.

— Acestea sînt probleme teoretice, la urma urmei, spuse el, cu care putem fi sau nu de acord. Dar nu poate susţine nimeni, urmă el apăsat, că dacă la Kaliniec s-ar construi o cale ferată, case şi blocuri, şi dacă pe terenurile puse acum în vînzare s-ar înălţa un întreg cartier, s-ar săvîrşi o faptă împotriva umanităţii. Mai ales că în felul acesta vor avea prilejul să-şi cîştige pîinea zilnică mii de oameni. Asta-i părerea mea. Nu caut s-o impun nimănui, dar eu personal consider că este o îndatorire cetăţenească să punem umărul, grăbind realizarea acestui proiect.

— Pardon, interveni din nou notarul. Aş vrea să ştiu : e vorba de o contribuţie sau de un ajutor dezinteresat ? N-am înţeles bine.

Dar nimeni nu-i răspunse. Mătuşa Michalina, prinzînd din zbor ultimele cuvinte ale fiului ei, strigă :

— O îndatorire, o îndatorire cetăţenească şi patriotică.

În scurt timp, majoritatea mesenilor ajunseră la concluzia că a cumpăra loturi la Oczków este o îndatorire sfîntă.

— Doamne, Dumnezeule, ce materialiști ! spuse, revoltată, doamna Holszańska, jucîndu-se cu lănțișorul și mîngîind cățelușul care zăcea acum pe genunchii ei, cuminte și îmbunat. Case, terenuri, afaceri, și nimic altceva. Sînt mîndră că Waclaw privește altfel lucrurile. Din pricina principiilor lui, sînt pe deplin convinsă, n-o să facă niciodată avere, nici chiar în postul de notar. N-o să fim niciodată bogați, oftă ea, dar, te rog să mă crezi, Basia, că sînt mîndră.

Barbara o trase pe cumnată-sa de mînecă.

— Michasia, zise ea, Lucian, care, după cum știi, a intrat în afaceri pînă-n gît, mi-a mărturisit că e dezamăgit.

— Ei, draga mea, ce vrei ! E c-un picior în groapă !

— În groa... ? ! !

— Da, da. Cancer la stomac. E pe ducă.

— Cancer ? șopti Barbara, inspăimîntată. Nu-i venea să creadă.

„Tocmai acum să moară, cînd are de gînd să-și clădească o casă ? Cînd m-a pus să-i făgăduiesc că o să mă duc la el ? Nu. E cu neputință !“ se gîndea ea, ca și cum faptele oamenilor ar fi în stare să oprească în loc moartea, smulgîndu-i timpul necesar pentru a fi împlinite. Lucian îi răsări aievea în fața ochilor și-atunci o cuprinse o teamă sălbatică. „O fi un semn pentru mine ? Și eu sînt mereu bolnavă...“

Cei doi frați Ostrzeński, urmașii lui Melchior, pînă-atunci tăcuți și retrași, se treziră dintr-o dată, cînd auziră vorbindu-se de terenuri.

— Am vrea să aflăm unele amănunte în legătură cu aceste terenuri, se avîntă unul din ei. Dumneavoastră, stimați domni, spuneți : îndatorire. Dar noi nu știm încă nimic precis. Am vrea să cunoaștem problema în amănunțime.

Mătușii Michalina îi sticliră ochii.

— Cum adică, se miră ea, în amănunțime ? Eu, în locul dumneavoastră, n-aș mai sta pe gînduri, aș vinde pe loc Serbinów-ul și-aș băga toți banii în terenurile acestea din Ceków.

— Michasia din nou le încurcă, șopti Barbara. Draga mea, o corectă ea binevoitor — nu e vorba de Serbinów, ci de Sionszyce și nu e Ceków, ci Oczków.

— Mie-mi spui ? se miră Michasia. Păi eu cum zisei ? Sionszyce și Oczków.

Anzelm o întrerupse.

— Dă-mi voie, mamă, spuse el blînd, dar cu glas atît de hotărît, încît nu numai maică-sa, ci toți ceilalți amuțiră. Eu, continuă el, politicos, dar sever, voi încerca să vă dau informații concrete și cît mai amănunțite în privința acestei afaceri. Am să mă abțin de la orice comentariu. Am să prezint pur și simplu planurile.

— Foarte bine. Te rugăm chiar ! strigară oaspeții, privind cu simpatie înfățișarea îngrijită, curată, pusă la punct a tînărului specialist în finanțe, ivit fără veste să arunce lumină pe firmamentul Kaliniec-ului.

Doamna Michalina își dădu cu părerea :

— În cazul acesta ar fi mai bine să trecem în salon. Să bem acolo cafeaua.

— De ce ? Pentru ce ? protesta unchiul Daniel, căruia nu-i plăcea să schimbe locul. Aici ce cusur are ? Abia s-au așezat oamenii și-i iei la goană. Și, la urma urmei, șopti el la urechea Barbarei, ce-or fi așteptînd să le spună mucosul ăsta de Anzelm ? Ce altceva știe decît să-ndruge vorbe goale ? Ce poți aștepta de la unul care n-a fost în stare să-și ia nici examenul de diplomă la științele naturii...

— Ce vorbești ? se necăji Barbara și încrederea în Anzelm începu să-i slăbească.

Nimeni însă nu dădu atenție protestelor unchiului Daniel. Scaunele fură împinse la o parte. Musafirii se ridicară, sătui și satisfăcuți, aprinzîndu-și unul altuia țigările. Dintre doamne, doar Barbara fuma.

22

Dogoarea de-afară nu pătrundea in salon. Ferestrele erau bine închise, iar strălucirea podelei lustruite și a oglinzilor venețiene sporea senzația de răcoare și de prospețime. Pe fundalul tapițeriei de pluș de culoarea vișinei putrede, palmierul îngrijit de unchiul Daniel și Bodzio își răsfira frunzele late. La uși și la ferestre atîrnau draperii de un roșu-întunecat, brodate cu fir auriu.

Anzelm se arăta nerăbdător :

— Domnilor, domnilor ! repeta el, lovind cu degetul marginea de lemn a măsuței tapisate cu pluș pe care-și întinsese notițele și planurile. Să începem, domnilor !

Rumoarea se potoli, răsuna numai clinchetul melodios al linguriților, izbind ușor în porțelanul ceștilor.

— Iată, deci, domnilor ! începu Anzelm cu glas ferm. După cum vă este cunoscut, anul ce vine, între Kaliniec și capitală va exista o cale ferată. Construcția acestei căi ferate va deschide...

— Care capitală ? întrebă notarul Holszański, al cărui spirit de contradicție nu se lăsa potolit.

Anzelm îl fulgeră cu privirea și tăcu o clipă, stăpînindu-și nerăbdarea.

— Varșovia, unchiule, răspunse el amabil.

— Credeam că vorbești de Petersburg sau de Moscova.

Anzelm înghiți în sec.

— Desigur, mă gîndeam și la ele. Se înțelege că înflorirea atelierelor de broderii, fabricilor de postav, de perdele, poate fi înlesnită de legătura prin calea ferată cu Rusia...

— ...cu Siberia, cu Kamciatka și Tobolskul, interveni fără veste Janusz Ostrzeński, întrerupînd la rîndu-i cuvîntarea fratelui său.

Apoi fredonă în șoaptă :

Cu căruța de țară, din post în post,
Spre Tobolsk mergem iară, hop, hop !

Barbara parcă-l zări prin ceața vremii pe Janusz Ostrzeński, băiețaș de cîțiva ani, alergînd chiar în acel salon printre picioarele oaspeților care cîntau cîntecul acesta. Dar nimeni nu luă în seamă cîntecul îngînat de Janusz. Anzelm continuă :

— O dată cu construcția căii ferate, dezvoltarea economică și industrială a orașului nostru va lua un mare avînt. În fața fiecăruia dintre noi se deschid vaste posibilități în ce privește sporirea veniturilor personale, dacă, bineînțeles, nu vom sta cu brațele încrucișate, lăsînd străinilor inițiativa.

— Asta-i jocul liberal al forțelor brutale dirijate de lăcomie și invidie !

Anzelm încercă să tragă discuția pe alt făgaș.

— Eu nu mai înțeleg nimic, zise el, prefăcîndu-se consternat. Unchiul, pe care-l știm cu toții un progresist convins, neagă întîi lupta pentru existență, apoi se declară împotriva libertății...

— Sînt de partea celei mai largi libertăți spirituale, în gîndire, în creația socială, însă acolo unde nu este vorba decît de jaf, de pradă...

— Pradă ? îl întrerupse desperată mătușa Michalina. Ce tot spune omul ăsta ? Ce fel de pradă ? Noi vrem să construim, nu să jefuim. Ce poate fi mai înălțător ?

— ...acolo unde este vorba de jaf, de pradă, repetă Holszański, netulburat, libertatea nu are ce căuta. Vă foarte mulțumesc de libertatea care le dă dreptul tigrilor să se sfîșie între ei, smulgîndu-și unul altuia prada. Altfel ar trebui dirijate aceste lucruri.

— Oare tigrii se sfîșie-ntre ei ? își exprimă nedumerirea Janusz Ostrzeński.

Doamna Holszańska se apropie de Bogumil.

— Cu concepțiile astea, repetă ea, Waclaw nici chiar în postul de notar n-o să facă parale. Dar idealurile sînt

mai presus ca banii. Dumneata înțelegi asta, căci ai pierdut totul pentru patrie. Însă în familia mea nu găsești oameni cu idealuri înalte.

— Eu, nu... răspunse Bogumil, roșind. Tatăl meu. Eu pe atunci habar n-aveam ce-nseamnă să cîștigi sau să pierzi.

Anzelm se-ntoarse spre notar :

— Unchiule, să nu mai pierdem timpul, zău. Dacă nu te trage inima să cumperi loturile acelea, n-ai să le cumperi, și gata.

— De ce să nu le cumpere ? Cum adică ? Waclaw, explică-i, te rog, lui Anzelm că a înțeles greșit. Doar aceasta-i singura noastră șansă să ieșim din nevoi.

Notarul îi aruncă neveste-si o privire fugară și-i spuse lui Anzelm, ursuz, dar hotărît :

— Da, vreau să cumpăr cîteva parcele, dar nu vreau să batem toba, ca și cum am face cine știe ce acțiune patriotică. Vreau să cumpăr parcele pentru că prefer să-mi bag în ele banii adunați, decît să-i depun la Casa de economii a statului.

— Perfect, zise Anzelm. Sînt exact de aceeași părere. Și nici nu e vorba de altceva. Dar nu mă poți împiedica să cred că tocmai în aceasta stă patriotismul. Așa că, slavă Domnului, putem merge mai departe. Domnilor, să nu pierdem timpul !

Oaspeții lăsară din mînă cestile și se așezară mai comod pe locurile lor.

— Să-i dăm drumul. Să isprăvim odată.

Mătușa Michalina era totuși oarecum supărată pe cumnatul ei, căci ea ținea cu tot dinadinsul ca acțiunea întreprinsă de Anzelm să se bucure de o largă popularitate. Bietul om, orice-ar întreprinde și-n slujba oricăror idei s-ar pune, își face veșnic iluzii că slujește un ideal înalt. Și nu știi niciodată ce prețuiește mai mult : faptele pornite dintr-un interes îngust, egoist, sau dorința omului de a le așeza pe treapta înaltelor idealuri și a le ridica la rangul de datorie.

Aşadar, mătuşa Michalina ar fi vrut să se ducă şi să-i mai spună notarului cîte ceva în legătură cu aceste îndatoriri şi idealuri, dar renunţă, căci Anzelm, după ce sorbi puţină cafea din ceaşcă, îşi drese glasul şi-şi continuă expunerea întreruptă :

— E lesne de înţeles, spuse el, că în primul rînd ne interesează terenurile din apropierea gării pe care le aşteaptă un viitor strălucit. Orice oraş se dezvoltă în jurul nodului de cale ferată. Un prilej fericit, domnilor, ne pune la dispoziţie tocmai aceste loturi. Iată aici planul oraşului. Priviţi-l, vă rog. Gara din Kaliniec urmează să fie construită aici, la marginea oraşului. Dincolo, de la linia aceasta albastră, începe domeniul Oczków. Traseul liniei ferate îl taie-n bucăţi, dezmembrîndu-l. Proprietarul moşiei, domnul Ceglarski, s-a decis să parceleze porţiunea vecină cu linia ferată. Datorită relaţiilor mele de prietenie cu domnul Ceglarski, ni s-au oferit condiţii excepţionale : putem reţine pentru noi terenurile cele mai bune, cele mai apropiate de gară, cumpărîndu-le ieftin, cu optzeci de copeici cotul, cît timp preţurile nu vor începe să crească. Da, repetă Anzelm, după ce mai sorbi o înghiţitură de cafea, cît timp preţurile nu vor începe să crească.

Unul din fraţii Ostrzeński, urmaşii lui Melchior, care de multă vreme dădea semne că ar avea ceva de spus, găsi, în sfîrşit, prilejul să cuvînteze.

— Să-mi fie cu iertare, rosti el, agresiv şi totodată speriat parcă. Vă rog să mă scuzaţi, dar eu tot nu înţeleg. Mai întîi — preţul de optzeci de copeici cotul nu mi se pare de loc ieftin...

Şi dădu să le dovedească, scăzînd, împărţind şi adunînd, că raportat la pămînt arabil, preţul era destul de ridicat. Musafirii căscau, plictisiţi. Anzelm se uită la ceas şi moştenitorul de la Sionszyce, luînd seama, renunţă la calcul şi, trecînd la al doilea punct, zise :

— În al doilea rînd, ce cîştig avem noi cumpărînd aceste maidane ?

Mătușa Michalina își pierdu iar răbdarea. De unde-o mai fi răsărit și țărănoiul ăsta ? Abia izbutise să-l potolească pe Holszański.

— Cum adică : ce cîștig avem ? spuse ea, țipînd aproape. Dumneata probabil nu înțelegi nimic. Nu înțelegi ce înseamnă vecinătatea cu gara. Nu îți dai seama că toate morile și toate depozitele se vor muta acolo ? Iată ce înseamnă să ai o poziție bună. Înțelegi ? Numai poziția face toate paralele.

— Iar se vorbește de poziție, șopti Barbara, amintindu-și ce spusese Arkuszowa în legătură cu strada Owocowa.

Simțindu-se luat cu asalt, urmașul lui Melchior Ostrzeński deveni dintr-o dată sigur de sine.

— Să-mi fie cu iertăciune, dar nu-s chiar atît de prost. Eu vorbesc din punct de vedere practic. Dacă bag banii, să zicem, în îngrășăminte chimice, pot socoti ce cîștig am. Fără surprize. Bineînțeles, dacă n-am ghinionul să bată grindina. Dar cu loturile astea, te rog, spune și dumneata : am vreo siguranță ? Dacă s-o-ntîmpla ca tocmai loturile astea să fie cele mai puțin căutate ? Cine-mi garantează de contrariu ? Dacă vreun ovreiaș oarecare cumpără în altă parte, răspîndește cine știe ce zvonuri despre loturile noastre, nu se duc cu toții la el ? Și-o să tragă evreul cîștig de pe un loc prost mai mult decît noi de pe unul bun. Sau dacă va ieși la iveală că loturile noastre nu sînt nimerite pentru depozitele sau morile de care vorbiți și că, dimpotrivă, altele, privite de noi cu dispreț, se potrivesc de minune ? Atunci cine trage ponoasele ? Își drese vocea și adăugă : Și așa mai departe... după care se așeză greoi, aruncînd în jur priviri sfioase, dar pline de demnitate.

În timpul cuvîntării lui, oaspeții se înviorară în mod vădit. Acum însă se lăsă o tăcere apăsătoare. Se uitau cu toții la Anzelm, nădăjduind că el va risipi nesiguranța semănată de cuvîntarea tînărului din Sionszyce, care avusese darul să-i sperie mai mult decît

teoriile notarului Holszański. Anzelm își strînse calm hîrtiile și rosti :

— Desigur. Dumneavoastră aveți perfectă dreptate. Și în acțiunea aceasta, ca în oricare alta, există un anume risc. De aceea nu insist. Eu vă prezînt doar planul tranzacției pe care-o consider excepțional de avantajoasă. Prevăd în scurt timp cel puțin dublarea capitalului.

Printre moștenitori se iscă o rumoare timidă. Avuseseră noroc cu moștenirea, care le asigurase viitorul într-o anumită măsură. Era mai cuminte oare să se mulțumească numai cu atît și să se întoarcă liniștiți acasă ? Sau să intre în joc ?

Pînă nu demult, mătușa Michalina își pusese și ea aceleași întrebări, dar în urma înfrîngerii celor șovăielnici își alungase îndoielile și căpătase o încredere nemăsurată în planurile lui Anzelm. Ascultase încîntată expunerea lui, ba chiar bătuse tactul cu degetele, punctîndu-i frazele, ca în timpul unui concert. Ar fi vrut să-l ajute, dar fie că oamenii aceștia i se păreau făcuți din alt aluat, fie că nu se simțea destul de sigură pe argumentele ei, nu îndrăzni, ci se întoarse la punctul de vedere inițial, adică la importanța socială a întreprinderii.

— Eu una cred cu tărie că întreaga viață intelectuală, socială, culturală a orașului se va desfășura altfel dacă întreprinderea noastră va reuși. Fiind scutiți de grija zilei de mîine, noi înșine îi vom putea dărui mai mult timp. Se știe că omul sărac n-are vreme să-și slujească idealurile.

Între timp, Anzelm își strînsese hîrtiile și isprăvi expunerea, zicînd :

— Mă simt obligat să adaug că loturile puse în vînzare mai tîrziu vor fi mult mai scumpe. Da, mult mai scumpe, repetă apăsat.

Vorbele lui iscară o schimbare fulgerătoare. Toți își făcură pe loc socoteala că dacă acum erau liberi sau nu să cumpere, atunci cînd loturile următoare, mult

mai scumpe, se vor pune-n vînzare, vor trebui să cumpere, vrînd, nevrînd.

— Pentru Dumnezeu, strigă unul din urmașii lui Melchior. Poate vrei să spui că și pentru aceste terenuri din primul lot. vom fi siliți, în curînd, să plătim o rublă de cot !

— Tot ce se poate, răspunse scurt Anzelm. Nu mai scoase o vorbă, evitînd să se mai amestece în discuțiile rudelor. În sfîrșit, se uită la ceas și zise : Mai avem încă timp să mergem să vedem parcelele. Propun să plecăm imediat la fața locului. Luăm trăsura pînă la Oczków. E la un pas de bariera Raciborska.

Se ridicară cu toții într-o clipită. Barbara își aminti iar că îi așteaptă Arkuszowa. Îl opri pe Bodzio, care alerga prin salon, și-l întrebă :

— Cît e ceasul ?

Băiatul o privi maliții os cu ochii lui frumoși, cenușii.

— După care oră : a Petersburgului sau a Europei Centrale ?

— Indiferent. După ceasul vostru.

Bodzio se duse să vadă.

„Doamne, se gîndea Barbara. Arkuszowa și-o fi pierdut răbdarea !“

Cum de-ntîrziase atîta, tocmai ea, care venea întotdeauna la întîlniri înainte de ora fixată ? O amețiseră, pesemne, cafeaua și lichiorul. Dar o reținuseră și discuțiile. I-ar fi părut rău să plece înainte de-a lua sfîrșit. Casa de pe Owocowa ! I se părea că-și pierduse vremea copilărește. În timp ce ei umblau să vadă casa de pe Owocowa, zgîindu-se la iepuri, aici se puneau la cale lucruri importante : terenuri, depozite, mori, căi ferate.

O tulburaseră ultimele cuvinte ale lui Anzelm și ale Michasiei. Barbara visase întotdeauna fapte patriotice, dar și le-nchipuise cu totul altfel. Cine știe ? Se schimbaseră poate vremurile.

„Într-adevăr. Oare așa trebuia procedat ? Trebuia să-nceapă prin a cumpăra terenuri, sporindu-și veniturile ? Asta să fi fost calea ? Așadar : în primul rînd să-și

asigure fiecare o bază materială solidă și abia pe urmă să se gîndească la idealuri ? Și oare să fie adevărat că oamenii grav bolnavi, ca bietul Lucian, de pildă, nu mai sînt capabili să înțeleagă asemenea lucruri ?"

Mult ar fi vrut să vadă și ea parcelele astea ! Parcă le și zărea înșirîndu-se una după alta, uriașe, pavate cu plăci de piatră, înconjurate cu grilaj, presărate cu clădiri înalte, pe care le vedeai de departe, cu creștetu-n nori și unde se-ncrucișau scări monumentale, coborînd și urcînd în toate direcțiile.

Unchiul Daniel respinse cu hotărîre deplasarea.

— Nebunii de-ale Michasiei, zise el, speriat. Ce rost are să vizitezi niște terenuri ?

— Dragă Daniel, i se adresă mătușa Michalina, doar sînt banii tăi. Ia-ți pălăria și hai să mergem !

— Bine, dar eu n-am nimic împotrivă să cumpărăm, deși pentru mine orice tranzacție comercială este o porcărie. Nu vreau să văd nimic. Nu mă interesează. Eu nu mă mișc de-aici. Bodzio, să nu pleci de lîngă mine.

Bogumil se simțea foarte încurcat. Venise din politețe, dar cele auzite nu-l lăsaseră indiferent.

Trebuia neapărat să ia o hotărîre. Și se mira, gîndindu-se cît de ușor te hotărăști în momentele decisive ale vieții și cît de greu îți vine să iei o hotărîre pentru lucruri atît de simple, la prima vedere. De atîtea ori se aruncase în vîltoare cu ochii închiși, fără să stea pe gînduri. Însă afacerea asta i se părea cînd bună, cînd o prostie. Și totuși decizia, pe care o luau acum, le putea schimba viața, deschizîndu-le o nouă cale nebănuită încă. Dar încotro ducea calea asta ? Spre mai bine sau spre mai rău ? Se pare că aici banii vor face pui. Oare s-ar putea îmbogăți din asta ? Nu se gîndise niciodată să le asigure copiilor viitorul, intrînd în afaceri. Dar greșise poate. Greșise, poate, socotind cîștigul realizat din afaceri drept un cîștig nedemn. Și s-ar putea, în sfîrșit, să aibă și ei liniște. Să scape de grija, de teama zilei de mîine. Da, azi numai așa izbutești să-ți croiești o soartă mai bună. Și, pe deasupra, dacă vor

cumpăra parcelele astea, Barbara n-o să mai plece de acasă. Acolo, în Owocowa, i se păruse c-ar fi capabil să se lipsească de prezența ei. Dar, dacă se poate, de ce n-ar evita despărțirea asta nedorită ?

Adîncit în gînduri, se apropie de soția lui și o întrebă îngrijorat :

— Ce facem ? Ne mai ducem sau nu la întîlnirea cu Arkuszowa ?

Barbara oftă.

— E prea tîrziu, răspunse ea nesigur, și pe urmă... eu mai că m-aș duce să văd terenurile acelea.

— Parcă spuneai că n-ai încredere în afaceri.

— Dar astea nu-s afaceri. Niște terenuri pur și simplu. Adică, știu eu ? Poate că într-adevăr nu merită să ne amestecăm ? Poate c-ar fi mai bine să renunțăm și la locurile astea și la casă, să ne vedem de drum și să ne-ntoarcem acasă, și ce-o fi să fie ? Banii există. De ce trebuie neapărat să-i băgăm în ceva ? Dacă-i pierdem ?

Dar cînd ajunseră în stradă, cu toți ceilalți, le lipsi curajul să se-mpotrivească pe față. Ziseră numai c-ar vrea să se ducă după trăsura lor la hotel. Își făceau socoteala c-au să cîștige puțin timp și că poate pe drum va interveni ceva care să le spulbere îndoielile. Ceilalți însă nu se-nvoiră : și așa era destul de tîrziu, așa că fură nevoiți să renunțe.

Stația de trăsuri era chiar lîngă casă. Urcară. Urcă și Bodzio cu unchiul Daniel. Numai Janusz Ostrzeński nu mergea. Le ajuta pe doamne să urce.

— Argonauții se duc să cucerească lîna de aur, zise el.

— Treci o dată și pe la noi, îl rugă Barbara, în timp ce el îi întindea mîna.

Îl privea cu prietenească admirație. Avea ochi înguști, de un albastru-intens, care străluceau între gene ca două boabe de azur, contrastînd ciudat cu pielea lui smeadă. Cînd după aceea porni spre parc, fredonînd

ceva, subțire, mlădios, cu șapca albă de student dată pe frunte, părea că dansează, mergînd.

Și Barbarei îi păru rău că nu era și ea tînără ca băiatul acesta, o fată tînără și fără griji, să poată și ea porni, fredonînd, spre parc.

Parcă, simțind că-l urmărea cu privirea, Janusz se întoarse, zîmbi și făcu o plecăciune pînă-n pămînt.

Trăsurile porniră. Bogumil nu-și mai găsea liniștea.

„Poate sînt în pragul succesului, se gîndi el. Atunci, de ce mi-e sufletul greu, de parc-aș intra într-o pivniță ?"

23

Trăsurile o cotiră pe un drumeag de țară, cu făgașurile roților acoperite de iarbă mărunță ; curînd, prima trăsură, în care se aflau Anzelm, Bodzio și soții Ostrzeński, încetini și opri. În spatele ei opriră și celelalte două, în care se aflau soții Niechcic, Holszański și cei doi frați Ostrzeński din Sionszyce.

Barbara părea ca un om trezit brusc din somn și care, buimac încă, nu-și dă bine seama ce se petrece cu el. Se uită intrigată în jur și, cînd îi văzu pe toți coborînd, se sperie de-a binelea.

— Ce-i asta ? Se vede c-am rătăcit drumul. Unde-s parcelele ? Aici e cîmp gol.

— Dar tu ce-ți închipuiai, scumpa mea ? o întrebă Bogumil în șoaptă.

Barbara nu știa să spună ce-și închipuia, dar, oricum, orice altceva decît ce vedea aici. Se aflau pe un cîmp pustiu, mai pustiu chiar decît locul acela „dintre grajd și hambare", de care se temea atît de mult, gîndindu-se la viitorul copiilor ei. De o parte, se întindea un cîmp de pe care fusese secerată secara. Plutea deasupră-i o liniște nețărmurită, liniștea caracteristică ogoarelor secerate. Căpițele de secară aruncau pe mi-

rișteumbre lungi. De partea cealaltă, dădeau în floare niște cartofi prizăriți și-n jurul florilor roteau leneș fluturași. Departe, foarte departe, se zărea orașul. Era aidoma ca-n visul Barbarei, țesut în jurul acelor parcele de pământ. Sclipea și-și schimba culoarea în lumina apusului de soare : cărămizile păreau rubine, tencuiala, alabastru, iar geamurile linse de flăcările amurgului — aur curat.

Ceva mai aproape, pe niște terenuri pline de săpături, se zăreau, prin colivia schelăriei, zidurile de cărămidă ale gării în plină construcție. În jurul ei, oamenii forfoteau, dar tabloul n-avu darul să-i dea curaj Barbarei. Parcă fusese surghiunită undeva departe, de unde niciodată nu se va mai putea întoarce acasă, la copii. Cu inima zvîcnind, aștepta să vină clipa prielnică în care să spună că nu cumpără nici un fel de parcele.

Între timp, Anzelm desfăcu planul, îl cercetă, apoi își ridică ochii și, întinzînd mîna, începu să le dea lămuriri :

— Domnilor, așadar, aici este gara. Acolo va fi triajul, iar dincoace se află grupul de parcele care ne interesează.

Da, abia acuma vedeau și ei că dincolo de cîmpul cu cartofi se întindea linia ferată aproape gata, de-a lungul căreia zăceau stivele de traverse. Dar pustiul care domnea în jur îi neliniști pe cei doi frați Ostrzeński din Sionszyce. Se temeau să fie tocmai ei primii într-o acțiune riscantă. După ce șoptiră între ei, se hotărîră să le arate și celorlalți cumpărători temerile lor, întrebîndu-i dacă n-ar fi mai bine să aștepte ca altcineva, cu mai multă experiență, să le spună dacă merită să bage banii în aceste terenuri ? Apoi porniră să rătăcească pe mirișteș, lovind cu piciorul lujerele retezate, ca și cum, cuprinși de noi îndoieli, ar fi vrut să încerce în felul acesta soliditatea terenului.

— Era de așteptat, șopti mătușa Michalina la urechea lui Anzelm, privind îndurerată spre rubedeniile care nu se puteau hotărî.

Anzelm îi răspunse, senin :

— Asta nu schimbă întru nimic situaţia şi nu întîrzie cu nimic dezvoltarea viitorului cartier.

Vorbea aşa fiindcă, într-adevăr, se putea rezuma numai la banii tatălui său, lăsîndu-i pe ceilalţi să facă ce vor cu moştenirea. În realitate, însă, era enervat, căci se apucase cu tot zelul de afacerea aceasta şi nu voia s-o scape din mîini. Se simţea chemat să conducă, iar imaginea întreprinderilor, care şi-ar fi putut începe existenţa datorită lui, trezeau în el un sentiment de plăcută destindere, ca priveliştea tablourilor înfăţişînd scene de dragoste sau de vînătoare.

Se apucă să discute cu maică-sa toate acestea. Privindu-i, aveai impresia că nu cuvinte le ies din gură, ci case, terenuri, mori, metri pătraţi, investiţii, dobînzi. Nici unul din cei din jur nu înţelegea ce-şi spun. Teama Barbarei creştea. Îl trase pe Bogumil la o parte şi-i şopti :

— Dragă Bogumile, scumpul meu, hai să mergem. Aici nu-i de noi.

— Bine, zise Bogumil, uluit. Să mergem.

N-avură însă curajul să vorbească deschis cu Anzelm. Le era teamă să nu-l jignească. Aşteptară deci să se ivească un moment prielnic şi-şi luară rămas bun, zicînd că vor să mai reflecteze, dar că acum n-aveau răgaz, fiind nevoiţi să plece fără zăbavă acasă. Mătuşa Michalina îi făcu cu ou şi cu oţet şi trase concluzia că polonezii n-au să realizeze niciodată nimic, pentru că le lipseşte curajul să intre-n afaceri. Anzelm o potoli.

— Lasă, mamă, spuse el. Pentru asemenea lucruri se cere îndrăzneală şi n-o găseşti oriunde.

Bogumil se-mbujoră la faţă. Ei, drăcie ! S-a trezit puştiul ăsta să-i dea lui lecţii de curaj ? Ar fi vrut să-i spună vreo două, dar se stăpîni. Ce rost avea să se laude cu rănile, temniţele şi suferinţele lui tocmai aici, pe terenurile astea scoase la vînzare ? Poate că au dreptate. În afaceri ai într-adevăr nevoie de un soi de curaj pe care el nu-l avea.

Se întoarse spre Anzelm și spuse aspru :

— La revedere.

— Plecăm imediat cu toții, răspunse el cu glas blînd, o clipă numai... aș vrea să vă atrag atenția asupra unui lucru. Și, întorcîndu-se spre ceilalți, strigă : Domnilor, uitasem să vă spun că doar azi pot primi declarațiile și aconturile din partea dumneavoastră, pentru partea aceasta a terenului pusă la dispoziția noastră. Ceglarski nu poate aștepta decît pînă mîine la prînz. Vă rog să rețineți că, potrivit rugăminții mele, a consimțit să aștepte pînă la terminarea formalităților cu moștenirea, dar nici o zi mai mult.

Bogumil și soția lui își pierdură iar cumpătul. Ce era de făcut ? Termenul acesta atît de scurt sporea atracția terenurilor.

Unul dintre frații Ostrzeński se apropie de Bogumil și-l întrebă :

— Ce spuneți ?

— Ce să spun ? răspunse Bogumil. Nu-i păcat să pierdem atîta timp și să nu facem nimic ? Eu zic c-ar trebui să ne hotărîm pe loc.

Barbara fu de aceeași părere. După ce-or pleca de-aici, iar să-ntoarcă lucrurile pe toate fețele, iar să se gîndească și să chibzuiască în ce să bage banii și iar să dea din colț în colț ? Nu, peste putință.

Anzelm se întoarse amabil spre ea.

— Dacă dumneavoastră vă hotărîți mai tîrziu, cred că din porțiunile cu o poziție mai puțin avantajoasă veți putea cumpăra oricîte parcele veți dori. Să știți că nici acelea nu-s de loc rele.

În urma acestor cuvinte, soții Niechcic se grăbiră să-i declare că nu mai au de gînd să amîne, că s-au hotărît și sînt de acord să cumpere imediat.

La înapoiere, Anzelm se tolănise comod în trăsură ; își scosese pălăria și se uita în jur. Era mulțumit, se putea bucura din plin de frumusețea acestei seri senine. Nici unul nu dase înapoi. Cumpărau cu toții. Se simțea ca un comandant de oști după o bătălie cîștigată. Stătea cu plă-

cere între părinții lui, glumea cu maică-sa și cu Bodzio, îl servea pe taică-său cu țigări.

— Unde mergem acum ? întrebă temător unchiul Daniel, căci știa că Michasia mai avea o întrunire. Ea însă considera că în ziua aceea împinseseră carul vieții destul de mult înainte și că-și putea îngădui puțină odihnă, lăsînd baltă obișnuitele ocupații de ordin social.

— Acasă, răspunse, rîzînd de temerile lui.

— Nu, zău ? Nu te mai duci nicăieri ?

— Nicăieri, Daniel.

Unchiul Daniel, fericit, începu să fredoneze ceva în surdină. Cu prețul acesta ar fi fost gata să meargă oricînd să vadă terenuri de vînzare.

Soții Niechcic însă nu erau chiar atît de mulțumiți. Lîngă podul de la Dziadowe Przedmieście, Arkuszowa le făcea semn să oprească.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea, mirată și bănuitoare.

Barbara își luă curajul și se aplecă în afara trăsurii :

— Ce să-i faci, îmi pare rău, a trebuit să ne răzgîndim.

Bogumil se grăbi să-i vină în ajutor :

— Am convins-o să încheiem o altă afacere, mai bună.

Arkuszowa își plecă capul într-o parte și cumpăni :

— Altă afacere ? Mai bună ? Alta mai bună ? Poate că v-ați dus la doamna Ostrzeńska ? Și ați cumpărat terenurile alea din Oczków ?

— Da, am cumpărat cîteva, răspunseră ei într-un glas, uitîndu-se la Arkuszowa, temători c-ar avea ceva împotrivă.

Arkuszowa clătină din cap și chiar țocăi din buze.

— Da, asta zic și eu afacere ! Știu că tînărul domn Ostrzeński a pus-o la cale. Să-i dea Dumnezeu sănătate cîtă minte are într-un singur deget domnișorul Ostrzeński. Cînd vrei să faci afaceri, ai nevoie de bani. Și el s-a gîndit că-i mai bine să cumpere laolaltă cu rudele, că așa are mai mulți bani la dispoziție.

— Cum la dispoziție ?

— Păi, după ce-oți cîștiga la parcelele acelea, o să băgați tot laolaltă capitalul în ce v-o sfătui domnul Anzelm. Eu nu spun nimic. Sfatul domnișorului Ostrzeński poate să cîntărească — aur.

— Dar dumneata ne-ai așteptat pînă acum ?

— Nu-i nimic. Omul o dată pierde, altă dată cîștigă. Și încheie cu vorba ei obișnuită : Negoțu-i negoț.

Însă Bogumil nu voia să piardă din cauza lor. Se căută prin buzunare și-i dădu o rublă.

— Să vă binecuvînteze Dumnezeu, spuse Arkuszowa, luînd banul. Eu pentru dumneavoastră aș fi așteptat și degeaba.

— Să vii pe la Serbinów, mai zise Barbara. copiii au crescut și au rămas o groază de hăinuțe vechi. S-o găsi ceva și pentru dumneata.

— Să vă ajute bunul Dumnezeu.

Tîrziu, seara, Barbara fu iar cuprinsă de îndoieli. Bogumil se culcase, cînd se trezi cu ea în cameră.

— Sfinte Dumnezeule, șopti ea, ai auzit ce-a spus Arkuszowa despre terenurile acelea ? Și despre Anzelm ? Că adică el o să dispună de banii noștri, sau așa ceva. Doamne ferește, eu nu-l cunosc de loc pe băiatul ăsta ! Știu eu ce poate să-i dea prin gînd ?

— Ce-ți veni iarăși, Basia ? se miră Bogumil. Arkuszowa asta a ta începe să mă enerveze. Îți împuie capul cu balivernele ei.

— Nu, dar spune și tu : cu afacerea asta îi e ușor să ne tragă pe sfoară și se duc pe gîrlă singurii bani pe care i-am avut și noi în viață.

Se lăsă o lungă tăcere, în timpul căreia Bogumil fumă o țigară.

— Nu fi și tu atît de bănuitoare, spuse el în cele din urmă. Anzelm vrea să devină comerciant sau poate industriaș. Ar trebui să n-aibă un dram de minte dacă s-ar apuca de potlogării la prima lui încercare și și-ar păta reputația. Pe urmă, ai uitat se vede că Michalina este o Poleska, iar Anzelm e mai mult Poleski decît Ostrzeński

și doar știi cît de mult țin cei din neamul Poleski la rubedenii, fiind gata oricînd să le sprijine. Chiar dacă ai unele temeri, poți fi totuși sigură că numai pentru faptul că faci parte din familie vor avea grijă să nu te tragă pe sfoară.

— Ei țin la cei din spița Poleski, iar eu nu fac parte din neamul ăsta.

Bogumil tăcu iarăși o vreme, pe urmă spuse cu glas rugător :

— Pentru numele lui Dumnezeu, fetițo ! Știi doar că n-am ars de nerăbdare să cumpăr terenurile, dar nu văd de ce m-ar apuca acum deznădejdea. Cînd stai să te gîndești, totul s-a petrecut după vrerea ta : am băgat banii într-o afacere la oraș și, după ce-om cîștiga, vindem parcelele și cumpărăm o casă.

— Da, recunoscu Barbara, absentă.

Parcă nu se mai gîndea acum la bani, ci la altceva, de zeci de ori mai dureros. Făcînd legătura cu ce spusese mai înainte, zise cu tristețe :

— Nu fac parte din neamul Poleski și bag de seamă că viața de la oraș nu-i de mine. Nu mai știu cum să discut cu oamenii, nu mai știu cum să mă port. Cîndva... cîndva... Nu putu sfîrși. Glasul i se frînse și lacrimi mari i se prelinseră din ochi. Stăpînindu-și cu greutate plînsul, zise : Nu știu... zău, nu știu unde mi-o fi locul în lumea asta !

Bogumil era adînc mișcat, căci Barbara plîngea nespus de rar. Se ridică în cot și o trase spre el, pe pernă. Ar fi vrut să-i spună ceva despre locul ei în lumea asta, dar nu găsea cuvintele.

Fiind sigur însă că Barbara e cuprinsă de desperare, gîndindu-se c-ar putea pierde banii, șopti :

— Nu plînge. Ai să vezi că totul o să meargă de minune și nu peste mult timp vei binecuvînta ziua asta. Ieri seară, am văzut răsărind luna nouă. Semn bun. Ieri, de altfel, nici n-aveam banii aceștia. Să zicem că nu i-am avut de loc și să trăim liniștiți.

Mai vorbiră așa o vreme. Lui Bogumil nu-i venea să-și creadă ochilor și urechilor. Nevastă-sa nu dădea semne c-ar vrea să plece, nu-i spunea noapte bună.

Rostea tot mai rar cîte-un cuvînt, clipele de tăcere între cuvinte erau tot mai lungi. Ațipise parcă, așa îmbrăcată cum era, dar aici, lîngă el, în pat, cu tîmpla pe brațul lui.

Din cînd în cînd, deschidea gura și spunea, de pildă :

— Ce tare țîrîie greierii !

Acum ei nu mai erau în stare să-și arate dragostea așa, dintr-o dată. Dar din convorbirile amănunțite în legătură cu viața lor, din mărturisirea celor mai intime gînduri, se închega ceva mai plin de dragoste decît însăși iubirea. Găseau sprijin unul în altul, își dădeau curaj unul altuia și lucrul acesta îi unea pe nesimțite.

Barbara se trezi în zori. Bogumil umbla prin cameră. Îl văzu cum calcă cu grijă în vîrful picioarelor, cum își toarnă încet apă din cană, cum scoate pe bîjbîite haina din dulap, temîndu-se să deschidă prea mult ușa ca să nu scîrțîie.

— Nu dorm, spuse atunci și începu și ea să se îmbrace.

— Cînți ? întrebă el, rîzînd. Cîntă, scumpo, cîntă !

— Cînt eu ? se miră ea.

— Nu zice nu. Te-am auzit cum murmurai „zboară cîntec și răsună peste cîmpu-nrourat, și ecoul tău răzbată"... fredonă el. Înainte cîntai mereu cîntecul ăsta. Și cu voce tare.

— Înainte... înainte eram tînără.

— Eh, pentru mine și acum ești prea tînără. Dac-ai vrea să fii mereu bună ca astăzi...

Ea nu-i răspunse. Se grăbea să-și scoale copiii. Cînd dădu să treacă pragul, Bogumil o mai întrebă :

— Spune-mi. Te-ai simțit bine ?

— Mie mi-e întotdeauna bine cu tine, răspunse ea, evaziv. Dar, în cursul zilei, se gîndi de cîteva ori că se simte într-adevăr mai întărită, mai liniștită. Dac-ar putea să simtă întotdeauna față de Bogumil ce simțise ieri seară ! Sau dac-ar fi cineva față de care să simtă în per-

manenţă ce simţise... Ah, ce-i trece prin minte ! Sînt doar sclipiri ale trecutelor zile, la care omul nu se mai poate întoarce, aşa cum rîul nu se-ntoarce înapoi la izvor.

24

În cursul verii, Barbara aduse vorba adesea despre terenurile cumpărate. De cumpărat, le cumpăraseră, dar afacerea nu se încheiase şi gîndul ăsta nu-i da pace. O speria, o întrista, o necăjea.

Într-o zi, după prînz, stătea cu Bogumil sub castani, în faţa mesei cenuşii de brad. Era cald, lui Bogumil i se făcu sete şi-şi pregătea o limonadă. Turnase în pahar zeamă de lămîie, apoi sifonul şi se uita înveselit cum apa fierbe, acidulîndu-se. Dădu pe gît paharul, încîntat de amestecul acrişor şi spumos, care-i pişca limba. Bulele fragile se spărgeau la suprafaţa apei, stropindu-l uşor pe faţă.

Barbara îi aruncă o privire pe deasupra mormanului de lenjerie, la care cîrpea cam în silă.

— Văd că eşti mulţumit.

— Aş minţi dac-aş spune că-s trist. Dar de ce crezi c-ar trebui să mă-ntristez ?

— Păi eu nu mă pot linişti tot cu gîndul la terenurile acelea.

Bogumil se întoarse spre ea, revoltat şi mirat.

— Iarăşi ? Eu, printre altele, şi datorită acestor terenuri sînt vesel.

Căci, într-adevăr, nu banii sau lipsa banilor îl făcea fericit sau nefericit. Dar după ce trece de cincizeci de ani, omul se simte mai uşurat dacă are ceva pus deoparte pentru nevastă şi copii. Bogumil ar fi vrut poate ca banii aceştia să le vină pe altă cale, să fi fost într-un fel cîştigaţi prin munca lui. Se întîmplase altfel, dar, de vreme ce-i avea, nu-i rămînea decît să-i mulţumească cerului.

Nu proveneau, după cîte își da seama, din sursă necurată. Atunci de ce-ar fi trist ?

— În fond, cred că ești și tu bucuroasă.

Barbara clătină cu amărăciune din cap.

— Dac-aș fi cumpărat casa aceea de pe Owocowa, aș fi avut un venit stabil, banii asigurați pentru cheltuieli mărunte. Dar așa ? De pildă, trebuie dulcețuri și magiunuri pentru la iarnă. Tu cel dintîi te-ai necăji dacă n-ai avea nimic dulce. Dar cînd vreau să cumpăr zahăr, îmi spui că ai nevoie de bani pentru plata oamenilor.

— Oamenii în primul rînd, îi atrase el blînd atenția. Dar poți să iei pe datorie.

— Dragul meu, eu și așa nu pot să-mi găsesc astîmpăr la fiecare zi întîi, pentru că niciodată nu știi dac-o să ne-ajungă banii pentru toate nevoile și tu îmi îndemni să fac noi datorii. M-aș îmbolnăvi de nervi.

— Nu mi s-a-ntîmplat niciodată să rămîn dator cuiva. Înainte de întîi, facem întotdeauna socoteala și-ți dau bani pentru tot ce-ți trebuie. Te-am dus eu vreodată cu vorba ?

— Bine, dar să nu spui pe urmă că n-ai de unde să iei, îi atrase atenția Barbara.

Bogumil se uită la ceas. Peste puțin, îl chemau treburile. Se rezemă de tulpina copacului și închise ochii. N-avea obiceiul să doarmă după-amiază, dar îi făcea bine să aținpească o clipă.

Barbara tăcu o vreme, ocupată cu cîrpitul, apoi începu iarăși :

— Nu prea văd cum am putea cîștiga ceva de pe urma afacerii încheiate ? Terenurile stau la locul lor, și pace bună. Așadar ?

Luînd seama că Bogumil tace, își răspunse singură :

— Cică o să le crească prețul. Aș vrea să știu însă, discuta ea cu sine, cum o să le sporească prețul ? Căci dacă ar fi ca în cîțiva ani, după spusele lui Anzelm, capitalul să se dubleze sau poate chiar să se tripleze, atunci ce fel de dobîndă e asta ? E camătă curată, nu ? Camătă, nu-i așa ? rosti ea mai tare.

Bogumil se trezi, deschise ochii și se uită la Barbara, plin de uimire.

Camătă ? Cum adică ? Ce fire ciudată mai are și femeia asta ? Dacă n-o frămîntă nimic, atunci își caută păcate închipuite. N-o să se isprăvească odată cu terenurile și cu banii ăștia ? Ce-au făcut e bun făcut. Dac-o fi să li se-ntîmple vreo pacoste, atunci or vedea ei ce-i de făcut ca să salveze ce-o mai fi de salvat, dar, deocamdată, Bogumil socotea că are de îndeplinit o singură datorie : secerișul, căci de doi ani încoace, slavă Domnului, avuseseră noroc de vreme frumoasă și totul mergea strună. Basia asta n-avea și ea piele să simtă dogoarea plăcută a arșiței, ochii ei nu vedeau, urechile ei n-auzeau, nările ei n-adulmecau miresmele din jur ? Livada, cu pomii covîrșiți de greutatea rodului, se lăfăie-n soare. Copiii, sănătoși, frumoși, arși de soare, țopăie pe sub copaci, hîrjonindu-se, se opresc, strigă ceva, stîrnesc cățelandrii din culcuș și aleargă de duduie pămîntul. Agnisia s-a-mplinit anul ăsta, a crescut, Emilka nu mai tușește și nu mai capătă guturai la prima adiere de vînt. O, Doamne, oare atîta nu-i destul ?

Deodată, parcă i se făcu silă de viață.

— N-am timp de vorbă acum, zise cam repezit. Trebuie să plec.

— Stai ! Mai stai puțin ! strigă ea, simțindu-se amenințată de gîndurile-i tulburi.

Bogumil nici nu se uită înapoi. Nu-nțelegea nici el ce avea astăzi. De-atîtea ori, doar, dăduse dovadă de răbdare, chiar în timpul unor discuții sîcîitoare și-al unui zbucium cu mult mai puțin întemeiat al Barbarei. Căci, la drept vorbind, afacerea asta cu terenurile îl cam punea și pe el pe gînduri. Dar, în răstimpul acesta, pînă se rezolvase cu moștenirea, nevastă-sa parcă se apropiase mai mult de el. Fericirea lor prindea iar viață. Erau iar alături unul de altul. Se aștepta ca după ultimele nopți petrecute-mpreună, relațiile dintre ei, discuțiile, întreaga lor viață să capete mai multă prospețime, să-și găsească un făgaș nou. Și nu pricepea de ce totuși Basia nu-și

schimba felul de a fi. Asta îl întrista, îl nemulțumea, ba, pentru prima oară, simțea chiar că, într-un fel, ii e silă de viața pe care-o duce. Îi venea să lase totul în plata Domnului, să nu-i mai pese de nimic și să se ducă unde-o vedea cu ochii. Dar își veni în fire și își luă seama.

Viața omului seamănă uneori cu o clădire. Unele grinzi se mai îndoaie, altele putrezesc, scîrțiie. Dar clădirea e încă solidă și mai poate sluji de adăpost ; sub acoperișul ei se adăposteau trei copii neajutorați. N-avea dreptul să o dărîme.

Hîrșiitul fierăstrăului, venind din atelier, îl trezi din aceste ginduri. Mirosul de talaș și rumeguș proaspăt te amețea. Bogumil se opri și privi înăuntru : in semiîntunericul plin de praf, dulgherul reteza un trunchi subțire de mesteacăn.

— Ce-i asta ? îl întrebă mirat, căci, după cîte își amintea, dulgherul trebuia să lucreze în ziua aceea ulucile pentru gardul care-mprejmuia staulul.

Dulgherul se opri din lucru.

— Apăi i-a plesnit osia lui Posilczak și-i fac alta.

— Mama lui ! De ce n-a luat seama la timp ? Tocmai acum, in toiul secerișului, s-a găsit să-i plesnească osia ! Stă degeaba ? ! se necăji Bogumil.

— D-apăi că nu stă, că i-am legat-o p-a veche, și tot cară. Eu zic că l-o ține pîn' diseară, că pîn' atunci isprăvesc, și mîine are osie nouă.

Mai liniștit, Bogumil se îndreptă spre hambare. De acolo, porni să controleze ogorul de secară, proaspăt arat. O bucată bună fusese arată de mîntuială. Să nu uite să-i spună lui Katelba diseară, cînd și-or împărți sarcinile pe a doua zi. Katelba. Da. Nu mai era, acum, numai contabilul moșiei. S-ar putea spune că urcase-n grad. În toiul muncilor îi ținea locul lui Bogumil la cîmp, se chema deci că-i un fel de vătaf. De vreun an, băiatul ăsta nu-și mai vedea de treabă ca înainte. Și asta îl necăjea. Ce-o fi cu el ? Dar nu era acum momentul potrivit să caute răspuns. Bogumil o luă printre stoguri și le încercă să vadă dacă fuseseră bine clădite. Îl izbi mirosul jilav de paie

proaspete. Apoi ieşi dintre stoguri şi se opri la marginea hatului. Adumbrindu-şi ochii cu palma, cercetă să vadă dacă însoţea careva copiii care tăiau macul. Îl zări pe vătaf. Porni grăbit înainte şi, trecînd pe lîngă femeile care smulgeau inul, se îndreptă spre batoză.

Stătu mult acolo în praf şi duduit. Predarea snopilor nu mergea cum trebuie. Supărat, urcă pe căpiţă, luă furca şi munci la rînd cu oamenii. Coborî abia atunci cînd batoza începu să fluiere, domolindu-şi mersul, anunţînd astfel pauza de la ora cinci.

I se făcuse foame. Muncise vîrtos la treierat şi parcă, în după-amiaza asta, alergase mai mult decît oricînd. De obicei, mergea călare sau cu brişca. Dar tocmai azi calul era la potcovit şi brişca încă de ieri la fierărie. Umblase pe jos. N-avea încotro. Totuşi, în drum spre casă, se abătu o clipă să vadă sfecla. Seceta o cam pălise, slăbindu-i rădăcina. N-avea ce-i face. Fără ploaie ? Cu toate astea se aplecă asupră-i şi cercetă fiecare cuib, sperînd că poate, printr-o minune, se-nzdrăvenise. Într-adevăr, avu impresia că frunzele se mai înviorase ră. Oricum, nu erau mai pleoştite ca acum cîteva zile. Ah, de-ar da Dumnezeu o ploaie ! Seceratul era pe sfîrşite, n-avea decît să plouă o săptămînă la rînd.

Privi în jur. În zăpuşeala după-amiezii de august se simţeau palele primului vînt de toamnă, dar nu vesteau ploaie. Bolta cerului se-ntindea, azurie, din zare-n zare. Chiar şi vălătucii norilor, răsăriţi ici şi colo, păreau a fi crîmpeie înspumate de azur. Satele pierdute-n depărtare, zarea, pădurile, clăile de fîn, cîmpiile arate — toate erau albastre.

Orbit de strălucirea soarelui, îmbîcsit de praf şi leoarcă de sudoare, Bogumil ajunse, în sfîrşit, acasă. În sufragerie era răcoare şi întuneric, căci iedera, care se întinsese pe toată veranda, ţinea umbră. Bogumil întîrziase, la masă nu mai era nimeni. Sub clopotul albastru de sită strălucea mierea aurie, în aer plutea aroma chiflelor presărate cu chimion, viespile încercau să pătrundă prin sită la coşul

cu prune dulci pe care luceau picături de clei. Pe o tavă din lemn de stejar se înălța o stivă de felii de piine neagră și alături un bulgăre de unt abia scos din putinei, stropit cu broboane tulburi de zer. Bogumil se uită la toate astea plin de încîntare, deschise ușa de la bucătărie și strigă să i se aducă niște cafea rece.

Barbara veni din fundul casei și se așeză pe-un scaun să-i țină tovărășie soțului.

— Noi am mîncat. Copiii nu mai puteau de foame.

— Bine-ați făcut. N-am putut veni mai devreme. N-am avut azi nici brișcă, nici cal. A trebuit să fac drumul pe jos.

Și, parcă voind să-și scuze asprimea de la prînz, îi mărturisi că e tare necăjit din pricina lui Katelba.

— Duminicile sau sărbătorile nu mai dai de el. Umblă, Dumnezeu știe pe unde, și-am băgat de seamă că se-ntoarce băut. Chiar în zilele de lucru umblă de parc-ar dormi de-a-n picioarelea. Înainte nu se pomenea să bea și era om muncitor, de nădejde.

— Crezi că eu nu văd ? De-un timp încoace se petrece ceva cu el, răspunse Barbara. N-o fi de vină Chrobotówna ? Cică s-ar fi încurcat cu ea încă de anul trecut, știi, atunci cînd ne-a lucrat și-a rămas la noi cîteva zile. Cam cînd a sărit pe geam domnișoara Celina.

— Vorbești de Olesia ? Dar bine, fata asta nu mai e în sat de nu știu cînd.

— Stă însă la Nieznanów. Și mereu dă tîrcoale pe aici. Au văzut-o oamenii. Au fost văzuți împreună. Se spune că...

Felicia aduse cafeaua, luă de pe tavă o hîrtie și le-o întinse :

— A sosit o telegramă.

Zicînd acestea, se uită țintă la Bogumil, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu se sperie.

Bogumil tocmai își ungea cu unt o felie de pîine.

— La naiba, mormăi el. O mai fi murit careva ?

Ultima telegramă pe care-o primiseră le anunțase moartea consilierului Joachim Ostrzeński.

— Ei, ce-i ? Desfă-o mai repede, îl grăbi Barbara.

Bogumil desfăcu hîrtia, citi, tăcu o clipă, și zise mirat :

— Soseşte Daleniecki.

Barbara rămase cu gura căscată.

— Cum așa ? Cînd ?

— Poimîine. Mai controlă o dată și zise iar : Da, poimîine dimineață.

Tăceau, uluiți. Nu demult, reprezentantul doamnei Mioduska le scrisese că, din pricina sănătății lui șubrede, se vede nevoit să-și petreacă toată vara într-o localitate balneară ca și anul trecut. Ce-l făcuse să-și schimbe gîndul pornind încoace ? Ce prevestea această bruscă schimbare ?

Barbara tălmăci lesne rostul acestei pripite hotărîri.

— Poftim ! Vezi cum se adevereşte totul ? Fără îndoială, vine să vîndă moșia. Și nu mai e nimic de făcut cu casa de pe Owocowa. Doamne, Dumnezeule ! De-am fi avut cel puțin casa aceea ! Așa, ce-o să ne facem ? Mîine, poimîine te pomenești că va trebui să ne luăm catrafusele. Unde-o să ne ducem ? O să ne oploșim pe maidanele alea ? Doamne ! Vai de bieții noștri copilași...

Niechcic dădu pe gît cafeaua, cu gîndul la vestea primită. Nu dădea crezare zvonurilor răspîndite de Arkuszowa, cum că Daleniecki ar vrea să vîndă Serbinów-ul fără știrea lui, înainte de expirarea contractului. Dar n-ar fi exclus ca doamna Mioduska să fi hotărît într-adevăr să-l vîndă. Nici nu era de mirare. Fiind străină, ce rost avea să păstreze pentru vecie moșia din Polonia ? Ar fi foarte posibil deci ca Daleniecki să vină încoace tocmai pentru a pune împreună la cale vînzarea moșiei.

Cînd stai să te gîndești, Arkuszowa avusese dreptate. Nu era chiar cum spusese ea, dar pe-aproape. Nici nu mai poate fi vorba acum să se folosească de dreptul primului cumpărător (dacă moștenirea lăsată de consilier ar fi fost întactă, cine știe, poate c-ar fi reușit să aranjeze ceva).

Dar că nu i s-ar respecta contractul, asta n-o credea în ruptul capului. Și orice s-ar întîmpla, ar trebui, oricum, să primească o despăgubire. Prea bătrîn nu era, putea încă să se descurce. Numai durerea nu era-n stare să i-o plătească nimeni, durerea că s-ar putea strămuta de pe locul ăsta, unde muncise cu atîta rîvnă și tragere de inimă și unde umezise fiecare brazdă cu sudoarea frunții.

Dar Bogumil se mai gîndea și altfel. Dacă, își zicea el, Daleniecki habar n-are de asta? Dar atunci pentru ce vine aici? Poate că aflase că el, Niechcic, se-apucase să cumpere terenuri virane? Și, neștiind cum stau lucrurile, și-o fi închipuit că s-a îmbogățit, jefuind moșia. De multă vreme se tot gîndea Bogumil c-ar trebui să-i scrie lui Daleniecki de moștenire și acum, în urmă, să-l anunțe că e pe cale să cumpere niște parcele. Amînase mereu, fiindu-i greu să dea în vileag niște lucruri care-l priveau numai pe el, cu atît mai mult cu cît era amestecat aici și numele Barbarei. Nu-și găsise niciodată timp.

Socotise, pe de altă parte, că poate ar fi mai bine să nu-i scrie, zicîndu-și că tocmai faptul acesta l-ar îndreptăți pe Daleniecki să creadă că se simte cu musca pe căciulă. Așa se perpelise vreme îndelungă, ca orice om cinstit și muncitor, a cărei existență este însă subordonată unei forțe ce acționează după bunul ei plac și aproape niciodată în favoarea lui. La urma urmei, lăsase totul baltă, zicîndu-și că lucrurile se vor lămuri de la sine într-un fel sau altul. Dar viața nu voia să aștepte. Poate că mîine, poimîine, soarta îl va înșfăca de grumaz ca pe un cățelandru, zvîrlindu-l în vîltoare și poruncindu-i să se descurce singur. Va vedea atunci ce-i rămîne de făcut.

Se ridică și, încheind parcă o discuție de mult începută, zise:

— În orice caz, trebuie să ne pregătim ca de obicei.

— Bine, răspunse Barbara, ascultătoare. O să-i așternem patul. Las' să se lăfăiască în puf, și noi să rămînem pe drumuri.

25

Abia spre ziuă, cînd trăsura care-l aducea pe domnul Daleniecki și pe Bogumil, plecat să-l întîmpine, se afla la jumătatea drumului dintre gara mică de graniță, Kliszew (botezată de nemți Kliszau), și Serbinów, Barbara adormi adînc.

Cam pe la șase și jumătate, Bogumil intră în dormitorul cufundat în întuneric. Prin crăpăturile obloanelor pătrundeau cîteva raze de lumină, strivindu-se de podea și de mobile. Se auzeau patru respirații line care-mbiau la somn. Bogumil se apropie în vîrful picioarelor de patul nevestei, o trezi și-i spuse ceva în șoaptă. Copiii însă se vede că-și făcuseră somnul, căci își ridicară căpșoarele de pe perne. Văzîndu-l pe tata îmbrăcat, întrebară :

— N-a venit domnul Daleniecki ?

— Ba a venit, a venit. Sculați-vă, dar să umblați încet, că e tare obosit după drum.

— Dacă-i așa, vin la tine, zise Barbara și se îmbrăcă în grabă.

Cînd fură singuri, Bogumil sfîrși ce începuse să-i spună în dormitor.

— După cum vezi, cel puțin într-o privință poți fi, în sfîrșit, liniștită. N-a venit să vîndă moșia. Iată ce mi-a spus cînd veneam încoace de la gară : „Te-oi fi mirînd, dragă domnule Bogumil, că mă vezi aici...“

Și-i povesti cu de-amănuntul ce-i spusese Daleniecki în legătură cu vizita lui. Între Franța și Rusia se pune la cale o apropiere, o alianță sau prietenie. Se-nțelege, prietenia se bizuie pe aurul siberian. Tratativele au și început, așa că cele mai de seamă ziare din Paris și-au trimis corespondenți la Petersburg. Daleniecki, colaborator la un mare ziar parizian, fusese trimis în aceeași calitate. Misiunea lui avea însă și altă importanță : fusese trimis, pentru că Petersburgul îi era bine cunoscut și pentru că, după cum se știa, colabora și la ziarele rusești.

— Și încă la ce ziare ! interveni Barbara. La cele mai mîrșave.

— În fine ! „Într-un cuvînt, zicea, de vreme ce tot am venit încoace, m-am gîndit că n-ar fi rău să trec să vă strîng mîna și să vă-ntreb ce se mai aude."

Barbara se întoarse spre fereastră și, ascunzîndu-și zîmbetul, zise cu amărăciune, dar pe un ton oficial :

— Să vă strîng mîna...

Deodată, zîmbetul îi pieri : pe aleea dinspre poartă venea spre ei Szymszel în persoană.

— Dacă așa stau lucrurile, ce caută ăsta aici cu noaptea-n cap ? strigă ea, uimită și speriată.

Peste puțin se lămuri totul : Szymszel se ducea la tîrg la Kaliniec și se oprise-n drum cu gîndul să mai cumpere cîte ceva. Venise pe jos ; calul îi murise. Nu mai avea cal și nici nu credea c-o să mai aibă vreunul vreodată. Pierderea asta ireparabilă parcă-l făcuse și mai binevoitor, și mai serviabil. Trecea printre pomii aleii atît de radios și de mulțumit, ca și cum fiecare tufiș l-ar fi tras de mînecă, oferindu-i ceva să vîndă-n tîrg.

Bineînțeles, de la Serbinów n-a plecat cu mîna goală ; Szymszel și-a încărcat sacul și-a pornit-o la drum. Bogumil, care, în timp ce samsarul își vedea de treabă, făcuse o inspecție pe cîmp, îl întîlni în poartă. I se păruse că Szymszel încetinise dinadins pasul ca să-l întîlnească. Și nu se înșelase : cînd ajunse în dreptul lui, samsarul, după ce privi grijuliu în jur, zise :

— Stimate domn, vreau să vă spun o vorbă. Poate că n-aveți ce face cu ea și-ar fi mai bine să nu v-o spun ?

— Ce vorbă ?

— Am auzit, trecînd pe la bucătărie, că a sosit domnul moșier Daleniecki.

Oamenii din împrejurimi o uitaseră pe doamna Mioduska. Pentru ei moșier era acum Wlodzimierz Daleniecki.

— Da, a venit azi-dimineață. Și ce-i cu asta ? zise Niechcic, stîrnit, deși n-avea nimic cu Szymszel.

— E stăpîn aici și e dreptul lui să vină cînd vrea. Eu nu mă amestec. Am vrut doar să vă spun că acum un an, ovreii din Kaliniec șușoteau că domnul Daleniecki ar căuta cumpărător pentru Serbinów. Pe urmă, zvonul s-a

stins și, cum știam că moșierul de la Paris n-are de gînd să dea pe aici, nu v-am mai zis nimic ca să nu spuneți că umblu cu vorbe sau că mi-am făcut meserie din asta. Zvonul s-a dat la fund. Văzui însă că domnul moșier a venit, după cum zicea bucătăreasa, cînd nimeni nu se mai aștepta să vină. Și de-aia m-am gîndit că, fie ce-o fi, eu trebuie să vă spun. Eu știu că nu face el nimic fără să vă-ntrebe și poate nici n-a venit de asta, dar e mai bine să aflați.

Bogumil îl asculta în tăcere, silindu-se să-și stăpînească tulburarea lăuntrică.

Simțea că-i crapă obrazul de rușine, așa cum se-ntîmplă cu oamenii nededați la bîrfeli, cînd descoperă c-au intrat într-o cloacă de intrigi și de urzeli. Și mai era ceva care-i da de gîndit. De ce Szymszel, asupra căruia cădea bănuiala, tocmai el venise să-i spună toate astea? Nu înțelegea. Și, aducîndu-și aminte cît de bucuros și de încrezător ascultase în zorii zilei lămuririle lui Daleniecki, i se păru dintr-o dată că e un om cu mintea schiloadă, un tont care nu înțelege nimic din cîte se-ntîmplă în jurul lui. Nu voi să i se citească pe față descumpănirea.

— Știam de chestia asta, zise, cît putu mai liniștit.

— Slavă Domnului, se bucură Szymszel. Așa-mi ziceam și eu, că trebuie să știți, că doar știe și domnul contabil.

La auzul acestor cuvinte, Niechcic văzu negru înaintea ochilor.

— Domnul contabil a vorbit cu dumneata despre treaba asta?

— Nu, Doamne ferește! Am aflat de la o negustoreasă, rudă cu mine.

Bogumil nu mai lungi vorba și-i mulțumi lui Szymszel pentru bunăvoință.

Obrazul pămîntiu al lui Szymszel se îmbujoră.

— Asta nu-i bunăvoință, spuse el. Vine din inimă. Dumneavoastră m-ați ajutat să nu mor de foame.

— Pînă s-ajungi la Kaliniec se-nchide tîrgul, zise Bogumil.

— O, nu vă temeți, Szymszel găsește întotdeauna un om milostiv să-l ia în căruță.

Cu aceste vorbe se despărțiră.

Barbara îl pîndise pe Szymszel să vadă dacă nu cumva se întîlnește cu domnul Daleniecki. Nici gînd. Deci trebuia să n-ai minte ca să-ți închipui că venirea lui aici e legată de cine știe ce intrigi. Neliniștea-i pieri cu desăvîrșire cînd, spre seară, Daleniecki veni să o salute.

Stăteau pe verandă, cînd el se ivi în pragul încadrat cu zorele, care continuau să dea flori, deși frunzele începuseră să se îngălbenească. Era tot atît de chipeș, de îngrijit și de grav ca de obicei.

Bogumil îl întrebă dacă n-ar dori să-i prezinte a doua zi registrele și socotelile, dar Daleniecki răspunse că nu-l interesează hîrțoagele, că a venit numai să se odihnească. Avea o voce nazală, insinuantă și mîngîioasă, ochii de un albastru-închis, calzi, inteligenți, conștienți de farmecul lor. Se miră de cît crescuse Agnisia, se interesă dacă era cel mai mare dintre copii și cînd urmează să meargă la școală.

După ce plecă, Barbara spuse :

— Se ține bine, n-am ce zice. Trebuie să aibă vreo cincizeci de ani, dar e sprinten ca un adolescent. Da, îmi plac oamenii de felul ăsta. Ce proaste sînt femeile ! În tinerețea mea, Józef Toliboski era socotit bărbat bine. Dar dacă l-ai pune alături de Daleniecki, ar fi de-a dreptul urît.

Deși Bogumil Niechcic le spusese copiilor, dimineața, că Wlodzimierz Daleniecki se simte obosit după lunga călătorie, lucrul acesta nu corespundea adevărului. Pînă la Berlin venise în vagon de dormit. De la Berlin, într-un compartiment gol de clasa întîi, unde iarăși dormise admirabil. Era deci odihnit și plin de bunăvoință. Numaidecît după sosire, își despachetă lucrurile, rîndui pe lavoar ustensilele luxoase de toaletă, așeză în dulapul cu ușă scîrțîitoare o parte din lenjeria lui scumpă și se apucă să se spele — căci asta era pe primul plan. Lîngă lavoar îl

aşteptau două căni mari : una cu apă rece, alta cu apă caldă ; cea de a doua era acoperită cu un şervet ca apa să se păstreze cît mai mult caldă. Felicia nu uitase nimic.

Daleniecki se simţea mulţumit că nu-i lipsea nici în pustietatea asta nimic din confortul obişnuit.

„Se-nţelege, gîndea el, totul aici e primitiv, dar, oricum, e o dovadă că şi în cea mai modestă casă te poţi bucura de cuceririle civilizaţiei."

Îmbrăcă o cămaşă curată şi-apoi începu să se plimbe de la o fereastră la alta, privind grădina umbrită de gardul de sîrmă. Îşi zise că florile de pe straturi fuseseră alese cu gust şi, înduioşat, îşi lăsă privirea să lunece peste desişul pomilor de pe malul eleşteului.

Viaţa i se părea frumoasă şi demnă de trăit : urcase pe-o treaptă înaltă şi totul îi mergea în plin. Nu-i fusese uşor să ajungă aici. Acum cîtva timp, mai lupta încă din greu, se zbuciuma, folosind toate resursele pe care le avea : energia latentă a vechilor generaţii de moşieri tihniţi, frumuseţea, inteligenţa şi relaţiile. Nu se dădea înapoi de la nici un atac oricît de dur, de brutal, de la nici o intrigă, oricît de rafinată, mînat mereu de sentimentul tulbure că existenţa lumii nu poate fi justificată decît prin bunăstarea şi fericirea lui. Se cere, desigur, să fii un adevărat echilibrist şi un diplomat de prima mînă, ca să reuşeşti în viermuiala de intrigi şi de lucrături specifică presei din metropole, să cucereşti un loc bun şi să te faci cunoscut. El izbutise. Ba încă era titularul unei rubrici care solicita cea mai mare supleţe şi sprinteneală a minţii, rubrica politică. Semnătura lui, „Căpitanul Grant", se bucura de renume nu numai în presa pariziană. Era solicitat de aproape toate ziarele din Petersburg şi Moscova. Iată deci că presa acestor două ţări, cele mai bogate în aur, îi deschisese braţele. Pe lîngă asta, era acţionar principal la o mină din colonii şi stăpînea cîteva mii de metri pătraţi de litoral, în vecinătatea unei plaje belgiene care, de cîtva timp, începuse să fie la modă. Avea

toate motivele să spere în rapida creștere a succesului și sporirea averii.

Certitudinea că în curînd lumea va fi la picioarele lui îl făcea îngăduitor, înclinat să treacă multe lucruri cu vederea.

Mulțumit că ambițiile și aspirațiile care-l frămîntaseră își găsiseră, în sfîrșit, împlinirea, își încheie manșetele moi și, privind pe fereastră, se gîndi că, de fapt, este un om modest. S-ar mulțumi să ducă viața cea mai simplă și poate c-ar fi fericit să aibă mereu înaintea ochilor această rustică priveliște a grădinii conacului. Poate că aici ar scrie cartea visată — pentru care în viața lui tumultoasă din Paris nu găsise niciodată răgaz — despre Stanislaw Leszczyński. La urma urmei, s-ar mulțumi, poate, și cu mai puțin.

Văzu pe aleea care ducea spre acareturi un băiat cărînd într-o cotigă un butoi plin cu apă. Poarta era închisă. Băiatul se opri, deschise poarta și porni mai departe. Apa plescăia în butoi, aruncînd pale argintii pe pietrișul aleii.

„Muncă grea, se gîndi el, țărănească. Poate m-aș simți mulțumit, dacă aș fi și eu ca băiatul ăsta, care-mpinge cotiga."

Senin și împăcat sufletește, așternu o scrisoare către doamna Letycja Mioduska și își pregăti hîrtia fină, tăiată îngust pentru corespondența gazetărească. În aceeași plăcută stare de spirit și sub imperiul aceleiași modestii, se duse s-o salute și pe Barbara, iar a doua zi, cu inima ușoară, departe de zbuciumata lui viață de la Paris, porni la cîmp să cerceteze starea uneltelor și mersul muncii.

Dar, pînă s-apuce să vadă ceva, îi răsări înainte, pe unul din haturi, contabilul Roman Katelba. Îl zări venind repede spre el și, fără să vrea, micșoră pasul. Katelba încetini și el pasul. Se părea chiar că ar fi vrut să se întoarcă din drum. Ca și cum nu s-ar fi văzut, priviră fiecare în altă parte, prefăcîndu-se că cercetează nu știu ce înaintînd leneș unul spre altul.

Se întîlniră, în cele din urmă, ca din întîmplare.

26

Katelba se opri primul și-l salută pe moșier cu un fel de solemnitate.

Wlodzimierz Daleniecki nu se opri decît o clipă și-i întinse mîna ca în treacăt, aproape fără să-l ia în seamă. Pe urmă, continuîndu-și drumul și privind mai departe peste cîmp, îl întrebă, distrat :

— Ce mai spui, Roman ? Cum o duci ? Sper că mama-i sănătoasă, nu ?

Ca să-i poată răspunde, Katelba trebuia să se țină aproape ; deoarece hatul era îngust, grăbea pasul în urma lui.

— E bine, stimate domnule moșier, spuse el. Totul merge bine. Am recoltat vara asta pe puțin cincisprezece chintale la pogon. Curge, grozav !

Aici, discuția se frînse. După o vreme, Katelba înnădi vorba :

— Da, domnule moșier. Cincisprezece chintale la pogon. Și cu cartofii stăm bine, dar nu chiar așa. Cartofii cultivați pe un teren lipsit de îngrășămînt nu dau niciodată rod prea bogat. Exclus.

Și iar tăcură.

Roman Katelba se simțea stînjenit. Domnul Daleniecki de obicei nu prea se uita la el și nu prea-i asculta vorbele, dar ca acum nu se purtase niciodată. S-ar fi cuvenit să-l salute și să-și vadă de treabă.

Katelba se pregătea să procedeze în consecință, cînd deodată se împiedică. Piciorul i se-nfundă într-un mușuroi de cîrtiță și fu cît p-aci să cadă.

Atunci, Daleniecki se întoarse spre el și-l întrebă :

— Ce-i ? Ce s-a-ntîmplat ?

Apoi, oprindu-se-n loc, începu să privească aiurea.

Katelba își adună puterile și spuse :

— M-am împiedicat. Ogorul ăsta e plin de mușuroaie. Fiți atent, vă rog. Grîu — adăugă apoi, răspunzînd privirii lui Daleniecki, îndreptată spre stoguri.

Și, ca la un cuvînt magic, începură să vorbească despre afaceri.

— În legătură cu negustorul acela, explică Katelba, de care anul trecut ați poruncit să ne interesăm, n-a fost chiar ușor. Știți că evreii de aici își au iscoadele lor și află tot numaidecît, așa că trebuia multă discreție. Dar dacă doriți să mă ocup mai departe de această problemă...

Daleniecki i-o tăie scurt:

— Am anunțat doar că vînzarea este o problemă încheiată. Deocamdată, nu vînd Serbinów-ul. Și dacă o fi să-l vînd, voi discuta lucrul acesta cu domnul administrator.

Katelba făcu fețe-fețe. O luptă se dădea în el. În cele din urmă, izbucni:

— Domnul Niechcic nu vinde, în schimb cumpără.

Daleniecki se opri din mers. Se opri și Katelba.

— Ce cumpără? întrebă moșierul cu glas poruncitor.

Atunci, Katelba îi povesti despre moștenirea căpătată și despre parcelele pe care familia Niechcic le cumpărase la Kaliniec.

Daleniecki părea înviorat și totuși indispus.

Pînă mai adineauri, Katelba parcă nici nu exista pentru el. Acum însă îl luă de scurt:

— De ce nu mi-ai spus toate astea pînă acum?

— Nici n-am avut cînd. Nu-i nici o lună de cînd domnul Niechcic și cu doamna s-au dus să aranjeze lucrurile la Kaliniec, se apără Katelba și, luînd-o de la capăt, povesti încă o dată, amănunțit, cum se-ntîmplase cu moștenirea. Însă acum punea totul într-o altă lumină. Și parcă trecuse de partea soților Niechcic. Nu înceta să-i dea de înțeles că era vorba de moștenire și numai de moștenire și că acum, cînd domnul Niechcic asigurase, într-un fel, viitorul soției și al copiilor, și se pusese la adăpost, nu-i ardea să facă afaceri la Serbinów. De altfel, nici pînă acum nu făcuse. Nu, nu era el omul acela.

Daleniecki îl ascultă o vreme, apoi îi aruncă o privire de gheață și spuse, apăsat:

— N-am întrebat asta.

După care sări șanțul, ieși la drum și porni spre casă. Katelba se ținea mereu după el, așa că Daleniecki rări pasul. Ajunseră iar unul în dreptul celuilalt și un timp merseră alături. La cotitura drumului, Daleniecki își lăsă mîna pe umărul lui Katelba, a mîngîiere parcă, pentru ca imediat să-l expedieze cu o apăsare mai mult poruncitoare.

— Ei, la revedere, băiete, zise totodată și oftă.

Katelba se înclină adînc și-o luă înapoi. Mergea grăbit, dar după un timp lăsă graba și începu să-și schimbe mersul ba pe o parte a drumului, ba pe cealaltă. În cele din urmă, se opri, sfărîmă cu botul ghetei cîțiva bulgări de pămînt, se întoarse și din nou se opri, ca un om care a rătăcit drumul și nu mai știe pe unde s-o apuce.

Daleniecki, la rîndu-i, se întorcea acasă cu sufletul tulburat. Seninătatea-i pierise și parcă-l încerca întristarea.

Cînd ești sărman și părăsit de noroc, îți face parcă bine să știi că alții suferă la fel cu tine — te simți mai ușurat. Dar cînd te-ai ajuns și-ai agonisit o oarecare avere, și afli că altul pe care-l socotești mai prejos ca tine e gata să iasă din necazuri și să se înfiripe oleacă, te cuprinde o neliniște ciudată. Poate pentru că bunurile acestei lumi sînt limitate și oamenii sînt mereu nevoiți să și le smulgă unii altora. Numai suferința se pare că n-are hotar. Daleniecki nu se gîndi măcar o clipă că în sufletul lui s-ar putea strecura josnicul sentiment al invidiei. De altfel, nici nu-și bătea capul cu asta.

„Eu, își spunea el, cu toată convingerea, nu am nimic împotrivă ca oricare om să ajungă ca mine. Las' să ia fiecare de la viață ce poate, las' s-o ducă toți bine."

De altfel, dacă e să-i dai crezare lui Katelba, atunci totul e limpede. Loturile acelea cumpărate de Niechcic sau de nevastă-sa n-au nimic comun cu treburile moșiei. Și, la drept vorbind, e un lucru atît de mărunt. O neînsemnată întîmplare fericită, ca și cum unei furnici harnice i s-ar fi ivit în cale un bob de zahăr. N-are rost să-și bată capul cu asemenea fleacuri.

Își aprinse una din preferatele lui țigări bulgărești, se apucă de scris, dar nu izbutea să-și adune gîndurile. Ceva nedeslușit, dușmănos parcă, îl sîcîia necontenit și începu din nou să se gîndească la cele auzite.

„Niechcic nu-i în stare să se lanseze într-o afacere pe scară mare, e prea prost pentru asta. Dar s-ar putea să-i treacă prin minte să-și cumpere ceva pămînt și să se așeze acolo la bătrînețe. Serbinów-ul nu-l poate cumpăra. Pentru asta n-o să aibă niciodată destui bani. Cam știu eu ce-nseamnă să faci afaceri cu terenurile astea din Kaliniec. Dar hai să zicem c-ar fi capabil să cumpere Serbinów-ul. Ei bine, atunci nu i l-aș vinde. De altfel nici nu mă gîndesc să-l vînd. După cum evoluează lucrurile pe plan politic, sînt sigur că prețul pămîntului va crește colosal. Să ne întoarcem însă la Niechcic. Și-o fi pus în cap să-și cumpere o biată fîșie de pămînt, urmînd datina boiernașilor : „La bătrînețe, trage-te pe pămîntul tău !“ Sînt aproape sigur că și-a și fixat de pe acum obiectîvul, dar chiar dacă parcelele acelea îi vor aduce cîștig, n-o să poată părăsi imediat Serbinów-ul. Nu. N-o să vrea să-l părăsească înainte de expirarea contractului, pentru că nu-i convine să-l piardă. Deși, cine știe ?“

Se ridică și, plimbîndu-se dintr-un colț în altul al camerei, își continuă raționamentul. Da. Fusese gata să vîndă Serbinów-ul. Acum însă condițiile se schimbaseră. Vezi însă că pînă la desfacerea contractului mai erau aproape trei ani. N-ar fi de loc exclus ca în acest răstimp să intervină ceva, să găsească un prilej să vîndă moșia și să-și investească banii într-o afacere avantajoasă.

„Avantajoasă, avantajoasă, rosti el iritat după un timp, dar, oricum, nu-i ușor să găsești ceva cu un venit sigur ca aici.“

Dar te mai poți oare bizui pe un om care și-a pus în gînd să plece ? Fie el chiar Niechcic. Și-o pasăre rară ca Niechcic va fi tentat să-și neglijeze îndatoririle în asemenea condiții. Oare ar fi cazul să ia un alt administrator ? La gîndul ăsta îl trecură fiorii. Îl amărîseră des-

tul administratorii pînă dăduse, în sfîrșit, peste Niechcic. Să-l pună în locul lui pe Katelba ? Această înlocuire nu-i surîdea de loc.

Daleniecki socoti că trebuie să se vadă neîntîrziat cu Niechcic.

— La nevoie, se gîndi el, am să-i măresc tantiemele, am să-i prelungesc contractul. Venitul moșiei nu trebuie în nici un caz să scadă. Dimpotrivă Letycjei nu se poate să-i lipsească nimic, toate capriciile ei trebuie respectate, și eu, deocamdată, mi-am blocat toate rezervele."

Voi s-o cheme imediat pe Felicia, dar se răzgîndi și așteptă pînă a doua zi.

Dimineața, Bogumil îl întrebă :

— Ați dormit bine ? V-ați odihnit, nu-i așa ? N-ați vrea să vedeți registrele ?

Daleniecki rîse :

— Văd, zise el, îngăduitor, că nu mă pot eschiva. Mă tiranizezi, domnule ! Te aștept la mine în cameră.

Bogumil se prezentă îndată. Răsfoiră registrele și controlară împreună socotelile. S-au înțeles de minune. Daleniecki dădu dovadă că are o deosebită pricepere în asemenea treburi, cuprindea totul dintr-o privire și nu punea întrebări zadarnice. Văzîndu-i îndemînarea și priceperea, Niechcic se gîndea, plin de admirație, că acest strălucit jurist și publicist ar fi tot atît de capabil oriunde l-ai pune. Ursitoarele fuseseră darnice cu el : nimic nu părea să-i fie străin.

Cînd isprăviră cu socotelile, își aprinseră cîte o țigară.

— Vă plac țigările astea bulgărești ? întrebă Daleniecki.

— Da, sînt foarte bune. Deși tari, nu-s înecăcioase. Și tutunul miroase bine, zise Bogumil Niechcic, gîndindu-se că și Barbarei i-ar plăcea.

După ce lăudară țigările bulgărești, vorbiră despre tutun în general, despre cultivarea tutunului, trecură la alte subiecte și ajunseră, în sfîrșit, să discute despre educația copiilor. Daleniecki se interesă dacă le plăcuseră copiilor jucăriile pe care le adusese și dacă Bogumil e

mulțumit de viața pe care o duce. Bogumil îi răspunse bucuros la întrebări, fără a-i da însă prea multe amănunte. Mereu îi venea în minte Szymszel și zvonurile care circulaseră și mereu își spunea că n-are rost să-și deschidă sufletul în fața unui om a cărui sinceritate o punea la-ndoială.

Dar farmecul și purtarea lui Daleniecki, întregul lui fel de a fi aveau darul să smulgă destăinuiri oamenilor, cu atît mai mult cu cît inima lui Bogumil Niechcic nu putea rămîne prea multă vreme bănuitoare.

Pe nesimțite, începură să discute despre moștenire și de parcelele de lîngă gară. Și, spre uimirea lui Bogumil, convorbirea decurse simplu, prietenește, fără cea mai mică stînjeneală din partea lui.

În scurt timp, Daleniecki cunoscu toate amănuntele în legătură cu moștenirea. Se liniști oarecum, întrucît, cele auzite acum se potriveau întru totul cu spusele lui Katelba. Povestirea lui Bogumil mersese pînă în momentul cumpărării terenurilor și cum nu dădea semne c-ar mai avea ceva de spus, Daleniecki îl întrebă cu un aer dezinteresat :

— Sper că te-ai gîndit ce-ai să faci mai departe cu moștenirea aceasta.

Bogumil se simți rușinat pentru că nu prea știa ce-o să facă.

— Mă gîndeam... zise el, bîlbîindu-se... Eu sînt bătrîn și obosit. Am cincizeci de ani, domnule, și-n anii ăștia n-am stat pe cuptor... deci, mă gîndeam, aș vrea ca măcar pentru copii... mai ales că banii sînt ai soției...

Dar cum Daleniecki își ațintise ochii asupră-i fără să spună nimic, îi păru rău că-i scăpase : „bătrîn și obosit". Să nu creadă, Doamne ferește, că se istovise și nu mai e în stare să administreze moșia.

Dar Daleniecki voia să afle totul. Își pierdu calmul și întrebă :

— Spune-mi ! Te gîndești să lași Serbinów-ul și să-ți cumperi pe undeva vreo proprietate ?

În decursul discuției, teama lui Bogumil în legătură cu vorbele și zvonurile care circulaseră pierise cu desăvîrșire. Dar brusca întrebare a lui Daleniecki îl descumpăni și-i luă graiul.

Reprezentantul doamnei Mioduska tălmăci greșit tăcerea lui :

— Ar fi păcat, zise el, plin de nerăbdare. Eu tocmai mă gîndeam să-ți sporesc tantiemele și să prelungim contractul pe încă cinci ani.

Niechcic își redobîndi graiul ca prin farmec.

— Credeam că dumneavoastră vreți să-mi dați a înțelege, spuse cu glasul gîtuit, că ar fi momentul să las Serbinów-ul... căci, în ceea ce mă privește, cum vă puteți închipui, domnule, că m-aș îndura să-l părăsesc ? M-am legat de fiecare palmă de pămînt. Pomii sădiți de mine au început să dea roade, pămîntul acesta sterp sub ochii mei s-a schimbat în ogor fertil. Dacă n-aș avea nevastă și copii, aș munci aici în orice condiții. Dar trebuie să am grijă de ei și de aceea, dacă dumneavoastră într-adevăr... dacă aveți de gînd, așa cum spuneți, să ne ușurați viața, lucrul acesta nu poate decît să mă bucure și vă sînt foarte recunoscător. Foarte recunoscător, adăugă el, neauzind nici un răspuns.

— N-ai de ce să-mi fii recunoscător. Dumneata știi singur cît valorezi, răspunse în încheiere Daleniecki, neașteptat de rece.

Iar cînd Niechcic porni spre ieșire, îl ajunse din urmă la ușă și-l întrebă :

— Cum se poartă Katelba ? Dacă nu-ți convine, dă-l afară. Nu ține seama că ți l-am recomandat eu. Recomandarea mea, te rog, să nu te rețină.

Niechcic simți din nou că pășește pe un teren minat. Se gîndi numaidecît la vorbele lui Szymszel și la proasta conduită a lui Katelba. Dar, fără să știe nici el de ce, răspunse, privindu-l, drept în ochi pe Daleniecki :

— Nici nu-mi pot dori un ajutor mai bun.

Rămas singur, domnul Daleniecki luă pieptenele și-și descurcă barba parfumată. Apoi spuse cu voce tare :

— Asta-i culmea!

Se întreba de ce-o fi fost nevoie să-i vorbească lui Niechcic de Katelba. Așa se întîmplă cînd omul e în vacanță. Își pierduse firea în fața acestor oameni simpli, mărginiți. „Ei, las' că nu s-a întîmplat nimic rău. Iar în privința contractului, mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuia să-i sporească lui Niechcic tantiemele. Letycja îmi spusese de mult. Să se bucure și ea. E atît de bună, că le-ar da altora tot ce are."

Ultimele cuvinte ale lui Daleniecki semănaseră oarecare neliniște în sufletul lui Bogumil, și din pricina asta nu putu să-și arate îndeajuns bucuria, cînd îi vesti Barbarei ce noroc căzuse pe capul lor. Nici de el nu era mulțumit, zicîndu-și că-și pierduse copilărește cumpătul în timpul discuției cu Daleniecki. Se întîmplase așa, pentru că prea fusese îngrijorat de soarta Serbinów-ului și a familiei, dar, oricum, povestea asta nu-i dădea pace.

Barbara, în schimb, părea, în sfîrșit, pe deplin mulțumită.

— Slavă Domnului, zise ea. De-acum încolo dorm și eu liniștită.

Bogumil îi sărută mîinile și i le strînse la piept.

— Pentru mine nu poate fi bucurie mai mare pe lumea asta decît atunci cînd aud că ești tu liniștită.

— O, ai tu o mie de alte bucurii, la lucru, pretutindeni, răspunse Barbara, deși înțelesese că nici pentru ea nu putea fi bucurie mai mare pe lume decît să audă asemenea cuvinte. Să le audă după aproape șaptesprezece ani de căsnicie, rostite cu patimă, așa cum numai adevărata dragoste le poate inspira.

Ar fi vrut să-i dezvăluie lui Bogumil emoția care-o cuprinsese în clipa aceea, dar nu fu în stare. Simțea că bucuria, pricinuită de cuvintele lui pline de dragoste, semăna, întrucîtva, cu pacea senină pe care ți-o dă echilibrul stabil al lucrurilor care te înconjoară, siguranța că te afli la adăpost de orice primejdie. Asemeni tihnei pe care-o simți iarna, cînd soba-i fierbinte și ferestrele bine închise, sau vara, cînd răsădirea grădinii a fost fă-

cută la timp. Nu era, se-nțelege, chiar același lucru, ce simțea ea acum era cu mult mai prețios, de o sută de ori mai prețios și, totuși, nu știa de ce, îi amintea de tihna aceasta cotidiană. La gîndul însă, că plăcutul sentiment de încredere și siguranță s-ar putea schimba într-o rîvnită apropiere, în contopirea aceea totală, Barbara simți nevoia instinctivă de a-l îndepărta pe Bogumil cu aceleași mîini pe care el i le săruta.

Și doar știa bine că multă vreme se va gîndi la cuvintele lui de acum, că ele îi vor da curaj, că le va rechema în minte, că-i vor fi hrană și băutură răcoritoare în zilele cînd sufletul e bîntuit de sete și de foame. De unde venea atunci rezerva, aproape repulsia, pe care-o avea tot mai des față de Bogumil în împrejurări similare ?

— Ce-o fi asta ? se gîndi ea cînd rămase singură. Se spune că și cea mai pătimașă dragoste trece. Dacă m-aș fi măritat cu Toliboski, oare după șaptesprezece ani tot așa m-aș fi temut să mă apropii de el ? Sau poate numai față de un om pe care nu l-ai iubit ai cu trecerea timpului comportarea asta ciudată ? Dar eu, cu cît trec anii, țin tot mai mult la Bogumil și-mi e tot mai aproape. Nu-mi pot închipui c-aș putea trăi fără el. Fără el, aș fi fără mîini și fără picioare. De altfel, toți spun că e nespus de simpatic, femeile își mai întorc ochii și acum după el... Și doar îmi dau bine seama cîte parale face."

Renunță la gîndurile acestea care nu duceau la nimic. Se vede că așa trebuie să fie între oameni : aversiune și atașament, înstrăinare și apropiere, sentimente contrarii, toate la un loc și toate pe rînd, respingîndu-se și căutîndu-se, trecătoare, parțiale, incomplete... Poate c-o fi și altfel, dar nu la oameni de soiul ei...

...trecătoare, parțiale, incomplete — îi tot venea în minte această frîntură de gînd — da, și totuși închegîndu-se într-un tot, un întreg care dă impuls vieții... Dar încotro o mînă și pentru ce ?...

27

După plecarea lui Daleniecki, viața intră pe făgașul ei obișnuit, casa își reluă aspectul dinainte, la cîmp se lucra de zor pentru terminarea ultimelor recoltări de vară, semințele de mac fură cărate la presa de ulei, inul înmuiat, începu treieratul mazărei și culesul hameiului. Totodată, pregăteau lenjerie și rochițe pentru Agnisia, care urma să plece curînd la școală.

Însă înainte să plece definitiv trebui să se mai ducă într-o după-amiază la oraș pentru examen. Trecu examenul cu succes și fu admisă în clasa a doua. Barbara se mustra, mai tîrziu, că nu încercase s-o dea de la început într-a treia. Mai ales că Agnisia era cam măricică pentru clasa a doua, căci în curînd împlinea doisprezece ani.

— Eu sînt de vină, se mustra Barbara. N-am fost în stare să le găsesc o profesoară ca lumea, i-am lăsat luni întregi de capul lor și m-am apucat să-i învăț singură.

Doamna Wenorden îi risipi gîndurile negre, spunîndu-i că-i foarte bine așa ; Agnisia era cam firavă, fiind în perioada de creștere, și, după cum se știe, în răstimpul acesta copiii nu e bine să muncească prea mult. Apoi nu se prea descurcă la limbile străine și poate că în clasa a treia i-ar fi fost prea greu.

Directoarea părea că spune adevărul curat și Barbara se lăsă convinsă de vorbele ei.

Dar cînd ajunse acasă, începu iar să se frămînte :

— Wenordenowa o fi spunînd așa ca să-și umple școala. Că doar pentru asta o are.

— Cum îți închipui că o persoană ca Wenordenowa poate fi atît de interesată ? zise Bogumil. Nu-ți amintești ce spuneai despre ea ?

— Nu susțin că o face intenționat. Dar, uneori, omul își urmărește interesele fără să-și dea seama.

— Pînă acum Agnisia a învățat pe apucate și totuși la examen s-a dovedit bine pregătită. De ce n-am fi bucuroși ?

Agnisia se dovedise bine pregătită nu numai pentru că își însușise o serie de cunoștințe din diferite domenii, dar și pentru că era dornică să cunoască viața nouă care o aștepta, dornică să le arate tuturor că e capabilă de fapte pe care n-avusese prilejul să le-mplinească acasă. Și nu era vorba doar de învățătură. Ar fi vrut să poată dovedi că e în stare de fapte nemaipomenite, ca, de pildă, salvarea cuiva de la moarte. Nici acum nu-i dădea pace gîndul că, în această privință, nu demult, purtarea ei lăsase de dorit. Da, o tortura gîndul că atunci cînd maică-sa fusese grav bolnavă de inimă, ea se refugiase în antreu, în loc să se grăbească să-i dea o mînă de ajutor. Oare cînd cineva se poartă cum se purtase ea atunci, mai poate rîvni să înfăptuiască în viață ceva de seamă? Nu știa ce să-și răspundă. Deocamdată, trebuia să se roage Domnului. Cît despre faptul că era în clasa a doua și nu într-a treia, nu-și făcea inimă rea, mai ales că încăperea în care se țineau cursurile clasei a doua îi plăcea. Pînă una, alta, nu se mai sătura povestind cum trecuse examenul. Povestea amănunțit, repetînd amănuntele, dar de fiecare dată părinții o ascultau cu aceeași atenție și bucurie.

La aritmetică o examinase un profesor și Agnisiei lucrul acesta i se părea cu totul ieșit din comun. Ar fi fost gata, bineînțeles, să meargă la orice școală și să se acomodeze cu oricine. Dar în închipuirile din anii fragezi, atunci cînd elementele lumii reale ne apar idealizate, independent de noi, unele aspecte ale vieții iau o înfățișare precisă în imaginația noastră. Agnisia credea, de pildă, că numai o școală unde pe lîngă profesoare predau și profesori se poate numi o școală adevărată. Apoi, socotea că este absolut necesar ca, pe cît e posibil, fiecare profesor să predea o singură materie și fiecare clasă să-și aibă încăperea ei separată.

— Chiar îmi pare rău, spunea ea, că pentru orele de meditație și cursurile clasei întîi se folosește aceeași cameră. Cu toate că — nu-i așa? — nici cînd ești în clasa pregătitoare, nici cînd ești în clasa-ntîi, nu se cheamă

că ești la școală. O dată cu mine a dat examen o fetiță care fusese la pension la Czalbów și mi-a spus că acolo clasa pregătitoare, clasa-ntîi și a doua învățau la un loc cu o singură profesoară, care le preda polona, rusa, aritmetica și geografia. Păi asta e ca și cum ai învăța acasă, nu ?

Pe urmă, se-ntorcea iar la profesorul de aritmetică. Era atît de binevoitor și de prietenos ! Exercițiul pe care-l dăduse de rezolvat la tablă îl născocise singur. Era vorba de numărul orelor pe care-l petrec fetele la examen, cît le mai rămîne pentru odihnă, fiecăreia dintre ele și tuturor la un loc, și alte asemenea povești.

— Vezi ! Nici vorbă de țevi, bazine. Ți-am spus eu că problemele acelea n-aveau haz, rîse Barbara, încîntată că, deși se considera o mare admiratoare a științei, nu era totuși lipsită de spirit critic.

La proba de religie, Agnisia a cam dat greș. S-a încurcat, a dat peste cap povestea lui Habacuc din vechiul testament și cele zece porunci.

Totuși a trecut cu cinci. Barbarei îi părea rău. Știa că nu din lene fata ei se pregătise insuficient la acest obiect, dar n-avea cum s-o justifice.

Încercă deci să se explice cel puțin în fața lui Bogumil.

— Ca să spun drept, nu m-am ocupat cum trebuie. Și știi de ce ? Pentru că, după părerea mea, dacă n-ai o pregătire specială, ba chiar o înclinare în această direcție, ți-e foarte greu să-i faci pe copii să-nțeleagă. Unele lucruri, atît din catehism cît și din vechiul testament, sînt de-a dreptul inaccesibile pentru copii. Nu le rămîne decît să le învețe mecanic și nu știu dacă Dumnezeu le poate pretinde copiilor să învețe ca niște papagali.

Bogumil nu știa nici el dacă Dumnezeu le poate pretinde copiilor acest lucru. Așa că Barbara încercă să-și răspundă singură : „După cîte se petrec în lume, Dumnezeu dă dovadă că e destul de obtuz. Atunci de ce n-ar avea și asemenea pretenții ? se gîndea ea. În basme, de

pildă, nu sînt tot felul de vrăjitoare și duhuri bune și rele care-i pun pe oameni la încercare, silindu-i să facă fapte nemaipomenite ? Vezi însă că astea nu-s decît închipuiri și născociri ale poporului...“

Agnisia privea cu totul altfel slaba ei comportare la examenul de religie. Nu se putea spune că era lipsită de evlavie, dar asta n-avea nici o legătură cu lecțiile de catehism. Pentru ea evlavia și dragostea pentru Dumnezeu însemnau plăcuta senzație de înălțare pe care-o încerca ori de cîte ori îngîna, în fața icoanei sfintei Fecioare, cîntece religioase, alături de maică-sa sau de Felicia, sau cînd asculta la biserică orga. Căci altfel se gîndea la Dumnezeu de obicei cu teamă și desperare. Catehismul și Sfînta Scriptură, deși adevereau că este nevăzut, îi porunceau să și-l închipuie ca pe un moș cu barbă, înveșmîntat în lung stihar. Și, cu toate că în lume erau miliarde de copii, moșul acesta cu barbă se afla în același timp pretutindeni, la căpătîiul fiecăruia. Această omniprezență a Domnului Dumnezeu, precum și înfățișarea lui, nășteau în mintea ei întrebări chinuitoare. Mai întîi, dacă era mereu și pretutindeni de față, cum te puteai feri să nu-l pîngărești ? Pe urmă, erau momente și împrejurări cînd, cu nici un chip, nu se cădea să fie de față. Unde se ducea *El* atunci și ce făcea ? Și dacă e pretutindeni, se află *El* oare și în obiecte, în unelte, în animale ? Asemeni întrebări, care-i răsăreau în minte fără voia ei, îi făceau părul măciucă. Din fericire, izbutea totuși să le înfrîngă și să le alunge, pentru că încrederea ei în viață era mai puternică decît în religie. Amîna înțelegerea acestor lucruri, zicîndu-și că le va dezlega fără-ndoială cînd va fi mare... Copiii judecă uneori cu multă înțelepciune și din pricina asta sînt într-un fel la adăpost față de reaua influență a educatorilor nepricepuți.

Totuși nota pe care-o luase la examenul de religie o supăra pe Agnisia, căci îi scăzuse media care, altfel, ar fi fost excepțională. Deci, cum ajunse acasă, se repezi la

manualul de religie să controleze unde anume se încurcase. „Firește, strigă ea. Așa-i. Cum de-am uitat ?“

În curînd însă, supărarea-i pieri : era limpede că în general trecuse examenul cu succes. Dar chiar și faptul acesta încetă repede s-o mai intereseze. Succesul în sine nu înseamnă nimic. E bine să ai succes în cutare sau cutare împrejurare, ca să te poți bucura din plin de viața din jurul tău. Așadar, începu să se bucure de viață, jucîndu-se și făcînd nebunii, folosind pe de-a-ntregul ultîmele zile de libertate. A doua zi după examen, pe lîngă Tomaszek și Emilia, care dispăreau de obicei, lipsi de acasă și Agnisia. Rămaseră toți trei pe cîmp, jucîndu-se cu ciinii și alergînd de ici, colo, ba să dea o mînă de ajutor celor mari, ba să-i încurce.

În vremea asta, Bogumil și Barbara stăteau pe verandă după masa de prînz, discutînd și căzînd de acord că Daleniecki se arătase peste așteptări de cumsecade. Rezolvase atît prelungirea contractului cît și sporirea tantiemei cît se poate de corect, prin anexarea unui contract suplimentar. Nici nu se putea o dovadă mai bună că nu se gîndea în nici un fel la vînzarea pe ascuns a moșiei.

— S-o fi învățat și el să respecte munca oamenilor, zise Barbara.

— Ia stai, o întrerupse Bogumil. Ia te uită cine vine !

Era Arkuszowa. Venea, șovăind, dinspre poartă, uitîndu-se, sfioasă, în jur. Abia cînd îi zări pe verandă, grăbi, ușurată, pasul.

— Așa e, își aminti Barbara. I-am făgăduit niște hăinuțe rămase de la copii.

— De ce n-ai venit mai demult, Arkuszowa ? o întrebară ei, cînd femeia urcă pe verandă.

Ea le răspunse că-i fusese bărbatul bolnav și n-avusese cine să-i țină locul la tarabă. Acum că ieșise din spital, putuse și ea să vină.

Pe urmă, se interesă cînd plecase domnul moșier Daleniecki și cît urmează să rămînă la Petersburg.

Cînd îi văzu oarecum miraţi că ştie încotro plecase, zise, înveselită :

— Văd că vă miraţi de unde ştiu. Păi dacă ovreii n-ar căuta să afle ce se-ntîmplă în jur, s-ar duce pe copcă negoţul. Caut şi eu să aflu, că din asta-mi mănîncă pîine copiii.

Barbara îi spuse că în asta nu-i nimic de laudă, că mai mult răspîndeşte zvonuri decît veşti demne de luat în seamă.

— Ştiu unde bateţi dumneavoastră. Vreţi să spuneţi că domnul Daleniecki nu vinde Serbinów-ul. S-o fi răzgîndit, sau o fi fost de la-nceput minciună. Se-ntîmplă. Mai greşeşte omul. V-am spus şi eu ce-am auzit. Mai mult de unde să ştiu ? Oamenii vorbesc şi eu ascult.

— Bine, dar de ce dai crezare oricui ?

— Păi vorbele alea le-am auzit de la nişte oameni pentru care pot pune mîna-n foc. Nu vă supăraţi, cucoană dragă. Dacă adevărul o fi rău, iar neadevărul bun, apoi las' să fie neadevăr ce spunea Arkuszowa. Am vrut eu vreodată să se adeverească o veste proastă ? Niciodată !...

În tot cursul discuţiei, Bogumil nu rosti un cuvînt. Tăcu chiar şi atunci cînd Barbara plecă să-i spună Feliciei să dea jos din pod legătura cu haine vechi.

Arkuszowa îndruga verzi şi uscate.

— Am stat şi eu pe-aici, cu maică-mea, zise ea, măsurînd cu priviri înlăcrimate pereţii casei, pe vremea domnului moşier Mioduski, fie-i ţărîna uşoară ! Nu băga, săracul, în nimic un ban fără s-o-întrebe pe mama. Nenorocul lui a fost că i-a venit chef să se însoare la bătrîneţe. A sărăcit şi el, şi alţii pe lîngă el. Da, doamna moşiereasă Mioduska are noroc cu carul. Tot aşa de chipeşă o fi, nu ştiţi dumneavoastră ? Ei, timp are, bani are — păi cum să nu fie frumoasă şi fericită ? se lămuri singură.

Barbara se înapoie şi începu să aleagă vechiturile pentru Arkuszowa. Cînd luă în mînă o hăinuţă de-a lui To-

maszek, neîmbrăcată de aproape un an, Barbara simți în buzunar un obiect tare. Bagă mîna în buzunar și dădu la iveală punga de bani a lui Bogumil, care pierise fără urmă în ziua aceea de vară, cînd plecaseră la Kaliniec după profesoară.

Barbara păli și ridică ochii încremeniți de spaimă spre soțul ei.

El se uita la pungă, fără să spună nimic. Continuă să o privească și atunci cînd Barbara o puse pe masă. După o vreme, întinse mîna, apucă obiectul, pe care cîndva îl căutase cu desperare, și-l bagă în buzunar.

Barbara căuta acum cu mîini tremurînde prin toate buzunarele hăinuței lui Tomaszek, însă nu găsi altceva decît sfori, hîrtii, frunze, dopuri și... fire de tutun.

După ce plecă Arkuszowa, se priviră un timp în tăcere. Apoi Barbara zise, plină de amărăciune :

— Mi-ai spus că ai găsit-o.

— N-am vrut să te necăjesc. Erai bolnavă.

— Dar... pe el l-ai întrebat ?

Bogumil nu-i răspunse. Se ridică și părăsi veranda, iar ea nu avu curajul să-l strige.

Nici el, nici ea nu se gîndiseră niciodată să cerceteze ce se-ntîmplă cu lucrurile care dispar. Barbara se mai căina cîteodată, dar nu se-ncumeta nici ea să arunce vina în spinarea cuiva. Parcă poți fi vreodată sigur că nu te-ai încurcat în socoteli, dacă n-ai uitat, dacă n-ai pierdut ceva ? Pui oamenii pe jăratec și cînd găsești ce-ai pierdut, nu-ți mai vine să dai ochii cu ei de rușine.

Însă în privința pungii, Bogumil își amintea foarte bine că-i întrebase pe copii. Tomaszek îi spusese că habar n-are, ba chiar se repezise să-și dea cuvîntul de onoare, deși nu i-l ceruse nimeni.

Bogumil sta ca trăsnit. Își aduse aminte că Barbara îi spusese odată anumite lucruri, vorbindu-i de purtarea lui Tomaszek. Atunci, trecuse cu ușurință peste ele, gîndindu-se că așa-i firea ei, că mereu se necăjește de po-

mană. Acum însă, își dădea seama că ea privește lucrurile cu mult mai multă seriozitate decît s-ar părea.

„Poate că punga era goală ?“ încerca el să se liniștească. Ba nu. Erau înăuntru cele două monezi. Două ? Două sau una ? Poate doar una, și poate monezile nu erau de aur ? O, Doamne, ce prostie ! Una sau două — ce importanță are ? Dar ce nevoie avea Tomaszek de banii aceștia ? La ce i-au trebuit ? E doar atît de mic ! De ce i-o fi luat ? Pentru cine ?

Bogumil bägă mîna în buzunar, atinse punga blestemată, o pipăi ca și cum ar fi vrut să vadă că nu pierise ca-ntr-un vis urît, o scoase, o privi și, pe măsură ce-o privea, vinovăția lui Tomaszek se agrava, lua proporții.

Uită de toate, uită că trebuia să se ducă la cîmp, ecourile vieții care-i mîngîiaseră pînă atunci auzul i se păreau acum niște zgomote nesuferite, cerul și pămîntul se cufundară-n întuneric. Nici a doua zi nu-și găsi astîmpăr : umblă de colo colo, fără să se poată apuca de vreo treabă, apoi restul timpului și-l petrecu în casă, ba moțăind, ba fumînd, ba măsurînd camera de la un capăt la altul.

„De ce, se gîndea el, soarta le mai risipise temerile care le amărîseră viața atîta vreme ? De ce știrile Arkuszowei se dovediseră neadevărate, de ce urzelile îndreptate împotriva lui nu-și atinseseră scopul ? Și de ce, pe deasupra, le mai picase, ca din senin, și moștenirea aceasta ? Mai bine ar fi fost să ajungă săraci, să rămînă pe drumuri, dar să nu fi spus Tomaszek : «N-am luat-o eu ! Pe cuvîntul meu de onoare !»“

Ciudat lucru ! Omul trăiește, muncește, se simte într-un fel fericit și nu știe niciodată cine și cînd îi va spulbera liniștea, îi va lua cheful de viață. În atîtea lucruri din juru-i Bogumil pusese inimă și rîvnă, dar acum i se părea că Tomaszek fusese totul pentru el. Copiii ! Nu era în firea lui să-i considere ca pe un dar al soartei de care putea dispune după bunul lui plac. Mai degrabă îi privea ca pe niște ființe de ei doi zămislite, plămădite

din sîngele și sufletul lor, dar iscate nu pentru ei, ci pentru lume, pentru oameni. Și parcă se simțea vinovat în fața întregii omeniri că i-a înșelat buna-credință, oferindu-i o operă imperfectă, asupra căreia nu trudise destul. Căci adevărul este că pe Tomaszek nu-l supraveghease îndeajuns. Văzuse uneori la el apucături care nu-i plăceau, dar mereu își spusese că i se năzare, că se molipsise de la nevastă-sa. Acum însă, vedea clar că procedase așa numai pentru că se temuse să privească adevărul în față. Fusese de atîtea ori rănit, lovit în viață, că n-avea nici o grabă să mai dezlănțuie asupră-și noi necazuri. Dar sînt lucruri pe care nu le poți ocoli. Trebuie să le privești în față. Cine știe, poate că și fetele or fi sămînță rea. Cum să te-mpotrivești ? Ce să faci ? Copiii sînt carne din carnea ta, dar poate numai atît. Cine știe de la cine moștenesc sufletul ?

În seara aceea, suflă mai devreme în lampă, deși nu-i era somn. Felurite imagini îi treceau prin fața ochilor, ca și cum ar fi ajuns într-o țară ireală, de basm. Își închipuia că dacă i s-ar porunci vreodată să nu-și mai vadă copiii, să nu-i mai îmbrățișeze niciodată în viața lui, și dacă, cineva, o vrăjitoare... un duh... i-ar făgădui că-n schimbul acestei cazne ei s-ar face oameni adevărați, așa cum se cuvine, el ar fi gata să primească. S-ar chinui cumplit, ar plînge și s-ar zbuciuma, dar nu i-ar mai vedea pînă la moarte.

„Rău am ajuns, se gîndi el, dacă-mi trec asemenea prostii prin cap !“

Nici ziua următoare nu se simți mai bine. Micul dejun de duminică, de obicei atît de vesel, fu, de data aceasta, apăsător. Tomaszek tot încerca să-i spună ceva. El însă îi răspundea prin monosilabe și în tot timpul mesei nu-l privi de loc. Parcă se temea să nu-i facă vreun rău, privindu-l.

— Tăticul e supărat ? întrebau fetele în șoaptă, dar nici Barbara nu avea chef de vorbă.

După mîcul dejun, Bogumil s-a retras numaidecît la el în cameră și a rămas acolo, lipit de fereastră, cu ochii ațintiți la cer. Pe azurul adînc pluteau nori deși și albi ca de smîntînă. Pînă ieri, alaltăieri, Bogumil crezuse că bolta cerească, mersul vremii nu înseamnă nimic în viața lui. Dar se-nșelase. Însemna ceva. Atîta vreme cît soarele mai strălucea pe cer, viața nu putea fi searbădă. Iar vremea se făcea din ce în ce mai frumoasă, cerul tot mai albastru, norii tot mai albi, tot mai îndepărtați în văzduh, liniștea tot mai mîngîietoare și mai adîncă. Atît de adîncă, încît Bogumil simți cum îi pătrunde și în inimă, și atunci se dezmetici.

Se dezmetici și se rușină. Ce se întîmplase cu el? De ce se lăsase pradă deznădejdii? Băiatul lui abia are opt ani. Mai are tot timpul să facă om din el. Dar gîndul acesta-l liniști numai pentru scurtă vreme. Cum să-l îndrume pe calea cea bună? Oare se pricepe el să-l îndrume? Crezuse că-i de ajuns ca părinții să ducă o viață cinstită, pentru ca și copiii, crescînd pe lîngă ei, să le urmeze pilda. Se temea întotdeauna ca nu cumva copiii lui să înceapă să creadă că fericirea vine de la bani sau avere, care pentru unii oameni se identifică, adesea, cu noțiunea de fericire. De cîte ori întîlnea în viață oameni de soiul ăsta, își dădea seama că-i disprețuiește. Și dacă totuși făcuse ceva în legătură cu educația copiilor, se străduise să le smulgă din minte gîndul că averea e totul în viață. Cînd îi vedea certîndu-se pentru jucării, le spunea: „Dați-o-ncolo! Ce vă certați ca niște proști? Jucăriile sînt ale tuturor.“ Sau poate că făcuse rău procedînd așa? Poate ar fi trebuit să le dezvolte respectul pentru bunul altuia? Își dădea vag seama că a fi împotriva proprietății și a respecta bunul altuia sînt două lucruri cu totul diferite, dar nu deslușea ce anume le deosebește și, încercînd să afle, se pierdea, cufundîndu-se în hățișul gîndurilor, din care nu mai știa cum să iasă. Nu-i venea să ceară sprijin neveste-si. Ea se frămînta întotdeauna

cu tot felul de necazuri în legătură cu casa, reale sau închipuite. De data asta însă, simțea că el e principalul vinovat, căci ea îi atrăsese atenția, îi spusese că Tamaszek are apucături rele, dar el nu o luase în serios. Așadar, cu cine să vorbească, la cine să se ducă ?

Spre prînz, se ridică și ieși din cameră. Îl mira liniștea din casă. Muștele, înviorate de căldura din ultimele zile, apăruseră din nou. Bîziitul lor răsuna, somnoros, monoton, în lumina soarelui de amiază.

Copiii alergau prin curte. Dar, de obicei, se auzea glasul Barbarei dînd dispoziții, completîndu-le, mîniindu-se, strigînd, sau cîntînd, dacă era în toane bune.

De ce acum domnea o liniște desăvîrșită ? Bogumil se gîndi că poate ea nu-i acasă. Dar o găsi în salon, unde croșeta îmbufnată, veșnica ei dantelă. Ghemulețul de ață se răsucea din cînd în cînd și sărea în vaza de porțelan. Bogumil se simți mai ușurat, cînd o văzu croșetînd liniștită. Se așeză lîngă ea și rosti dintr-o dată.

— Mă tot gîndesc ce să facem cu băiatul ăsta ?

Barbara puse lucrul la o parte. Se părea că așteptase de mult această discuție, cu o răbdare rar întîlnită la ea, într-o încordare neobișnuită :

— Cum adică, ce să facem ?

Bogumil se uită atent la fața ei tulburată, la ochii aprinși.

— Vezi bine că nu putem lăsa lucrurile așa.

— Cum să le lăsăm adică ? întrebă ea iarăși și, fără să mai aștepte răspunsul, continuă pe alt ton : eu te-am avertizat de multă vreme.

— Ei, poftim ! Draga mea, acum nu-i timp de reproșuri. Fiul nostru a început să fure, deci trebuie...

— Barbara se ridică și porni să se plimbe, nervoasă, prin cameră.

— A început să fure ? întrebă ea. Bine, atunci zvîrle-l din casă ! Să doarmă în șanț, dacă e hoț. Sau ce altceva ? Vrei să-l dăm pe mîna poliției ? Să-l lege fedeleș ? Să-l bage la pușcărie ? Să-l omoare ? întrebă ea, atîțată.

Bogumil încremeni, cînd văzu ce furtună stîrnise cu vorbele lui.

— Să fim rezonabili, încercă el să abată furtuna.

— Cum rezonabili ? Cum să vorbesc rezonabil, cînd aud asemenea vorbe smintite ? Dac-ai fi fost rezonabil, n-ai fi jucat teatrul pe care-l joci de două zile și n-ai fi umblat ca după mort.

Felul acesta neașteptat de a pune problema îl zăpăci de-a binelea pe Bogumil.

— Dar punga ? întrebă el.

— Ce-i cu punga ? se miră Barbara, de-a dreptul revoltată. Mai întîi că nimeni nu știe dacă n-a găsit-o aruncată de altcineva. Nici dacă l-aș fi văzut cu ochii mei nu l-aș acuza, dar așa ! Copiii tot ce găsesc bagă în buzunar. Și-apoi, ia spune-mi, cît e de cînd s-a petrecut povestea asta ? Dacă nu mă-nșel, s-a-mplinit anul. Ei, în timpul ăsta a mai pierit ceva din casă ?

— Nu mă gîndesc numai la pungă, rosti Bogumil, încruntat. Dar el și-a dat cuvîntul că n-a luat-o. Și cîți nu s-au plîns de el că-i un mincinos !

— Mincinos ! zise ea și lacrimile-i țîșniră din ochi. Da, minte pentru că n-are încredere în nimeni. Pe mine nu mă minte niciodată. Mai bine zi că tu minți ! Dacă nu m-ai fi mințit atunci, spunîndu-mi că ai găsit punga, eu aș fi aflat adevărul.

Apoi se apucă să povestească ce apucături rele aveau altădată unii băieți la vîrsta lui. Și totuși asta nu i-a împiedicat să ajungă oameni cumsecade, cu suflet ales. Cu cît vorbea mai mult, cu atît i se părea mai monstruoase învinuirile care i se aduceau lui Tomaszek.

— Pe cine vrei să nedreptățești ? zise ea. Pe un copil bun cum nu se mai află ? Da. Recunosc. E ușuratec. Dar nici unul din copiii mei n-are suflet atît de bun, atît de iubitor ca el. Nici unul ! Și doar e încă mititel.

Rostind acestea, simțea dorința puternică, deznădăjduită să smulgă visele și bucuriile lumii întregi și să-l

învăluiască pe Tomaszek, fiul ei, în mantia aceasta de stele. Se cutremură la gîndul acestei noi și nefericite iubiri ce-o cuprindea, ca și cum ar fi întrezărit, pentru o clipă, suferințele prin care ar putea cîndva să plătească.

Bogumil tăcea, îngîndurat. Apoi, aducîndu-și aminte de vorbele ei, zise :

— „Te-am prevenit de mult.“ Parcă așa spuneai ?

— Da. Te-am prevenit, recunosc, pentru că vedeam că-l lași să-și facă de cap și niciodată nu-l tragi la răspundere. Trebuie supravegheat mai mult, firește, și asta-i datoria tatălui.

Bogumil se înroși. Avea dreptate. Își dăduse și el seama ieri că nu-și îndeplinise cum se cuvine îndatoririle de tată.

— Ce face toată ziua ? întrebă el, rușinat că dă sentințe, de fapt, în necunoștință de cauză.

Barbara îi povesti că Tomaszek nu poate fi găsit acasă mai niciodată în timpul zilei. Umblă pe la barăcile muncitorilor, serile și în zilele de sărbătoare. Restul timpului și-l petrece pe cîmp și în curtea de acareturi. Îi place nespus să călărească. Saltă în șa, de parcă ar fi la circ. Ea nici nu îndrăznește să se uite la el. Și, ori de cîte ori pleacă oamenii pe undeva, la secerat, la grăpat, la boronit, cară sacii la moară sau se duc după apă, el e nelipsit, însoțindu-i călare sau în căruță.

— Ar trebui să-l ținem în frîu și să nu-i dăm voie să plece de lîngă casă. Dar poți oare să-l oprești pe un copil, aici, la țară, să meargă cu oamenii la cîmp, să stea cu ei în ogradă ? Asta e singura lui plăcere. Aici, ce alte distracții poate avea ? La oraș, e cu totul altceva. Colegi, jocuri, petreceri. Dar aici ?

După părerea Barbarei, lucrul cel mai dăunător pentru copil erau vizitele la barăci. N-avea nimic împotriva acelor oameni, dar copiii și mai ales cei influențabili nu puteau deprinde nimic bun de la ei.

— Și de la cine ar putea să deprindă ? întrebă Niechcic, agresiv.

— Mai sînt și altfel de oameni pe lume, spuse Barbara în doi peri.

Bogumil căzu pe gînduri. După părerea lui, copiii puteau fi în bune relații cu oricine și nu-l supăra faptul că Tomaszek se abătea pe la barăci. Dar, în urma celor petrecute, se impunea să ia unele măsuri. Toți sînt oameni de treabă, dar vezi că nimeni nu-și bate capul să fie exemplu de purtare pentru alții.

— De-acum încolo, trebuie, într-adevăr, să-l țin mai mult pe băiat lîngă mine, își rosti el tare gîndul.

— De mult trebuia s-o faci.

Bogumil ar fi vrut să mai spună ceva, dar intră Felicia și-atunci se opri.

— Doamnă, zise ea, mă gîndeam c-ar fi mai bine, deși e duminică, să dăm cufărul jos și să pregătim pe-ndelete tot ce trebuie pentru Agnisia.

— Că bine zici ! Dumnezeule ! Poimîine ducem copilul la școală !

28

Bogumil își făcuse planul să-și cheme feciorul și să-l mustruluiască așa cum se cuvine.

Dar toți din casă erau ocupați cu pregătirile pentru plecarea Agnisiei și, fiind nevoit să-și amîne hotărîrea, vina lui Tomaszek începu să pălească și să-și piardă încet, încet din gravitate. Fu absorbită ca de-un șuvoi de forfota din casă, fărîmițată și trasă-n adînc. Frînturi din discuția pe care-o avuseseră cu două zile în urmă le mai veneau în minte soților Niechcic ca amintirea unui vis urît.

În dimineața plecării, Agnisia își luă rămas bun de la toți și de la toate. După-prînz, îmbrăcă tunica nouă, albastră, fusta plisată și paltonul cumpărat anul trecut.

Între timp, mai crescuse și i-l mai lungiseră puțin, așa că părea ca și nou.

— Ce bine că l-am cumpărat, spuse Barbara. Ce ne-am fi făcut acum ?

Stofa de culoare închisă a paltonului dădea mai mult farmec părului blond al Agnisiei, împletit în cozi lungi, legate cu panglici negre de moar și aduse în față. Cel puțin așa i se părea lui Bogumil, care se tot învîrtea în jurul fetei lui, cercetîndu-i cu de-amănuntul uniforma. Îi plăcea mai ales pălăria ca de marinar cu boruri largi. Îi admiră ciorapii negri, nou-nouți, gulerașul brodat și șorțulețul cu volan.

Barbara nu-și afla locul și-l tot zorea.

— Lasă, dragul meu. Nu-ți mai pierde timpul. Îmbracă-te și hai, îl îndemna ea.

— Nu-i nimic. Să mai stea cu noi cîteva minute. Eu cred că nici dacă am duce-o mîine n-ar fi prea tîrziu, zise el. Cursurile încep abia poimîine. Pun rămășag că Agnisia o să sosească prima.

Barbara nu știa dacă într-adevăr cursurile începeau poimîine. Dar dacă nu înțelesese ea bine, sau o anunțaseră greșit și începeau a doua zi ? Era mai sănătos să fie acolo din timp.

Porniră deci după-amiază, pe la patru ; roțile caleștii duduiră surd, trecînd peste podul care ducea spre Dziadowe Przedmieście.

Soarele, coborînd spre asfințit, își trimitea ultimele raze și în lumina lor piezișă biserica de cărămidă roșie a Canonicilor părea violetă. Prin mijlocul drumului larg șerpuia rîul, ducînd în apele-i albastre imaginea deformată, frîntă parcă, a aleii de pe mal.

Opriră în fața unei porți scunde, de lemn ; școala se afla în fundul curții. O clădire cu două etaje, luminată și ea de razele apusului. Soarele ardea în vîlvătăi la toate ferestrele fațadei, lumina caldă, roșietică înviora zidurile cenușii.

Soţii Niechcic priviră, intimidaţi, clădirea în flăcări şi deschiseră uşa caretei cu atîta neîndemînare, de parcă le-nţepeniseră brusc degetele şi nu mai puteau să le mişte. Între timp, Agnisia deschise uşa cealaltă şi-şi chemă părinţii să coboare pe acolo.

— Mamă ! Auzi cum susură rîul ?

Se auzea într-adevăr susurul rîului şi larma oraşului înăbuşită de depărtare.

Peste puţin timp, focul din ferestre se stinse. Razele soarelui luminau acum alte case de pe Dziadowe Przedmieście.

Străbătură în tăcere curtea, pătrunseră pe uşa întredeschisă şi începură să urce, orbecăind, scările întunecoase.

— Pe aici o fi întotdeauna aşa întuneric ? întrebă, neliniştită, Barbara. Şi nici portar n-am văzut, adăugă ea, după ce mai urcă vreo cîteva trepte. Cine-o fi cărat ieri bagajele Agnisiei ?

— Pentru numele lui Dumnezeu, draga mea ! De ce te frămînţi de pomană ? Nici n-ai urcat bine scările...

— Ba le-am urcat, şi ? se stropşi ea. După care începu să strige : E undeva vreo uşă pe-aici ?

Uşa mult dorită era chiar lîngă ea şi se deschise imediat. O slujnică tînără, cu înfăţişare plăcută, zise, încurcată :

— Vai de mine ! Aţi urcat pe întuneric ! Tocmai voiam să scot lampa pe scară.

Într-adevăr, ţinea în mînă o lămpiţă aprinsă, pe care o atîrnă imediat pe perete, la capul scării. Intrară în salon, unde era încă lumină şi fură lăsaţi singuri.

Bogumil Niechcic se uită în jur şi spuse :

— A, iată şi dragonul acela. Agnisia, vino încoace. Ai văzut vreodată un balaur ca ăsta ?

Se duseră amîndoi să privească broderia japoneză agăţată de perete : un dragon argintiu pe un splendid fond negru.

Barbara își freca, nervoasă, mîinile.

— Ce tot umblați de colo colo ? zise ea. Așezați-vă aici lîngă mine. Agnisia, descheie-ți paltonul.

Doamna Wenorden intră grăbită. Scundă, rotofeie, dar sprintenă. Un chip matern, înecat în falduri de grăsime și niște ochi negri, neastîmpărați, binevoitori. În timp ce vorbea, ochii ei parcă priveau undeva departe, dincolo de peretele casei. Umbla repede prin încăpere și se vedea că-i place înghesuiala, întrucît, deși camera nu mai era înțesată cu mobile ca atunci cînd venise Barbara să o înscrie pe Agnisia, și în mijloc rămăsese destul loc liber, doamna Wenorden prefera să se strecoare printre fotoliile cu perne de puf și etajerele așezate prin colțuri. Din cînd în cînd, i se adresa Agnisiei. Ba o cuprindea, în treacăt, cu brațul, ba o lua de mînă. Și de fiecare dată, o întreba ceva. De exemplu :

— Ce obiect îți place mai mult, fetițo ? Sau : Ei, ia spune, cum ți se pare aici ? Dar pînă să apuce Agnisia să-i răspundă, ea era în capătul opus al salonului.

În timp ce alerga de ici, colo, mîinile ei atingeau ușor obiectele pe lîngă care trecea, mîngîindu-le parcă. Avea mîini frumoase, luminoase, pline de tinerețe și de vioiciune.

Lui Bogumil îi plăcu mult doamna Wenorden. Ar fi putut să discute cu ea nu știu cît, dar Barbara ținea morțiș să urce la etaj să vadă dormitoarele. Era îngrijorată, nefiind sigură că lucrurile Agnisiei ajunseseră acolo.

— Bine, mergem îndată, zise Monika Wenorden. Numai că acolo-i pustiu. Agnisia a sosit prima. Domnișoarele nu se prea grăbesc. Mîine însă, vor fi aici aproape toate. Deocamdată, Agnisia o să se mulțumească cu societatea profesoarelor. Fräulein Woelke a sosit de ieri.

Cineva bătu în ușă. Tocmai veniseră și alți părinți să-și aducă odraslele. Doamna Wenorden își ceru deci scuze că n-avea timp să-i conducă personal și-i trimise sus cu servitoarea.

Intrară într-o cameră încăpătoare, tapetată cu flori albe pe un fond gri-deschis. Geamurile dădeau spre grădină și în cameră era încă destulă lumină.

— Ce pustietate-i aici ! se sperie Barbara. O, Doamne, ce-am făcut, de ce-am adus-o astăzi ?

Agnisia tuși și ecoul răsună ca în biserică.

Zăriră într-un colț lucrurile Agnisiei și zîmbiră. Lîngă patul așternut, era pus un cufăraș, iar ceva mai departe un dulap.

— Uite ! Ți-ai văzut lucrurile ? Pune-ți paltonul și pălăriuța în șifonier.

Îi ajutară Agnisiei să se dezbrace. Cînd își scoase pălăria, văzură că-i lăsase o dungă roșie pe frunte. Li se făcu milă.

— Ți-e strîmtă ? întrebă Barbara, iar Bogumil se apucă să întindă pălăria pe genunchi. Barbara se întoarse spre slujnică : Mai doarme cineva aici ? întrebă ea.

— Da. Domnișoara Woelke, zise slujnica, arătînd spre celălalt colț al camerei, despărțit cu un paravan verde. De mîine încolo, mai vin aici patru domnișoare. Și, auzind clopoțelul pe scară, adăugă repede : Mă cheamă, trebuie să fug. Vin eu pe urmă să-i arăt domnișoarei pe unde să coboare în sufragerie, pentru cină.

— Vezi, se adresă Barbara fiicei sale, cînd rămaseră singuri. O să fiți cinci. Te bucuri, nu-i așa ?

Agnisia se duse la fereastră.

— Mamă, grădina ! strigă ea.

— Vezi ? Nu spuneam eu că în partea asta sînt grădini peste tot ? Poate-o să vă dea voie să vă plimbați prin grădină.

Părinții se apropiară și ei de fereastră și priviră verdele-cenușiu care se învălurea jos.

— Vezi biserica de colo ? Și copacii ? Dincolo de copaci e drumul care duce la Serbinów, îi explică taică-său.

După puțin își luară rămas bun. Se întunecase. Trebuiau să se întoarcă acasă.

— Ei, la revedere. La revedere, Agnisia !... Józefat o să treacă zilnic pe la tine. Să-i dai rufele murdare. Și scrie-ne dacă mai ai nevoie de ceva. Să nu fii tristă. Sîntem doar atît de aproape...

— Mamă...

— Ce-i, scumpa mamei ?

— Cînd mai veniți ?

— Curînd. Poate duminică. La revedere. Sărută-l pe tata. Așa, încă o dată. Și acum chiar plecăm. Vezi, ai grijă să nu răcești, fetița mamei. De pe scări, Barbara mai strigă o dată : Ai grijă să nu răcești — și nu te pleca peste geam, draga mamei.

A doua zi după plecarea Agnisiei, familia Ostrzeński îi vesti că prețul terenurilor de la Oczków a început să crească și că se prevede o nouă urcare, întrucît toată porțiunea aceea va fi alipită orașului.

Ecoul scrupulelor pe care le avusese, nu demult, în legătură cu achiziționarea acestor terenuri, răsună din nou în sufletul Barbarei. Curînd fu înăbușit însă de bucuria veștii primite.

„N-o să folosim doar banii cîștigați pentru afaceri necurate", se gîndi ea.

Se simțeau mai îmbărbătați amîndoi și priveau cu alți ochi acum pînă și fapta de care se făcuse vinovat Tomaszek.

Iată deci că frămîntarea lor de atunci fusese zadarnică. Viața își urma calea imprevizibilă. De unde se așteptau numai la necazuri, aveau parte acum de succese și de bucurii. Poate la fel se va-ntîmpla și cu Tomaszek.

Bogumil era aproape sigur. I se părea acum că viața îl răsfață chiar, oferindu-i mai multe bucurii decît era firesc. Își făcea mustrări, zicîndu-și că uneori se lăsase

copleșit de neliniștile Barbarei, că în decursul acestor doi ani dăduse deseori dovadă de slăbiciune.

Își aminti viața lui dinainte. În ce hal de mizerie fusese și cîte suferințe nu văzuse în jurul său! Se întîmpla să rămînă noaptea fără adăpost și totuși nu se plîngea, ba avea destul curaj și încredere în viață ca să le mai dea și altora. Dar azi? Azi era gata să se simtă nenorocit, gîndindu-se că s-ar putea să n-aibă unt de-ntins pe pîine, sau profesoară la copii! Parcă povestea cu Tomaszek nu-l dărîmase de tot? Aici nu mai era Basia de vină. Dumnezeu știe ce-l apucase! Cum de se lăsase la bunul plac al vanității și al prostiei? Ce voia? Să-i fie copiii sfinți? E ușor să ai de-a face cu oameni fără cusur. Cîtă nesăbuită deznădejde pentru o amărîtă de pungă! Pesemne că-i slăbiseră nervii din pricina zbuciumului din ultimii ani. De-acum încolo va lua seama și se va stăpîni.

Ca să-și mai uite dorul după Agnisia, cînd se făcu seară, o luă pe Barbara și ieșiră să se plimbe. O apucară pe drumul care ducea spre luncă. Lumina roșietică a amurgului scălda iarba scurtă, cosită a doua oară.

— Cîtă frumusețe! spuse Niechcic. Dar hai s-o luăm la stînga. Pe-aici trebuie să se-ntoarcă vitele de la păscut. Azi au scos și taurul la cîmp cu vacile și mă tem să nu te sperie.

— M-ar speria, la sigur, zise Barbara. Dar se opri și totuși se uită într-acolo de unde trebuia să vină pericolul. Oare copiii n-or fi pe-aici pe-aproape?

— Nu, copiii au plecat cu Klimecki după paie dincolo de șoseaua spre Kaliniec.

Barbara răsuflă ușurată și porniră mai departe. Acum mergeau pe o cărăruie care ducea spre izvor printre frunzele îngălbenite de sfeclă. În fața lor se ridica un zid de stejari uriași, de arțari și de tei care creșteau în preajma apei. Printre frunzele copacilor, de un verde-proaspăt, licăreau flăcările galbene și rubinii ale apusului.

— Ce minunat amurg ! șopti Barbara.

— Da, confirmă Bogumil Niechcic.

Barbara se simțea îmbătată de strălucirea serii senine, ca și cum ar fi sorbit un pahar cu vin. Lumea îi părea nespus de frumoasă. În viață există nopți, există și zile de trudă, dar uneori mai există și duminici. Asta se-ntîmplă mai rar decît în calendar, însă acum se părea că și-n casa lor venise duminica. Nimeni nu știa însă cît o să țină.

„Poate în curînd se va răvăși iar totul, se gîndea Barbara. Dar deocamdată îmi pot îngădui să răsuflu puțin."

Inima i se umplu de bucurie.

Cînd se-ntorceau, începuse să se întunece. Dinspre acareturi, se auzea forfota molcomă a oamenilor întorși de la lucru. Lanțurile zăngăneau, scîrțîia leneș cumpăna fîntînii. Unii strigau să bată clopotul pentru muls, alții vorbeau arțăgos, supărați că cineva le luase scara de la claia de fîn, altul striga că acuși vin mînjii, s-o lase naibii de scară și să deschidă ușile la grajd. Apusul prevestea vreme bună, dar spre răsărit se adunau nori mari, acoperind cerul. Tufișurile se înfiorau din cînd în cînd, clătinate de primele adieri ale vîntului ce sta să vină.

Ajunși acasă, se odihniră oleacă în camera lui Bogumil în așteptarea cinei, fumînd o țigară. Barbara se cufundă în gînduri. Acum, cînd datorită copiilor viitorul se lumina și viața se limpezea, înclina să se împace cu gîndul că ei nu-i mai rămînea altceva decît munca de fiecare zi, mereu aceeași. Dar cine știe ? Poate că treburile astea mărunte de fiecare zi nu sînt chiar atît de cenușii și de monotone, poate că sînt mai importante decît își închipuie ea.

Se întreba adesea încotro duc toate și la ce anume ? Dac-ar ști mai multe, dac-ar cunoaște toate tainele lumii și ale universului, atunci i-ar fi mai ușor să înțeleagă și

asta. Dar ca să capeți asemenea cunoștințe trebuie să dispui de mult răgaz și să ai capul limpede. Nu poți să te cufunzi în rezolvarea problemelor care privesc veșnicia și universul, fiind necontenit copleșit de treburi mărunte, zilnice. Nu-i rămîne altceva decît să se străduiască să creadă că în roboteala asta de fiecare zi sînt totuși și unele lucruri veșnice, universale...

Își aminti de Lucian, apoi de unele mari personalități ale istoriei, poeziei. De multe ori, acești aleși care ating culmile gloriei, ale științei, ale măreției, visează o viață retrasă, liniștită, în timp ce alții, uitați într-un colț de lume, visează să li se ducă vestea în lumea largă. Va veni poate vremea cînd oamenii își vor putea împlini dorințele — amîndouă, dar pînă atunci trebuie să ne mulțumim cu gîndul că oriunde am fi, de vreme ce sîntem oameni, ducem pe umeri, fiecare, alături de ceilalți, soarta omenirii. Ce s-ar alege de cei care prin lupta, truda, gîndirea lor, au ajuns pe treapta cea mai înaltă a vieții, dacă n-ar fi aici și pretutindeni oamenii aceștia de rînd, cenușii, care-și văd cu rîvnă de treburile lor? Și, de fapt, fie că oamenii tînjesc după glorie, fie că rîvnesc să ducă o viață măruntă, liniștită, cine știe dacă în lumea asta le este dată bucurie mai mare decît aceea pe care, o simți, așa cum au simțit ei doi astăzi, cînd îți lași treburile și grijile deoparte, te oprești o clipă și te reculegi în meditație, avînd impresia că înțelegi totul, că nu mai dorești nimic și că în tihna plină de mulțumire numai tu însuți ești o realitate neînțeleasă?

Era încredințată că și Bogumil gîndea la fel.

„Da, asta-i în firea lui, își spunea, bucuroasă. E buna lui înrîurire asupra mea."

Ar fi vrut să i-o spună și lui, dar, cînd se dezmetici din gînduri, înțelese că el îi vorbea.

— ...peste un an, peste doi, au să se ducă și ăștia mici la școală. Și-ai să vezi că au să învețe bine și totul se va așeza în sufletul lor. Și n-o să mai avem bătaie de

cap. Poate mai tîrziu, cînd și-or pierde mințile din dragoste.

— Din dragoste? Să-i ferească Dumnezeu! zise ea cu adîncă amărăciune.

Se sperie dintr-o dată, gîndindu-se că poate prea le surîde viața, poate că nu-i este îngăduit să nutrească atîta încredere în soartă, nici pentru o clipă măcar. Cînd stă să se gîndească, soarta o lovise totdeauna atunci cînd se-ncrezuse în ea.

— Stai... o clipă... zise ea. De ce m-oi fi amărînd oare?

Redactor responsabil : NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 19.04.1966. Bun de tipar 01.07.1966. Apărut 1966. Tiraj 10.135 ex. broşate. Hîrtie Ediţie B satinată de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 13,86. Coli tipar 16,5 A. nr. 14.343. C.Z. pentru bibliotecile mari 884. C.Z. pentru bibliotecile mici 884—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60.262 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Vol. I-II-III-IV lei 42

EDITURA PENTRU LITERATURĂ
UNIVERSALĂ